พิมพ์เป็นบรรณาการ

ในงานฌาปนกิจศพ

นางไวรณการ

(แถบ ไวทยานุวัตติ)

ณ เมรุวัดยานนาวา พระนคร

วันเสาร์ที่ ๒๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๐๔

สังขิตโตวาทคำกลอนสอนใจ

ของ

หลวงจำนงยุทธกิจ (พรฒ) ท่านทองอยู่

(ปีรัตนโกสินทรศก ๑๒๙)

บันทึกธรรมปฏิบัติ

ของ

พระภัททันตวิลาสะ

อธิการวัดปรก

ประเพณีไทยเกี่ยวกับเทศกาล

เข้าพรรษา, สารท, ออกพรรษา

ของ

เสถียรโกเศศ

(พระยาอนุมานราชธน)

มะเร็ง

ของ

สถาบันมะเร็ง คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล

เพื่อเป็นอนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ

นางไวรณการ

(แถบ ไวทยานุวัตติ)

วันเสาร์ที่ ๒๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๐๔

[illegible]

พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ

[illegible]

นางไวรณการ

(แถบ ไวทยานุวัตติ)

ชาตะ ๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๓๗

มรณะ ๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๔

ประวัติย่อ

นางไวรณการ (แถบ ไวทยานุวัตติ) เป็นบุตรพระผดุงศุลกกฤตย์ (ท้วม สามโกเศศ) และนางผดุงศุลกกฤตย์ (เล็ก สามโกเศศ) เกิด ณ ตำบลยานนาวา อำเภอยานนาวา จังหวัดพระนคร เมื่อวันเสาร์ ขึ้น ๘ ค่ำ เดือน ๓ ปีมะเมีย จุลศักราช ๑๒๕๖ ตรงกับวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๓๗ ได้ทำการสมรสกับนายร้อยเอกหลวงไวรณการ (บุญช่วย ไวทยานุวัตติ) เมื่อวันที่ ๑๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๕๘ มีบุตร – ธิดา รวม ๖ คน คือ

นายบุญถม	ไวทยานุวัตติ
นายบุญทวี	ไวทยานุวัตติ
นายบุญธวัช (เล็ก)	ไวทยานุวัตติ
นางบุญทิวา	พหิทธานุกร
นายบุญวุฒิ (กฤตย์)	ไวทยานุวัตติ
นางบุญญะวันต์	จันทรวิโรจน์

นางไวรณการได้ถึงแก่กรรมด้วยโรคมะเร็งในกระดูก เมื่อวันที่ ๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๔ เวลา ๑๑ นาฬิกา ๔๐ นาที ด้วยอาการสงบ.

คำปรารภ

ในการฌาปนกิจศพ นางไวรณการ (แถบ ไวทยานุวัตติ) ได้คำนึงอยู่ว่าจะได้ตอบแทนบุญคุณท่านที่กรุณาไปให้เกียรติแก่ภรรยาข้าพเจ้า ก็พอดีคุณสุจินต์ ยินยง ได้แจ้งความจำนงค์ต่อข้าพเจ้าว่าการจัดพิมพ์หนังสือขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์แก่ผู้วายชนม์ ขอให้เขาเป็นผู้อุทิศให้ เมื่อพิจารณาเห็นว่าความปรารถนาของบุคคลผู้นี้ ซึ่งเป็นผู้คุ้นเคยสนิทสนมกับข้าพเจ้าและครอบครัวของข้าพเจ้ามาก จึงยากที่จะขัดความประสงค์อันดีนี้ได้ เพื่อให้เป็นไปตามความปรารถนาของเขา ข้าพเจ้าจึงเลือกหนังสือได้ ๒ เล่ม คือหนังสือสังขิตโตวาทคำกลอน ที่คุณพระผดุงศุลกกฤตย์บิดาผู้วายชนม์ชอบอ่านบ่อย ๆ กับหนังสือธรรมปฏิบัติ ซึ่งคุณหลวงประพันธ์พัฒนการผู้เป็นคุณอาว์ที่ผู้วายชนม์เคารพรักได้เรียบเรียงในภาคภาษาไทยจาก คำแสดงธรรมของท่านภัททันตวิลาสะ เจ้าอาวาสวัดปรก (พม่า)

อนึ่ง ยังมีหนังสืออีก ๒ เรื่องคือ หนังสือชุดประเพณีเรื่อง เทศกาลเข้าพรรษา, สารท, ออกพรรษา ของเสถียรโกเศศ (พระยาอนุมานราชธน) ผู้เป็นที่เคารพรักและนับถือของผู้วายชนม์ และข้าพเจ้าจะเว้นเสียมิได้ที่จะกล่าวขอบพระคุณท่านทั้งสอง (ท่านเจ้าคุณและคุณหญิง) เป็นพิเศษ เมื่อได้ขอเรื่องจากท่านซึ่งท่านได้กรุณาให้เลือกเอาเรื่องหนึ่งในหลายๆเรื่องซึ่งท่านได้เตรียมไว้ นอกจากนี้ท่านยังได้กรุณาเตรียมคำนำไว้ให้แล้ว อันถ้อยคำสำนวนในคำนำเพียงย่อ ๆ ของท่านได้ทำให้ข้าพเจ้าทราบซึ้งในความกรุณาอันสูงค่า ยากที่จะหาคำใดมาแสดงออกให้ชัดแจ้งได้ เพราะเป็นข้อความให้ทราบถึงความกรุณาในทางสัมพันธภาพตั้งแต่หนหลังตลอดมา ซึ่งท่านผู้อ่านคงจะได้ทราบและข้าพเจ้าขอสารภาพอย่างจริงใจว่าคำนำของท่านนี้จะประทับใจข้าพเจ้าอย่างแนบแน่นจนตลอดชีพ กับ

เรื่องมะเร็งของสถาบันมะเร็งคณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล โดยการติดต่อของนายแพทย์ วิชัย ฐิระเวช ซึ่งข้าพเจ้าก็ต้องขอขอบพระคุณต่อท่านศาสตราจารย์นายแพทย์อำนวย เสมรสุต และนายแพทย์วิชัย ฐิระเวช ไว้ในโอกาสนี้ด้วย

ด้วยกุศลบุญราศีใดๆอันข้าพเจ้าได้สร้างสมมาแต่อดีตและจะได้ปฏิบัติต่อไปในอนาคต ข้าพเจ้าขอตั้งเจตน์จำนงค์อุทิศผลบุญแก่ภรรยาที่รักของข้าพเจ้าทั้งสิ้น หากเธอจะมีฌานวิถีที่จะทราบได้ขอจงรับทราบและรับผลบุญที่ข้าพเจ้าอุทิศด้วยความบริสุทธิใจนี้ด้วย เทอญ.

ร้อยเอก หลวงไวรณการ

วันที่ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๔

คำอาลัยของลูก

คุณแม่ผู้ให้กำเนิดแก่ลูก ๆ ได้สิ้นชีวิตไปแล้วด้วยความสงบหลังจากได้ทนทุกข์ทรมานด้วยโรคมะเร็งเป็นเวลาเกือบ ๓ ปี ระหว่างที่คุณแม่ล้มเจ็บลง คุณพ่อได้พยายามเป็นหนักหนาค้นหาติดต่อกับนายแพทย์ ผู้ทรงคุณวุฒิมารักษาโดยมิได้คำนึงถึงความสิ้นเปลืองใด ๆ จนคุณแม่ต้องออกปากห้ามเพราะท่านทราบดีว่าหมดหวังที่จะรักษาให้หาย รักษาไปก็จะทำให้หมดสิ้นเงินทองไปเปล่า ๆ แม้กระนั้นคุณพ่อก็ยังไม่วายที่จะสืบเสาะค้นหาแพทย์ไม่ว่าจะเป็นแผนโบราณหรือไสย-ศาสตร์มาทดลองรักษาอยู่เรื่อย ๆ แต่อาการของโรคก็มิได้ทุเลาลง มีแต่ทรงกับทรุด จนถึงวาระสุดท้ายของท่าน คือเมื่อเช้าวันศุกร์ที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๐๔ คุณแม่มีอาการผิดปกติ คุณพ่อจึงได้ไปเชิญนายแพทย์มาตรวจและได้รับทราบว่าถึงวันวาระสุดท้ายของคุณแม่เสียแล้ว นายแพทย์ได้ช่วยให้ยาบำรุงหัวใจ และคุณพ่อได้นิมนต์พระมาเทศน์ จนเวลา ๑๑ นาฬิกา ๔๐ นาที ขณะที่พระยังฉันเพลอยู่ คุณแม่ก็ได้จากพวกเราไปอย่างสงบ ทั้ง ๆ ที่คุณแม่ได้ล้มป่วยมาเป็นเวลาช้านาน ลูก ๆ ต่างก็ได้สำนึกกันอยู่แล้วว่าการล้มเจ็บของคุณแม่ครั้งนี้คงมีวันใดก็วันหนึ่งที่จะต้องสูญเสียแม่ผู้บังเกิดเกล้าไป แต่ทั้ง ๆ ที่รู้กันอยู่พอถึงเวลาเข้าจริง ๆ ก็ยังไม่วายให้รู้สึกเศร้าสลดใจอย่างสุดซึ้งในการจากไปของท่าน พระคุณของท่านยังคงจารึกอยู่ในใจของลูก ๆ ไม่ลืมเลือน คงเหลือแต่ความอาลัยรักทิ้งไว้ให้

คุณแม่ได้แต่งงานอยู่กินร่วมทุกข์ร่วมสุขกับคุณพ่อตลอดมา เป็นเวลาถึง ๔๗ ปี ท่านได้ช่วยกันจรรโลงครอบครัวมาด้วยความอุสาหพากเพียรเป็นตัวอย่างอันดีแก่คู่ผัวตัวเมียที่อยู่ด้วยกันมาด้วยดีในระยะเวลาอันยาวนาน เห็นได้จากเมื่อ

ก่อนคุณแม่ล้มป่วย ท่านทั้ง ๒ ได้รับเชิญไปปูที่นอนในงานมงคลสมรสเนือง ๆ คุณแม่มีลูกที่เลี้ยงรอดเป็นตัวตน มีหลักฐาน มีการงาน และมีฐานะพอจะยืนหยัดต่อสู้โลกได้แล้วทุกคน เป็นชาย ๔ หญิง ๒ ในจำนวนทั้งหมดนี้ได้มีโอกาสผ่านทวีปยุโรปและอเมริกามากกว่าครึ่ง นับว่าท่านได้เอาใจใส่ร่วมมือกับคุณพ่อฟูมฟักลูกเป็นอย่างดี ท่านได้เฝ้าทนุถนอมอบรมสั่งสอนหยิบยื่นเครื่องมืออันจำเป็นแก่การดำรงชีวิตต่าง ๆ ให้แก่ลูก ๆ ไม่ว่าจะเป็นกำลังกาย กำลังสติปัญญา หรือกำลังทรัพย์ ท่านให้อย่างไม่ด้อยน้อยหน้าใคร เพื่อที่จะให้ลูก ๆ ได้มีโอกาสประพฤติตนเป็นพลโลกที่ดีมีชื่อเสียงในวงสังคม แล้วท่านก็จะได้สิ้นห่วงในบั้นปลายแห่งชีวิตของท่าน เมื่อลูก ๆ ได้มีการมีงานและหน้าที่พ้นอกไปหมดแล้ว คุณแม่ก็ยังไม่สิ้นความเมตตา ลูกคนใดขาดแคลนเดือดร้อน ท่านก็มิได้นิ่งนอนใจคงหยิบยื่นข้าวของเงินทองตลอดจนให้คำแนะนำปรึกษา และช่วยแก้ไขปัญหา แม้กระทั่งปลอบโยนเมื่อเสียขวัญท่านก็ไม่เว้น เมื่อคุณแม่ได้จากไปเสียแล้วเช่นนี้ก็เป็นอันว่าลูก ๆ ได้สูญสิ้นที่พึ่งพายึดเหนี่ยวไปแล้วท่านหนึ่ง เพราะยามเมื่อคุณแม่มีชีวิตอยู่ลูก ๆ รู้สึกอบอุ่น รู้สึกดีว่าท่านรักลูกอย่างแท้จริง เป็นความรักที่บริสุทธิ์สูงส่ง หาสิ่งใดมาเปรียบปานมิได้

เมื่อสิ้นบุญแม่ไปแล้วลูก ๆ ก็รู้สึกว้าเหว่ ยามใดเมื่อคิดถึงก็ได้แต่ตั้งใจอธิษฐานบำเพ็ญบุญกุศลอุทิศผลให้แก่คุณแม่ได้แต่อย่างเดียว หมดโอกาสที่จะได้เข้าไปพูดจาโต้ตอบเข้าไปกราบถึงเนื้อถึงตัวได้เหมือนแต่ก่อน

ขออำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในสากลโลก จงดลบรรดาลให้คุณแม่ของลูก จงไปสู่สุขคติในสัมปรายภพ เทอญ.

ลูกของคุณแม่

จิตสำนึกของญาติ

คุณนายแถม ไวทยานุวัตติ เมื่อยังมีชีวิตอยู่ ได้ประกอบคุณงามความดีทั้งคดีโลกคดีธรรมไว้มาก นับว่าเป็นผู้มีศรัทธาในพระพุทธศาสนา มีทานศีลภาวนาประพฤติดีประพฤติชอบด้วยกายวาจาใจอยู่เสมอ เป็นอุบาสิกาแท้จริงในพระพุทธศาสนา

เมื่อล่วงลับไป ผลและอานิสงส์ของคุณธรรมความดีที่ได้ทำกุศลธรรมไว้ จงเป็นผลสนองให้ดวงวิญญาณ ของคุณนายแถมได้ประสบสุขในสัมปรายภพด้วยเทอญ.

หลวงศรีรัตนากร

บ้านตรอกเวทสีลม พระนคร ๑๒/๑๐/๐๔

สังขิตโตวาท

คำกลอนสอนใจ

๏ หนัง สือ สอน เด็ก น้อย	ใน ไวย
เพราะ ตก ติด สงไสย	สอด แคล้ว
หลง กอด โลกย์ บัลไลย	เหลว แหลก
เหตุ ถูก กล มาร แกล้ว	กล่าว ไว้ ควร ถวิล

๏ จะกล่าวกลอนสอนเด็กเล็กทั้งหลาย จะหลงกลมารแกล้งแต่งร่างกาย ให้หลงตายหลงตนกลโลกีย์ กลทั้งนั้นเด็กสำคัญว่าตัวจริง หลงติดกายตายกลิ้งกลางวิถี ความอนัตตานั้นเปนกลคนให้ดี อย่าเสียทีลืมธรรมหลงปล้ำทุกข์ ยังคืนเกิดเปนอะไรเราใครที่ไหน ไฟมันไหม้ขึ้นตรง ๆ หลงปลื้มปลุก มันเกิดความยากยอดตลอดยุค หลงว่าศุกข์หลงว่าสัตว์ชัดว่าคน เปนลอองช่องว่างทางเกื้อยวัน มันยังกั้นกั่นใจให้ฉงน ฤๅเงาไม้แลไกลใกล้ตัวตน ฤๅกลางหนหลงเหนเปนรูปนาม ท่านจึ่งว่าอวิชชาย้ำโย เพราะความโง่ไม่รู้จักชักเสี้ยนหนาม ลมพัดก้องท้องพะโยมครื้นโครมคราม ตั้งเปนความแต่งเปนคำแลสำเนียง สมกับสังขารสามความสนิท กระทบจิตร์กิจก้องของไม่เที่ยง ลมกับนึกกับสัญญาเข้ามาเมียง หลงว่าเสียงคำชัดสัตว์ฤๅคน ท่านจึ่งว่าอนิจจาหาจริงไม่ มิใช่ใครไม่ใช่เราอย่าเดาค้น เหลือฤๅกลับหลายนัยเปนไกกล คือตั้งต้นอวิชชาโง่พาเชือน อวิชชาแปลว่าโง่ไม่รู้ เพราะเพลินอยู่เหมือนอย่างหลงทางเถื่อน ปีศาจย่ำพาให้เหนเปนบ้านเรือน หลงว่าเพื่อนหลงว่าคนยิดค้นไป ครั้นรุ่งเช้าเล่าก็เหนเปนป่าชัฏ คนฤๅ

สัตว์น้องพี่หามีไม่ เปรียบไม่รู้สีสัตย์จะเปนปัจจัย หนทางทุกข์สมุททัยนิโรธมรรค ถ้าปัญญาไม่กระจ่างสี่ทางนี้ ก็ถูกผีพาหลงจงประจักษ์ อวิชชาโฉดเขลาเฝ้าพิทักษ์ เหมือนผีชักฉุดพาเข้าป่ารก ถ้าจะพูดให้เปนไทยเข้าใจตรง อ้ายความหลงว่าเปนตัวมัวเมาหมก คิดว่าชายคิดว่าหญิงคิดวิ่งวก เปรียบดังตกลงในเหวเปลวปล่องภุก อวิชชาพาเขลาไม่เข้าใจ หลงกอดไฟว่าเปนตัวชั่วเหลือตภุก ไม่แก้รูปไม่แก้นามแก้ความนึก จงเร่งปรึกษาปราชชาติ์ทรงไตร บางแห่งอวิชชาว่าไม่รู้ โคตรภูมรรคผลหาต้นไม่ ความเลิกแล้วมีมิใกล้ไกล เปนความในหนึ่งกระจัดอัศจรรย์ เดิมก็แก้รูปนามความสมมุติ จนถึงธรรมนำหลุดเลิกที่นั้น อนุไสยในจิตร์ไม่ติดพัน ที่ตรงนั้นแน่เพ่งเล็งให้ดี เสียแรงเกิดมาเปนคนกุศลแล้ว อย่าเสียแถวเสียเที่ยวเสียวิถี ได้เกิดถูกเปนลูกคนทั้งที ก็เที่ยวเดียวเที่ยวนี้เปนแน่นอน อย่าประมาทหมายชาติอื่นๆ อีก เห็นเต็มหลีกไฟประไลยไม่หยุดหย่อน ด้วยอะขะณะอะสมัยยิ่งไฟฟอน อย่าหลงจรตามคิดจะติดเคราะห์ ปัญญาตรองตามสิ่งที่จริงใจ ว่าอย่างไรแรกจะเกิดกำเนิดเกาะ จึ่งได้เปนเบญขันธ์สันจำเภาะ ก็เปนเพราะหญิงคู่กับผู้ชาย ความสมมุติในที่สุดพร้อมจิตร์กัน ใจที่นั้นเพลินเผลอละเมอหมาย เปนความคนสองข้างอย่างพิปราย จึ่งเกิดกายเปนสกนธ์รูปคนมา เพราะคนทั้งสองข้างอ้างให้เห็น จึ่งเกิดเปนคนได้ไม่กังขา เปรียบเหมือนมีพระอะนุปัชฌา ท่านทั้งสองต้องมาสมมุติองค์ ไม่พิบัติสื่ออย่างสำอางแล้ว นาคก็แผ้วผ่องผุดสมมุติสงฆ์ ฉันใดเล่าเหมือนอย่างเราเกิดรูปทรง ด้วยบิตุราชมาตุรงค์ปลงจิตร์กัน ท่านเปนคนทั้งสองประคองจิตร์ จึ่งปรำกิจเกิดเปนเบ็ญจะขันธ์ แต่ละเอียดเหลือจะรำความสำคัญ ถึงกระนั้นยังไม่แน่ยังแปรปรวน ตั้งขึ้นแตกไปมิใช่ง่าย เวียนกระจายเหมือนอาจาริย์ท่านไต่สวน บางที่มีรูปร้ายเรรวน ไม่เคียงควรเหมือนอย่างเขาพวกชาวชน จะบริบูรณ์เบ็ญจะขันธ์นั้นยากนัก จงประจักษ์แจ้งความตามนุสนธิ์ ให้ตรองใจว่าเราได้เกิดเปนคน เพราะสองคนท่านเปนผู้คู่หาบมา ครั้นบัดนี้เราจะ

ตายวายชีวี ก็ไม่มีคู่ให้ไปผ่ายน่า ไม่มีศุขมีแต่ทุกข์เวทนา เจ็บกายาเมื่อจะดับ ทับทวี ก็ที่ไหนจะได้ไปเปนคนอีก จะแตกฉีกไปเปนสัตว์น่ายัคสี ฤๅจะซุกเข้าที่ ทุกข์เต็มเต็มที่ จะไปดีมิใช่ง่ายอย่าหมายปอง ด้วยอุปะปาติกะว่าตามหนังสือ ว่าตายฤๅเกิดได้ด้วยไวว่อง ตายเดี๋ยวนี้เกิดเดี๋ยวนี้มีรูปครอง แต่เปนสองแผนก แยกทางกัน อุปะปาติกะว่าทางอะบาย อุปะปาติกะฝ่ายรายสวรรค์ เปนสองท่า อุปะปาติกะสำคัญ แต่ทางดียากจะดั้นจะดันไป ตรองดูเถิดถึงจะเกิดตามชาติ์ภพ จะประสบรูปเช่นนี้มีขึ้นใหม่ ก็รูปนามนี้มันความดีเมื่อไร ล้วนรูปไข้รูปอัคคีรูปผี ลวง รูปเน่ารูปเปื่อยกลิ่นเรื่อยไป รูปลำบากยากใจทุกข์ใหญ่หลวง รูปทุกขัง อนิจจังสิ้นทั้งปวง รูปฉิบหายร้ายร่วงใช่รูปใคร ใช่รูปคนรูปสัตว์อย่าคิดแปลง กระจายแบ่งแปลดูก็รู้ได้ ไม่ใช่รูปไม่ใช่นามความหลายใน นี่ก็ว่าตัวเข้าไม่ใช่ อย่าไปมัว อนัตตาใช่ว่าจะเหนง่าย กระแสสายซึ่งอยู่ดูให้ทั่ว อย่าเพลินรูปหยาบ ละเอียดเบียดพันพัว มันจะคว้าเดี๋ยวคนลงวลวง จะเกิดอ้ายชาติ์แก่แลเจ็บแตก ต้องหักแหลกเหลวไหลด้วยใจหลง พระไตรยลักษณญาณการยิ่งยง เปนทางตรง ดีจริงควรสิงใจ อย่าประมาทเสียชาติ์เสียเปล่าๆ มาหลงเมาผื่นสมมุติคือเพลิง ไหม้ เขาเล่ากันว่าสวรรค์อย่าดั้นไป ตรองแต่ไตรยลักษณ์ไว้สวรรค์ตรง จะ ตรองอื่นหมื่นพันนั้นไม่แน่ ด้วยความแก่เจ็บไม่น้อยมันคอยส่ง เพราะเจ็บเหลือเมื่อ จะตายร้ายยิ่งยง จิตร์จะจงจับสวรรค์นั้นอย่างไร เปนอะนิยะตะตะกะยาก ความ ลำบากมันจะข่มจนตรมไหม้ อวิชชาตัณหาจะพาไป กระนี้ได้ฤๅสวรรค์ชั้นศุขนาน พระก็สอนว่าไม่ศุขทุกข์ทั่วภพ ก็ใครจะลบไตรยลักษณ์ยักโวหาร ดีก็ว่าพระละก็ เหนไม่เปนการ ด้วยว่าท่านยอดมนุษย์องค์พุทโธ พวกซะดินครั้งนั้นนับพันหมื่น ก็แข็งขืนว่าข้าอาวุโส ไม่เชื่อพระมหาการุณิโก เพียรโง่ๆงมงายว่ายวงวล อะพิญญาณสะมาบัติจัดทุกครู แต่โคตรภูนั้นไม่ได้ไกลมรรคผล อาริยะสัจจะไม่มี ที่ในตน ไหนจะพ้นจะต้องแพ้แก่เจ็บตาย จะหวังเคขเปนประเจกะโพธนั้น ก็เหลือ

มุ่งที่จะมั่นสำคัญหมาย ความธรมาธิษฐานการแยบคาย ต้องรู้หลายในจึ่งจะถึง
พระ ว่าชาติน่าบุคคลาธิษฐานนั้น เปนโมหันธ์ตัณหาเข้ามาปะ ทั้งชาติ์นี้ชาติ์น่า
ว่าเซอะซะ ก็สัคศะฏะกะอุเซทเหตุลวง ปลูกปัญญาขึ้นให้ถึงซึ่งอนัตตา จึ่งจะ
ปรากฏได้ไม่ไหลหลง อริยะสัจจะละสามความตกลง จึ่งจะตรงศาสนาพุทธาธิบาย
ต้องใจมั่นอยู่ทุกวันทุกราตรี ว่าบัดนี้ฝันอยู่ไม่รู้หาย ฝันทั้งนั้นฝันเกื้อละเมอละมาย
ฝันตะกายตามฝันสำคัญคง เดี๋ยวฝันดีอยู่ประเดี๋ยวเลี้ยวฝันร้าย ฝันไม่วายฝันไป
ฝันไหลหลง จะเดินยืนนอนนั่งฝันทั้งคง แล้วฝันส่งไปในฝันนั้นอีกที ที่นึกไปภายน่า
นั้นก็ฝัน ถึงเดี๋ยวนี้ทั้งนั้นฝันอยู่นั้น ว่าชาติก่อนนั้นก็ฝันพ้นทะวี ว่าชาติ์นี้นึกก็ฝัน
นึกค้นเดา ฝันว่าศุขฤๅก็รับไปกับศุข ฝันว่าทุกข์ฤๅก็รับกับทุกข์เข้า ฝันว่าดินฝัน
ว่าฟ้าฝันว่าเงา ฝันว่าเปล่าว่าไม่เปล่าเฝ้าฝันวน ฝันว่านามฝันว่ารูปลูบหลงหมาย
ฝันว่าชายฝันว่าหญิงยิ่งฉงน ฝันว่าไพร่ว่าผู้ดีว่ามีจน ฝันว่าคนฝันว่าสัตว์ชัด
สัญญา ฝันว่าลูกหลานเราเผ่าพงษ์พันธุ์ ฝันว่านั้นพวกอื่นหมื่นภาษา ฝันว่าเสียง
ฝันว่าคำน้ำวาจา แลฝันว่าเมียผัวร่วมชั่วดี แลฝันร้ายฝันว่ากายว่าตัวข้า ร้าย
นักหนาฝันเห็นเช่นนั้น คิดว่าตัวแลมั่นชั่วตัวอับปรี จะต้องมีเหตุมาสาระพัน
เจ็บไข้โรคภัยนับไม่ถ้วน เพราะคิดหวนว่าเปนกายฝ่ายเบ็ญจะขันธ์ หลงว่า
ร่างกายตัวชั่วฉกรรจ์ ยาปอนันต์ยาปอะเนกจะพรรณา หลงว่าตัวเหมือนกะหลง
เก้าลงเหว แลปล่องเปลวอัคคีเสียดีกว่า เพราะเบ็ญจะขันธ์มันเปนไฟไหม้โลกา
ความพุทธาธิบายบอกหลายนัย ให้ขับรูปขับนามขับความฝัน รูปขันธ์กองเปล่า
เงาหลอกให้ เวทะนาสัญญาว่าอย่างไร ตลอดในสังขารวิญญาณครอง รอสมมุติ
สุดหัวตลอดตีน นั่นแลศีลห้ามั่นหมั่นให้คล่อง ถอนรูปถอนนามถอนความคอง
ให้จิตร์ว่องไวชัดตัดภวังค์ แลหมั่นเรียนเพียรถามความเมธา จับอนัตตาให้ได้สม
ใจหวัง จะค้นตัวตามกิจอนิจจัง สิ่งใดตั้งแตกได้ไม่ใช่ตัว มีสิ่งๆ ละเอียดเบียด
ในจิตร์ ทำให้ไหวใจคิดคลั่งไปทั่ว เพราะเหตุสั่งสมนั้นมันพันพัว เข้าแอบมั่วมิด
กั้นกันนิพพาน ต้องตรองหาวิชชาฆ่าความโง่ โยนิสโสให้กระจ่างห่างสังขาร

ตรวจวิถีจิตร์ตรงตามองค์ฌาณ ตรองวิจารปีติเอกัคคะตา รู้จักพระแล้วก็ปะตัว ของเรา อย่าหลงเมาคิดมัวว่าตัวข้า ความอัตตาตัวมีที่กล่าวมา อย่าหลงหนารูปนามความใช่ตัว แลรูปนอกรูปในรูปไกลใกล้ รูปใดรูปหนึ่งรำพึงทั่ว รูปเขารูปเรารูปเมามัว รูปชั่วรูปดีในที่ใด ไม่ใช่ตัวทั้งนั้นอย่าฝั่นไฝ่ รูปทั้งหลายมันเปนกลใช่คนไหน เวทะนาห้านามเปนความใน มันศุขทุกข์เท่าไรใช่ตัวตน สัญญาจำหมายหกต้องยกไว้ คือไม่ใช่ตัวแจ้งทุกแห่งหน สังขารห้าสิบสองตรองเวียนวน ใช่ตัวตนตัวใครใช่ตัวเรา ถึงวิญญาณการแปดสิบเก้าดวง ซึ่งรู้ไปใหญ่หลวงตลอดเถา ก็ไม่ใช่ตัวตรงอย่าหลงเดา เปนความเปล่ารูปนามความใช่ตัว อนิจจังทุกขังอนัตตา ไม่จริงสิ่งโทษาหาให้ทั่ว ความคิดรู้เหนกระเซ็นมัว ครอบศุขทุกข์กลั้วใช่ตัวจริง เดินปัญญาให้ละเอียดเฉียดเฉียบแหลม ตรองให้แจ่มเบ็ญจะขันธ์นั้นทุกสิ่ง เพราะขันธ์ห้าพาให้ใจประวิง เข้าแซกสิงเสียบจิตร์คิดว่าตัว ตรองปัญญาดังยัถาภูตญาณ ประกอบฌาณในวิธีวิถีทั่ว อย่าตรองหยาบคายคาดประมาทมัว ทุกข์จะพัวพอกอย่างหางสุกร ต้องตรองให้แจ้งใจดังนอนตื่น ความเมื่อคนหลับฝันนั้นหลุดถอน รูปกับรู้ไม่มีผู้ต้องตัดรอน ฉันได้นอนตื่นความไม่ถามใคร เหมือนตรวจรู้อยู่ว่ารูปใช่ตัวเรา ตรองละเอียดเบียดเข้าจับเค้าได้ ว่าสิ่งนั้นสิ่งนี้ที่ใกล้ไกล มันแต่งตั้งบังใจปรุงให้เมา คิดกับรู้มีอยู่กับรูปนั้น สมมุติกันว่าเปนนามคือความเปล่า ครั้นชัดรูปชัดนามความเหมือนเงา ไม่ใช่เขาไม่ใช่เราสิ้นเค้ามูล เพ่งให้ดีมีความมหัศจรรย์ ที่ตรงนั้นรูปนามเป็นความสูญ โลภโกรธหลงหลับดับไพบูลย์ จะเพิ่มพูลที่พึ่งพึงเหนเอง ครั้งนั้นแลสำคัญคือตัวเรา ดำริห์เข้าพิเคราะห์ให้เหมาะเหม็ง กายวิเวกจิตร์วิเวกเอกวังเวง กลมารคร้านเกรงกำจัดไกล อนึ่งขันธาอาญัตตะนะธาตุ ต้องฉลาดตรวจตราอย่าหลงใหล ปัญญาพระไตรยลักษณ์ประจักษ์ใจ ย่อมเกิดให้แจ้งในนิพพานา ต้องหมั่นเพียรเรียนแก้เบ็ญจะขันธ์ จะเกิดธรรมอัศจรรย์นั้นหนักหนา ในวิถีจิตร์มีเปนขึ้นมา เปนความ

ว่าผองผุดวิมุติญาณ วิมุติมีห้าอย่างทางที่ตั้ง ที่หนึ่งคือตะทังคะประหาน ความ
แรกถึงซึ่งธรรมพิศดาร พระนิพพานคงจะแจ้งไม่แคลงทาง

๏ ในวิขัมที่สองค่อยว่องไว เปรียบเหมือนใกล้ฝั่งข้ามความสว่าง แต่
พอเห็นแล้วก็หายคลายเจือจาง ความกระจ่างแล้วก็มีความคลีคลาย

๏ ในที่สามเป็นความสมุเฉท แสนวิเศศถึงแน่กระแสสาย โลกย์อุดร
ขอห่อนจะกลับกลาย สังโยชน์ตายทั้งสามความโสดา

๏ วิมุติสี่สะฐัมภ์ศรี ความดำริห์ไกลชาติวาศนา สังโยชน์สามความดับ
ด้วยปัญญา แล้วก็ฆ่ากามราคให้จากไป กับพยาบาทถอยไปร้อยส่วน ก็เจือนจวน
ดับสนิทในนิศไสย คือศักกิงเอวะจะพ้นไภย แสดงไว้ในพระศักกิธาคา

๏ ในที่ห้าว่านิศสระณะ ผู้มีละล่วงทั้งสังโยชน์ห้า ตายหมดเบื้องต่ำ
อุรำภา พระอะนาคาแถลงให้แจ้งใจ

๏ ความนิศสระณะวิมุตินี้ กระทั่งที่อระหัตถ์หาขัดไม่ แต่ความพระ
อระหัตถ์จักคือกใน สังโยชน์ไม่ได้ตั้งทั้งล่างบน อุรำภาฤๅก็หายตายทั้งห้า อุรำภา
ฤๅก็ตายหายฉงน ความโง่ดับวินาศขาดจากตน ด้วยมรรคผลที่สี่สำคัญ แจ้ง
นิพพานเป็นการใช่ย่านยาว เพ่งอีกคราวเดียวได้ในที่นั้น มรรคสี่ผลสี่นี้อัศจรรย์
พระขีณาศะวะนั้นความนิพพาน มรรคสี่ผลสี่นิพพานหนึ่ง ให้ดูพึงเข้าใจดังในสาร
วิมุติห้าว่ามาพอประมาณ ยุติการจบลงในองค์ธรรม ถ้าผู้ถามตามความวิมุติแปล
ปัญญาแก้พันกลขันธ์วนร่ำ คือไม่แก่เจ็บตายหายโง่งำ เป็นความนำจิตรสอาก
ขาดสมมุติ ก็บอกได้ตามในหนังสือท่าน จะแจ้งการที่ไหนได้ในที่สุด ใครตรอง
เองแจ้งเองเพ่งที่ยุด คือธรรมผุดขึ้นในใจความใกล้พระ เหมือนคนไม่สันทัดหัด
ว่ายน้ำ จะถามร่ำไปไฉนจะได้ปะ ว่าตัวลอยนั้นอย่างไรไล่เซอะซะ ก็ใครจะบอก
ได้ให้ตัวลอย ต้องหัดโผหัดเพียรเวียรว่ายไป จนตัวลอยขึ้นเมื่อไรได้ย่อย ๆ
ชำนาญเองเป็นเองเล็งเห็นรอย เหมือนกล่าวถ้อยคำถามความวิมุติ ก็บอกได้แต่

ให้เรียนเพียรโผหลัก โพธิปักขิยธรรมเลิศล้ำสุด เครื่องตรัสรู้ครูผู้พระพุทธ ถ้า
เรียนร่ำธรรมผุดประจักษเอง พระธรรมมีที่ไปไม่ไกลใกล้ จงครวญใคร่พิเคราะห์
ให้เหมาะเหม็ง กล่าวไปตามความจริงอย่ากริ่งเกรง เหมือนนักเลงพวกมิลินท์
แก้สิ้นความ ถามว่าพระละต้องตฤกให้ฦกลับ ด้วยต่างนับถือดังทั้งโลกสาม คำ
ว่าพระคือวะระว่าดีงาม ประเคริฐข้ามโลกแล้วแคล้ววังวล ไม่ต้องเจ็บไม่ต้องตาย
หายศุขทุกข์ ขรมศุขสิ้นกุศลอกุศล คนเปนพระฤๅไม่ใช่ตัวตน ปัญญาคนค้น
ปลดหมดรูปนาม สิ้นสมมุติไปวิมุติหลุดกิเลศ ถึงวิเศศละวิเศศพ้นโลกย์สาม
ในวิถีจิตร์ชี้ให้ชัดความ ไม่ต้องถามเลิกกันนั้นแลพระ

๏ ถ้าเขาถามความพระปุถุชน ไม่ใช่คนอาริโยสิ้นโมหะ เปนพระได้ฤๅ
ไม่ใช่อาริยะ ต้องตรองกะแก้ความเปนสามใน ด้วยเปนพระปุถุชนคนภิกขุ ยัง
ไม่ลุธรรมมาพิสมัย แต่ตรองการพระนิพพานเปนพื้นไป ไม่ชอบใจในวัฏฏคามี
แลปาฏิโมกข์เชือกมั่นหมั่นรักษา ต้องเรียกว่าภิกษุสงฆ์ตรงฤๅที่ ถ้าบวช ๆ ตาม
เพื่อนตามเดือนปี ใจก็มิได้ประสงค์ตรงนิพพาน อยากจะเกิดร่ำไปอาไลยโลกย์
แต่ปาฏิโมกข์เจ้ากูแม่นเปนแก่นสาร ระวังกายวาจีมีวิจารณ์ ต้องเรียกท่านว่า
ภิกษุก็สมควร ถ้าบวช ๆ ตาม ๆ ความโลกย์ ๆ ปาฏิโมกข์ก็ไม่มั่นผิดผัดผวน
ขาดวิวัฒตาไสยใจแปรปรวน ประกอบล้วนการโลกย์เหลือง ๆ ลวง เขาเรียกกันว่า
อย่างไรตามใจเขา อย่าขัดเล่าการโลกย์ก็ใหญ่หลวง ใครทำบุญจะไปให้ใครทั้ง
ปวง ได้ทำบาปจะเปนบ่วงลวงใส่ใคร ใครทำดีก็จะดีมีกับตัว ใครทำชั่วก็จะชั่วตัว
แลได้ ท่านว่าวัวใครเลี้ยงคอกเพียงไร เย็นก็ไปเข้าคอกบอกตามตรง เมื่อจะตาย
แลจะหมายรู้ในตัว ความดีชั่วเมื่อจะดับคอยขับส่ง รู้จักพระจึงจะรอดตลอดองค์
ไม่พบพระละก็คงจะหลงตาย ก็อย่างไรจึงจะได้รู้จักพระ เรียนสละรูปนามความ
ง่าย ๆ นิวรณ์ห้าอย่าให้มีที่ในกาย สติปัฐานท่านขยายสี่สายธรรม ตรวจองค์
โพชฌงค์ทั้งเจ็ดจบ คงจะพบองค์พระอุปถัมภ์ ปฏิจะสมุบาทมาตร์ใจจำ เปนความ

สำคัญกล้องส่องนิพพาน ทั้งความต้นความกลางความอย่างยอด บอกตลอดคดีจริง ทุกสิ่งสาร จะเกิดทุกข์ก็เพราะผู้ไม่รู้การ หลงกอดถ่านไฟเหนว่าเย็นใจ เพราะไม่เข้าใจพระอาริยสัจ จึงไม่ตัดเจ็บตายให้หายได้ ต้องฉิบหายเจ็บตายอยู่ร่ำไป เพราะไฟไหม้ทั่วหล้าหลงว่าตัว ไม่เรียนขันธ์ยัตตะนะธาตุอินทรีย์ ประสาทมีรวบรัดพิบัติทั่ว กลขันธ์กลสังขารกลมารมัว ให้หลงชั่วหลงชาติบาดเจ็บตาย ถ้าอยากรู้จักพระปะฏิพึ่ง เร่งรำพึงมีความเปนสามสาย ที่หนึ่งพระปริยัติคดีอธิบาย ให้เหนง่ายหายโง่ไม่งวยงง ที่สองปฏิบัติคดีตรองตาม คงทราบความจริงได้ไม่ไหลหลง ที่สามความปฏิเวทวิเศศทรง ก็แจ้งความตามตรงในองค์พระ จะสอนอื่น ๆ ไปไหนจะรู้ เหมือนจับปูใส่กระด้งคงเกะกะ เพราะสงไสยใหญ่หลวงหวังโอคะ ก็คงจะสงไสยใจไม่พึ่ง เพราะว่าเราปุถุชนคนเมาหลง เนื้อความตรงไข้บ้าน่าเปนหลัง ตาก็มืดหูก็ตึงตรึงกำบัง ซอจังตั้งโง่ตุปุถุชน ตาก็มืดหูก็มืดจิตร์ก็บ้า ต้องเปนค่าอ้ายคิด ๆ จิตร์ฉงน อ้ายลูกนายก็ไม่น้อยร้อยแปดคน ความตัณหาพาซนชนสมมุติ ในภูมพระปริยัฏคดีความว่า ดังหมอยาอย่างเลิศประเสริฐสุด ควรรักษาบ้าหายคลายพิรุธ เปนมนุษย์ดีได้ใจไม่เมา ที่หนึ่งซึ่งพระสูตร์พูดเปรียบว่า เหมือนจับบ้ามามัดผูกรัดเข้า ที่สองพระวินัยคดีใจเรา เปรียบเหมือนเบ่ายานัดถุ์ตัดดูคลาย ที่สามในความพระปรมัตถ์ เปรียบเหมือนงัดปากบ้ากรอกยาถ่าย ทั้งขมขื่นคลื่นเหียนแทบเจียนตาย ลงเสือกกายใจริน ๆ สิ้นกังวน ไม่เปนคนไม่เปนไคไม่เปนกาย แล้วซ้ำถ่ายแทบชีวิตอีกสี่หน ในโสฬศกิจติดระคน อาริยะสัจจคดีคันถึงสี่คราว ครั้นบ้าค่อยหายคลั่งประทังกาย ไม่ดุร้ายทุบตีหายมึนฉาว ก็แก้มัดออกให้หายใจยาว ให้ข้าวขาววันละบั้นนั้นกินไป พอพ้นบ้าก็แต่ว่ายังฟุ้งซ่าน นี่เปรียบท่านที่หนึ่งแรกถึงได้ อาริยะสัจจะละสามความแจ่มใจ พอใกล้ ๆ พระแน่แท้โสดา ครั้นค่อยรู้สำเหนียกเรียกก็ขาน แต่ใช้การยังไม่ได้ดังไว้ว่า นี่เปรียบท่านที่สองผ่องปัญญา พระศักกิธาคามิคารหัตรง อาริยะสัจแจ้ง

ชัดสองหนแท้ เหมือนจะแลแต่นิพพานการประสงค์ เรียกศักดิ์ถึงเอวะนามพระองค์ ด้วยท่านคงจะต้องตรองอีกคราว นี่เปรียบความปุถุชนเราคนข้า ครั้นแจ้งอาริยะสัจความชัดขาว ค่อยหายคลั่งยังใจไปยืดยาว ยังหนาวๆร้อนๆสท้อนใจ พอรู้เค้าว่าเราพึ่งหายคลั่ง ก็ระวังใจกำหนดให้สดใส เดี๋ยวไม่พึ่งคอยจะพลั้งจะคลั่งไป เพราะยังไม่หายแน่แต่รู้ตน นี่เปรียบท่านที่สามความวิวัต อาริยะสัจแจ้งความถึงสามหน เปนความจะถึงพระทศพล แต่ยังมนหมองติดอวิชชา ติดธรรมติดพระสะมาธิ ติดคำริห์ติดวิเศศสังเกตกล้า ทรงพระนามความพระอะนาคา วิปัสนาแก่กล้ายังผ้ามัว ซึ่งมรรคสี่ผลสี่สิ้นความว่า เหมือนหายบ้าปรกติคำริห์ทั่ว ความแต่หลังคลั่งเท่าไรรู้ในตัว เพราะหายชั่วหายดีหายที่ตรอง เลิกคิดเลิกอ่านเลิกการเพียร ไม่ต้องเรียนไม่ต้องร่ำจำรอยร่อง เปรียบดังคนอยากน้ำสุดทำนอง ครั้นฝนต้องตกมากพรากพรมกาย ก็สิ้นความร่ำเรียนเพียรหาหนอง แต่เมื่อรองใส่ปากก็อยากหาย เปรียบอาริยะสัจจัดอธิบาย กระแสสายสี่สัจจ์คัดสี่ครา มรรคสี่ผลสี่ที่อะระหัตถ์ พระนิพพานการชัดฉะเภาะหน้า อีกขนะเดียวได้ในขิปา คือขิณาศะวะทรงพระนาม

๏ แสดงคุณในพระปริยัต ควรกระจัดทุกข์ได้เร่งไต่ถาม เกิดมาพบคำพระควรจะตาม เรียนความปริยัตให้ชัดใจ เพราะเจ็บตายนั้นอย่าหมายว่าเย็นเช้า จะตายเปล่าหลงเปื้อนเลื่อนเหลวไหล โง่จะพาว่าว่อนร้อนกว่าไฟ ก็ชาติไหนจะได้พบประสบธรรม

๏ จักแสดงแจ้งพระปริยัต เปนความชัดชี้ในมิให้กล้ำ พระปริยัตแปลว่าหัดเล่าเรียนจำ คือเรียนร่ำคำพระประเสริฐจริง ด้วยสิ่งใดในโอคโลกยทั้งสาม มีแต่ความเหมือนจังหันผันกลอกกลิ้ง ถึงจะดีก็ไม่มีความจริงพึง บางที่สิ่งจริงใจแต่ไม่ดี บางที่ทั้งไม่ดีทั้งไม่จริง เหมือนผีสิงกับทรากอะศุภผี ความสับปลับกลับกลิ้งเปนสิ่งคลี จึงต้องมีปริยัตติดสันธรรม แสดงความตามพระบรมครู ท่านผู้รู้องค์อะเศศะทรงเนกขัม ความทั้งจริงทั้งดีมีประจำ ควรจะเพียรเรียนร่ำจำใส่ใจ

ศาสนาครูอื่นหมื่นแสนคน สอนไม่พ้นเจ็บตายวุ่นวายใหญ่ สอนให้ไปเกิดดีในที่
ใด ก็ตกในเจ็บแตกแหลกทำลาย คงไม่พ้นสัศศะฏะกะอุเฉท ต้องหลงกลทน
ทะเวทเขตร์ฉิบหาย แต่ธรรมมะของพระไม่ระคาย ความเจ็บตายไม่มีดีจริง ๆ
ประเสริฐสุดเรียกพระพุทธศาสนา คำสอนว่าไว้ตลอดเปนยอดยิ่ง ล้วนอุบายหลาย
ชั้นกันประวิง แต่ต้นอ้างทางอิงแอบโลกีย์ บอกนะรกบอกสวรรค์ชั้นคนแลสัตว์
บอกให้ตัดความชั่วหลีกตัวหนี ให้ทำบุญทำกุศลขนความดี ในชาตินี้จะได้มีความ
เจริญ เมื่อจะตายฝ่ายกุศลคงดลใจ ไปชาติใหม่เทวัญก็สรรเสริญ รักษาศีลห้า
ไว้อย่าได้เมิน ศีลทานการเพลินเจริญนาน ทั้งชาตินี้ชาติน่าว่าเลิศล้วน จริง ๆ
ด้วยสวยสำนวนพระสูตร์ท่าน เอาใจบ้าว่าสอนผ่อนตามการ เพราะเราด้านบ้าดุ
ปุถุชน เราคลั่งใหญ่เหนไฟเปนคนชัด ต้องจับมัดรัดสอนด้วยกุศล แล้วทระมาน
สอนการเจริญมนต์ ให้นั่งบ่นภาวนารักษาใจ กุศลมากภาวนากล้าใจอยู่ กุศลอื่น
หมื่นหมู่สู้ไม่ได้ แล้วสั่งสอนวอนง้อต่อขึ้นไป คือสอนในกรรมฐานการสำราญ
บอกกระสิณบอกอะศุภอะนุศะติ ให้ดำริห์พรหมวิหารองค์ฌานนั่น แยกดินน้ำไฟ
ลมรมร้อนครัน องค์ยอดนั้นคือพระอาณาปา แล้วสอนให้ไกลหมู่อยู่อนาถ ผ้า
ย้อมฝาดพาดครองเที่ยวท่องป่า สะมะถะกรรมฐานวิปัสสะนา ให้มั่นแน่แก่กล้า
เปนอารมณ์ ศีลสะมาธิญาณการรักษา อย่าเคลื่อนคลาปาฏิโมกข์เปนปถม กาย
วาจาใจระวังดังนิยม ทำให้สมคำสอนสุนทรธรรม ละนิวรณ์ผ่อนดำริห์สะฏิปัฐาน
สำมะปะทานปกครองเร่งตรองร่ำ ใครไม่ต้องเตือนใจให้จดจำ เมื่อเพียรเกิดเลิศ
ล้ำเร่งรำพึง ความอิทธิบาทสี่อินทรีย์ห้า ความธระมาเกิดส่งก็คงถึง พะละห้าตั้ง
มั่นไม่พรั่นพรึง เปนความซึ่งโพชฌงค์องค์ปัญญา มรรคแปดดังหนึ่งกล้องส่อง
โลกย์ได้ หนทางไกลย่นมาใกล้ไว้ตรงหน้า อาริยะสัจไสพ้นต้นสัมมา ชักให้ตา
ใจแจ้งแห่งใจตน ในเครื่องรู้สามสิบเจ็ดบอกเสร็จไว้ ที่สงไสยบอกสิ้นอนุสนธิ์
อาริยะสัจตัดตรงไม่วงวน ตั้งแต่ต้นทนทุกข์สมุทัย แลท่านแจกแยกขันธ์มั่นเปน

กล ไม่ใช่คนไม่ใช่สัตว์ตัดสงไสย กลโลกย์ร้อนกล้ายิ่งกว่าไฟ หลงว่าศุขอยู่ตรงไหนศุขไม่มี จะไปเกิดอยู่ที่ไหนอย่าได้ตฤก อ้ายความนึกแลมันใหญ่กว่าไฟจึ้ จงทราบเองว่าสังขารการไม่ดี เพราะคิดนึกทั้งนั้นมันเปนไป ทั้งชาติหลังชาติน่าทั่วทิศ ก็เราคิดไปนี่หนาหลงบ้าใหญ่ ไปสวรรค์นั้นไปชมสมบัติใด หาคิดไม่แล้วสวรรค์นั้นไม่มี ไปนะรกก็เหมือนกันคิดมันติด ไม่มีคิดใครจะตกนะรกผี ตายก็คิดเกิดก็คิดติดโลกีย์ ถึงเดี๋ยวนี้ก็อะไรคิดไปเอง ทั้งอะดีตปัจจุบันอนาคต คิดทั้งหมดแลพิเคราะห์ให้เหมาะเหม็ง ท่านสอนให้ทำกายใจวังเวง ก็เพราะเกรงมันจะคิดติดวนไป ให้คิดไปว่าอย่างไรก็ไปผิด อ้ายคิด ๆ ดอกหาใช่ผู้ใดไม่ ชายฤๅหญิงจริงฤๅเขาเราฤๅใคร ก็ไม่ใช่หลงคิดเมาติดตาย อนิจจังทุกขังอะนัตตา ควรจะสาธุเลิศประเสริฐหลาย ความคิดรู้เหนก็เช่นกาย เปนกลสายวนจักร์ชักหมุนเมา อนิจจาแปลว่าไม่จริงจัง ทุกขังโทษทั่วทีมัวเขลา อะนัตตาไม่ใช่ตัวฤๅมัวเดา อย่าหลงเงาหลงโง่คิดโร่ไป ก็ความคิดรู้เห็นเปนผีสิง จะสลัดตัดทิ้งไปเสียไหน มันเปนกลปลอมปนไม่ใกล้ไกล ไว้ไม่ได้ไม่เอาไว้ก็ไม่ดี จะเอาออกก็ไม่ยากลำบากจิตร์ ก็ความคิดรู้เหนเช่นกลิ่นผี จะออกจริงก็เพราะยิ่งปัญญาดี จะต้องมีศีลสะมาธิปัญญา ความศีลจับสิ้นอายัตตะนะ สะมาธิตรึละล่วงขันธ์ห้าปัญญาเลิศฦๅกลับจับอัตตา ความมุศาสมมุติก็หลุดไป ความคิดรู้เหนเปนอัตตาจะเปนเขาเราข้าก็หาไม่ เพราะประจักษหลักถานสมุทัย ว่าเหตุใดจึ่งได้เกิดกำเนิดคิด ไออากาศวิปลาศแล่นเปนไป มันโรคใหญ่แต่สำเหนียกเรียกโลหิตเร็วเร่งเข่งข่มระบมพิศม์ ตรงไหนติดแล้วก็แตกแหลกออกไป ขอยืมนิดกล่าวว่าคิดว่ารู้เหน เลยว่าเปนคนสัตว์ลัดหลงใหญ่ ไม่ใช่เหนไม่ใช่คิดใช่จิตร์ใครเลือดมันเจือเนื่อใจไหลเวียนวน พุ่งไปไหลมาผ่าทางใจ เกิดพิบัติซัดให้หวลฉงนถึงว่าเลือดก็สมมุติพูดตามจน มันเปนยนต์กลไกยระยาง วนเวียนเกวียนกวัดเปนปัจจัย ทั่วทิศติดไปมิได้ว่าง แต่พอไหวแล้วสะเทือนเลือนหลากลาง กระทบทางทั่วทิศเปนพิศม์ไป ขอกล่าวนิดดอกว่าคิดว่ารู้เหน จะจริงเช่นอย่างว่าก็หาไม่ ไม่

ใช่คิดรู้เหนไม่เปนใคร เหตุปัจจัยเช่นนี้ว่ามีตัว คือตัวจริงสิ่งสิงเสียยภวังค์ ไหวกระทั่งกระทยสะเทือนทั่ว ตลอดตรึงถึงกันผูกพันพัว ดังใยบัวแต่งคล้ายใยแมงมุม ยัดเยียดเบียดเสียดละเอียดพ้น เราปุถุชนตาเนือเหลือโง่หงุ่ม ไม่แจ้งเหตุเพศผลต้องทนคุม หลงกอดกุมเกิดร้ายตายแตกอิง เพราะยึดคิดรู้เหนว่าเปนคน เหตุผลเปนไฉนไม่รู้ถึง หลงว่าคนหลงว่าสัตว์กลัดใจตรึง ความภูกซึ่งสมมุติสุดใจ ถ้าอ่านพลางตรองพลางทางปัญญา ก็แจ้งว่าหาใช่เรื่องไรไม่ เราก็ติดอยู่เพราะคิดว่าเราใคร แต่คิดเองก็ไม่ใช่ไม่มีตัว ความสมมุตทั้งนั้นหลงกันไป ครั้นแจ้งในพรรณาว่ามาทั่ว เช่นคิดรู้เหนเดิมพาเคลิ้มมัว ก็หายเองไม่มากลัวว่าตัวใคร ความคิดเหนหลอกเล่นว่าอัตตา จะเปนเขาเราข้าก็หาไม่ เพราะปัจจัยเหตุเพศสมมุตสมุทัย ว่าบ่วงใยเกี่ยวข้องคล้องโลกา ไม่ใช่คนไม่ใช่ใครไม่ใช่เขา ไม่ใช่เราๆ ไม่ใช่อย่าไปว่า ไม่ใช่คิดรู้เหนเช่นกล่าวมา ขอยิ้มว่าพอเข้าใจใช่ความจริง ฤๅแผ่นดินตรงๆ หลงว่ารูป ความเหนซูบซักส่งหลงติดกลิ้ง เอาก้อนดินมาเปนกายหมายประวิง ตั้งว่าหญิงชายชักสัตว์ฤๅคน เราเหมือนค่างโง่ยังค่ำหลงคลำดิน ความเหนกินใจเล่นไม่เปนผล ถูกกลมารแกล้งแต่งปลอมปน อย่าหลงกลหลงเกณฑ์เหนเปนกาย ขบวนนามฤๅก็ความเช่นอากาศ ท่านนักปราชแจ้งความนามทั้งหลาย เปนอนัตตาเวทนาทั้งห้าราย สัญญาหมายหกระยะก็อนัตตา สังขารห้าสิบอะไรไหนแก่นสาร จะวิญญาณแปดสิบเก้าเงาเวหา ล้วนอนัตตาทั้งนั้นซึ่งกล่าวมา นามทั้งสี่มีสาระเมื่อไร รูปธรรมยี่สิบแปดแฝดแฝงนาม รูปก็ความก้อนดินสิ้นสงไสย นามก็อากาศเปล่าปราชญ์เข้าใจ อนุไสยอาไลยโยโง่ไม่มี เพราะทราบสิ้นว่าแผ่นดินกับอากาศ คนฤๅสัตว์ตัดขาดธาตุทั้งสี่ ฆ่าสงไสยขาดสิ้นสิ้นชีวิต สัมมะสติทรงไม่หลงตาย เพราะสัมมาขาดฤทธิ์ดำริห์ชอบ ไม่ประกอบรูปนามความฉิบหาย แจ้งว่าอายตตะนะเปนอะบาย ทั่วทั้งกายไม่มีที่พึ่งพา ความจะเกิดฤๅไม่เกิดไม่ต้องตฤก ไม่อยากนึกความข้างหลังฤๅข้างน่า ถึงพระ

ธรรมนำตรงอนัตตา สังขารุเปกขาญาณัง ปริกรรมอุปะจารอะนุโลม โคตรภูญาณโสมะนัศตัง วิสุทธิเจ็ดประจำเปนกำลัง ตกมรรคก็แต่ยังเปนโลกีย์ เพราะทุกข์สมุทไทยในยเดียวชัด ไม่ถึงสัจจะละสามต้องตามที่ ครั้นถึงสัจจะละสามตามยาพี ครบทั้งสี่สัจจังทุกครั้งคราว โลกีย์ดับกลับเปนโลกุตะระมรรค แจ้งประจักษผลกระจ่างสว่างขาว เรียกว่าพระในที่นี้คือยืดยาว ถามกันฉาวอะไรพระตระนี้เธอ นี่และพระที่หนึ่งถึงกระแส พระแท้ ๆ ดีจริง ๆ ทุกสิ่งเสมอ ฆ่าสังโยชน์สามตายหายละเมอ จะไหลเล่อหลงตายนั้นไม่มี เพราะกระจ้ดชัดความตามบุคคลาแลธรรมมาธิฐานฌานวิถี สัศศะฏะฤาอุเฉทเขตร์โลกีย์ ฤาตรงที่อะญาณชำนาญแสดง ด้วยแจ้งทุกข์สมุทไทยนิโรธมรรค ฦกซึ่งนักหลายแยบความแอบแฝงสมมุตตายหายสนิทจิตร์สิ้นแคลง เปนความแจ้งอยู่ในที่ซีโสดา ยังที่สองตรองตริตำริห์ตรง พระประสงค์จะข้ามความโมหา อาริยะสัจจะชัดขึ้นเปนสองครา ซึ่งราคาพยาบาทขาดน้อยลง นามประจักษคือพระศักกิธาคา ความสะมาธิจัดตัดเมาหลง แก่กล้าสะมาธิสัมโพชฌงค์ ปฏิบัติดีตรงถึงทางกลาง พระที่สามความตริตำริห์ออก คือซักฟอกเครื่องหมายให้วายว่าง ความสี่สัจจะสามครั้งดังแยบวาง สังโยชน์ตายหายร้างโอรำภา เพราะโพชฌงค์องค์พระสะมาธิ ฆ่าสะกายะทิฐิวิจิกิจฉา ศีลละพัตกามราคมรณา พยาบาทขาดฆ่าไม่กลับคืน สังโยชน์เบื้องต่ำหายตายทั้งห้า นามพระอนาคาหาใช่อื่น โลกย์อุตรที่สามความยั่งยืนผู้ไม่ฝืนธรรมดาสัพภาวะ

๑ พระที่สี่แสดงให้แจ้งชัด อาริยะสัจจะทรงประจักษลักศณะ ถึงสี่คราวขาวงามความมะละ สลวยสละเลิศพ้นกลเกิดตาย จบศึกษาปรากฏโสฬศกิจทั่วสิบทิศทราบแท้ธรรมทั้งหลาย โลกย์ธรรมแปดอย่างล้างละลาย สังโยชน์ฝ่ายบนล่างห่างหายไป โอรำภาอุธำภาฆ่าตายสนิท มรรคจิตร์ผลจิตร์ขาดนิศไสยสิ้นสันดานวาศนามาแต่ไร ขันธ์ดีคล้าย ๆ หุ่นหญ้าฤาฟ้าดิน เพราะความคิดรู้เหน

เปนอนัตตา วิมุตห้ามาเสียไม่มีสิ้น แต่ร้อนหนาวคราวลำบากอยากต้องกิน แต่ความยินดีดับไม่กลับกลาย ถ้าไภยมีท่านก็หนีเปนธรรมดา ไม่ใช่กล้าไม่ใช่ขลาดปราชทั้งหลาย ไม่มีบุญไม่มีบาปไม่หยาบคาย ไม่มีตายไม่มีกิจไม่มีกรรม

๏ นี่แลพระทศพิธความชัด คืออระหรรตผลดำรงค์ทรงเนกขัม นี่ออกความตามปราชฉลาดธรรม ซึ่งจะนำแจ้งพระนฤพาน

จบสังขิตโตวาทแต่เท่านี้

๏ กลหลอกลวงพ้อล้อ ลับภูก
แสนชเลเหลือตฤก ตรวจรู้
ตรองจะจับกลนึก ไหนพบ
นับหมื่นบ่มีผู้ เผ่นพ้นไภยขันธ์

๏ กลัว ตายอยากเกิดด้วย ดูขัน
กลัว ทุกข์อยากศุขพัน พอกไว้
กลัว นะรกอยากสวรรค์ เวียนวุ่นวายเฮย
กลัว ตกอยากนอนใกล้ กับห้วงปากเหว

๏ สอน กรรมฐานก่อนให้ เหนความ
ใน ปฏิบัติตรองถาม ถ่องแท้
ใจ ตรองหน่ายรูปนาม ในโลกย์
เรา ถอดสัญญาแก้ ตฤกให้หายฉงน

๏ เกิดกลเกาะก่อก้อน กองกรรม
นึกเหนี่ยวนามแนะนำ นี่นี้
จักจดเจ็บใจจำ จนจาก
เลิกโลกย์หลีกลับลี้ หลายแล้วลืมลา

๏ การของคนสัตว์ล้วน หลงฝัน
ฝันยอหยุดฝันกัน กรายม้วย
เดินนอนนั่งยืนมั่น มัวฝ่ายฝันนา
ฝันทุกหายใจด้วย เดือดร้อนฤๅเหน

๏ แจ้งไขย ใจข้า จ่าเขียน จดใน ใจนำ จำเนียร เรื่องเวียน เรียนวาง ร้างเวร ขุดชาติ ขาดเชต เข็ดเชื้อ จำเหลือ เจือหลาน จานเหลน ชังแก่ แซ่เกิด เชิดเกน อ่อนแขย แอบเขน เอนยัง เที่ยวนี้ ที่แน่ แท้หนี มุ่งคลาย หมายคลี่ หมีคลั่ง เหนตาย หายแต่ง แห้งตัง ยามพลั้ง ยังพลุ่ง ยุ่งพลอย ยศลาภ อยาบลา อย่าหลง จับปลิด จิตร์ปลง จงปล่อย แจ้งคำ จำคิด จิตร์คอย ได้รอย ค้อยรู้ คูรวม เชิงมรรค ชักม้วน ชวนมิตร์ แจ้งใส่ ใจศิษย์ จิตร์สรวล ยกโง่ โยง่า อย่างวม รู้เนื่อง เรื่องน่วม ร่วมใน หักแก่ง แห่งกาม ห้ามเกิด ระเหิด เริดห่าง ร้างให้ อิ่มโลกย์ โอคลา อาไลย หมื่นยี่ มิไป ไม่ปอง สุดชาติ ขาดชั้น สิ้นเชื้อ ไหนเจือ เนื้อจริง นิ่งจ้อง ม้วยจด หมดใจ ไม่จอง มีตัว มัวต้อง มองตาย ลืมเกิด เลิศแก้ว แล้วกัน ไม่หัน หมั้นเหน เหม็นหาย เปลื้องแก่ง แปลงกิจ ปลิตภาย เว้นอาย วายอ้าง ว่างเอย

๏ คบ มิตร์พาเหาะได้ โดยหมาย
คบ มิตร์สอนเกิดตาย ติดม้วย
คบ มิตร์โง่เหลือหลาย หลีกยากเที่ยวแฮ
คบ มิตร์ปราชอาจด้วย ดั่งนั้นหาไหน

๏ อุบายใดจักแจ้ง จากโลกย์
คิดกับเห็นเปนโอค โอบอ้อม
หลงเวียนคิดวิโยก ยากยับเยินเฮย
เกิดแก่เจ็บตายพร้อม เพราะรู้คิดเหน

๏ เปนคนเปนสัตว์แล้ว หลงเหลือฦกเอย
เพราะแก่เจ็บตายเจือ จัดจ้าน
โลกย์ลำบากยากเผื้อ แฝงทุกข์ทับเฮย
อายัตตะนะเปนก้าน ก่อให้ฉิบหาย

๏ คน ตายเพราะโง่ต้อง ติดตาย
คน ฉลาดปั๋ญญาหลาย หลีกม้วย
คน ตายทิ่ถือกาย เกาะรูปนามนา
คน บ่อตายเหตุด้วย ดับหวังคิดเหน

๏ ให้ เหนนามรูปแท้ ทนทุกข์
แก้ กิจกลมารปลุก ปลดล้าง
เบ็ญ จะบทกามพลุก โพลงพลุ่งผลาญเฮย
ขันธ์ ขีดกรีดถอนร้าง รีบรื้อรอนเสีย

๏ สำ มาทิฏฐิแท้ ทางตรง
ค้น ธุระประสงค์ เคขพร้อม
ตัว วิปั๋สนายง ยอดยิ่งญาณซื้อ
เรา โลภโกรธหลงล้อม เลิกได้โดยถวิล

◎ เดี๋ยว เกิดเหนคิดรู้ แรมไป ฉิบเอย
ผึ่ง ละเอียดอะณุสัย เสียบซึ้ง
เดี๋ยว ทุกข์สมุทไทย ทับเพียบ มานา
เผา กิเลศมารตรึ้ง ตริ้งถอนฉงน

◎ เพราะ หลงขันธ์ว่าโอ้ อัตตาเราเอย
เมา ยิ่งกับสุรา โรคร้าย
ผั้น หลับตื่นตรงหา หายไม่เลยพ่อ
มัว ห่วงดินดูคล้าย ต่างคล้ายเราคลำ

◎ แก้ กลพินิดน้อง นามลวง
ความ คิดเรียนหลงหวง ห่อนยั้ง
เชิญ จะพิศกามตวง เติมสวาสดิ์พทูแม่
ขันธ์ พี่ขันธ์นุชตั้ง แต่งให้หลงเหน

◎ สำ รวยรศรูปแม้น มนธาทองเอย
คัน หัฐอยากเด็จมา มอบไว้
ตัว นุชเฉกโฉมหา เหนยาก
เรา ก็กรรมก่อนให้ สวาสดิ์ห้ามฤๅหาย

◎ เดี๋ยว ตายเดี๋ยวเกิดด้าว แดนใด
ผึ่ง จิตร์รักขอไป ปะน้อง
เดี๋ยว คิดพิสมัย มากท่วมทรวงแฮ
เผา อกเอยอกต้อง แตกด้วยดวงสมร

◎ เพราะ สบเนตร์นุชต้อง ตาจริง
เมา พิศจันโลงหญิง หยาดฟ้า
ผั่น เหนว่าเอียงอิง แอบสวาสดิ์
มัว หลับละเมอคว้า คลั่งไคล้ไหลหลง

๏ ปริยัตินี้ นำมา แสดงเอย
เปนแก่นสารศาสนา แน่แท้
ทรงคุณเปนมะหา เหนภูก ลับฮือ
แขบฉบับบอกแก้ เงื่อนแกล้งกลขันธ์

๏ ถอด โฉมถอดชื่อให้ เหนหาย
ถอด ที่สัญญาละลาย เล่ห์ซึ่ง
ถอด คิชั่วมัวหมาย มันใช่ตัวเฮย
ถอด โง่นึกตฤกตรึง เตร่รู้คิดเหน

๏ ธรรมรัตณะนี้ ไนยหลายเลิศเฮย
ความไม่ตายคอกนาย น่าค้น
คนตายแต่คนหมาย เมาโลกย์ผ้นฤๅ
ตายเพราะยึดเปนต้น แต่งตั้งตัวเอง

๏ จบ ความตามเช่นชั้น เชิงวิวัฒน์
ธรรม ไม่ตายจริงกระจัด แจ่มพ้น
คำ เรียกพระอะมัต มีอยู่ นะพ่อ
ปราช ฉลาดเลือกค้น ฆ่าแล้วกิเลศสูญ

ธรรมปฏิบัติ

นิวรณ์ ๕

๑. กามฉันท คือ ความยินดีในกามคุณ ๕ (รูป – เสียง – กลิ่น – รส – สิ่งที่ถูกต้อง) มีราคะ – โลภะเป็นสมุฏฐาน.

๒. พยาบาท คือ ความไม่ชอบใจอย่างรุนแรง ซึ่งมีโทษะเป็นสมุฏฐาน.

๓. ถีนะ คือ ความที่จิตหดหู่ ที่เรียกว่าละเหี่ยใจ มีโมหะเป็นสมุฏฐาน, มิทธะ คือจิตที่มึนซึมและอาการง่วง มีโมหะเป็นสมุฏฐาน.

๔. อุทธัจจะ คือ จิตฟุ้งสร้านไม่เป็นสมาธิ มีโมหะเป็นสมุฏฐาน, กุกกุจจะ คือ ความรำคาญใจเพราะอารมณ์ต่าง ๆ มีโมหะเป็นสมุฏฐาน.

๕. วิจิกิจฉา คือ จิตที่สงสัยแคลงใจในอารมณ์ต่าง ๆ มีโมหะเป็นสมุฏฐาน.

ข้อเปรียบขันธ์ ๕

๑.	รูป	เปรียบเหมือน	ฟองน้ำ
๒.	เวทนา	,,	ต่อมน้ำ
๓.	สัญญา	,,	พะยับแดด
๔.	สังขาร	,,	ต้นกล้วย[๑]
๕.	วิญญาณ	,,	มารยา.

---

๑. ตามแบบว่า สังขารเปรียบเหมือนต้นกล้วย ถ้าเป็นสังขารภายนอกพอพึงได้ แต่ถ้าหมายเอาสังขารภายใน (ความคิดนึก – มโน + อารมณ์ = สังขาร) ดูกระไรอยู่. ศรี ฯ

วิมุตติ ๕

๑. ตทังควิมุตติ พ้นชั่วคราว
๒. วิขัมภนวิมุตติ พ้นด้วยการข่มไว้
๓. สมุจเฉทวิมุตติ พ้นเด็ดขาด
๔. ปฏิปัสสัทธิวิมุตติ พ้นสนิท
๕. นิสสรณวิมุตติ พ้นเลย.

ทางแห่งตัณหา

๑. จักขุทวาร ทางจักษุ
๒. รูปารมณ์ อารมณ์คือรูป
๓. จักขุวิญญาณ ความรู้สึกทางจักษุ
๔. จักขุสัมผัสส์ ความกระทบกันทางจักษุ
๕. จักขุสัมผัสสชาเวทนา ความรู้จักทุกข์เป็นต้น เกิดจากจักษุสัมผัส
๖. รูปสัญญา ความจำรูป
๗. รูปตัณหา ความทยานอยากในรูป [โสตทวารเป็นต้น ก็มีนัยอย่างนี้]

มติที่แย้งกับอนัตตา

๑. เอตํ มม นั่นเป็นของเรา
๒. เอโสหมสฺมิ เราเป็นนั่น
๓. เอโส เม อตฺตา นั่นตัวตนของเรา.

สังเวคธรรมมี ๒ อย่าง คือ จิตสังเวคะ ๑ ญาณสังเวคะ ๑ จิตสังเวคะนั้น สลดจิตด้วยการเห็นผีตายที่เขาหามมาเป็นต้นว่า เราก็จะต้องตายเป็นแน่แท้ทีเดียว เป็นที่สลดใจเหี่ยวห่อไป สังเวคะยังเกิดขึ้นเช่นนี้เป็นต้น ไม่พ้นจากโมหกิเลส เป็นส่วนญาณวิปยุตต์ หาใช่ญาณสัมปยุตต์ไม่.

ญาณสังเวคะนั้น เกิดขึ้นเพราะเหตุ ๘ ประการ คือ ชาติ ชรา พยาธิ มรณะ ดิรัจฉาน เปรต อสุรกาย และนรก.

ปรปัจจัย – อปรปัจจัย

ปรปัจจัย ได้แก่ สุตามยปัญญา จินตามยปัญญา คือ อาศัยเหตุปัญญาที่เกิดแต่การฟังและที่คิดนึกตรึกตรอง เป็นมูลเป็นบาทของอปรปัจจัย อปรปัจจัยได้แก่ ภาวนามยปัญญา เป็นปัญญาที่เกิดขึ้นเองโดยลำพัง คือปัญญาจักษุ อุทยัพพยญาณ วิปัสนา สัมมาทิฏฐิ วิชชา อโมหะ.

ปรปัจจัยนั้นเป็นฝ่ายโวหารเทศนา สมมติเทศนาชั้นทานศีล สมถภาวนา เป็นชั้นต้นที่ย่างขึ้นสู่ปรมัตถเทศนา อปรปัจจัยนั้นเป็นฝ่ายโลกุตรปรมัตถเทศนา คือ ภาวนามยปัญญา เห็นวิปัสนาสัมมาทิฐิเป็นไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา โดยอุทยัพพยญาณ คือไม่ให้อำนาจเรา ไม่ตามใจเรา ไม่มีแก่นสาร ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่หญิง – ชาย ไม่มีชีวิต คือตัวอนัตตา ดังนี้ มีแต่นาม – รูป ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา.

ผู้ประมาทอยู่ ย่อมเห็นความทุกข์เป็นความสุข เหมือนม้ากินหญ้าแห้ง กล่าวคือ ถูกคนเลี้ยงเอาแว่นสีเขียวใส่ แม้เห็นหญ้าแห้งก็สำคัญว่าหญ้าสด หลงกินอย่างเพลิดเพลิน ฉันใดก็ดี ผู้ประมาทแล้วถูกกิเลสตัณหาปิดบังปัญญาจักษุ

เสีย แม้ถูกทุกข์บีบคั้นทรมานอยู่ ก็สำคัญว่าเป็นความสุข เพราะหาได้พิจารณาให้ถี่ถ้วนทุกเหลี่ยมทุกมุมไม่ ฉันนั้น.

พาหิรกสัมมาทิฏฐิ – สาสนิกสัมมาทิฏฐิ

สัมมาทิฏฐิมี ๒ อย่าง คือ พาหิรกสัมมาทิฏฐิ ๑ สาสนิกสัมมาทิฏฐิ ๑. พาหิรกสัมมาทิฏฐินั้น เป็นส่วนจรณธรรมบุญกิริยาวัตถุทิฏฐุชุกรรม เป็นสัมมาทิฏฐิที่มีประจำอยู่ทั้งภายในและภายนอกพระพุทธศาสนา แต่ในภายนอกพระพุทธ-ศาสนานั้น ไม่มีสัมมาทิฏฐิวิปัสนาภาวนามยญาณ.

สาสนิกสัมมาทิฏฐินั้น มีได้แต่ภายในพระพุทธศาสนา เป็นส่วนวิชชาคือสัมมาทิฏฐิวิปัสนาญาณ รู้นาม – รูปปรมัตถธรรมและเห็นไตรลักษณ์ (อนิจจัง – ทุกขัง – อนัตตา) เป็นต้น. ผู้ที่รู้นาม – รูป ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ปฏิจจสมุปบาท และภาวนามยญาณเช่นนี้ ท่านว่าเป็นกัลยาณปุถุชน ส่วนผู้ที่ไม่มีความรู้เช่นนี้ นับว่าเป็นอันธปุถุชน.

อนึ่ง เปรียบเหมือนคนตายไม่มีความรู้สึก เพราะรูปแตกนามดับเสียแล้ว ฉันใด บุคคลผู้ถูกโมหะปิดบังไว้ ประมาทอยู่หลงเพลิดเพลินในกามคุณ พระพุทธเจ้าเป็นใครอย่างไร ก็ไม่รู้ พระธรรมเป็นอะไรอย่างไร ก็ไม่รู้ พระสงฆ์เป็นใครอย่างไร ก็ไม่รู้ ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นอะไรอย่างไร ก็ไม่รู้ ไม่พยายามรู้และปฏิบัติ จึงต้องเวียนตายเวียนเกิดอยู่ใน ๓ ภพ (กามภพ – รูปภพ – อรูปภพ) ไม่มีที่สิ้นสุด. พระพุทธเจ้าเสด็จอุบัติมาตรัสรู้แล้ว ทรงสั่งสอนเวไนยสัตว์จนดับขันธปรินิพพานไปก็มากมายหลายพระองค์แล้ว อเนกอนันต์เหลือที่จะคณนานับด้วยประมาณแสนล้านโกฏิ หรือจะคำนวณนับพุทธบุคคลด้วยเมล็ดทรายในแม่น้ำ ท่านอุบัติขึ้นมาแล้วก็ปรินิพพานไป ๆ.

เปรียบเหมือนคนมีตาเป็นต้อ หาหมอใส่ยาแต่ไม่อดของแสลง ตาจะหายที่ไหน ผู้ที่มีศรัทธารักษาศีลภาวนามีอยู่ทั้งในพุทธกาลและนอกพุทธกาล แต่ในพุทธกาลมีผลมากกว่า เพราะมีพระรัตนตรัยซึ่งเป็นอติศัยบุญเขต.

กัมมปถมิจฉาทิฏฐิ – มิจฉัตตมิจฉาทิฏฐิ

มิจฉาทิฏฐิมี ๒ อย่าง คือ กัมมปถมิจฉาทิฏฐิ ๑ มิจฉัตตมิจฉาทิฏฐิ ๑. กัมมปถมิจฉาทิฏฐินั้น คือเห็นว่าการให้ทานรักษาศีลไม่มีผล ทำดีไม่ได้รับผลดี ทำชั่วไม่ได้รับผลชั่ว.

มิจฉัตตมิจฉาทิฏฐินั้น คือ:–

๑.	มิจฉาทิฏฐิ	เห็นผิด
๒.	มิจฉาสังกัปปะ	ดำริผิด
๓.	มิจฉาวาจา	พูดผิด
๔.	มิจฉากัมมันตะ	ทำผิด
๕.	มิจฉาอาชีวะ	เลี้ยงชีพผิด
๖.	มิจฉาวายามะ	พยายามผิด
๗.	มิจฉาสติ	ระลึกผิด
๘.	มิจฉาสมาธิ	ตั้งใจผิด

รวมความว่า ความคิดเห็นและเชื่อถือว่าขันธ์ ๕ เป็นของเรา เป็นเรา เป็นตัวของเรา คือมีเรามีเขา มีชายมีหญิง มีสัตว์บุคคลเช่นนี้เป็นผิด.

กัมมปถสัมมาทิฏฐิ – สัมมัตตสัมมาทิฏฐิ

สัมมาทิฏฐิมี ๒ อย่าง คือ กัมมปถสัมมาทิฏฐิ ๑ สัมมัตตสัมมาทิฏฐิ ๑. กัมมปถสัมมาทิฏฐินั้น คือ เห็นว่าให้ทานรักษาศีลมีผล ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว.

สัมมัตตสัมมาทิฏฐินั้น คือ เห็นในอริยมรรค ๘ อธิศีล อธิจิต อธิปัญญา และรู้เห็นตามเป็นจริงใน นาม – รูป ขันธ์ อายตนะ ธาตุและภาวนามยญาณ.

วิธีฝึกหัดทรมานจิต

ถามว่า อะไรเป็นเครื่องให้หมู่สัตว์ทั้งหลายทรงและนำไปในเบื้องหน้า?

ตอบว่า จิตนี่เองเป็นผู้คิดอ่านพิจารณาวินิจฉัยให้กระทำในสิ่งที่ดีที่ชั่ว คือ จิตเป็นผู้บัญชาสั่งให้กระทำกิจการงานต่าง ๆ ให้รูปกระทำในสิ่งที่ดีและชั่วเป็นต้น เพราะฉะนั้น จิตจึงเป็นของมีฤทธิ์เดชมาก คือให้วิ่งเต้นดิ้นรนอยู่เสมอ การที่จะทำให้จิตสงบนิ่งเป็นสมาธินั้นเป็นการยากนักยากหนา ท่านจึงอุปมาว่า จิตนั้นประดุจโคเถื่อนกระบือเถื่อน ซึ่งบุคคลจับมาฝึกหัดเสี้ยมสอน กล่าวคือ วิธีที่เขาเสี้ยมสอนนั้น เขาเอาเชือกร้อยจมูกซึ่งเรียกว่าสนสะพายโคหรือกระบือเหล่านั้นแล้ว นำไปผูกไว้กับหลักที่ปักไว้ มันก็ดิ้นรนต่าง ๆ เขาจึงเอาหวายเฆี่ยนหรือปะฏักแทง เพื่อกำหราบให้เกรงกลัวอยู่ในอำนาจ เมื่อได้ฝึกหัดทรมานนานพอและเรียบร้อยแล้ว ย่อมใช้ประโยชน์ในการลากขนได้เป็นอันมาก เพราะฉะนั้น ท่านจึงให้ฝึกสอนจิตของตนเหมือนกับฝึกหัดโคหรือกระบือฉะนั้น ท่านให้ปักหลักคือสติลง ใช้วิริยะความเพียรเป็นเชือกผูกมัด และทิ่มแทงด้วยปะฏักคือปัญญา รวมความว่า ท่านให้จับจิตให้อยู่ด้วยเชือกคือความเพียร ผูกมัดไว้ที่หลักคือสติเฆี่ยนตีหรือทิ่มแทงด้วยปะฏักคือปัญญา.

กิจที่ควรทำนั้น คือให้เฆี่ยนจิตให้เจ็บบ่อย ๆ อย่าปล่อยตามใจให้เคยตัว เมื่อฝึกหัดนานเข้าแล้วก็จะเป็นจิตที่ว่านอนสอนง่าย คือจะเป็นจิตที่อ่อนโยนและเฉลียวฉลาดขึ้นเป็นอย่างดี สามารถจะบรรลุถึงมรรคญาณ ผลญาณ คือจะประสบสันติสุขได้โดยเร็วพลัน ดังนี้.

ฆนบัญญัติ

ฆนบัญญัติมี ๒ อย่าง คือ สมุหฆนบัญญัติ ๑ สันตติฆนบัญญัติ ๑. สมุหฆนบัญญัตินั้น โดยมากเข้าใจและยึดถืออยู่ว่า นามรูปเป็นก้อนเป็นกลุ่ม เหมือนหนึ่งก้อนหินก้อนดิน เมื่อได้ทำลายด้วยปัญญาจักษุหรือด้วยภาวนามยปัญญา เช่นเห็นว่าตาไม่ใช่เรา สีไม่ใช่เรา จักษุวิญญาณไม่ใช่เรา ผัสสะไม่ใช่เรา เวทนาไม่ใช่เรา ดังนี้ เป็นการทำลายล้างเสียซึ่งสมุหฆนบัญญัติที่เป็นกลุ่มเป็นก้อนอยู่นั้นเสียเช่นนี้แล้ว สิ่งที่ได้รู้ได้เห็น ก็เด่นชัดปรากฏตามสภาพที่เป็นจริง.

สันตติฆนบัญญัตินั้น โดยมากสัตว์ทั้งหลายเข้าใจและยึดถืออยู่ว่า นาม–รูปในอดีตกาลที่ล่วงมาแล้วก็ดี ในปัจจุบันเดี๋ยวนี้ก็ดี ในอนาคตที่จะมาข้างหน้าก็ดี นาม–รูปในเวลาชั่วโมง วัน เดือน ปี ทั้งหลายเหล่านั้นเป็นตัวเรา เป็นของเรา เดี๋ยวนี้ก็เป็นตัวของเรา เวลาที่จะมาอีกข้างหน้าก็เป็นตัวของเรา เมื่อได้กำหนดจำแนกเป็นนามรูปในอารมณ์และอิริยาบถโดยละเอียดถี่ถ้วน คือตาไม่ใช่เรา สีไม่ใช่เรา จักษุวิญญาณที่รู้ไม่ใช่เรา ผัสสะไม่ใช่เรา เวทนาที่เสวยไม่ใช่เรา อิริยาบถ ๔ คือ ยืน เดิน นั่ง นอน ไม่ใช่เรา. เมื่อไม่รู้เห็นปรากฏขึ้นมาว่า อารมณ์และอิริยาบถเหล่านี้เป็นนาม – รูป ปรมัตถธรรมเหล่านี้ไม่เที่ยงเป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ไม่ใช่เราเช่นนี้ ก็ไม่ทำลายเสียซึ่งสันตติฆนบัญญัติ ดังนี้ ตามที่ชี้แจงมานี้เรียกว่า ผัสสปัญจมนัย.

อัตถังคมนัย คือ เมื่อได้กระทำความจำในอารมณ์และอิริยาบถทั้งหลายโดยแจ้งชัดแล้ว ชื่อว่าได้ตัดตรงเฉพาะตัณหาปฏิจสมุปบาท เป็นการทำลายปฏิจสมุปบาทให้ขาด ไม่ให้ติดต่อกันโดยอนุโลมและปฏิโลม เมื่อไม่กระทำความ

จำพร้อมกันเป็นปัจจุบันเช่นนี้ ก็ถึงความเป็นศีล สมาธิ ปัญญา ตัดอนุสัยกิเลสได้ดังนี้ โดยตทังคปหาน.

วิธีทำในใจ

เมื่อพระโยคาวจรทำมนสิการกำหนดรู้ในนาม – รูปว่าไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา รู้ในอารมณ์และอิริยาบถว่า ตา สี จักษุวิญญาณคือรู้ทางจักษุ ผัสสะเวทนาเป็นต้นเหล่านี้ เกิดดับอยู่เสมอคือความไม่เที่ยงแน่นอน เมื่อไม่เที่ยงเกิดดับอยู่ซ้ำซากเนือง ๆ เช่นนี้ ย่อมเป็นภัยคือความทุกข์ เพราะต้องเป็นทุกข์ด้วยการไม่เที่ยงอยู่เนืองนิตย์ซ้ำซากอยู่เช่นนี้ ห้ามปรามทัดทานไม่ได้ดังนี้ กล่าวคือ ไม่อยู่ในอำนาจเรา ไม่ตามใจเรา ไม่ใช่เรา ไม่ใช่แก่นสาร ไม่ใช่ชาย ไม่ใช่หญิง ไม่ใช่สัตว์บุคคล ไม่ใช่มนุษย์ เทวดา พรหม เป็นแต่เพียงนาม – รูป คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา แน่แท้ ดังนี้ เรียกว่าภยญาณ คือเห็นนาม – รูป เป็นภัยหมดทั้งภายในและภายนอก เนื่องใน **สพฺเพ สงฺขารา อนิจฺจา, สพฺเพ สงฺขารา ทุกฺขา, สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา** ให้ชื่อว่า ญาณสังเวคะจิตประกอบด้วยญาณสัมปยุตต์ เป็นหนทางให้ลุถึงซึ่งอมตนิพพาน ดังพรรณนามาด้วยประการฉะนี้แล.

อนึ่ง ความหวาดหวั่นสะดุ้งตกใจกลัวต่อภัย ๔ คือ ชาติ ชรา พยาธิ มรณะ ดังนี้ เรียกว่า ญาณสังเวคจิตเหมือนกัน.

ถามว่า ตามที่พระบาลีว่า อนตฺตา อสารกฏฺเฐน อสามิกฏฺเฐน อวสวตฺตนฏฺเฐน นิสฺสตฺโต นิชฺชีโว ตุจฺโฉ สุญฺโญ ดังนี้.

แปลว่า นามกับรูปนี้ ไม่มีแก่นสาร ไม่มีมูลนายเป็นเจ้าของ ไม่อยู่ในอำนาจบังคับบัญชาใคร ไม่ตามใจใคร ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่สัตว์ ไม่มีชีวิต เป็นของสูญเปล่า และเป็นของระงับแล้วจากความเป็นสัตว์เป็นบุคคล.

เมื่อมีความปรากฏว่า ไม่อยู่ในอำนาจบังคับบัญชาของใคร และไม่มีใครเป็นเจ้าของดังนี้ เมื่อบุคคลไม่ว่าใครทุก ๆ บุคคล ยืน เดิน นั่ง นอน ทำการงานได้ หุงต้มทำกิจการงาน มีการอาบน้ำ กินอาหาร มีการปรุงแต่งในส่วนกิจการของตนอยู่ได้ทุกเมื่อ ในเมื่อธาตุทั้ง ๔ บริบูรณ์ คือแปลว่าบุคคลที่สบายเป็นสัปปายะปกติสบายอยู่เช่นนี้ กระทำกิจการให้สำเร็จประโยชน์ได้อยู่ดังนี้ จะว่าไม่มีอำนาจบังคับบัญชาตนของตนได้ และใช้ตนของตนทำกิจการภาระธุระได้ในกิจส่วนตนได้ทุกขณะ เมื่อได้ทำผลให้สำเร็จได้อยู่เช่นนี้ จะว่าไม่มีอำนาจบังคับบัญชาได้อย่างใด จงอธิบายในข้ออนัตตา ในข้อที่ถามนี้ให้แจ่มแจ้ง.

ตอบว่า มีพระบาลีว่า จิตฺตวิปฺผาเรน วาโยธาตุเป็นต้น แปลว่า วาโยธาตุย่อมเป็นไปด้วยความเบิกเผยแห่งจิตรูป คือรูปให้ ๓๒ โกฏฐาสหรือธาตุทั้ง ๔ เป็นผู้ทำกิจธุระของส่วนตนดังนี้

อธิบายว่า ในการยืน เดิน นั่ง นอน เพื่อให้ร่างกายเคลื่อนไหวกระทำกิจการส่วนตนของตนนั้นเป็นอาการของ นาม – รูป ซึ่งอาศัยกันและกัน อุดหนุนซึ่งกันและกัน คือสังขารปรุงแต่งให้ทำ เนื่องด้วยกรรม จิต อุตุ อาหาร เป็นต้น.

มีอุปมาเป็นต้นว่า คนตาบอดกับคนขาหัก คนตาบอดแลไม่เห็น คนขาหักเดินไม่ได้ เขาทั้ง ๒ จึงตกลงอาศัยกัน คือเจ้าหักขี่เจ้าบอดไปกระทำกิจธุระของตนให้สำเร็จประโยชน์ได้ดังนี้ คนตาบอดคือรูป คนขาหักคือนาม แปลว่านามอาศัยรูป รูปอาศัยนาม เป็นการของ นาม – รูป อาศัยเกื้อกูลอุดหนุนซึ่งกันและกันอยู่ดังนี้ นามผู้เดียวจะทำอะไรก็ไม่สำเร็จ รูปผู้เดียวจะทำอะไรก็ไม่สำเร็จ เมื่อ

อาศัยซึ่งกันและกันแล้วจึงจะสำเร็จผลได้ดังนี้ รวมใจความว่าจะทำอะไรในการเคลื่อนไหวใช้ร่างกาย ต้องพร้อมด้วยอาศัยเหตุ ๓ ประการ คือ ๑. จิต ๒. ลม ๓. กาย เมื่อพร้อมทั้ง ๓ นี้แล้ว จึงจะกระทำสำเร็จกิจนั้นได้ จิตเป็นผู้สั่งใช้ ลมเป็นผู้รับสั่ง ธาตุทั้ง ๔ คือกายเป็นผู้ทำให้สำเร็จกิจนั้น ก็แปลว่าสังขารเป็นผู้ปรุงแต่งกระทำกิจนั้นให้สำเร็จได้ดังนี้ ที่ว่ามีอำนาจเป็นของตน ใช้กายได้ เป็นเจ้าของนั้น จะเป็นไปอย่างไรได้ ลม วาโยธาตุ คือรูปเขาเป็นอยู่ตามสภาวธรรมของเขา กิริยาที่ลมเป็นอยู่นั้น ประเดี๋ยวให้เมื่อยให้ปวด จุก เสียด ลมเข้าทำให้ผันแปรกลับกลอก ประเดี๋ยวเป็นอย่างนั้น ประเดี๋ยวเป็นอย่างนี้อยู่ในร่างกายของมนุษย์นี้ ก็คือลมทั้งนั้นให้เป็นพิษเป็นสิ่งเบียดเบียนบีฑาตนของตนอยู่เป็นนิตย์ เช่นนี้ก็คือลมรูปนี่เอง ไม่มีใครมีอำนาจห้ามปรามทักท้วงว่ากล่าวเขาได้ เขาไม่อยู่ในอำนาจใคร ไม่ตามใจใคร เป็นของไม่มีแก่นสาร ตรงกับที่ทรงเทศนาว่า

สพฺเพ สงฺขารา อนิจฺจา สังขารทั้งหลายทั้งหมดไม่เที่ยง คือผันแปรกลับกลอกหลอกหลอนอยู่เสมอเนืองนิตย์.

สพฺเพ สงฺขารา ทุกฺขา สังขารทั้งหลายทั้งหมดเป็นกองทุกข์ทั้งนั้น.

สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา สังขารทั้งหลายทั้งหมดไม่อยู่ในอำนาจใคร ไม่ตามใจใคร เขาเป็นอยู่ตามสภาวธรรมของเขาดังนี้ จึงชื่อว่าอนัตตธรรม.

อุปธิ ๔ คือ

ขันธูปธิ กามูปธิ กิเลสูปธิ อภิสังขารูปธิ

ขันธ์ ๕ ที่ไม่มีอุปาทาน ส่วนอริยะ คือ

รูปขันธ์ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ วิญญาณขันธ์.

ขันธ์ที่มีอุปาทานยึด ได้แก่ปุถุชน คือ

รูปูปาทานขันธ์ เวทนูปาทานขันธ์ สัญญูปาทานขันธ์ สังขารูปาทานขันธ์ วิญญาณูปาทานขันธ์.

การปฏิบัติให้ประกอบด้วยธรรม ๔ จึงจะสำเร็จผลดังนี้ คือ

๑. สัปปุริสสังเสวะ	ต้องเป็นอาจารย์ที่ชี้แจงสั่งสอนแต่สัมมาทิฏฐิ ในอัฏฐังคิกมรรคทั้ง ๘ นั้นได้จริง ๆ
๒. สัทธัมมัสสวนะ	ฝ่ายศิษย์ผู้ปฏิบัติต้องรู้ที่อาจารย์สอน
๓. ธัมมานุธัมมปฏิปันนะ	ต้องปฏิบัติตามคลองในอัฏฐังคิกมรรคมีสัม-มาทิฏฐิ และสติปัฏฐาน ๔ เป็นต้น
๔. โยนิโสมนสิการะ	ต้องกระทำในใจตนตามที่อาจารย์สอนไว้

นิยามธรรมมี ๖ คือ

๑. พีชนิยาม	พืชมีชื่อใดต้องเป็นอย่างนั้น ตัวอย่าง เราเพาะมะม่วงก็ต้องเป็นมะม่วง
๒. อุตุนิยาม	ฤดูร้อนก็ต้องร้อน ฤดูฝนก็มีฝน ฤดูหนาวก็หนาว
๓. จิตตนิยาม	เป็นวิถีจิตที่เดินอยู่เสมอตามธรรมดาวิถีของจิต
๔. ธัมมนิยาม	ปรมัตถธรรม คือ จิต เจตสิก รูป นิพพาน
๕. กัมมนิยาม	กรรม คือทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว คือกุศล อกุศล ดังนี้
๖. โยนินิยาม	คือมนุษย์ก็เกิดเป็นมนุษย์ สัตว์ดิรัจฉานก็เกิดเป็นสัตว์ดิรัจฉาน

อนุสัย ๗ ดังนี้ คือ

๑. วิจิกิจฉานุสัย ๒. ทิฏฐานุสัย ๓. กามราคานุสัย ๔. ปฏิฆานุสัย ๕. มานานุสัย ๖. ภวราคานุสัย ๗. อวิชชานุสัย

พระอริยะละอนุสัยได้เป็นสมุจเฉทดังนี้

๑. โสดาบัน	ละ	๑. วิจิกิจฉานุสัย ๒. ทิฏฐานุสัย
๒. สกทาคามิ	,,	๑. กามราคานุสัยอย่างหยาบ
๓. อนาคามิ	,,	๑. กามราคานุสัย ๒. ปฏิฆานุสัย
๔. อรหันต์	,,	๑. มานานุสัย ๒. ภวราคานุสัย ๓. อวิชชานุสัย

พระอริยะละวิปัลลาสเป็นสมุจเฉทดังนี้

๑. โสดาบันและสกทาคามิ ละวิปัลลาสธรรม ๖ ดังนี้ คือ ๑ ถึง ๖ อย่าง กำหนดสัญญาที่จำหมาย

๒. จิตที่เข้าใจผิด

๓. ทิฏฐิที่เชื่อถือเห็นผิด นิจจัง เป็นอนิจจัง

๔. กำหนดสัญญาว่าเป็น อัตตา เป็นอนัตตา

๕. จิตที่เข้าใจผิดว่า อัตตา เป็นอนัตตา

๖. ทิฏฐิที่เชื่อถือเห็นว่า อัตตา เป็นอนัตตา

ตามคาถาในสัมพุทเธ กล่าวว่าพระพุทธเจ้าทั้งหลายซึ่งได้มาตรัสในโลกนี้มากมาย ก็การที่พระพุทธเจ้าทั้งหลายได้มาตรัสล่วงไปแล้วมากมายถึงเพียงนี้

เราทั้งหลายซึ่งได้เล็ดลอดเหลืออยู่ ด้วยไม่ได้พบพระพุทธเจ้าเช่นนี้ มีปัญหาว่าเราทั้งหลายไม่ได้ประสบ และไปหลบเสียเวลาอยู่ที่ไหน จึงได้ตกหล่นจนถึงเวลานี้อีกมากมาย ?

อธิบายว่ามนุษย์เทวดาที่ได้มาถือกำเนิดเกิดเป็นมนุษย์และเทวดา พรหมเหล่านี้ เหมือนหนึ่งอาคันตุกะเป็นแขก เที่ยวจรมาอยู่ชั่วขณะประเดี๋ยวเดียว ส่วนพวกสัตว์ทั้งหลาย ที่ต้องไปสู่นรกอบายภูมินั้นเหมือนหนึ่งมีกรรมสิทธิ์เป็นเจ้าบ้านเจ้าของเรือน การที่เป็นเช่นนั้นอย่างไร เพราะว่าเวลากาลในนรกนั้นคือวันหนึ่งกับคืนหนึ่งของนรก เป็นเวลากาลของมนุษยโลก คือสามโกฏิหกล้านปีของมนุษย์จึงเป็นวันหนึ่งคืนหนึ่งของเวลาในอเวจีนรก ตามที่ทรงเทศนาเทียบเวลากันไว้ดังนี้ และประการหนึ่ง ทรงเทศนาโดยนขสิขสูตรว่า พระองค์ทรงแคะผงดินในเล็บแห่งพระหัตถ์ของพระองค์แล้ว ทรงถามภิกษุทั้งหลาย ว่าผงดินในพระหัตถ์กับพื้นแผ่นปัถพีนี้ข้างไหนจะมากกว่ากัน ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลว่าพื้นปัถพีนี้กว้างและใหญ่กว่าเหลือที่จะประมาณมิได้ดังนี้ จึงทรงอุปมาว่าสัตว์ทั้งหลายที่ต้องสู่อบายภูมินั้นมากมายเหมือนแผ่นปัถพี สัตว์ทั้งหลายที่ได้พบพระพุทธเจ้าสำเร็จพ้นอบายทุกข์ไปแล้ว มีประมาณเพียงผงดินในเล็บของพระหัตถ์เท่านั้น มีอุปไมยดังนี้.

เพราะฉะนั้น สัตว์ทั้งหลายที่เหลืออยู่ไม่พบพระพุทธเจ้า ยังไม่พ้นทุกข์ได้ จึงมีมากมายเหลืออยู่อเนกอนันต์ ดังตัวอย่างที่ชี้แจงมานี้ ก็การที่เช่นนี้เพราะอะไร ? เพราะสัตว์ทั้งหลายข้องอยู่ในปมาทธรรม คือ ราคะ ตัณหา โทสะ โมหะนี้ ว่าเป็นความสุข จึงให้เพลิดเพลินลุ่มหลงกันอยู่ สังสารวัฏฏทุกข์เช่นนี้เพราะประกอบด้วยปมาทธรรม จึงต้องไปถือกำเนิดอยู่ในอบายมุขมีดังนี้ เพราะฉะนั้นขออย่ายังเวลาอันมีค่าอันยิ่งให้ล่วงไปเปล่า ๆ ขอจงมีสติสัมปชัญญะในอัปปมาทธรรมทุกเมื่อเทอญ.

ธรรม ๓ ประการเป็นเครื่องปกปิดไตรลักษณ์

การที่ไม่เห็นอนิจจลักษณะนั้น อะไรปิดบังไว้ ? สิ่งที่ปิดบังไว้ก็คือสันตติ-ฆนบัญญัติ ที่เป็นเส้นสายอันเดียวกัน ซึ่งเปรียบเหมือนบุคคลเอากาบมะพร้าวชิ้นเล็กชิ้นน้อย มาควั่นเป็นเชือกให้ติดต่อเนื่องกันเป็นเส้นเป็นสายยึดกันไปฉะนั้น. เมื่อได้ทำลายสันตติฆนบัญญัติด้วยการทำความจำ คือสติสัมปชัญญะเช่นนี้แล้ว ย่อมทำลายเสียซึ่งสันตติบัญญัติ ด้วยสันตติปัจจุบันธรรม เมื่อได้ทำลายด้วยสันตติปัจจุบันธรรมเช่นนี้แล้ว ก็เป็นสันตติมรณะ คือที่เห็นด้วยภาวนามยญาณว่ารูป – นามไม่เที่ยง เห็นขึ้นมาโดยลำพัง ในการทำความจำพร้อมกันว่า เกิดดับทุกครั้ง ของความจำเช่นนี้เรียกว่า สันตติมรณะ รวมใจความของสติ ๓ คือให้ทำลายสันตติฆนบัญญัติคือกิเลสที่ปิดบังความจริง เป็นปรมัตถธรรมเสียด้วยสันตติมรณะ แปลว่า ฆ่าสันตติฆนบัญญัติด้วยสันตติปัจจุบันธรรม เป็นสันตติ-มรณะ ดังนี้.

วิธีกระทำความเพียรวิปัสนากัมมัฏฐาน

ท่านตั้งข้อห้ามไว้ ๔ ข้อ ดังนี้

ข้อ ๑ ไม่ให้นอนหลับในเวลาไม่ควรจะหลับ นอกจากเวลากลางคืน.

ข้อ ๒ ห้ามกิจการกระจุกกระจิกเล็ก ๆ น้อย ๆ ไม่จำเป็นควรงดเสีย.

ข้อ ๓ ไม่จำเป็นจะพูด ไม่ต้องพูด.

ข้อ ๔ ห้ามไม่ให้อยู่ในหมู่คณะ ให้อยู่แต่ผู้เดียว.

กิจที่พึงจะต้องกระทำ คือ ยืน เดิน นั่ง นอน ผลัดเปลี่ยนทุกอิริยาบถ เช่นอาบ ไปส้วม รับประทานอาหาร เข้านอน ตื่นนอน.

ความหมายจำในข้อปฏิบัติวิบัสนาธรรม ท่านให้สำรวมอินทรียสังวร การรักษาศีลผ่องใสสะอาด รวมความว่ารักษาซึ่งจิตให้ผ่องแผ้ว ไม่ให้กิเลสเข้าครอบงำได้เช่นนี้ ชื่อว่าอินทรียสังวร.

อินทรียสังวร ย่อมมีได้ด้วยอำนาจเจตสิกธรรม มีอภิชฌาเป็นต้นไม่ให้บังเกิดขึ้น ในอารมณ์ที่สืบเนื่องกันในทวารทั้ง ๖ ความว่า จักษุทวารกับรูปารมณ์กระทบกัน โสตทวารกับสัททารมณ์กระทบกัน ฆานทวารกับคันธารมณ์กระทบกัน ชิวหาทวารกับรสารมณ์กระทบกัน กายทวารกับโผฏฐัพพารมณ์กระทบกัน มโนทวารกับธัมมารมณ์กระทบกัน และเวลาที่ทวารทั้ง ๖ กับอารมณ์ทั้ง ๖ กระทบกันนั้นเพื่อจะไม่ให้ โลภะ โทสะ โมหะ เข้าครอบงำ จึงจำเป็นต้องกระทำความหมายจำให้เป็นปัจจุบันพร้อมกันในขณะนั้น คือให้รู้ขณะเมื่อเวลาเห็นรูป ได้ยินเสียง ได้กลิ่น ลิ้มรสอาหาร การถูกต้อง สภาพทั้งหลายนั้น เรียกว่าอินทรียสังวรศีล เพื่อจะรักษาอินทรียสังวรศีล พระพุทธองค์ทรงเทศนา มีพระบาลีในพระธรรมบทว่าดังนี้

จกฺขุนา สํวโร สาธุ	สาธุ โสเตน สํวโร
ฆาเนน สํวโร สาธุ	สาธุ ชิวฺหาย สํวโร
กาเยน สํวโร สาธุ	สาธุ วาจาย สํวโร
มนสา สํวโร สาธุ	สาธุ สพฺพตฺถ สํวโร
สพฺพตฺถ สํวุโต ภิกฺขุ	สพฺพทุกฺขา ปมุจฺจติ

การสำรวม ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เป็นความดี การสำรวมได้ทุกทวารเป็นความดี ภิกษุผู้สำรวมได้ทุกทวาร ย่อมพ้นจากทุกข์ทั้งปวง.

จงเป็นผู้ครองทวารในอินทรีย์ทั้ง ๖ อยู่เถิด การสำรวมอินทรีย์คือจักษุเป็นต้น ก็เพราะระวัง เพราะกั้น เพราะยึดไว้ด้วยสติ เพราะเหตุนั้น สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า จึงตรัสว่า สติเป็นเครื่องกั้นกระแสทั้งหลายเหล่านั้น.

(ในบท โสตินทรีย์ ฆานินทรีย์ ชิวหินทรีย์ กายินทรีย์ มนินทรีย์นั้น ให้ขยายความตามจักขุนทรีย์ให้เหมือนกัน).

เมื่อจะทำความเพียรวิปัสนากัมมัฏฐาน ให้ถือเอาการที่จะกระทำได้โดยแน่นอน กล่าวคือ ขันตาที่เห็น ขันตาที่ได้ยิน ขันตาที่ได้กลิ่น ขันตาการกิน ขันตาการถูกต้อง ขันตาที่รู้นั้น ให้คอยระวังตั้งใจรักษา เพื่อไม่ให้เป็นกิเลส คือ โลภะ โทสะ โมหะ เป็นต้น ประหนึ่งว่าได้ปิดช่องรูทั้ง ๕ เสีย เพื่อจะจับตัวเหี้ยในจอมปลวก ตามที่สามเณรน้อยชี้แจงให้พระโปฏฐิลเถระ ๆ ท่านได้กระทำความเพียร ในไม่ช้าก็สิ้นอาสวะเป็นพระอรหันต์ (จงดูให้ละเอียดในหนังสือยถาภูตธรรม และภาวนามยเพ่งรู้).

รวมใจความย่อ ๆ อย่างสัมมัตถลักษณะ เมื่อได้กระทำความหมายจำ ตามมหาสติปัฏฐาน ในอารมณ์และอิริยาบถทั้งหลายว่า ส่วนอารมณ์ คือเมื่อตาเห็นสี ให้กระทำความหมายจำพร้อมด้วยสติสัมปชัญญะ ให้ได้ส่วนสัดโดยมัชฌิมาปฏิปทา แปลว่าต้องกระทำความหมายจำ ไม่เร็วไม่ช้าเป็นส่วนกลาง เป็นปัจจุบันพร้อมด้วยกิริยาอาการและสติ วิริยะเช่นนี้ ๆ เรียกว่าส่วนสัด คือเมื่อเห็นหรือได้ยินเป็นต้น ก็กระทำสติและวิริยะให้เสมอกัน รู้ว่าเห็นหนอ สีเป็นรูป รู้นาม เมื่อได้ยิน ก็ยินหนอ เสียงเป็นรูป รู้นามเป็นต้น ทุก ๆ อารมณ์ที่กระทบคือต้องยึดเอารูปนามเป็นที่ตั้ง เป็นคำตอบคำถามที่พระผู้มีพระภาค ทรงแยกรูปนามออกเป็นตอน ๆ เพื่อจะได้รู้ซึ่งรูปนามตามความเป็นจริง ดังนี้

๑. เห็นหนอ อะไรเป็นรูป เป็นนาม?

ตอบ สีเป็นรูป รู้เป็นนาม.

๒. ได้ยินหนอ อะไรเป็นรูป เป็นนาม?

ตอบ เสียงเป็นรูป รู้เป็นนาม.

๓. ได้กลิ่นหนอ อะไรเป็นรูป เป็นนาม?

ตอบ กลิ่นเป็นรูป รู้เป็นนาม.

๔. กินหนอ ๆ อะไรเป็นรูป เป็นนาม?

ตอบ รสเป็นรูป รู้เป็นนาม.

๕. ถูกต้องหนอ อะไรเป็นรูป เป็นนาม?

ตอบ กายถูกต้องเป็นรูป รู้เป็นนาม.

๖. รู้หนอ อะไรเป็นรูป เป็นนาม?

ตอบ สภาพเป็นรูป รู้เป็นนาม.

นี้เรียกว่าแยกอารมณ์ ๖ เป็นรูปเป็นนาม.

แยกขันธ์ ๕

เห็นหนอ ตาเห็นสีเป็นรูปขันธ์ ความเสวยเห็นสีเป็นทุกข์ สุข อุเบกขา เวทนา เป็นเวทนาขันธ์ ความจำสี เป็นสัญญาขันธ์ ความปรุงแต่งสี เป็นสังขารขันธ์ ความรู้ว่าสี เป็นวิญญาณขันธ์.

ยินหนอ หูเสียง เป็นรูปขันธ์ ได้กลิ่นหนอ จมูกกลิ่น เป็นรูปขันธ์ กินหนอ ลิ้นรส เป็นรูปขันธ์ ถูกต้องหนอ กายความถูกต้อง เป็นรูปขันธ์ รู้หนอ สภาพเป็นรูปขันธ์ คือ ยืน เดิน นั่ง นอน.

แยกอายตนะ คือ:–

ตาอายตนะ	สีอายตนะ	รู้อายตนะ
หูอายตนะ	เสียงอายตนะ	รู้อายตนะ

จมูกอายตนะ	กลิ่นอายตนะ	รู้อายตนะ
ลิ้นอายตนะ	รสอายตนะ	รู้อายตนะ
กายอายตนะ	ความถูกต้องอายตนะ	รู้อายตนะ
ใจอายตนะ	อารมณ์อายตนะ	รู้อายตนะ

อายตนะภายใน อายตนะภายนอก อายตนะยืน อายตนะเดิน อายตนะนั่ง อายตนะนอน.

แยกธาตุ คือ :-

ตาธาตุ สีธาตุ รู้ธาตุ หูธาตุ เสียงธาตุ รู้ธาตุ จมูกธาตุ กลิ่นธาตุ รู้ธาตุ ลิ้นธาตุ รสธาตุ รู้ธาตุ กายธาตุ ความถูกต้องธาตุ รู้ธาตุ สภาพในธาตุ สภาพนอกธาตุ คือ ยืนธาตุ รู้ธาตุ เดินธาตุ รู้ธาตุ นั่งธาตุ รู้ธาตุ นอนธาตุ รู้ธาตุ.

จักขุธาตุ	รูปธาตุ	จักขุวิญญาณธาตุ
โสตธาตุ	สัททธาตุ	โสตวิญญาณธาตุ
ฆานธาตุ	คันธธาตุ	ฆานวิญญาณธาตุ
ชิวหาธาตุ	รสธาตุ	ชิวหาวิญญาณธาตุ
กายธาตุ	โผฏฐัพพธาตุ	กายวิญญาณธาตุ

ข้อปฏิบัติให้ความจำเวลาตื่นนอน

ตื่นหนอ พลิกตัวหนอ ยกมือหนอ เท้าหนอ ลุกหนอ กระเถิบหนอ ยกมือหนอ ไปหนอ ถึงหนอ ถูกหนอ จับมุ้งหนอ เปิดหนอ กระเถิบออกหนอ พ้นจากมุ้งหนอ ปล่อยมือหนอ เท้าหนอ ลุกหนอ ก้าวหนอ เห็นหนอ อยากได้

หนอ ยกหนอ ไปหนอ ถูกหนอ จับขันหนอ เอียงหนอ ตักหนอ ยกหนอ มา หนอ ยกหนอ ไปหนอ หงายหนอ ยกหนอ เอียงหนอ เทหนอ ถูกมือหนอ มาหนอ ถึงหนอ ถูกหนอ ๆ ไปหนอ ร่วงหนอ ลงหนอ ไปหนอ หงายหนอ เทหนอ ถูกหนอ.

ตอนจะลุกไปรับประทานอาหาร

ก้าวหนอ ขวาก้าวหนอ ซ้ายก้าวหนอ เห็นหนอ อยากกินหนอ ก้มลงหนอ นั่งหนอ ยกหนอ ไปหนอ ถูกหนอ จับหนอ ถอยหนอ ปล่อยหนอ ยกหนอ ไปหนอ ถูกหนอ จับหนอ ถอยหนอ ปล่อยหนอ ยกหนอ ไปหนอ ลงหนอ จับหนอ ยกหนอ ไปหนอ ถึงหนอ ถูกหนอ จับหนอ เอียงหนอ ตักหนอ ยกหนอ มาหนอ ถึงหนอ เทแกงหนอ ยกหนอ ไปหนอ ลงหนอ ถูกหนอ ปล่อยหนอ มาหนอ หงายหนอ มาหนอ ถึงหนอ ลงจานหนอ ขยุ้มข้าวหนอ หงายหนอ มาหนอ ถึงหนอ ถูกหนอ อ้าหนอ ใส่หนอ อมหนอ ปล่อยหนอ ออกหนอ ลงหนอ ถูกหนอ เคี้ยวหนอ ๆ กลืนหนอ ๆ อิ่มหนอ แลหนอ เห็นหนอ ยกหนอ ไปหนอ ถึงหนอ ถูกหนอ จับขันหนอ ยกหนอ เอียงหนอ ตักหนอ ยกหนอ มาหนอ ถูกหนอ อ้าหนอ ดื่มน้ำหนอ ๆ อิ่มหนอ ออกหนอ ไปหนอ ถึงหนอ ถูกหนอ ปล่อยหนอ มาหนอ ถูกร่างหนอ ก้าวหนอ ลุกจากที่หนอ ขวาก้าวหนอ ซ้ายก้าวหนอ ก้มหนอ ก้าวหนอ นั่งหนอ เห็นหนอ อยากหนอ เคี้ยวหมากหนอ ยกหนอ ไปหนอ ถึงหนอ ถูกหนอ จับหนอ ยกหนอ มาหนอ ลงหนอ ถูกหนอ ปล่อยหนอ เปิดหนอ เห็นหนอ ยกหนอ ไปหนอ ถูกหนอ จับหนอ ยกหนอ มาหนอ ถึงหนอ อ้าหนอ ใส่หนอ อมหนอ เคี้ยวหนอ.

ต้องกระทำความเพียร มีสติหมายจำทุก ๆ อิริยาบถใหญ่ และอิริยาบถย่อย ๆ ก็จะทราบความเป็นจริงขึ้นในระหว่างตั้งใจทำความเพียรนั่นเอง คือไตรลักษณ์ มีไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่ใช่เรา ไม่ใช่เขา เป็นต้น ที่จะอ้อนวอนขอร้องให้ได้ดังใจ หรือตามใจใครไม่ได้ เขาอยากจะเป็นอย่างไรก็จะต้องเป็นไปตามสภาพ.

อัปปมาทธรรม

ถามว่า อัปปมาทธรรม มีคุณวิเศษเลิศยิ่งกว่าธรรมทั้งหลายอย่างไร ?

ตอบว่า อย่างย่อว่า อัปปมาทธรรมเลิศยิ่ง ดังนี้คือ อปฺปมาเทน สมฺปาเทถ แปลว่า สมฺปเทถ จงให้พร้อมอยู่เสมอทุกเมื่อ อปฺปมาเทน ด้วยความรู้สึก ไม่หลงลืม ดังนี้ คือให้รู้สึกไม่หลงลืมอย่างไร ตอบว่า ต้องให้กำหนดรู้อยู่เสมอ คือด้วยสติว่า เห็นก็ให้มีสติรู้ว่าเห็น ได้ยินก็กำหนดรู้ว่าได้ยินด้วยสติ นั่งก็รู้ว่านั่ง นอนก็ให้มีกำหนดรู้ว่านอนด้วยสติ ในอารมณ์และอิริยาบถทั้งหมดเป็นต้น ที่กำหนดรู้อยู่ด้วยสติเช่นนี้เสมอ ดังนี้ พระพุทธองค์ทรงสรรเสริญว่าเป็นผู้ประกอบพร้อมแล้วด้วยอัปปมาทธรรม ดังนี้.

อัปปมาทธรรม มีคุณวิเศษเลิศยิ่งกว่าธรรมทั้งหลาย คือ ๑. ประโยชน์ของโลกีย์ทุกประการ ๒. ส่วนประโยชน์ฝ่ายโลกุตตระนั้น บรรดาสาธุชนทั้งหลายทุกตัวคน ย่อมมีอกุศลกรรมแต่ชาติก่อนติดตัวมาทุกตัวคนอนันต์นับไม่ถ้วน ชาติทั้งหลายที่นับเป็นตั้งล้านแสนโกฏิชาตินั้น มีอกุศลเป็นเงาติดตัวอยู่เสมอ แต่ยังไม่เป็นโอกาสก็ยังรออยู่ เมื่อเป็นโอกาสท่วงทีเมื่อไรนั้น จะเข้าเสวยสนองแก่ผู้นั้นเมื่อนั้น ทุกตัวคนได้ดังนี้ เมื่อทุก ๆ คนมีอกุศลหนหลังอันแรง

กล้าตามหลังอยู่เช่นนี้ สิ่งอันใดจะตัดรอนบั่นทอนทำลายอกุศลเหล่านี้ได้ด้วยอะไร มิแต่อัปปมาทธรรมคือสติอันเดียวนี้แล จะให้พ้นจากอกุศลอันนั้นไม่ถ้วนได้โดยเร็วพลัน ที่จะให้พ้นได้อย่างนี้ต้องเข้าธรรม ทำการกำหนดด้วยสติ คืออัปปมาทธรรมเช่นนี้แล้ว อาจจะให้ทะลุบรรลุถึงความเป็นอริยะได้เช่นนี้แล้ว ก็นับว่าได้พ้นแล้วจากอกุศลทั้งหลายอย่างนั้น.

ลงท้ายรวมใจความว่า ต้องกระทำความเพียรให้บรรลุถึงธรรมวิเศษนั้นเอง.

เรียกว่าอัปปมาทธรรม มีคุณวิเศษเลิศยิ่งกว่าธรรมทั้งหลาย ดังนี้แล.

แสดงนามรูป

ขันธ์ ๕ รวมย่อก็ นาม–รูป นามรูปทั้งหลายก็อยู่ในอารมณ์และอิริยาบถนี้แล นามรูปเดิน นามรูปนั่ง นามรูปนอน นามรูปยืน เมื่อไม่ทำความหมายจำให้ติดต่อแล้ว ก็ยากที่จะเห็นไตรลักษณ์เป็นภาวนามยญาณได้ การที่ต้องเพียรทำความหมายจำในอารมณ์และอิริยาบถ ก็เพื่อจะตัดตัณหาอุปาทานที่ได้เคยมีอยู่แต่ก่อน จึงต้องเพียรตัดความยินดียินร้าย คือ ราคะ โทสะ โมหะ ซึ่งเคยมีมาแต่ชาติก่อน ๆ ต่อมาจนชาตินี้นั้นให้น้อยเบาบางไป ด้วยอัปปมาทธรรมคือสติ ข้อปฏิบัติที่ได้ชี้แจงมาแล้วนี้ ก็ตาม พระบาลีคำสอนของพระพุทธองค์ทรงเทศนาในสติปัฏฐานเป็นต้น.

การกลัวความลำบากและความทุกข์ ในการที่จะต้องปฏิบัติทำความเพียรหมายจำนั้น ถ้าจะเทียบอบายทุกข์คือนรก ข้างไหนจะน่ากลัวน่าลำบากกว่ากันไม่น่าเกลียดเลย ทราบไหมว่า พระองค์ทำความเพียรในสัมมัปปธาน ๔ ที่ทรงทุกข์ทรมาน เพื่อประโยชน์สำหรับจะให้สัตว์พ้นกิเลสและกองทุกข์ แต่ก็อุตส่าห์ทรง

ทรมานพระองค์มาเป็นนักเป็นหนา ก็พระเมตตา พระกรุณา พระปริสุทธิของพระองค์มาก่อน ภายหลังก็ได้สำเร็จเป็นพระพุทธเจ้า จึงได้ทรงทราบเหตุผลตลอดว่า มรรค ๘ เป็นทางถูก.

ผู้ที่เข้าใจผิดว่า การทรมานตนต่าง ๆ ในอัตตกิลมถานุโยคและกามสุขัลลิกานุโยคนั้น เป็นความเข้าใจผิดไม่ให้ทางดำเนินให้ถึงความดับทุกข์ได้ จึงต้องทำความเพียรในสัมมัปปธาน ๔ ให้บริบูรณ์ จึงจะสำเร็จประโยชน์ได้ ไม่ว่าจะทำสิ่งใด ก็ลำบากก่อนจึงจะได้ความสบายภายหลัง แต่ที่ดีต้องหาอาจารย์ชี้แจงทางดำเนินให้ถูกทาง อย่าให้ไขว้เขว ต้องมีอาจารย์คอยกำกับจึงจะดี.

ปฏิบัติกับปริยัติต่างกัน จึงต้องหาอาจารย์ที่สามารถชี้ทางปฏิบัติให้ถูกทาง เช่นพระอานนท์เป็นคลังธรรม ยังต้องปฏิบัติอีกอย่างหนึ่ง พระโปฐิละเถระ ยังต้องหาอาจารย์เช่นสามเณรน้อยเป็นต้น เพราะฉะนั้น จึงเห็นได้ชัดว่า การเรียนปริยัติธรรมกับเรียนปฏิบัติต่างกันฉะนี้.

ประเพณีไทยเกี่ยวกับ

เทศกาลเข้าพรรษา

สารท

ออกพรรษา

ของ เสถียรโกเศศ

คำนำ

บัดนี้ถึงคราวที่ ร.อ. หลวงไวรณการ (บุญช่วย ไวทยานุวัตติ) จะประกอบพิธีฌาปนกิจศพ นางไวรณการ (แถบ ไวทยานุวัตติ) ผู้เป็นภรรยาที่รัก คู่ทุกข์คู่ยากกันมาตั้งแต่หนุ่มสาว จนแก่เฒ่าเข้าเขตชรา พระยามัจจุราชจึงมาพรากนางไวรณการไปจากคุณหลวง ท่านกล่าวว่าถ้าจะดูความรักก็เมื่อป่วยไข้ ข้อนี้เป็นเครื่องพิสูจน์ให้เห็นแล้วที่คุณหลวงไวรณการได้พยาบาลภรรยาที่รักเป็นอย่างดี ทั้ง ๆ ที่รู้ว่าการป่วยของนางรณการครั้งนี้ มีโอกาสที่จะรักษาให้หายได้น้อยเต็มที ส่วนผู้ที่เจ็บอยู่ก็รู้สำนึกในความซื่อตรงและความกรุณาของสามี ทำให้เกิดมีกำลังใจอยู่เสมอถึงกับเคยกล่าวว่า "ที่ยังมีชีวิตอยู่ได้นานก็เพราะคุณหลวงเอาใจอยู่" ข้อนี้ข้าพเจ้าทราบมาอย่างไร ข้อความในตอนหลังจะคลี่ให้ทราบเอง

เรื่องความตายใคร ๆ ก็รู้ว่าวันหนึ่งจะต้องมาถึงตนและใคร ๆ ที่เป็นปรกติชนย่อมกลัวและหวาดสะดุ้งความตายอยู่ด้วยกันทุกคน เมื่อมีความตายเข้ามาสู่ผู้ใด ซึ่งเรายึดมั่นเอาว่าผู้นั้นเป็นผู้ที่เรารัก เราก็เกิดอารมณ์สะเทือนใจอย่างแรงกล้า ยากที่จะกล้ำกลืนฝืนความทุกข์โศกที่ทำให้ใจเกิดเศร้าหมองไว้ได้ เป็นอย่างนี้ไม่ว่าใคร นอกจากจะมีมากมีน้อยเท่านั้น เพราะ "ที่ใดมีรัก ที่นั่นมีทุกข์" แต่โดยเหตุที่คุณหลวงไวรณการและผู้วายชนม์เป็นคนมั่นอยู่ในพระพุทธศาสนา ได้หาโอกาสเข้าวัดวาฟังธรรมเทศนาและถือศีลอยู่เนืองนิตย์ ทั้งประกอบกิจการบุญการกุศลอยู่เสมอ สิ่งที่ได้บำเพ็ญเหล่านี้แหละ จะเป็นเงื่อนไขชโลมใจให้หักห้ามความโศกเศร้าบรรเทาลงไปได้ไม่มากก็น้อย และเมื่อหวนระลึกถึงกุศลเนื่องนาบุญซึ่งนางไวรณการได้บำเพ็ญไว้ว่าจะเป็นปัจจัยให้ผู้ที่ได้กระทำ

ประสบแต่ความสุขสงบในภพหน้าเป็นของแน่ ก็จะทำให้ผู้ที่อยู่หลังอาจทุเลาความทุกข์โศกลงไปได้โดยลำดับจนหมดสิ้นไป ตามเงื่อนไขของกาลเวลา

ข้าพเจ้าและหลวงไวรณการกับผู้วายชนม์ เป็นคนที่คุ้นเคยชอบพอกันมานาน ตั้งแต่เมื่อครั้งยังหนุ่มสาวอยู่ ทั้งนี้เพราะพระผดุงศุลกกฤต (ท้วม สามโกเศศ) บิดานางไวรณการเป็นผู้ที่มีความสนิทสนมกับข้าพเจ้าอย่างใกล้ชิด เพราะเคยร่วมราชการในกรมศุลกากรกันมาช้านาน จึงเป็นเหตุให้ข้าพเจ้าได้มาคุ้นเคยกับคุณหลวงและนางไวรณการอีกชั้นหนึ่ง นอกนี้ในตอนหลังภรรยาข้าพเจ้าและนางไวรณการก็มารู้จักและเป็นเพื่อนสนิทกัน เพราะฉะนั้นครอบครัวของเราทั้งสองจึงมีความนับถือเสมอเป็นญาติก็ว่าได้ จึงได้รู้เรื่องต้นลึกหนาบางของผู้วายชนม์ดั่งกล่าวมาข้างต้น

เนื่องด้วยงานสังสการศพครั้งนี้ นายบุญธวัช ไวทยานุวัตติ บุตรชายคนหนึ่งของผู้วายชนม์มาหาข้าพเจ้าเพื่อขออนุญาตตีพิมพ์หนังสือเรื่องประเพณีออกพรรษา ซึ่งข้าพเจ้าแต่งไว้นำไปสมทบกับหนังสือเรื่องอื่นเป็นธรรมพลีบรรณาการในงานนี้ เพื่ออุทิศกุศลผลบุญด้วยความกตัญญูกตเวที ด้วยรู้สึกในพระคุณของมารดาบังเกิดเกล้า ข้าพเจ้าก็มีความยินดีอนุโมทนา

ขออานุภาพกุศลบุญราศีทักษิณานุปทานที่เจ้าภาพซึ่งมีคุณหลวงไวรณการเป็นประธานได้บำเพ็ญ จงเป็นมนุญผลแก่ผู้วายชนม์ ให้ดลแด่ความผาสุขสงบในภพหน้าตลอดไปเทอญ.

เสถียรโกเศศ

วันที่ ๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๐๔

เทศกาลเข้าพรรษา

"ถึงเดือนแปดแดดอับพยับฝน ฤดูดลพระพรรษาเข้ามาขวาง
จวนจะบวชเป็นพระสละนาง อยู่เหินห่างเห็นกันเมื่อวันบุญ ฯ
"ประดับพุ่มบุปผาพฤกษากระถาง รูปแรดช้างโคควายขายกันวุ่น
ตุ๊กตาเจ้าพราหมณ์งามละมุน ต้นพิกุลลิ้นจี่ดูดีจริง ฯ
"ต้นไม้ทองเสาธงหงส์ขี้ผึ้ง คู่สลึงเขาขายพวกชายหญิง
อุณรุทยุดกินนรชะอ้อนพริ้ง มีทุกสิ่งซื้อมาบูชาพระ ฯ"

ข้อความข้างบนนี้มาจากเรื่องนิราศเดือน กล่าวถึงเทศกาลเข้าพรรษา ซึ่งเริ่มต้นตั้งแต่กลางเดือน ๘ ไปสิ้นสุดในกลางเดือน ๑๑ เป็นระยะเวลา ๓ เดือนพอดี ระหว่างนี้ฝนกำลังตกชุก ถ้าว่าถึงท้องถิ่นในชนบทก็ไปไหนมาไหนไม่สะดวกนอกจากจะใช้เรือ เพราะถนนหนทางเป็นโคลนเลนไปหมด ท้องฟ้าหาเวลาปลอดโปร่งแจ่มใสไม่ใคร่ได้ มีแต่มืดครึ้มแดดอับพยับฝน เห็นเมฆตั้งค่ำมืดลอยมาจากทิศตะวันตกดูเป็นทิว บัดเดี๋ยวฝนก็โปรยซู่ลงมาพักใหญ่แล้วแดดออกประเดี๋ยวเดียวแดดหุบกลับพยับมืด ฝนเทลงมาอีกซู่ใหญ่แล้วก็โปรยลงมาเป็นฝอยหนักบ้างเบาบ้างไม่ขาดเม็ด เป็นละอองน้ำชุ่มชื้นไปหมด บางเวลาฝนตกหนักเป็นพัก ๆ ทั้งกลางวันกลางคืน ตกแฉะกันวันยังค่ำ ท้องฟ้าฉ่ำหลาย ๆ วันติดกันไปก็มีเวลาอย่างนี้เป็นคราวไถคราวหว่านและคราวดำ การทำนาจะได้ผลอุดมสมบูรณ์หรือขาดแคลนก็อยู่ที่ขะมักเขม้นกัน สำคัญอยู่ในตอนนี้ ชาวบ้านไม่ว่าหญิงชาย

เด็กหรือผู้ใหญ่ ต้องมีหน้าที่ระดมกันทำงานอย่างหนัก ทุกคนต้องตากแดดกรำฝน คลุกอยู่กับโคลนตมตลอดทั้งวัน ไม่มีใครไปไหนมาไหนโดยไม่จำเป็น เพราะเสียงานเสียการทำมาหากินและถนนหนทางก็เป็นโคลนเป็นหล่ม ลางแห่งน้ำท่วมสูงตั้งบั้นเอวก็เคยมี เรื่องสนุกรื่นเริงนับแต่วันสิ้นสงกรานต์แล้ว และตลอดไปในฤดูกาลเข้าพรรษาจึงไม่มี มีก็แต่งานทำบุญเป็นครั้งคราวเท่านั้น เช่นหล่อเทียนเข้าพรรษา ซึ่งในลางท้องถิ่นเช่นภาคอีสานเขามีแห่แหนประกวดประขันกันสนุกสนาน แต่ก็เป็นงานชั่ววันเดียว นอกนั้นมีเรื่องถวายผ้าจำนำพรรษา "ซึ่งตามประเพณีของชาวบ้านที่ทำกันอยู่สมัยนี้ ทำกันเป็นสองอย่าง อย่างหนึ่งเป็นของเจ้าภาพคนเดียว อย่างหนึ่งเป็นการเรี่ยไร คือทายกหัวหน้าแจกฎีกา หรือป่าวร้องชาวบ้านให้ช่วยกันรับไปพอเท่ากับจำนวนพระสงฆ์ ส่วนผ้าที่จะถวายนั้น มิได้จำกัดให้เป็นอย่างเดียวกัน จะเป็นผ้าไตรจีวรก็ได้ สุดแล้วแต่ศรัทธา ลางทีก็มีไทยธรรมอื่นๆ เป็นบริวาร เมื่อถึงกำหนดนัดแล้วทายกและชาวบ้านก็พากันนำผ้าและเครื่องไทยธรรม ไปพร้อมกันในที่อันสมควร มีในโบสถ์เป็นต้น เมื่อพระสงฆ์มาประชุมกันแล้ว ถ้าเจ้าภาพคนเดียวมีไทยธรรมเหมือนๆ กัน ก็ถวายเรียงไปทีเดียว ถ้าเป็นการป่าวร้องจึงต้องจับสลาก ทายกหัวหน้าว่าคำถวายให้ผู้อื่นว่าตาม" (จากหนังสือวิธีทำบุญของหอสมุดแห่งชาติ)

ประทีปจำนำพระวรรษา

"ฝ่ายมหาชนประชาชนชายหญิงในตระกูลต่าง ๆ ทั่วไปทั้งพระราชอาณาเขตขัณฑสีมา ประชุมกันเป็นพวกเป็นเหล่าตามวงศ์คณาญาติ ต่างตกแต่งกระดาษประกวดกัน แห่เทียนจำนำพระวรรษาของตน ไปทางบกบ้าง เรือบ้าง เสียงพิณพาทย์ฆ้องกลองสนั่นไปทุกแห่งตำบล เอิกเกริกด้วยประชาชนคนแห่คนดูทั้งทางบกทางน้ำเป็นมหานักขัตฤกษ์

"แล้วเชิญประทีปจำนำพระวรรษา เข้าตั้งในอุโบสถวิหาร จุดตามบูชาพระรัตนตรัยสิ้นไตรมาสสามเดือนทุก ๆ อารามราษฎร์"

ข้อความข้างบนนี้ คัดเอามาจากเรื่องนางนพมาศ กล่าวถึงเรื่องแห่เทียนจำนำพรรษา ว่าเป็นที่เอิกเกริกสนุกสนานยิ่งนัก ทุกวันนี้ไม่เคยเห็นแห่เทียนในกรุงเทพ ฯ เห็นจะทำกันเหมือนอย่างแต่ก่อนไม่สะดวกด้วยประการทั้งปวง หากจะมีทำกันบ้างก็คงเป็นในที่นอกกรุงออกไป เทียนจำนำพรรษานั้นตามที่ทราบว่าถ้าเป็นวัดหลวงก็พระราชทานเทียนของหลวงไปจุดด้วยไฟหลวง ไม่มีการแห่แหนอย่างไร อยากทราบเรื่องต้องดูในหนังสือพระราชนิพนธ์เรื่องพระราชพิธี ๑๒ เดือน ว่าถึงวัดราษฎร์ดูเหมือนจะไม่มีพิธีอะไร นอกจากนำเทียนไปจุดในโบสถ์เท่านั้น และคงไม่ได้จุดกันตลอดไปถ้วนไตรมาสเหมือนดังในเรื่องที่นางนพมาศกล่าวไว้ ใคร่รู้ว่าประเพณีแห่เทียนจำนำพรรษาดังที่นางนพมาศพรรณนาไว้ ยังจะมีตกค้างเหลืออยู่ในท้องถิ่นชนบทบ้างหรือไม่ เพราะถิ่นเหล่านั้นย่อมเป็นสถานพิพิธภัณฑ์แห่งขนบธรรมเนียมประเพณีของเก่า มีประโยชน์แก่นักศึกษาเรื่องวัฒนธรรมไทยไม่น้อย เรื่องอย่างนี้นับวันจะเสื่อมและกลายไปตามเหตุการณ์แห่งความเจริญ ถ้าได้จดเอาไว้ก็จะดี ก็พอดีที่พระเทวาภินิมมิต (ฉาย เทวาภินิมมิต) ยังจำได้ถึงเรื่องแห่เทียนเข้าพรรษาทางภาคอีสาน จึงขอร้องช่วยเล่าให้ฟัง เพราะเท่าที่เคยอ่านเรื่องซึ่งมีผู้เรียบเรียงไว้ยังไม่จุใจ เรื่องที่พระเทวาภินิมมิต เล่าให้ฟังมีดังต่อไปนี้

ก่อนถึงเข้าพรรษาประมาณเดือนหนึ่ง คือในเดือน ๗ ทายกของวัดในละแวกหมู่บ้านจัดการเรี่ยไรขี้ผึ้ง เมื่อได้พอแล้วชาวบ้านก็ช่วยกันทำพิธีหล่อเป็นเทียนที่ในบริเวณวัด มีขนาดแล้วแต่จำนวนขี้ผึ้งที่หาได้ ลางทีมีขนาดใหญ่วัดผ่าศูนย์กลางอยู่ในราว ๒๕ เซนต์ สูงตั้ง ๒ เมตร ก็เคยมี จุดได้ตลอดไปตั้ง ๓ เดือนก็ไม่หมด รูปเทียนนั้นเป็น ๘ เหลี่ยมบ้าง เป็นรูปกลมบ้าง หล่อเสร็จแล้ว

ช่วยกันตกแต่งประดับประดาเทียนให้งดงาม ด้วยลวดลายกระดาษทอง ลางเล่มทำลวดลายด้วยขี้ผึ้งในตัวแล้วปิดทองคำเปลว มีเชิงรองทำด้วยไม้จริงเสร็จแล้วก็เก็บรักษาไว้ แต่ส่วนมากมักทำแล้วเสร็จในวันแห่นั้นเอง เป็นอย่างปลูกพระเมรุทอง ทำแล้วเสร็จก่อนวันงานนานวันเครื่องประดับหมองหมดไม่งาม ถึงวันเพ็ญเดือนแปดก่อนเข้าพรรษาวัน ๑ เวลากลางคืน นำเทียนมาตั้งในปะรำ ซึ่งปลูกขึ้นโดยเฉพาะในบริเวณวัด ทำการฉลองเทียน มีสวดมนต์เย็นฉันเช้ากันตามธรรมเนียม กลางคืนมีมหรสพแล้วแต่จะมีหามา ถึงเที่ยงคืนเลิก งานกลางคืนอย่างนี้เขาใช้จุดไต้ช้าง รุ่งเช้าวันแรมค่ำเข้าพรรษาเลี้ยงพระที่สวดมนต์ตอนเย็นฉันเช้าแล้วชาวบ้านก็เตรียมเทียนออกแห่ เอาบรรทุกขึ้นรถซึ่งใช้ล้อเกวียนแทนล้อรถ มีแคร่วางบนล้อต่อเป็นราชรถ เครื่องตกแต่งแล้วแต่ความคิดของนายช่างเป็นบุษบกก็มี เป็นราชรถโถงก็มี เป็นรูปสัตว์หิมพานต์ หรือรูปนักษัตรก็มี บนรถนอกจากเทียนซึ่งตั้งอยู่กลาง มีเครื่องประกอบ ทำเป็นรูปหุ่นหรือรูปอื่นๆ แล้วแต่ความคิดของช่าง ส่วนมากเป็นรูปเกี่ยวกับเรื่องในชาดก รถนี้ใช้คนชักลากอย่างชักพระ เพราะถือว่าได้บุญ มีดนตรี ปี่พาทย์ หรืออย่างอื่นๆ ครึกครื้นไปในขบวนแห่ การแห่เทียนนั้น ขบวนหนึ่งๆ ก็เป็นของหมู่บ้านหนึ่งๆ เป็นแห่ประกวดชิงรางวัลกัน แห่ไปรวมกันที่สนามชุมนุมชนในที่ซึ่งแล้วแต่จะนัดหมายกันถึงที่แล้วมีเจ้าหน้าที่เป็นกรรมการมาตัดสินให้รางวัล รางวัลที่ ๑ ไตรแพรเต็ม ๑ ไตร รางวัลที่ ๒ ไตรผ้าเต็ม ๑ ไตร รางวัลที่ ๓ ไตรผ้าแบ่ง ๑ ไตร ระหว่างนั้นมหรสพต่างๆ ของใครมีไป ก็ไปเล่นฉลองที่หน้าเทียนของตนอยู่จนถึงเวลา ๑๓.๐๐ น. ต่างก็แยกย้ายแห่กลับนำเทียนไปยังวัดของตน ถึงวัดแล้วนำเทียนเข้าไปโบสถ์ทีเดียว ตั้งไว้หน้าพระประธาน เป็นอันเสร็จพิธีแห่เทียน กลับบ้านกันตกเวลาระหว่าง ๑๕ นาฬิกา ถึง ๑๖ นาฬิกา ชาวบ้านเตรียมเครื่องไทยธรรมเป็นกรวยใบตองก้นแหลมก็มี เป็นอย่างซองพลูก็มี ในกรวยบรรจุหมากหน่วย

พลูใบและยา พร้อมทั้งดอกไม้ธูปเทียนสำหรับถวายพระ แล้วจัดแจงอาบน้ำแต่งตัวกันอย่างประกวดประขันเท่าที่จะมีหาเอามาแต่งได้ ใครมีเครื่องหยองทองคำอะไรก็แต่งมาอวดกัน การแต่งอย่างนี้อยู่ในพวกสาว ๆ และเด็ก ๆ ส่วนผู้ใหญ่ก็แต่งกันตามธรรมดา แต่งตัวเสร็จนำของไทยธรรมใส่ภาชนะต่าง ๆ แล้วแต่จะหาได้ นำไปที่ลานวัด ชาววัดจัดปูเสื่อให้นั่งเป็นสองแถวเว้นระยะกลางราว ๒ เมตร เป็นทางไปสู่อุโบสถ ถ้าเสื่อวัดไม่มี ชาวบ้านก็ติดเอาไปด้วย เสื่อของใครก็ของใคร พระในวัดเดินมาตามทางระหว่างนั้น เดินเรียงสอง ชาวบ้านก็ถวายเครื่องไทยธรรม พระรับแล้วเดินเข้าโบสถ์ ผู้ใหญ่ซึ่งมีอาวุโสหรือสมภารเจ้าวัดจุดเทียนเข้าพรรษา และทำพิธีเข้าพรรษากันตามธรรมเนียม พิธีนี้เรียกว่าใส่บาตรกรวย แต่ไม่ใช้บาตรคงรับด้วยย่าม เป็นตอนที่หนุ่ม ๆ สาว ๆ ชอบนัก เพราะว่าหญิงสาวจะมากันถ้วนหน้าทุกครัวเรือน เป็นชุมนุมมหาสันนิบาตของชาวบ้าน เป็นโอกาสพวกหนุ่ม ๆ ได้ดูพวกสาว ๆ ไม่ใช่แต่แห่งเดียว อาจไปดูได้หลาย ๆ แห่ง ส่วนพวกสาว ๆ ก็มีช่องจะแต่งตัวสวย ๆ อวดพวกหนุ่ม ๆ เป็นเรื่องเขาชมเราและเราชมเขาสบายใจ ! อย่างนี้เอง ไม่สนุกแล้วจะไปสนุกที่ไหนเล่า เป็นความสนุกอย่างเรียบ ๆ ง่าย ๆ ของชาวชนบท เพราะยังไม่มีสถานที่ลีลาศ ส่วนพระที่รับกรวยไว้รุ่งขึ้นจะแบ่งและนำไปบูชาสักการะสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ หรือคู่สวดอุปัชฌาย์เป็นต้นจะไปวัดไหนก็ได้ตามใจแล้วแต่จะนับถือ

เมื่อรู้เรื่องประเพณีการแห่เทียนจำนำพรรษา ของถิ่นชนบทดังนี้แล้วกลับไปอ่านเรื่องที่มีกล่าวไว้ในหนังสือนางนพมาศ ก็เห็นภาพความเป็นอยู่ของบรรพบุรุษเราครั้งกระโน้นได้แจ่มแจ้งขึ้น เห็นทีเดียวว่า ความสนุกสนานร่าเริงใจในสมัยโบราณ ย่อมเจือปนไปด้วยการบุญการกุศลเป็นส่วนมาก จะหาอะไรที่ให้ความพร้อมเพรียงกันยิ่งไปกว่านี้เป็นไม่มี ข้าพเจ้าลองหลับตานึกถึงวัดในชนบทเมื่อตอนบ่ายในอุดมคติของข้าพเจ้า นึกแล้วรู้สึกสบายใจเย็นใจชอบกล เห็นจะเป็นเพราะ

ด้วยความสงบเงียบของวัด จะมีเสียงมาทำลายความสงัดแทรกบ้างก็เป็นครั้งคราว เพียงเป็นเสียงเด็กท่องหนังสือดังแจ้ว ๆ ยินโหวก ๆ มาแต่ไกลเลื่อนลอยมาตามลม เป็นระยะ ๆ ไม่ถึงกับจะทำให้เกิดความรำคาญ นาน ๆ เสียงนั้นก็พลันหายไปเอง ความสงัดเงียบเชียบก็กลับคืนมาครอบงำตามเดิม กระทำให้มีความวิเวกวังเวงใจอีก เวลานี้พระผู้เป็นอาจารย์ท่านจำวัด พอคาดว่าอาจารย์หลับ เด็กก็เงียบหยุดท่องหนังสือ และเป็นเวลาที่ไม่มีใครไปมาหาสู่พระผู้เป็นอาจารย์ ข้าพเจ้านึกเห็นลานวัดร่มรื่นด้วยเงาไม้ต้นใหญ่ มีพื้นเป็นทรายโล่งเตียนสะอาดสะอ้าน เสียงลมพัดดังฮือ ๆ มาเป็นคราว ๆ กระทบถูกใบโพปลิวพลิ้วสะบัดลู่ไปตามลม เกิดเสียงดังกราว ๆ ซ่า ๆ เป็นจังหวะ สอดประสานกับเสียงกระดึงที่ช่อฟ้าและเสาหงส์ จิตก็พะวงกระหวัดไปถึงข้อความตามที่มีพรรณนาไว้ในหนังสือเรื่องบุณโณวาทคำฉันท์ที่ชอบอ้างกันบ่อย ๆ และจำกันได้ว่า

"ใบโพธิ์สุวรรณห้อย	ระยาบย้อยบ่รุ่งรัง
ลมพัดกระดึงดัง	เสนาะศัพท์อลเวง
เสียงดุจสังคีต	อันดึงดีดประโคมเพลง
เพียงเทพบรรเลง	ระเรื่อยจับระบำถวาย"

ฟังเพราะและเย็นจับใจจริง ๆ หนังสือแต่งดี ๆ เป็นวรรณคดีได้ด้วยดังนี้ เพราะเป็นเรื่องรู้สึกเห็นด้วยใจไม่ใช่เห็นด้วยตา ข้าพเจ้าแลลอดสอดส่ายไปที่ใต้ถุนกุฏิ ดูสะอาดเตียนน่านั่งเล่น ไม่สกปรกโสมมมีน้ำคร่ำฉำแฉะเหม็นอับ ๆ ถ่ายเทและทิ้งอะไรลงไปไม่เลือกดังที่เคยเห็นในลางแห่ง แม้มีกระบุงตะกร้าหรือเศษขอนท่อนไม้ก็จัดวางเรียงไว้เป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่เกะกะรกรุงรังยุ่งสยุมพู สมแล้วที่เรียกวัดอย่างนี้ว่าเป็นอาราม เป็นแบบอย่างของความมีระเบียบเรียบร้อย ถึงเวลาวัดมีงาน เช่นการแห่เทียนเข้าพรรษาดังพรรณนามาข้างต้น ในลานวัดจะ

สับสนแออัดไปด้วยชาวบ้านร้านถิ่น ทั้งหนุ่มสาวเฒ่าแก่และเด็ก ต่างพากันมาเพื่อการสนุกและการบุญ ข้าพเจ้านึกเห็นเป็นตุเป็นตะ เห็นผู้เฒ่าผู้แก่จูงลูกจูงหลานพากันเข้าไปในสถานศักดิ์สิทธิ์อย่างสงบเสงี่ยมมั่นอยู่ด้วยศรัทธา แต่พวกหนุ่ม ๆ นั้นพากันเตร่เป็นหมู่ ๆ เสียงหัวร่อต่อกระซิกยั่วเย้ากันอย่างคะนองเบิกบานสำราญใจ สำราญใจเพราะได้เห็นสวย ๆ งาม ๆ ต้องตาต้องใจ ส่วนหญิงสาว ๆ นั้นเล่าจะให้พรรณนาว่าอย่างไรดี ต้องกล่าวรวม ๆ ว่ามีความสวยทั้งนั้น ความจริงผู้หญิงสาวย่อมสวยทุกคน สวยเพราะความเป็นสาว สวยเพราะแต่งตัวถูกต้องตามวัฒนธรรม สวยเพราะมีกิริยามารยาทสงบเสงี่ยมและยิ้มแย้มแจ่มใสละมุนละไมเป็นไปอย่างเงียบ ๆ ไม่โลดโผนจนเหลือรับ ข้าพเจ้าหลับตานึกต่อไป เห็นในลานวัดบริเวณที่มีงานไม่พบพานพวกปลาหมึก หอยแคลง ถั่วลิสง และอะไร ๆ ในพวกพรรค์นี้ มีผู้นั่งยอง ๆ แยงแย่ อ้าปากกว้างกินกันอยู่ข้างหาบอย่างเปิดเผย เพราะในถิ่นชนบทที่ข้าพเจ้าเคยเห็น เขากินกันเป็นเวลา ด้วยหาซื้อกินไม่ได้ ไม่มีใครขาย ถ้าจะต้องหามาเลี้ยงดูกัน ก็มักเป็นขนมจีนน้ำยาและลอดช่องน้ำกะทิเป็นของกินขึ้นหน้าขึ้นตาในชนบท ดูเหมือนจะมีอยู่เท่านี้ ไม่เคยเห็นเปลือกถั่วลิสง ชานอ้อย เปลือกหอยแคลง ใบตุ้งใบตองทิ้งของไว้เกลื่อนกลาดทั่วไปในสถานที่อย่างไม่เกรงใจคนรำคาญตา สงสัยว่าเดี๋ยวนี้ การนำของกินไปขายในงานวัดตามชนบทเห็นจะมีบ้างแล้ว ที่ไหนเจริญที่นั่นก็ต้องมี แล้วความรกเลอะเทอะก็คงจะมีด้วยเป็นเงาตามตัว เพราะนิสัยของคนย่อมถือเอาความสะดวกสบายเข้าว่า จึงต้องศึกษาอบรมกันในทางวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดความคุ้นเคยชินต่อสิ่งที่สะอาดหมดจดเป็นระเบียบเรียบร้อยดีงาม ข้าพเจ้านึกว่าถ้าจะพรรณนาต่อไป ก็คงนึกอะไรอื่น ๆ ได้อีกมาก จึงจะขอยุติความนึกเห็นสภาพความเป็นอยู่ของวัดกับชาวบ้านในชนบทไว้เพียงนี้ กลับไปเล่าเรื่องแห่เทียนจำนำพรรษาต่อไป

การแห่เทียนจำนำพรรษา และการตักบาตรกรวย แต่ก่อนนี้จะมีใน กรุงเทพ ฯ บ้างไหมหนอ เมื่อเป็นเด็กอยู่ก็นึกไม่ออกว่าเคยเห็น สอบถามท่านที่สูงอายุกว่าก็บอกว่าไม่มี ถ้าจะเคยมีก็เห็นจะสูญไปเสียนานแล้ว

มีเรื่องเกี่ยวไปถึงเทศกาลเข้าพรรษาที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งสมควรนำมาเล่ารวมในที่นี้ด้วย ข้าพเจ้าไปเที่ยวงานวันแม่ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อกลางเดือนสิงหาคม ๒๔๘๖ มีโอกาสเลยไปเที่ยวอำเภอปากพนัง ในวันต้นของวันเข้าพรรษา ก็ประจวยเหมาะเห็นราษฎรในอำเภอนั้นหมู่หนึ่งแห่เทียนจำนำพรรษา ที่จริงจะเรียกว่าแห่เห็นจะไม่ได้ เพราะไม่มีปี่พาทย์ราดตะโพนไปในขบวน นอกจากมีผู้หญิงและผู้ชายแก่ ๆ กลางคนเดินถือเทียน และของไทยธรรมไปกันเป็นแถว ๆ เท่านั้น ดูแล้วไม่สู้ได้ความรู้อะไรนัก จะหาโอกาสตามไปดูถึงที่วัดเพื่อหาความรู้ต่อไป เวลาก็ไม่ให้ จึงได้ความรู้แต่เพียงว่าเขาไปกันเป็นแถว ๆ อย่างแห่เท่านั้น รุ่งขึ้นมีโอกาสตามผู้ใหญ่ไปนมัสการพระธาตุที่วัดพระมหาธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช เวลาไปตอนเช้าราว ๙ นาฬิกา เมื่อเดินผ่านไปตามระเบียงรอบองค์พระธาตุ ซึ่งเขาเรียกกันว่า เวียง และเรียกพระพุทธรูปที่ตั้งเรียงรายอยู่ว่าพระเวียง เห็นเขาตั้งธรรมาสน์สำหรับพระเทศน์ไว้ที่วิหารรายทีละแห่ง เวลานั้นยังไม่มีพระมาเทศน์ เห็นแต่สัปปุรุษสีกา ในที่นี้เป็นพวกชีและผู้หญิงมีอายุนั่งรวมกันเป็นหมู่ ๆ ที่หน้าธรรมาสน์ สนทนาปราศรัยกันก็มี กำลังทำอะไรกันด้วยกิจส่วนตัวก็มี มองดูไม่พบคนสาว ๆ หรือผู้ชาย แต่อาจจะมีปนอยู่บ้างก็ได้ เพราะสังเกตไม่ถ้วน ที่ธรรมาสน์แห่งหนึ่งมีหนังสือชนิด "เล่มละสลึงพึงรู้ท่านผู้ซื้อ" วางอยู่ตั้งหนึ่งหลายเล่มด้วยกัน เป็นหนังสือที่ถูกจับกันเห็นจะมากครั้งดูซ้ำและมอซอเต็มที ที่สันหุ้มผ้าหรือกระดาษเพื่อกันหลุด อดไม่ได้ถือวิสาสะก้มลงไปหยิบขึ้นมาดูเล่มหนึ่ง เป็นเรื่องจักร ๆ วงศ์ ๆ จะเป็นเรื่องลักษณวงศ์ หรือ

ทีนวงศ์ก็จำไม่ได้ ความคิดแล่นปราดขึ้นมาทันที ว่าหนังสือเหล่านี้เห็นจะมีไว้สำหรับอ่านฟังกันระหว่างเวลาคอยพระเทศน์ มาถึงธรรมาสน์ที่สี่ ตรงนี้หยุดเพราะได้ยินเขาอ่านหนังสือกลอนเป็นทำนองเสียงชาวปักษ์ใต้ เห็นชายกลางคนคนหนึ่งขัดตะหมาดอยู่บนพนักกำแพงระเบียง หลังพิงเสา กำลังอ่านหนังสือจากสมุดไทย เมื่อเข้าไปถึงที่แล้ว ผู้ซึ่งนั่งฟังกันอยู่ก็ลุกขึ้นแสดงกิริยาคารวะต้อนรับผู้ใหญ่ที่ผ่านมา ข้าพเจ้ากรากเข้าไปขอดูสมุดไทยที่เขาอ่านอยู่ เห็นเป็นตัวหนังสือไทยเส้นฝุ่น เขียนวางระยะเป็นอย่างกลอนสวด อ่านดูสองสามบรรทัดก็รู้ได้ว่ามีเค้าเป็นเรื่องชาดก หนักปากไปหน่อย ไม่ได้ถามเรื่องอะไร เพราะกำลังคิดใจว่านี่เองคงเป็นอ่านโอ้เอ้วิหารราย ดังกล่าวไว้ในพระราชนิพนธ์พระราชพิธี ๑๒ เดือน และในคำนำของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพในหนังสือมหาชาติคำหลวง นักแปลเอาที่เดียวว่าโอ้เอ้วิหารราย คงหมายความว่าสวดหรือว่าทำนองอ่านเป็นอย่างโอ้ ๆ เอ้ ๆ ตามวิหารรายรอบองค์พระธาตุพอให้เปลืองเวลาโดยไม่ให้ไร้ประโยชน์ จนกว่าจะถึงเวลาพระลงมาเทศน์ มิฉะนั้นสัปปุรุษสีกาที่มานั่งคอยฟังเทศน์อาจจับกลุ่มคุยกันตามประสาผู้หญิง เป็นเรื่องอะไรก็ได้ สู้นั่งฟังเขาอ่านหนังสือที่ได้ทั้งความเพลินและความรู้เป็นคติสอนใจไปในตัวไม่ได้ คนที่รับหน้าที่อ่านอย่างนี้ ได้ความว่ามักเคยเป็นชาววัดมาก่อน การอ่านเป็นทำนองก็เป็นทำนองที่ฝึกฝนกันมาจากวัด นึกขอบคุณชาวนคร ฯ ที่ยังรักษาประเพณีเก่าซึ่งยังใช้ได้ดีเหมาะแก่ท้องถิ่นอยู่ ท่านผู้ใหญ่เคยเมตตาเล่าเรื่องโอ้เอ้วิหารรายให้ฟังว่า ที่เมืองนคร ฯ เวลาเข้าพรรษา สัปปุรุษสีกาเขาพากันไปฟังเทศน์ที่ระเบียงรอบองค์พระธาตุเป็นหมู่ ๆ และตั้งธรรมาสน์พระเทศน์ มากันแต่เช้าเพื่อรับอุโบสถศีล รับศีลแล้วก็อยู่ที่ในวัดกินอาหารเพลที่นั่น แล้วฟังเทศน์ในตอนบ่าย ระหว่างเวลาว่างก็จัดดอกไม้กันบ้าง หรือทำอะไรอื่น ๆ บ้าง จึงมีคนมาอ่านหนังสือเรื่อง

ต่าง ๆ เป็นท่านองให้ฟัง นี่คือเรื่องของโอ้เอ้วิหารราย ที่วัดพระแก้วมีการสวดมหาชาติในพระอุโบสถเวลาเข้าพรรษา ก็เป็นประเพณีสืบมาแต่โบราณเป็นเรื่องอ่านถวายพระเจ้าแผ่นดิน และอ่านมหาชาติที่เป็นพระราชนิพนธ์ด้วย ส่วนตามศาลารายก็มีคนอ่านหนังสือเรื่องต่าง ๆ ให้ฟัง ครั้งรัชกาลที่ ๓ ทรงตั้งโรงเรียนสอนหนังสือเด็กที่โรงทาน (ในที่ซึ่งเป็นหอธรรมสังเวชเดี๋ยวนี้) เวลาเข้าพรรษาเสด็จพระราชดำเนินมาวัดพระแก้ว ครูจัดให้เด็กที่อ่านหนังสือคล่องมาอ่านหนังสือถวาย ภายหลังเลิกโรงเรียน การอ่านก็เสื่อมทรามไป สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ จึงทรงรื้อฟื้นให้มีเด็กนักเรียนอ่านสืบมาจนทุกวันนี้ หนังสือเรื่องต่าง ๆ ที่แต่งเป็นกลอนสวดมีอยู่ในหอสมุดแห่งชาติมากมาย ก็คงเป็นหนังสือสำหรับอ่านโอ้เอ้กันตามวิหารรายดังนี้ ได้รับความรู้แล้วก็ชอบใจ

"สัมภาษณ์" เจ้าหน้าที่กองวรรณคดีได้ความว่า หนังสือกลอนสวดที่มีอยู่ในหอสมุดแห่งชาติ หาที่บริสุทธิ์ไม่ค่อยได้ เป็นหนังสือช้ำชอกเปรอะเปื้อนแทบทั้งนั้น แสดงว่าหนังสือถูกหยิบฉวยและผ่านมือกันมากก่อนตกมาเป็นของหอสมุด ลางเล่มมีรอยต่อปุปะ ลางเล่มก็มีหุ้มผ้าหุ้มแพรแสดงว่าเจ้าของเดิมเขาสงวน ตัวหนังสือที่เขียนไว้ ส่วนมากเป็นเส้นหมึกเขียนเป็นอย่างแต่ว่าเขียนได้เป็นตัวพออ่านออกเท่านั้น หาที่มีตัวงดงามได้น้อยเล่ม ลางเล่มก็เขียนเป็นชนิดเขียนฉลากยา "กินกะไดทากะได" อ่านลำบากเต็มทน เป็นหนังสือซึ่งชาวบ้านลอกคัดกันไว้ เมื่อเด็ก ๆ ใคร ๆ ก็คงเคยฟังเรื่องพระสุธนนางมโนรา และจะระลึกและจำกลอนกันได้มากว่า "ชาตินี้น้องตามมา ชาติหน้าขอราชาตามไป" หรือ "ชาตินี้น้องตามพระมา ชาติหน้าพระตามเมียไป" คนแต่ก่อนคงได้ยินได้ฟังนิยายนิทานเช่น เรื่องปลาบู่ทอง เรื่องโสนน้อยเรือนงาม เรื่องพระรถเมรี เล่าสืบ ๆ กันมาเป็นอย่างยายเล่าให้หลานฟังในเวลากกให้นอน ก็คงมาจากพวกกลอนสวดนี่เอง และจะเป็นเรื่องเก่าแก่มีกันมาแล้วหลายร้อยปี อยากจะรู้ให้แน่ ต้อง

ตรวจดูสำนวนแต่ง เพราะหนังสือชนิดนี้ไม่มีวันเดือนปีบอกไว้ให้รู้ ยังจำได้ว่าเคยมีผู้นำกลอนสวดเรื่องต่าง ๆ ไปตีพิมพ์ขายเล่มละสลึง มีต่อแต่ละเรื่องหลายเล่ม บางเรื่องก็เล่มเดียว เมื่อเด็ก ๆ เริ่มอ่านหนังสือออก เคยรับจ้างอ่านให้พวกผู้หญิงฟัง อ่านเป็นทำนองเสียด้วย ถึงตอนที่เบื่อไม่อยากอ่านก็ข้ามไปเสีย คนฟังเขารู้ว่าอ่านข้าม เพราะเรื่องขาดตอนและกลอนไม่สัมผัสกัน แต่เป็นเด็กไม่รู้เรื่องเหล่านี้เขาจึงจับได้ ถ้าถึงตอนไหนสนุกคือสนุกของผู้ฟัง แต่ไม่ใช่ตอนสนุกของผู้อ่าน ได้แก่ตอนหึงหวง ตอนตกทุกข์ได้ยาก เป็นต้องถูกให้อ่านเสียจนดึกเดือดร้อนเต็มที คิดว่านี่ก็เป็นวิธีล่อให้อ่านหนังสือคล่องขึ้น และต้องใช้เรื่องชนิดอย่างนี้อ่านจึงจะเหมาะ เพราะกลอนเป็นเครื่องพาไปให้เดาอ่านและจำได้ และเป็นเรื่องนิยายนิทานซึ่งถูกนิสัยของผู้ที่ยังไม่มีความรู้สูง นึก ๆ ก็เสียดาย เพราะสูญไปเสียหมดแล้ว

วันแรกเข้าพรรษา ชาวบ้านนำดอกไม้ธูปเทียนและพุ่มต้นไม้พร้อมทั้งเครื่องใช้ประจำวันอันควรแก่พระสงฆ์ไปถวายพระที่วัด ดังที่นิราศเดือนกล่าวไว้ เรื่องพุ่มต้นไม้ถวายพระนั้นทุกท่านคงเคยเห็น เวลาก่อนหน้าวันเข้าพรรษา ตามร้านต่าง ๆ เขาตั้งขาย ใครต้องการอย่างไหนก็ไปเลือกซื้อหาเอามาตามชอบใจ เมื่อก่อนนี้มีขายกันมาก แต่เดี๋ยวนี้เห็นห่างตาไป ต้นไม้เข้าพรรษานั้นมักมีดอกเหลืองแดงหลายสี เป็นดอกไม้ทำด้วยกระดาษสีเรียกว่าดอกไม้จีน เพราะนำเข้ามาขายจากเมืองจีน ใบสีเขียวเป็นมันขลับ เพราะเขาชุบด้วยขี้ผึ้ง ต้นไม้ต้นเดียวออกดอกเป็นสีต่าง ๆ หรือมีดอกหลายอย่างต่างชนิดก็มี เดี๋ยวนี้ส่วนมากก็ยังเป็นอยู่อย่างนั้น แต่ที่ออกดอกสีเดียวและเป็นชนิดเดียวและทำได้เองงาม ๆ ไม่ต้องพึ่งดอกไม้จีน เหมือนเมื่อก่อนก็มีเหมือนกัน แต่ก็น่าเสียดายที่เป็นสีเดียวเหมือนกันหมด ถ้ากระไรให้มีสีเดียว แต่มีแก่อ่อนปนกันบ้างก็จะงามตาน่าดูไม่ขาดตา แม้กระนั้นมันก็แล้วแต่คนซื้อ ว่าจะมีความรู้สึกในเรื่อง "รส" แค่ไหน

คราวนี้จะพูดถึงพุ่มขี้ผึ้ง ซึ่งเดียวนี้เห็นบางตาไป อันที่จริงพุ่มขี้ผึ้งก็คงมีความหมายเท่ากับเป็นเทียน แต่จุดไฟไม่ได้ เพราะไม่มีไส้ ต้นไม้มีดอกอยู่พราวต้นเห็นจะเท่ากับดอกไม้ เป็นแต่พลิกแพลงทำให้พิเศษขึ้นเท่านั้น ถวายพระแล้วท่านก็ไม่รู้จะเอาไปทำอะไร นอกจากตั้งไว้ที่แท่นบูชาประดับไว้ดูงาม ๆ ลางทีมีผู้นำไปถวายกันมาก ของเก่าพระท่านยังเก็บไว้ หนัก ๆ เข้าดูราวกับเป็นร้านขายก็เคยเห็น เมื่อเป็นอย่างนี้การถวายของเข้าพรรษา จึงต้องมีดอกไม้ธูปเทียนอีกต่างหาก ส่วนต้นไม้เข้าพรรษา ซึ่งเดิมคงจะเป็นดอกไม้ถวายพระ หมดหน้าที่อย่างนั้นแล้วจะนำไปถวายเฉย ๆ ก็ดูกระไรอยู่ จึงพลิกแพลงทำเป็นเครื่องประดับติดเข้ากับสิ่งของใช้ที่จะนำไปถวายพระ เช่นถ้วยชามรามไหม กระโถน กระถางเป็นต้น ตลอดจนของขบฉัน เช่น ส้มจีกระป๋อง นมวัวกระป๋อง ก็มีติดประดับด้วยต้นไม้ดอกดูเหลือง ๆ เขียว ๆ แดง ๆ งามดี ทำให้สังเกตรู้ได้ว่าเป็นของถวายพระเข้าพรรษา แต่ก่อนเคยเห็นเขาถวายน้ำตาลหล่อเป็นรูปสิงห์โต ซึ่งร้านจีนอับขนมของจีนเขาทำไว้ขายสำหรับไหว้เจ้าไหว้พระของเขา เราเห็นก็ชอบ เพราะเป็นน้ำตาลพระฉันได้ทุกเวลา เหมาะทีเดียว ซื้อเอาไปถวายพระทีนี้ถือเถิด ท่านจะได้ใช้เป็นน้ำตาลสำหรับฉัน เคยถามผู้ที่เขาบวชเรียนมาแล้วว่าฉันสิงห์โตน้ำตาลเป็นอย่างไรบ้าง เขาส่ายหัวบอกว่าไม่ไหว ฉันเข้าไปทีไรเป็นท้องเสียทุกที แน่นอนละเพราะเป็นน้ำตาลที่เจ้าพวกแมลงวัน ซึ่งไม่รู้จักล้างตีนของมันให้สะอาดเสียก่อนพากันมาจับกินน้ำตาลสิงห์โตที่เขาวางตั้งไว้ขาย ไม่เชื่อก็ลัดแลงไปดูที่ร้านขายเถิด จะเห็นแมลงวันโดยมาก ชนิดหัวเขียวจับกันหึ่งทีเดียว อันที่จริงจะโทษเขาก็ไม่ได้ เพราะเขาทำไว้ถวายบูชาพระเจ้าต่างหาก ของถวายพระเข้าพรรษา แต่ก่อนนี้ถ้าอย่างดีก็ทำกันอย่างวิจิตรบรรจง เช่นเอาสิ่งของถวายพระประดับตั้งซ้อนพูนกันขึ้นไปในภาชนะ สมมตว่าเป็นเขาพระสุเมรุ แล้วเอาน้ำตาลหล่อเป็นรูปสัตว์หิมพานต์ มีหงส์ ราชสีห์ และกินนร เป็นต้น ประดับไว้ตามเชิงเขาพระสุเมรุสมมต ดังที่นิราศเดือนกล่าวไว้

ของอีกจำพวกหนึ่งซึ่งขาดไม่ได้ คือของใช้อันเป็นกิจประจำวันของพระ เป็นเครื่องชำระร่างกายของท่าน มีไม้สีฟันและไม้ขูดลิ้นเป็นต้น ของสองสิ่งนี้ถ้าท่านไม่รู้หรือเคยเห็นมาก่อน ก็คงไม่รู้จักว่าเป็นของสำหรับทำอะไร เพราะของที่เรียกว่าไม้สีฟันพระนั้น ถ้าพระท่านไม่อ้าปากให้กว้างที่สุด ก็เห็นจะเอาไม้สีฟันยัดเข้าไปในปากของท่านไม่ได้แน่ เพราะมันใหญ่โตเกินประมาณ อย่าว่าแต่จะเอาเข้าปากเลย เพียงแต่ให้ท่านยิงฟันเอาไม้สีฟันเข้าไปสีเข้าไปถูก็ทั้งยาก ด้วยมีขนาดเห็นจะเท่ากับกระบอกไม้รวกขนาดย่อม ๆ ทำด้วยไม้อะไรไม่ทราบ เป็นสีขาว ๆ เหลาเสียเกลี้ยงเกลา แล้วเอากระดาษสีมัดเป็นข้อ ๆ เพื่อให้ดูงาม ปลายข้างหนึ่งทุบให้พองบานเป็นดอกเห็ด เห็นจะให้พระท่านเอาเข้าปากสีฟันได้ แต่ท่านก็ไม่ใช้ เพราะสีฟันไม่ได้จริง ๆ ท่านรับประเคนเขาไว้ก็ไม่ทราบว่าจะเอาไปทำอะไร ก็เป็นแต่วางไว้ที่ไหนเฉย ๆ หรือทิ้ง ๆ ขว้าง ๆ ตามแต่เรื่อง คราวนี้ลูกศิษย์ซึ่งมีหน้าที่เทกระโถนถูกระโถนพระทุกเช้า เพราะพระท่านฉันหมาก หาอะไรสำหรับใช้ถูกระโถนไม่ได้เหมาะ เห็นเจ้าไม้สีฟันพระนั้นแหละเหมาะ เพราะมีเป็นอย่างด้ามถือ ปลายข้างหนึ่งก็แบนพองดี ก็คว้าเจ้านั่นไปถูกระโถน พระท่านไม่ว่าอะไร เจ้าไม้สีฟันเข้าพรรษาจึงกลายมาเป็นไม้ถูกระโถนโดยปริยาย ดังที่ทราบกันอยู่ฉะนี้

ไม้ขูดลิ้นก็อีกเหมือนกัน เขาทำด้วยผิวไม้ไผ่ แต่ท่านไปที่ร้านขายอาจไม่รู้ว่าเป็นไม้ขูดลิ้นก็ได้ เพราะเมื่อวางขายเขาทำรูปโค้งเป็นวงกง เป็นอย่างรูปผีเสื้อแมลงปอก็มี แล้วใช้กระดาษสีปิดเป็นแถบเป็นพู่ดูเขียว ๆ แดง ๆ พราวตา ในที่สุดพระท่านก็ไม่ได้ใช้ เพราะตอนหลังมีแปรงสีฟันใช้แล้ว ไม้สีฟันของเก่าก็หมดไป จะมีเหลืออยู่บ้างก็เป็นรักษาประเพณีของเก่าไว้ไม่ให้สูญ เพราะเป็นเครื่องหมายบอกให้รู้ว่าเป็นของถวายพระ แม้รักษาประเพณีไว้ก็ไม่เสียหายอะไร ซ้ำจะเป็นต้นเหตุของเดิม ว่าคลี่คลายขยายตัวมาได้อย่างไร ถ้าทิ้งเก่าเอาใหม่เสียหมด เราก็

กลายเป็นไม่ใช่ตัวเรา เพราะไม่มีอะไรเป็นเค้าเหลืออยู่ให้เรารู้ว่าเราเป็นเราไม่ใช่ใครคนอื่น

ไม้สีฟันถวายพระเข้าพรรษา เหตุไรคนแต่ก่อนจึงทำเป็นดอกเห็ด และมีขนาดใหญ่โตเกินประมาณที่จะยัดเข้าไปในปากได้ ดูประหนึ่งว่าคนแต่ก่อนทำอะไรไม่มีเหตุผล แท้จริงที่ท่านทำเช่นนั้นไม่ใช่ว่าท่านโง่ ท่านทำตามที่เป็นจริงอยู่ในสมัยของท่านต่างหาก เมื่อเอาเข้าปรับกับที่เป็นอยู่ในปัจจุบันซึ่งมีอะไรหลายอย่างเจริญก้าวหน้ามาแต่ไกลแล้ว จึงดูไม่มีเหตุผล เมื่อก่อนนี้มักพูดกันว่า "พระเคี้ยวไม้สีฟัน" (ทนฺตกฏฺฐํ ขาทติ) หาได้พูดว่าพระสีฟันไม่ เพราะแปลงสีฟันมันเกิดเมื่อเร็ว ๆ นี้เอง เหตุนี้เราจึงรู้ได้ว่า เมื่อยังไม่มีแปรงเราใช้เคี้ยวและถูตามซอกฟัน เป็นทำนองเดียวกับชาวอินดูเคี้ยวกิ่งข่อยในเวลาเช้าซึ่งใคร ๆ ก็คงเคยเห็น พุทธศาสนามาจากอินเดีย จึงย่อมมีขนบธรรมเนียมของอินเดียเข้ามาด้วย คิดว่าไม้สีฟันพระเข้าพรรษา ที่ทำข้างหนึ่งบานปลายเป็นดอกเห็ด ก็คงต้องการให้ฉีกเอาไปเป็นชิ้นน้อย ๆ จะได้ใช้เคี้ยวและสีฟันได้สะดวก มีผู้บอกว่าไม้สีฟันพระแต่ก่อนนั้น เขาใช้เถาวัลย์เปรียงว่าเป็นยารักษาฟันได้ในตัว ก็เถาวัลย์เปรียงมีขนาดใหญ่บ้างเล็กบ้าง มีขนาดไม่ได้ตามชอบใจก็ต้องปล่อยไปตามนั้น จะถากเกลาเหลาออกทิ้งหรือก็เสียดาย ปล่อยให้พระท่านจักเป็นซีกเล็ก ๆ เคี้ยวสีเอาเองตามชอบใจเถิด เมื่อต่อมาพระท่านมีแปรงสีฟันอย่างใหม่ที่สะดวกและดีกว่า ท่านก็เลิกใช้เคี้ยวไม้สีฟันของเก่า เรื่องจึงเลยตามเลยกันมาอย่างนี้

การถวายของเข้าพรรษามีพุ่มต้นไม้เป็นต้น ดังเล่ามานี้เป็นเรื่องมีอยู่ในกรุงเทพ ฯ เท่าที่ข้าพเจ้ารู้และเคยเห็น เมื่อว่าถึงหัวเมืองต่าง ๆ ที่อยู่ใกล้หรือติดต่อกันสะดวกกับกรุงเทพ ฯ ก็คงจะมีเป็นลักษณะเดียวกัน เพราะคงเอาแบบอย่างไปจากกรุงเทพ ฯ ถ้าเป็นท้องถิ่นที่อยู่ห่างไกลออกไป ทราบมาว่ามีแต่ของถวายพระ เรื่องพุ่มหรือต้นไม้ไม่มี และไปถวายพร้อม ๆ กันทั้งหมู่บ้าน ผิดกับที่

ในกรุงเทพ ฯ ซึ่งต่างคนต่างไปถวายหรือไม่ไปเลยก็มี ที่จะรวมกันให้พร้อมเพรียงเหมือนในหมู่บ้านตามชนบทเป็นไม่สู้มี เพราะความเจริญก้าวหน้าในสมัยปัจจุบันในกรุงมีมากกว่าในชนบท กระทำให้ลักษณะอย่างเก่านี้หมดไปเอง

ในท้องถิ่นชนบท เมื่อถวายของแล้ว ผู้เฒ่าผู้แก่ที่ว่างงานคือไปไถนาทำงานหนักไม่ไหวแล้ว ก็ถือโอกาสสมาทานศีลกินบวช ตลอดฤดูกาลเข้าพรรษาและทำสังฆทานทุกวันพระตลอดไตรมาส เพราะฉะนั้น จะเห็นสัปปุรุษสีกาไปฟังเทศน์กันที่วัดมากกว่าวันปรกติ เรื่องอย่างนี้ถึงที่ในกรุงเทพ ฯ ก็ยังมีและถือเป็นประเพณีกันสืบมา ถ้าท่านไปที่วัดถึงจะไม่สังเกตก็เห็น ว่ามีอุบาสิกามากกว่าอุบาสกและเป็นพวกแก่ ๆ เฒ่า ๆ โดยมาก คนหนุ่มคนสาวมีบ้างเป็นครั้งคราว แต่มักเป็นพวกชาวบ้านมากกว่าหนุ่มหรือสาวสมัยใหม่ ยิ่งหนุ่มผู้ชายด้วยแล้วการเข้าวัดฟังเทศน์ฟังธรรมและถือศีลเป็นเลิกกัน มีน้อยเต็มที ไม่สู้เอาเรื่องอย่างนี้นัก แม้มีไปวัดกันบ้างก็มักจะชักเอะอะเสียด้วย คือไปสนุกมีเชื้อจากที่อื่นมาแล้ว คิดไปอีกทีก็เป็นธรรมดา เพราะหนุ่มก็เป็นหนุ่ม สาวก็เป็นสาว ถ้าพูดอย่างสำนวนฝรั่งก็ว่าช่วยไม่ได้ ใคร ๆ ที่มีอายุมากก็เคยผ่านวัยหรือผ่านชีวิตอย่างนี้มาแล้วในวัยนั้น "ถ้าใครย่นย่าว่าเบื่อไม่เชื่อเลย" เพราะมันเป็นธรรมดาของสังขารที่ธรรมชาติจัดสรรมา อีกอย่างหนึ่งการไปถวายของพระ มักเป็นผู้หญิงไปถวายมากกว่าผู้ชาย ถ้าเป็นผู้หญิงสาว ๆ ก็ไปถวายหลวงพี่ "ขึ้นกุฏิที่รักรู้จักสนิท คิดจริตพูดจาวิสาสะ พระหนุ่ม ๆ กลุ้มใจทำไมละ เสียงจ๋าจ๊ะเจรจาพาสบาย" นี่ข้าพเจ้าคัดข้อความในนิราศเดือน มาอ้างสนับสนุนเรื่องตอนนี้ อันที่จริงเทศกาลเข้าพรรษา เป็นหน้าที่ของชายหนุ่ม ที่ควรจะนำดอกไม้ธูปเทียนและของไปถวายพระอุปัชฌาจารย์ของตน เพื่อแสดงความเคารพสักการะท่านเป็นพิเศษนานทีปีหน แต่ดูเหมือนไม่ชอบไปกันนัก ถ้ามีแม่ก็มักเกี่ยงให้แม่ไปถวายแทน ถ้าแม่ไปไม่ได้ พวกผู้หญิงในบ้านก็ไปแทน เพราะตนเองติดธุระเกี่ยวกับสังคมไม่มีเวลา

ต้นเหตุเข้าพรรษาก็เป็นที่ทราบกันอยู่แล้วว่า เป็นเวลาที่พระภิกษุท่านพักฝน ลองนึกไปถึงครั้งพุทธกาลเมื่อแรกตั้งพระศาสนาขึ้นใหม่ ๆ วัดวาอาราม สำหรับพระภิกษุสงฆ์ท่านอยู่ประจำรวมกัน เหมือนดังทุกวันนี้ยังไม่มี ท่านก็อาศัยอยู่ตามป่าตามถ้ำ แต่อยู่ในระยะทางซึ่งไม่ห่างไกลจากหมู่บ้านมากนัก เพื่อท่านจะสามารถเข้าไปบิณฑบาตได้สะดวก ไม่ใช่อยู่ในป่าเถื่อนห่างไกลจากที่มีคนอยู่ ขึ้นไปอยู่ในป่าเปลี่ยวห่างไกลอย่างนั้น ถ้าไม่มีใครมาเลี้ยงก็เห็นจะต้องอดตายแน่ เพราะในที่นั้นไม่มีผลไม้หล่นเกลื่อนเถื่อนทาง พอที่จะใช้เป็นเครื่องประทังชีวิตได้ ต่อให้เป็นฤาษีที่จำศีลกินวาตาก็อยู่ไม่ได้

โดยเหตุที่พระภิกษุในสมัยโน้น ท่านมีหน้าที่จะต้องจาริกโปรดสัตว์ไปในที่ต่าง ๆ เพื่อเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนแก่ประชาชน จึงไม่จำเป็นต้องมีที่อยู่เป็นประจำ เมื่อเข้าฤดูฝนถนนหนทางเป็นโคลนเลนเป็นหล่มเป็นปลักทั่วไป ก็เป็นธรรมดาจะต้องหยุดพักไม่เดินทางเสียชั่วคราวในระยะฝนตกหนัก แต่ก็คงมีบางองค์ที่ยังคงไป เพราะด้วยความจำเป็น อย่างไรก็ตามที เมื่อเช่นนี้ท่านคงไม่เดินไปตามทางที่เป็นปลักเดินไม่ได้ ก็ต้องลัดแลงไปบนที่ซึ่งจะเดินไปได้สะดวก บางทีก็เหยียบย่ำเข้าไปในนาของเขา ชาวบ้านเขาก็บ่น ซึ่งถ้ากล่าวในสมัยนี้ก็ว่าไม่มีวัฒนธรรม ความทราบถึงพระพุทธเจ้า จึงทรงบัญญัติให้พระภิกษุสงฆ์หยุดพักเดินทางชั่วฤดูฝนเสีย ๓ เดือน คือเข้าพรรษา แต่ก็ไม่ได้ทรงห้ามเด็ดขาด ถ้ามีความจำเป็นจะต้องเดินทางไปในระหว่างนั้นเป็นกรณีพิเศษดังที่กำหนดไว้ ก็ประทานอนุญาตได้ อยากทราบเรื่องเข้าพรรษาให้พิสดารออกไป ถามผู้รู้หรือดูในหนังสือว่าด้วยต้นเหตุที่ท่านอธิบายไว้ก็ได้

ตามปรกติเมื่อพระท่านหยุดพักเข้าพรรษา ท่านมักพักรวมกันหลายองค์ในที่แห่งเดียวกัน นี่ก็เป็นความจำเป็น เพราะจะหาถ้ำเป็นที่เร้นอาศัยพักได้แห่งละองค์ เห็นจะหาไม่ได้สะดวกนัก ที่ท่านกำหนดเอาสถานที่ซึ่งพระภิกษุพึงพักเร้น

ได้ ๕ อย่าง ก็กำหนดคูหาหรือถ้ำไว้ด้วยอย่างหนึ่ง แต่กระนั้นท่านยังถือว่าเรือนก่อด้วยอิฐหรือสร้างด้วยไม้ ซึ่งเป็นเรือนขนาดเล็กของคนชั้นสามัญอยู่ และมักจะก่อสร้างลึกลงไปในดิน ก็อนุโลมเรียกว่าเป็นคูหาได้เหมือนกัน แสดงว่าถ้ำหินไม่ใช่หาได้ง่ายเลย ถ้าเป็นที่อยู่ใกล้บริเวณลุ่มน้ำคงคา ซึ่งเป็นที่รายหาภูเขาไม่ได้ เรื่องที่จะเร้นอยู่ในถ้ำเป็นมีไม่ได้ อย่างดีก็อยู่ถ้ำอิฐถ้ำไม้ดังกล่าวมาข้างต้น ถ้าหาที่เร้นดังกล่าวมานี้ไม่ได้จริง ๆ ท่านจะทำอย่างไร ถ้าเดินทางเข้ามาทันในหมู่บ้านหรือในเมืองก็พอจะหาที่พักเร้นได้ตามที่ท่านกำหนดไว้ แต่ถ้ามาไม่ทันก็ต้องพึ่งโคนไม้ใหญ่เป็นที่พักแรมและหาอะไรกันกำบังไปตามแกน ๆ กว่าจะหาได้ลางทีก็ต้องถูกฝนเปียกม่อลอกม่อแลก ดีไม่ดีอาจเป็นโรคปอดชื้นก็ได้

เรื่องอย่างที่เล่าคงมีมาแล้ว เมื่อชาวบ้านมาเห็นพระท่านได้รับความลำบากอย่างนี้ ที่มีใจบุญ ซึ่งไม่ต้องสงสัยว่าในสมัยโน้นย่อมมีมากกว่าสมัยนี้ เพราะความเจริญทางวัตถุธรรม ที่ฝรั่งเรียกว่า Materialism ยังมีมากเหมือนอย่างทุกวันนี้ ก็ปลูกเพิงเป็นที่พักขึ้น เพื่อให้พระท่านได้อาศัยพักฝนรวมอยู่ด้วยกันได้หลายองค์ และมีบริเวณกว้างพอที่ท่านจะเดินไปมาในนั้นได้สะดวก ไม่ใช่สร้างอย่างคับแคบต้องนั่งจับเจ่าอยู่ในที่เดียว เมื่อสิ้นหน้าฝนแล้ว พระสงฆ์ท่านก็ไปตามเรื่องของท่าน ครั้นถึงหน้าฝนใหม่ท่านก็กลับมาพักอีกเพราะสะดวกดี ที่พักดั่งกล่าวนี้เดิมเรียกว่าวิหาร ซึ่งถ้าจะแปลกันก็ว่าที่อยู่พอจะประชุมกันหรือเดินไปมาอยู่ในนั้นได้ ภายหลังในระยะต่อมา พระลางองค์ท่านอยู่ประจำเลย ไม่ใช่อยู่ชั่วคราวเฉพาะแต่ชั่วฤดูฝน ที่นั้นก็ขยายตัวเกิดเป็นวัดหรืออาวาสขึ้น แล้วในที่สุดเมื่อเกิดมีพระพุทธรูปขึ้นแล้ว วิหารก็กลายเป็นสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปไป

เรื่องสร้างที่พักชั่วคราวถวายพระสงฆ์ที่จำพรรษาดังเล่ามาแล้ว ลางทีผู้สร้างเป็นเศรษฐีคฤหบดี มีความเลื่อมใสศรัทธากล้าแข็งในพระศาสนา ก็เลือกหาที่ที่เหมาะเช่นเป็นสวนร่มรื่นอยู่ไม่ห่างไกลจากตัวเมืองนัก และเป็นที่สะดวกแก่ใครจะไปมาได้ไม่ลำบาก เวลากลางวันไม่มีคนพลุกพล่านมากนัก เวลากลางคืน

ก็ไม่อยู่ในที่ซึ่งมีเสียงอึกทึกหนวกหูจะลอดเข้าไปได้ถึง ที่พักอย่างนี้ท่านเรียกว่า อาราม

ในอินเดียลางท้องถิ่นเป็นภูเขามีถ้ำมาก เช่น ทางแคว้นบอมเบ ถ้ำเหล่านี้เดิมใช้เป็นที่อยู่และที่ประชุมสงฆ์ เรื่องก็เห็นจะเป็นความสะดวกสำหรับพักในฤดูฝน คือว่าสร้างเป็นที่พักอย่างอื่น ถ้ำที่ประชุมสงฆ์ดังกล่าวนี้เรียกว่าถ้ำเจดีย์ เป็นคนละความหมายกับคำว่าเจดีย์ของเราซึ่งเป็นสถูปที่บรรจุธาตุ เพราะฉะนั้นเมื่อครั้งพุทธกาลที่ว่าพระภิกษุอาศัยอยู่ตามถ้ำ เห็นจะเป็นถ้ำเจดีย์อย่างที่กล่าวนี้ ที่เราทำเป็นช่องกุฎประดิษฐานพระพุทธรูปหรือที่ทำเป็นกระจังบันแถลงเป็นชั้น ๆ ซ้อนกันขึ้นไป คิดว่าจะกลายมาจากช่องกุฎในถ้ำก็ได้ ที่กล้านึกเห็นเช่นนี้ เพราะมีอะไรหลายประการที่ชวนให้คิดเห็นว่าเป็นเช่นนั้น ถ้าได้มีโอกาสไปเห็นถ้ำซึ่งมีซากเหลืออยู่ในอินเดียมากแห่ง ก็อาจจะกล่าวได้แน่นอน เมื่อไม่มีโอกาสไปเห็นจึงได้แต่นึกเอา ซึ่งอาจถูกหรือผิดก็ได้ ไม่แน่นัก

ถ้าเรื่องเดิมของการเข้าพรรษามีมาเช่นนี้ ก็พอจะเข้าใจได้ว่า เหตุไรจึงต้องมีประเพณีทำบุญ และถวายของที่จำเป็นแก่กิจประจำวันของท่านเป็นพิเศษในวันเข้าพรรษา ก็เพราะเป็นเรื่องสืบมาเมื่อครั้งพระท่านยังไม่มีวัดอยู่ประจำเหมือนทุกวันนี้ ท่านมาพักรวมกันอยู่ในที่แห่งหนึ่งชั่วคราว ชาวบ้านจึงถือโอกาสทำบุญเป็นพิเศษ ตอนนี้เองจะเห็นว่า ไม้สีฟันและของใช้ลางอย่างมีความจำเป็นแก่พระสงฆ์มากเพียงไร เมื่อท่านมาตามทางอาจถูกฝนต้นฤดูเปียกปอนมาด้วย เมื่อถึงที่พักแล้วก็ไม่มีสบงจีวรใหม่สำหรับเปลี่ยน เพราะพระท่านไม่มีกระเป๋าเดินทาง ด้วยเหตุดังนี้ ชาวบ้านจึงจัดถวายผ้าจำนำพรรษาสำหรับให้ท่านมีผลัดเปลี่ยน ส่วนพุ่มต้นไม้เห็นจะเป็นธูปเทียนดอกไม้เครื่องบูชาที่เป็นของแห้งอยู่ได้นาน เพราะพระท่านจะต้องพักจำพรรษาอยู่ถึง ๓ เดือน ไม่มีเครื่องใช้อะไรติดตัวมาเหมือนกับอยู่ประจำที่ นอกจากของ ๘ อย่างที่มีอนุญาตไว้ให้ประจำตัวไปได้เท่านั้น ชาวบ้านจึงจัดหามาถวายในกาลพิเศษเช่นนี้

ของถวายพระเข้าพรรษามีน้ำตาล และอาหารเครื่องขบฉันบางอย่าง เห็นจะถวายเพื่อให้เป็นเสบียงกรังของท่านในระหว่าง ๓ เดือน เหตุนี้ชาวบ้านในบางท้องถิ่นจึงมีถวายสิ่งของเช่นนี้ในวันเข้าพรรษา มีข้าวสาร พริก หอม กระเทียม และอื่น ๆ บรรจุลงกระบุงนำไปถวาย คิดว่าประเพณีถวายสลากภัตที่ทำกันในเดือน ๗ ก่อนเข้าพรรษา อาจมาแต่เรื่องถวายภายในฤดูกาลเข้าพรรษาก็ได้ แต่ทำเคลื่อนที่ไปด้วยความจำเป็นในสมัยที่มีวัดมีพระอยู่ประจำแล้ว เพราะเมื่อย่างเข้าเดือน ๖ และต่อมาเป็นเวลาเริ่มทำนา ต้องขะมักเขม้นสาละวนอยู่ด้วยเรื่องไถหว่าน หาเวลาทำบุญสุนทานให้ได้บ่อย ๆ เหมือนเวลาปรกติไม่ได้ จึงต้องถวายของเป็นเสบียงกรังแก่พระ ท่านจะได้ไม่เดือดร้อนต้องอดมื้อกินมื้อจะรอไปถวายในวันเข้าพรรษาก็ช้านัก จึงร่นมาถวายเสียในเดือน ๗ แต่ที่ยังมีทำอยู่ในบางท้องถิ่นในวันเข้าพรรษา ก็ส่ออยู่ว่าเรื่องเดิมอาจเป็นดังที่เล่ามาข้างต้น โปรดอย่านึกว่าข้าพเจ้าอวดรู้ เพราะเมื่อเกิดความสงสัยแล้วก็อยากรู้ ความสงสัยอยากรู้เกิดให้คิดค้นแสวงหา ได้มาและคิดเห็นอย่างไรก็นำมาเสนอ จะถูกผิดแค่ไหนก็แล้วแต่จะโปรดเถิด เพราะถือตาม ๆ กันมาก็คืออยู่ไม่เกิด "ความผันผวน" ขึ้นในความเชื่อแต่ถ้ามีเป็นอยู่อย่างใดก็มีเป็นอยู่อย่างนั้นก็ทำให้รัดตัวมีลักษณะเปราะเหมือนแก้วกระจก หรือน้ำที่แข็งเป็นก้อน ถูกอะไรแปลก ๆ ใหม่ ๆ มากระทบโดยแรง ก็อาจแตกกระจายได้ง่าย ด้วยไม่มียืดหยุ่นต้านทานได้

เมื่อพระท่านมาพักฝนอยู่ประจำในละแวกบ้านชั่วคราว ท่านก็ไม่อยู่เปล่านั่งจับเจ่าอยู่แต่ในที่พักเร้น ท่านจึงถือโอกาสโปรดสัตว์แก่ชาวบ้าน จึงได้เกิดมีฟังเทศน์ถือศีลกินบวชกันมากกว่าปรกติในเวลาเข้าพรรษา เพราะสมัยโน้นพระยังมีน้อย ชาวบ้านหาโอกาสศึกษาและบำเพ็ญบุญกุศลไม่ได้สะดวกทุกฤดูกาลเหมือนในทุกวันนี้ จึงได้เกิดมีบวชเรียนกันในระยะนั้น ผู้ที่มีอายุยังไม่ครบบวชชาวบ้านก็นำไปฝากพระให้บวชเป็นเณรหรือถวายเป็นลูกศิษย์รับใช้ท่าน ท่านก็สั่งสอนธรรม

และความรู้ให้ จึงติดเป็นประเพณีสืบมาจนทุกวันนี้ ผู้ที่บวชเรียนแล้วเมื่อไม่สามารถครองเพศสมณะเป็นอนาคาริกเหมือนกับที่ท่านประพฤติอยู่ ก็ต้องสึกออกมาครองเรือนเป็นคฤหัสถ์เสียก่อน ตามหลักลัทธิความเป็นอยู่ของพราหมณ์ ที่เรียกว่าอาศรม ๔ คือ พรหมจารี คฤหัสถ์ วนปรัสถ์ และสันยาสีหรือภิกษุ

ระหว่างเข้าพรรษา มีผู้ถือศีลกันมาก โดยเฉพาะผู้ที่ติดเหล้า ก็มักเลิกกินเหล้า ไปกินชดเชยกันก็เมื่อออกพรรษาแล้วไปสนุกกันเมื่อเทศกาลทอดกฐิน เมื่อก่อนนี้เวลาเข้าพรรษา การจำหน่ายเหล้าจะตกต่ำเพราะมีคนกินน้อย แต่มีคนแทงหวย ก ข กันมากขึ้น เพราะไม่มีทางจะจับจ่ายใช้เงินในการรื่นเริงเป็นอบายมุขเหมือนในสมัยที่เจริญแล้วด้วยวัตถุธรรม จึงหันมาแทงหวยกัน เข้าพรรษาแล้วไม่ใช่เหล้าจะขายไม่ดี แม้พวกละเมงละครและพวกปี่พาทย์ราดตะโพนก็เดือดร้อนหากินยากเหมือนกัน เพราะระหว่างเข้าพรรษาไม่มีใครเขาหาไปเล่น เดี๋ยวนี้ไม่ต้องกลัวมีที่หากินถมไป เข้าพรรษาหรือไม่เข้าพรรษาก็เท่ากัน

เดือน ๘ เข้าพรรษาแล้ว ถึงเดือน ๙ ระหว่างพรรษาว่างไม่มีงานทำบุญอะไรนอกจากมีแต่งงานกันบ้าง เพราะเดือน ๘ เข้าพรรษาแล้วเขางดแต่งจะรอไปแต่งเอาเดือน ๑๐ ซึ่งเป็นเดือนคู่ก็ห่างนานนัก รอไม่ไหว จึงร่นมาทำในเดือน ๙ ซึ่งเป็นเดือนที่อนุญาตให้เป็นพิเศษแม้จะเป็นระยะกาลที่

"เห็นเมฆมืดเวหาฟ้าคะนอง	พยับฟองฝนสาดอยู่ปราดปราย
พยุเยือกโยกมาฟ้าก็แลบ	ดูวาบแวบแวววับแล้วดับหาย
เหมือนเห็นขวัญเนตรขวับแล้วลับกาย	ราวกับสายฟ้าแลบแปลบพโยม"

มันเตือนตาเตือนใจให้เห็นอยู่อย่างนี้จึงถือว่าเป็นกรณีพิเศษ ให้แต่งกันได้ในเดือน ๙ เดือน ๑๐ ลางแห่งก็มีงานเทศน์มหาชาติ แต่งานนี้ที่ทำในเดือนอื่นก็มี จึงจะยกเรื่องเทศน์มหาชาติไปกล่าวในที่หลัง วันสิ้นเดือน ๑๐ เป็นวันเทศกาลสารท ดังมีเรื่องต่อไปนี้

เทศกาลสารท

---

๑. เล่าเรื่อง

"ถึงเดือนสิบเห็นกันเมื่อวันสารท ใส่อังคาดโภชนากระยาหาร
กระยาสารทกล้วยไข่ใส่โตกพาน พวกชาวบ้านทั่วหน้าธารณะ
เจ้างามคมห่มสีชุลีนบ แล้วจับจบทัพพีน้อมศีรษะ
หยิบข้าวของกระยาสารทใส่บาตรพระ ธารณะเสร็จสรรพกลับมาเรือน"

ข้าพเจ้านำเอาข้อความในเรื่องนิราศเดือน ตอนที่ว่าด้วยวันสารทมาอ้างไว้ข้างต้น เพื่อให้เห็นว่าในวันสารท คือวันสิ้นเดือน ๑๐ ชาวบ้านนำเอาโภชนาหารพร้อมทั้งกระยาสารทและกล้วยไข่ ไปตักบาตรธารณะกันที่วัด แต่ก่อนนี้เมื่อใกล้วันสารทชาวบ้านกวนขนมเรียกว่า กระยาสารท กันทุกบ้านไม่ใคร่มีใครเว้น แต่เดี๋ยวนี้ที่ในกรุงไม่ต้องทำเอง เพราะมีขายสะดวกดี กระยาสารท คือ ข้าวเม่า ข้าวตอก ถั่วงาและมะพร้าว กวนกับน้ำตาลให้เหนียวหนืดเกาะติดกันเป็นขี้ก เมื่อชาวบ้านกวนกระยาสารทเสร็จแล้ว ก็จัดแบ่งเป็นส่วน ๆ แล้วเอาใบตองห่อ ห่อหนึ่งจะมากน้อยเท่าไรและเป็นจำนวนกี่ห่อก็ตามใจ เพื่อนำไปตักบาตรถวายพระในวันสารท ที่วัดในวันนั้นสร้างร้านม้าเป็นทำนองแคร่ ใช้เป็นที่ตั้งบาตรเรียงกันเป็นแถว (ดังได้พรรณนาไว้แล้วในตอนว่าด้วยเทศกาลตรุษสงกรานต์) สำหรับชาวบ้านมาทำบุญตักบาตร คือนำห่อกระยาสารทใส่ลงไปในบาตรที่เขาวางเรียงกันไว้เป็นแถวบนร้านวัด ตักบาตรอย่างนี้เรียกว่าตักบาตรธารณะ มีเด็กลูกศิษย์วัดคอยระวังดูอยู่ ถ้าบาตรไหนเต็มเป็นหน้าที่ของใคร ใครก็คอยถ่ายลงกระบุงสุมรวม ๆ กัน ถ้ามีคนทำบุญกันมาก พระองค์หนึ่งก็ได้กระยาสารทที่เขาใส่บาตรตั้งหลายกระบุง

ส่วนข้าวและสำรับคับค้อนชาวบ้านมักนำเอาขึ้นไปถวายพระบนกุฎิ เพราะถือว่าตักบาตรกระยาสารทไม่ใช่ตักบาตรข้าว แต่ตามข้อความที่กล่าวไว้ในนิราศเดือนข้างบนนี้ แสดงว่าตักบาตรข้าวและตักบาตรกระยาสารทไม่ได้แยกกัน คงตักรวมกันไปในตัวเหมือนดังที่ทำกันอยู่ในกรุงเทพ ฯ เห็นจะเอาความสะดวกเข้าว่า ชาวบ้านตักบาตรเสร็จ ก็กรวดน้ำอุทิศให้แก่บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ถือกันว่าถ้าไม่ทำบุญตักบาตรกระยาสารท ผีปู่ย่าตายายที่ตายไป จะได้รับความเดือนร้อนอด ๆ อยาก ๆ เท่ากับลูกหลานที่อยู่หลังขาดกตัญญูต่อบุรพการี

ส่วนพระสงฆ์รับบาตรกระยาสารทในวันนั้นแล้ว เมื่อฉันจังหันเสร็จก็ฉันกระยาสารทเป็นของหวาน เพราะของหวานอย่างอื่นไม่มีถวายกันในวันนั้น นอกจากกล้วยสุกโดยเฉพาะกล้วยไข่สำหรับฉันสลับไปกับกระยาสารท กระยาสารทนั้นมักหวานจัดกินมากตลอดไปไม่ได้เพราะแสบคอ พอดีเป็นหน้ากล้วยไข่สุก จึงต้องฉันกล้วยไข่ขัดจังหวะจะได้ฉันได้มาก ๆ ฝ่ายชาวบ้านเมื่อตักบาตรแล้ว ก็แจกจ่ายให้ปันกระยาสารทที่เหลือจากทำบุญ และเป็นของที่ตนกวนเองทำเองแก่เพื่อนบ้านร้านถิ่น เป็นการแลกเปลี่ยนรสกระยาสารท ดีหรือไม่ดี หวานหรือไม่หวาน มันหรือไม่มัน เหนียวหรือไม่เหนียว กินแล้วก็ไม่ออกความเห็นติชมกัน เป็นแต่ต่างฝ่ายอวดรสอวดฝีมือทำ รู้กันอยู่ในทีเท่านั้น และก็เป็นที่รู้กันว่า กระยาสารทบ้านไหนดีมีฝีมือลือชื่อ กระยาสารทที่นิยมกันว่าดี คือ มีรสหวานแหลมและมันและเหนียวหนึด ด้วยเรื่องหวานมันพอทำได้ แต่เรื่องเหนียวหนึดนั้นทำยากหน่อยเหตุนี้กระยาสารทส่วนมากที่ชาวบ้านกวนกัน มักมีลักษณะร่วนกินไม่อร่อยเพราะไม่เหนียว ภายหลังในท้องถิ่นที่มีความก้าวหน้าแห่งความเจริญเช่นในกรุงในเมือง มีผู้เอาแบะแซของจีนซึ่งทำจากข้าวงอก (ปักษ์ใต้เรียกว่าน้ำผึ้งข้าว) มาผสมกวนกระยาสารทให้เหนียว กระทำให้เกิดความนิยมกันอยู่พักหนึ่ง ซึ่งถ้าใส่มากไปจะทำให้กระยาสารทมีลักษณะเหนียวมาก ลำบากแก่ที่จะขบเคี้ยวได้สะดวกเพราะเมื่อยขาตะไกร

ข้าพเจ้าเล่าเรื่องตอนนี้ เพื่อชี้ให้เห็นว่าแต่ก่อนนั้นไม่ว่าจะทำอะไร ชาวบ้านมักจะทำกันเองทั้งนั้น จะไปจ้างวานใครหรือไปซื้อหาก็ไม่มีเหมือนอย่างทุกวันนี้ ด้วยไม่มีใครรับจ้างหรือไม่มีใครทำขาย เพราะฉะนั้นเมื่อใครทำอะไรขึ้น ก็แบ่งปันเผื่อแผ่แก่ชาวบ้านได้มีส่วนรับประโยชน์ด้วย เหตุนี้คนแต่ก่อนไม่ว่าบ้านไหนเมื่อต้องการทำอะไรก็ทำเอง ถ้าเป็นสิ่งเหลือบ่ากว่าแรงก็บอกแขกแบกหามร่วมแรงร่วมกำลังถ้อยทีถ้อยอาศัยกันด้วยความเต็มใจ ความสามัคคีและความสนิทสนมกลมเกลียวจึงมีประจำเป็นคุณธรรม และถือเอาสถานที่วัดเป็นศูนย์กลางแห่งสังคม จะทำบุญสุนทานหรือมีงานชุมนุมกันมาก ๆ ก็ต้องมีที่วัด และวัดก็เป็นสถานที่อันเป็นบ่อเกิดแห่งศิลปและวิทยาการซึ่งชาวบ้านต้องพึ่งพาอาศัย เมื่อถึงวันเทศกาลตรุษสารท ก็ถือโอกาสไปชุมนุมทำบุญร่วมกันที่วัด จะมีโอกาสแต่งตัวอวดกันที่วัด เพราะไม่ได้แต่งตัวกันบ่อย ๆ ความรู้สึกของผู้แต่งตัวจึงผิดกับสมัยนี้ เป็นอันว่าวัดก็ต้องพึ่งชาวบ้าน และชาวบ้านก็ต้องพึ่งวัด เป็นเรื่องต้องพึ่งพาอาศัยกันไปในตัว แต่ลักษณะอย่างนี้ย่อมอยู่ในวงแคบ ๆ ไม่ก้าวหน้าออกไปกว้างขวาง จำกัดอยู่เฉพาะหมู่บ้านและตำบลเท่านั้น ครั้นต่อมาบ้านเมืองมีความเจริญ คุณธรรมอย่างที่กล่าวนี้ก็จืดจางไป เพราะเมื่อมีจำนวนคนมากขึ้นเช่นอย่างในกรุงในเมือง ความรู้จักมักคุ้นกันเหมือนแต่ก่อนก็มีไม่ได้ทั่วถึง ด้วยมีคนมากหน้าหลายตา จะรู้จักมักคุ้นกันให้ทั่วถึงไม่ได้ การที่จะเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันโดยตรงเหมือนแต่ก่อนจึงทำไม่ได้ ต้องเปลี่ยนเป็นทำเพื่อส่วนรวม ซึ่งตามปรกติมักมองกันไม่ใคร่เห็นไม่เหมือนกับที่เอื้อเฟื้อให้กันเฉพาะหน้า เมื่อจะทำบุญตักบาตรเช่นตักบาตรกระยาสารทที่กล่าวนี้ ก็ไม่กวนกระยาสารทเอง เพราะเขาทำไว้ขายสะดวกกว่า ต้องการเท่าใดก็ไปซื้อหาเอามาได้ ที่สุดอยากจะทำเองก็ทำไม่เป็น ทำไม่ได้ เหตุนี้ความรู้สึกยินดีจึงผิดกัน ไม่เหมือนกับที่ตนเป็นผู้กวนผู้ทำเอง เมื่อความเป็นอยู่เปลี่ยนแปลงไป จักต้องการสิ่งใดก็ต้องใช้เงินซื้อเสียทั้งนั้น

คนก็ต้องกระตือรือร้นหาเงินทองมาจับจ่ายใช้สอย และสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเพราะด้วยเครื่องจักรทางอุตสาหกรรม ก็มีแปลก ๆ ใหม่ ๆ และงาม ๆ ประดังกันเข้ามาหาเงินสำหรับซื้อกันไม่ใคร่ทัน เป็นอันว่าความต้องการความอยากได้ในสิ่งทั้งที่จำเป็นและไม่จำเป็น มีมากกว่าจำนวนเงินที่ตนมีอยู่ เรื่องทำบุญให้ทานจึงไม่แข็งแรงพร้อมเพรียงกันเหมือนอย่างแต่ก่อน เพราะมีความต้องการและมีความจำเป็นที่จะต้องจับจ่ายแบ่งใช้เงินมาก เมื่อเป็นเช่นนี้ การที่จะรื้อฟื้นประเพณีให้เหมือนกับที่เป็นอยู่แต่เดิมจึงไม่ได้ผลเท่ากับเก่า นอกจากจะดัดแปลงประเพณีนั้นให้เข้ากันได้เหมาะกับกาลเวลาสิ่งแวดล้อม และเงื่อนไขแห่งความเป็นอยู่ของหมู่ชนซึ่งลางถิ่นเช่นในกรุงมีความเจริญก้าวหน้ามามากแล้ว

๒. วิจารณ์

บัดนี้จะลองพิจารณาเรื่องทำบุญตักบาตรกระยาสารทในเทศกาลสารท ว่ามีต้นเหตุผลมาอย่างไร และเหตุไรจึงถือว่าปู่ย่าตายายที่ตายไปแล้ว จะได้รับส่วนกุศลในวันสารท ถ้าจะทำบุญในเวลาอื่นไม่ได้หรือ แล้วทำไมจึงต้องทำบุญด้วยกระยาสารท คิดว่าเรื่องนี้จะสืบมาแต่คติในสมัยดึกดำบรรพ์ ซึ่งเหลือเค้าอยู่หลายอย่างที่ส่อให้เห็นว่าน่าจะเป็นเช่นนั้น

สารทเป็นคำของอินเดีย หมายถึงฤดู ชื่อนี้ตรงกับฤดูที่ในภาษาอังกฤษว่าออตอม ซึ่งเราแปลกันว่าฤดูใบไม้ร่วง ฤดูสารทเป็นเวลาที่พืชพรรณธัญชาติและผลไม้เริ่มสุก ที่กล่าวนี้ว่าเฉพาะในเขตของโลกลางตอนเท่านั้น ประเทศเราอยู่ในเขตร้อนของโลกจึงไม่มีฤดูซึ่งมีลักษณะอย่างนี้ตรงกัน ฤดูสารทมีอยู่แต่ในประเทศที่ถัดเขตร้อนของโลกขึ้นไป เช่นในทวีปยุโรปตอนเหนือหรือในประเทศจีนและประเทศอินเดียที่อยู่ทางเหนือ วันเทศกาลสารทของเราไม่ใช่เป็นฤดูใบไม้ร่วง หรือเป็นฤดูที่พืชพรรณธัญชาติและผลไม้สุก เพราะข้าวของเราก็ยังไม่สุก ผลไม้ของ

เราก็มีแต่ลางชนิดเท่านั้นที่สุกในฤดูนี้ แต่ถ้าว่าในประเทศที่อยู่ถัดเขตร้อนขึ้นไป ฤดูสารทนี้เป็นที่ยินดีปรีดาในหมู่ประชาชนของเขา เพราะพืชพรรณธัญชาติและต้นผลไม้ที่เพาะปลูกไว้กำลังให้ผลเป็นครั้งแรกในฤดูนี้ เขาจึงถือเป็นเทศกาลที่ควรรื่นเริงยินดีทำพิธีตามคติความเชื่อถือและเลี้ยงดูกัน เป็นจำพวกที่ในภาษาอังกฤษเรียกว่า seasonal festivals

ผลแรกได้ ชาติต่าง ๆ ในสมัยโบราณจึงมีคติถือว่าเมื่อเก็บเกี่ยวได้ผลเป็นครั้งแรก จะเป็นข้าวเป็นผลไม้หรือเป็นอะไรก็ตามที ตลอดจนจับปลาล่าสัตว์ก็เช่นเดียวกัน เมื่อได้มาในครั้งแรก ต้องนำสิ่งเหล่านั้นสังเวยบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนนับถือเสียก่อน เพราะถือว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนนับถือหรือกลัวเกรง จะเป็นเทพเจ้าหรือผีสางอะไรก็ตาม ย่อมเป็นผู้บันดาลให้พืชพรรณธัญญาหารงอกงาม หรือให้ตนหาปลาล่าเนื้อได้สมประสงค์ไม่ต้องอดตาย ถ้าปีใดเพาะปลูกหรือหาปลาล่าสัตว์ไม่ได้สมประสงค์พอแก่ความต้องการ ก็เหมาเอาว่าผีสางเทวดาโกรธเคือง เพราะคงไปทำอะไรให้เป็นที่ขัดใจท่าน เหตุนี้คนแต่ก่อนจึงมีความกลัวเกรงสิ่งที่มองไม่เห็นตัวนี้ ต้องหาวิธีเซ่นไหว้เอาใจท่านไว้

คติที่นำเอาสิ่งเมื่อแรกเป็นแรกได้ไปสังเวยบูชาเทพเจ้านี้ ในภาษาอังกฤษเรียกว่า first fruit แปลว่า ผลไม้เมื่อแรกเป็นแรกได้ แต่เมื่อนำไปใช้ให้กินความไปถึงสิ่งอื่นด้วย จึงจะแปลว่า "ผลแรกได้" ในภาษาสันสกฤตเรียกผลแรกได้ว่า "อาครฺยเณษฺฏิ" เขาเอาข้าวใหม่มาต้มหรือกวนทำเป็นขนมถวายเทพเจ้ามีพระอินทร์และพระอัคนีเป็นต้น ทางอินเดียตอนใต้ มีพิธีต้มข้าวกับน้ำนมทำเป็นขนมเรียกว่าข้าวทิพข้าวปายาสถวายบูชาพระคเณศ เรียกว่าพิธีปงคัล นี่ก็เห็นจะเป็นพิธีเกี่ยวกับ "ผลแรกได้" แต่เขาทำพิธีนี้ในเดือนมกราคม ซึ่งเป็นเวลาเก็บเกี่ยวข้าวของเขา เพราะฤดูกาลของอินเดียตอนใต้เหมือนกับของเรา จึงผิดกับของอินเดียตอนเหนือในมัธยมประเทศ เสร็จพิธีสังเวยบูชาแล้วก็มีสมโภชเลี้ยงดูกันเอิกเกริกสนุกสนาน ในประเทศทางยุโรปก็มีงานสมโภชเกี่ยวกับพิธีนี้

เรียกกันว่าวันขอบคุณ อันเนื่องด้วยการเก็บเกี่ยวได้ (Harvest Thanksgiving Day) ลางที่เลือกหญิงสาวสวยคนหนึ่งเป็นประธานในงานเลี้ยงดูนี้ เรียกว่าราชินีแห่งผลที่เก็บเกี่ยวได้ (Harvest Queen) ซึ่งในที่นี้อาจสมมตเป็นแม่โพสพของเขาก็เป็นได้ (ดูเรื่องแม่โพสพของข้าพเจ้า)

สารทขนมโก๋ของจีน ตามประเพณีของจีน เขาเอาข้าวมาทำเป็นขนมเซ่นบูชาพระจันทร์ในวันเพ็ญ เดือน ๘ ของเขาถ้าเทียบกับของเราก็ในราวกลางเดือน ๑๐ เขาเรียกพิธีนี้ว่า เทศกาลเดือน ๘ กลางฤดูสารท (โป่ยง่วยตงซิว) เขานิยมกันว่าวันกลางเดือน ๘ เป็นวันเกิดของพระจันทร์ซึ่งเป็นเทวดาผู้หญิง ไม่ใช่เป็นเทวดาผู้ชายเหมือนพระจันทร์เทพบุตรของอินเดีย เรารู้จักเทศกาลของจีนที่กล่าวนี้ คือที่เรียกว่า สารทขนมโก๋ตามนิยายชาวบ้านของจีนเล่าว่า เดิมทีพระจันทร์เทพธิดาเป็นนางมนุษย์รูปงามชื่อนางเสียงหงอหรือจังออ เป็นภริยาของเฮาหงี ขุนนางนายทหารของพระเจ้าเงียวเต้ (ในเรื่องไคเภกเรียกชื่อว่า เพ่งหงี) นางเสียงหงอได้กินยาวิเศษแล้วเหาะขึ้นไปอยู่บนพระจันทร์ ภายหลังนางไปลักเอาน้ำอมฤตของเจ้าแม่ไซอ๋วงบ๊อเทพมาดา เอามากิน นางจึงไม่ตาย และไม่แก่เฒ่าคงมีความงามอยู่เสมอ เมื่อถึงฤดูทำนาทุกปี นางมีเมตตาจิตเอาน้ำอมฤตประพรมลงมาในมนุษย์โลก ต้นข้าวได้รับน้ำอมฤตก็ชุ่มชื่นงอกงามออกดอกออกรวง เป็นผลนำความอุดมสมบูรณ์มาให้มนุษย์ จึงนำเอาข้าวมาทำเป็นขนมโก๋ ทำพิธีสมโภชเลี้ยงดูและแจกขนมโก๋กัน เพื่อขอบคุณพระจันทร์ในวันเกิดของท่าน ซึ่งเป็นวันกลางฤดูสารท คืนวันนั้นดวงจันทร์แจ่มใสเต็มดวง แสงจันทร์ปกแผ่ไปทั่วบริเวณบ้าน เป็นเวลาที่พวกผู้หญิงและเด็กเล็กพากันมาไหว้พระจันทร์ จุดธูปเทียนบูชาแล้วก็แจกขนมและลูกไม้เลี้ยงดูกันในหมู่ญาติพี่น้อง พิธีไหว้พระจันทร์เป็นเรื่องของผู้หญิง เพราะพระจันทร์เป็นผู้หญิง ไม่ใช่หน้าที่ของผู้ชายจะไปไหว้ด้วย แต่ร่วมกินร่วมรื่นเริงได้ ซึ่งเป็นธรรมดาก็มักกินเหล้า

เรื่องนิยายเกี่ยวกับพระจันทร์ของจีนมีเล่าเป็นต่าง ๆ กัน ลางแห่งก็ว่านางเสียงหงอเทพธิดาใช้ให้กระต่ายในพระจันทร์ตำยาอายุวัฒนะ (บ้อซี้จื้อเอี๊ยะ) และลางแห่งก็ว่านางไปเกิดเป็นคางคกสามขา (เซียมซู้ซาคา) อยู่ในพระจันทร์ ลางทีก็ว่าคางคกสามขาคือเฮาหงี่สามีของนางไปเกิด สนุกดี เพราะเป็นเรื่องนึก จะนึกให้แปลกและวิตถารอย่างไรก็นึกได้ แต่อย่างไรก็ดี พิธีไหว้พระจันทร์นี้ที่จัดทำในกลางฤดูสารท ก็แสดงอยู่ว่าเป็นพิธีเกี่ยวกับ "ผลแรกได้" หากแต่ลืมต้นเหตุเดิมเสียแล้ว จึงได้เกิดนิยายชาวบ้านเพื่อประกอบอธิบายต้นเหตุของเรื่องขึ้น

บุญข้าวประดับดิน ทางภาคอีสานมีเทศกาลบุญข้าวประดับดินและบุญข้าวสาก บุญข้าวประดับดิน ทำในวันสิ้นเดือน ๙ คือแรม ๑๔ ค่ำ ในคืนวันนี้เขาจัดแจงหุงหาอาหารพร้อมทั้งขนมและหมากพลูบุหรี่ ห่อด้วยใบตองเป็นรูปคล้ายห่อข้าวต้มกล้วย และมัดด้วยตอกหรือด้วยเชือกแล้วแต่จะหาได้ ตามปรกติชาวบ้านไม่ใคร่กินขนม ไม่ใช่ชาวไทยภาคอีสานเท่านั้น แม้ชาวไทยภาคอื่นก็ไม่ใคร่จะกินกัน แม้อยากกินก็ซื้อไม่ได้ เพราะไม่มีใครทำขายเหมือนอย่างในบ้านในเมือง ถึงทำขายก็ไม่มีใครซื้อ ถ้าชาวบ้านจะกินขนมก็ต้องทำกินเอง และจะทำขนมกันก็ในคราวตรุษสารท เช่นกวนข้าวเหนียวแดง กะละแม ของภาคกลางในเทศกาลสงกรานต์ และกวนกระยาสารทในเทศกาลสารท เมื่อกวนแล้วก็นำเอาไปทำบุญและแจกชาวบ้านดังได้กล่าวมาแล้วถึงเรื่องกระยาสารท เพราะฉะนั้นการทำบุญข้าวประดับดิน ที่ว่ามีขนมด้วยนั้น ถ้าว่าในสมัยก่อนเห็นจะไม่มี อย่างดีก็มีน้ำอ้อยงบหนึ่งใส่ไปด้วยเท่านั้น เป็นอย่างของหวาน ลางทีก็มีอ้อยชิ้นหนึ่ง ข้าวประดับดินนี้จะห่อเป็นขนาดใหญ่หรือเล็กก็แล้วแต่ต้องการ จะแยกกันเป็นหลายห่อหรือรวมกันเป็นห่อเดียวก็ได้ ถ้าแยกเป็นรายห่อ ก็มักเย็บหรือผูกปลายห่อให้ติดกัน เพื่อเอาไปแขวนหรือห้อยไว้ตามกิ่งไม้ได้สะดวก เมื่อห่อเสร็จแล้วก็ใส่ลงในขันในพานหรือในภาชนะอื่นแล้วแต่จะมี พอเช้าตรู่ของวันรุ่งขึ้น คือขึ้นค่ำเดือน ๑๐ ก็นำเอาไปวางกับพื้นดินใกล้โคนไม้หรือแขวนห้อยไว้กับกิ่งไม้ ณ ทาง

แยก จะเป็นสามแพร่งหรือสี่แพร่งก็ตามที ลางทีก็เอาไปวางในบริเวณวัด เป็น
เสร็จพิธีทำ และในเช้าวันนั้นมักมีการทำบุญตักบาตรพระสงฆ์ด้วย เขาเล่าต้นเหตุ
บุญประดับดินไว้โดยอ้างเรื่องในธรรมบทว่า พระญาติของพระเจ้าพิมพิสารตายไป
เป็นเปรตเพราะไปกินของสงฆ์ พระเจ้าพิมพิสารถวายทานแด่พระภิกษุสงฆ์ แต่มิ
ได้ทรงอุทิศผลทานนั้นให้แก่เปรตที่เป็นญาติ เมื่อพวกเปรตเหล่านั้นไม่ได้รับผลทาน
ก็พากันมาเปล่งเสียงพิลึกน่ากลัวใกล้พระราชนิเวศน์ในราตรี รุ่งขึ้นพระเจ้าพิมพิ-
สารเสด็จไปกราบทูลถามพระพุทธเจ้า ได้ความว่าเป็นเพราะไม่ได้อุทิศผลบุญส่งไป
ให้ พระองค์จึงถวายไทยธรรมแก่พระพุทธเจ้า และอุทิศแผ่ส่วนบุญไปให้ เปรต
ที่เป็นญาติก็ได้รับผลทานในขณะทำบุญข้าวประดับดิน เหตุนี้จึงได้ถือเป็นประเพณี
ทำบุญข้าวประดับดินกันมา ว่าเป็นวันระลึกถึงญาติที่ล่วงไปแล้ว ทำไมจึงต้องทำ
บุญนี้ในเดือน ๑๐ จะทำในเวลาอื่นบ้างไม่ได้หรือ และทำไมจึงเอาสิ่งที่จะทำบุญ
ไปวางไว้บนดินที่ทางแยกหรือแขวนไว้บนกิ่งไม้ คิดว่าจะเป็นจำพวกเดียวกับการทำ
บุญเนื่องด้วย "ผลแรกได้" แต่ลืมเหตุที่ทำเสียแล้ว จึงต้องเล่าต้นเหตุเสียใหม่
เป็นอย่างที่เรียกว่า "แปลความหมายใหม่" (re-interpretation) ที่เอาไปวาง
ไว้ตรงทางแยกเพราะที่ตรงนั้นเป็นที่รวม ใครจะไปมาทางไหนจะเป็นคนหรือผีก็มา
รวมกันที่ทางแยก เหตุนี้เครื่องเสียกบาลผี จึงมีคติให้เอาไปวางไว้ ณ ทางสาม
แพร่ง เมื่อผีกินเครื่องเซ่นในกบาลแล้ว จะกลับมาเข้าคนเจ็บใหม่ ก็อาจเดินไป
ผิดทางก็ได้ เพราะมีหลายแยก ที่ประหารชีวิตคนโทษที่ตะแลงแกง แต่เดิมมา
เห็นจะนำไปประหารชีวิตที่ตรงทางสี่แพร่ง ซึ่งมีรูปเป็นตะแลงแกงเพื่อใครไปมาจะ
ได้เห็น หรือไม่ให้ผีมันกลับมาถูกทางเดิม ถึงจะกลับมาถูกทางก็เดินต่อไปไม่ได้
เพราะมีแม่น้ำขวางทางอยู่ เหตุนี้ผู้ที่ทำพิธีมักจะเอามีดหมอหรืออะไรขีดทางขวาง
ไว้ ซึ่งสมมติว่าเป็นแม่น้ำกัน

บุญข้าวสาก จัดทำในกลางเดือน ๑๐ คือห่อข้าวและเครื่องอาหารทั้งคาว
หวาน เป็นทำนองข้าวประดับดินนำเอาไปทำบุญถวายพระสงฆ์โดยวิธีจับสลาก เป็น

ท่านองสลากภัต คือเขียนชื่อเจ้าของไว้ ใส่ลงในบาตรให้พระจับ พระองค์ใดจับสลากถูกชื่อเจ้าของคนใด ผู้นั้นก็นำของทำบุญของตนถวายแก่พระภิกษุองค์นั้น เรื่องทำบุญข้าวสากก็มีมูลเหตุ เป็นเรื่องราวเล่าไว้ในธรรมบททำนองเดียวกับเรื่องบุญข้าวประดับดิน แต่เป็นเรื่องยืดยาวอยู่ จะยกไว้ เรื่องทำบุญข้าวสากนี้ ว่าเป็นงานบุญเพื่ออุทิศแก่ญาติที่ล่วงลับไปแล้ว เห็นได้ว่ามีความหมายอย่างเดียวกับบุญข้าวประดับดิน คือทำบุญสารทอุทิศให้แก่ญาติผู้ตายเนื่องด้วยผลเมื่อแรกได้ ที่แยกเป็นสองงาน เห็นจะมากันคนละคราว อย่างแรก คือบุญข้าวประดับดินจะมีมาก่อน เพราะไม่มีพิธีเกี่ยวกับพุทธศาสนา จะมีอยู่ก็ที่ทำบุญตักบาตร ซึ่งทำกันบ้าง ไม่ทำกันบ้าง ส่วนอย่างหลังหรือบุญข้าวสากจะอนุโลมเรื่องให้เข้ากับเรื่องทำบุญสลากภัตก็เป็นได้ ชาวไทยทางปักษ์ใต้ก็มีพิธีทำบุญเดือน ๑๐ เป็นสองระยะ คือ ทำบุญบูชาข้าวบิณฑ์ระยะหนึ่ง ซึ่งจะกล่าวต่อไป

บูชาข้าวบิณฑ์ของปักษ์ใต้ วันขึ้นค่ำเดือน ๑๐ เป็นวันรับตายายและบูชาข้าวบิณฑ์ ตายายในที่นี้คือบรรพบุรุษ มี ปู่ ย่า ตา ยาย เป็นต้นที่ตายไปแล้ว วันรับตายายก็คือวันเชิญตายายที่ตายไปแล้วมากินเลี้ยง ซึ่งไม่ต้องสงสัยว่ามากินเลี้ยงเนื่องด้วยผลเมื่อแรกได้ ถ้าเป็นชาวประกอบกสิกรรม มีปลูกข้าวก็เลี้ยงด้วยข้าวใหม่ ส่วนข้าวบิณฑ์ก็คือก้อนข้าว ในตอนกลางคืนของวันสิ้นเดือน ๙ พระสงฆ์จะทำพิธีสวดพระสูตรที่เนื่องด้วยเรื่องของเปรตคือผู้ที่ตายล่วงหน้าไปก่อนแล้ว มีติโรกุฑฑสูตรเป็นต้น พอเวลารุ่งเช้าชาวบ้านจะนำข้าวสุกบรรจุโถ หรือถ้วยชามตามแต่จะมี ในครอบครัวหนึ่งจะมีจำนวนกี่โถก็แล้วแต่ แล้ววางประดับในภาชนะเป็นโตก ถาด พานเป็นต้น นำไปวางไว้หน้าพระสงฆ์เรียงเป็นแถวกันไปในศาลาโรงธรรม นอกนี้ยังมีข้าวบิณฑ์ส่วนกลาง คือนำข้าวบิณฑ์แต่ละครอบครัวซึ่งจัดไว้เป็นเฉพาะส่วนหนึ่งไปวางรวมกันไว้ และมีปักฉัตรธงและดอกไม้เป็นเครื่องประดับ ข้าวบิณฑ์นี้แต่โบราณใช้ข้าวใหม่ ตรงนี้เห็นได้ชัดว่าเกี่ยวกับเรื่อง

ผลเมื่อแรกได้ เมื่อวางเรียงข้าวบิณฑ์เสร็จแล้ว พระสงฆ์ก็สวดมนต์ต่อ สวดจบแล้วก็มีงานทำบุญเลี้ยงพระ พระสงฆ์ฉันภัตตาหารเสร็จแล้วก็มีพิธีบังสุกุลอัฐิเป็นส่วนรวมเป็นเสร็จพิธีในวันนั้น แล้วก็ทำซ้ำอีกในวันรุ่งขึ้นและวันถัดไปอีกวันหนึ่ง รวม ๓ วัน เป็นอันเสร็จพิธีรับตายายและบูชาข้าวบิณฑ์ ในงานนี้เขามีคติอยู่อย่างหนึ่ง คือ ทุเรียนและลางสาดต้นใดกำลังออกผล ในหน้าเทศกาลสารท ให้เอาผ้าหรือกาบหมากไปผูกไว้รอบต้นเพื่อเป็นเครื่องหมายว่าผลไม้ที่ต้นนี้จะเก็บเอาไว้ทำบุญรับตายายในวันสารท

ได้กล่าวไว้ที่อื่นแล้ว (ดูเรื่องบังสุกุลอัฐิในเทศกาลสงกรานต์) ว่าอัฐิของญาติที่ตายไปแล้วคือตายาย เขาไม่เก็บไว้ในบ้าน แต่นำไปฝากรวมกันไว้ที่วัด เมื่อถึงเทศกาลจะทำพิธีที่กล่าวนี้ ก็นำเอามาวางเรียงรวมกันที่ศาลาโรงธรรมก่อนเวลาจะถึงวันงานพิธี ที่พระสงฆ์เริ่มสวดแต่ตอนกลางคืน เห็นจะสวดเพื่อให้เปรต คือ ผีปู่ ย่า ตา ยาย และคนอื่นที่ตายไปก่อนแล้วให้มาประชุมกันเพื่อรับการเลี้ยงดูจากคนเป็นในเวลาเช้ารุ่งขึ้น คือมาบริโภคข้าวบิณฑ์เป็นเครื่องสังเวย ทำไมจึงไม่เซ่นสังเวยด้วยกับข้าวของกินอย่างมีหมูเห็ดเป็ดไก่เป็นต้น อย่างที่ชาวจีนเขาไหว้เจ้า นี่เลี้ยงแต่ก้อนข้าวอย่างเดียว ดูไม่น่าจะกินเลย ตามคติของชาวฮินดู ถ้าเขาจะทำบุญอุทิศให้แก่ผู้ตายเขาเชิญพราหมณ์มากินเลี้ยง เพราะถือว่าพราหมณ์ไม่ใช่เป็นบุคคลธรรมดา แต่ว่าเป็นบุคคลพิเศษเสมอด้วยเทวดา เมื่อพราหมณ์กินเลี้ยงแล้ว ก็มีพิธีอุทิศผลไปให้ผู้ตายโดยเจ้าภาพหลั่งน้ำเรียกว่าตรรปณะ นี่ก็เป็นทำนองเดียวกับเราทำบุญสวดมนต์เลี้ยงพระและกรวดน้ำ ซึ่งมีที่มาแนวเดียวกับการดื่มให้พรแก่ผู้ที่เรายกย่องให้เกียรติของชาวตะวันตก (ดูเรื่องประเพณีสวดมนต์เลี้ยงพระของข้าพเจ้า) นอกจากเลี้ยงพราหมณ์แล้ว ในคราวเดียวกันเขาจัดข้าวบิณฑ์และนำวางไว้ด้วยเท่ากับเป็นเครื่องเซ่นให้แก่ผู้ตาย เป็นทำนองเราทำบุญหน้าศพ เมื่อมีสวดมนต์เลี้ยงพระ ก็มีสำรับกับข้าวไปวางไว้ข้างโลงศพเพื่อผู้ตาย

จะได้กินด้วย การทำพิธีอุทิศให้แก่ผู้ตายของชาวอินดูที่กล่าวมานี้เรียกว่า ศราทธ์ เป็นคนละคำกับสารทซึ่งเป็นชื่อของฤดู แต่เราอ่านออกเสียงเหมือนกัน

พิธีบูชาข้าวบิณฑ์ของชาวภาคปักษ์ใต้ ที่เอาไปวางเรียงไว้เป็นส่วนสัดเฉพาะครอบครัว เห็นจะอุทิศให้แก่ญาติเป็นเอกเทศ ส่วนข้าวบิณฑ์ที่เอาไปรวมไว้เป็นกองกลาง เห็นจะอุทิศหรือเลี้ยงผีที่ไม่มีญาติ เป็นอย่างสารทกลางปีของจีนที่เรียกว่า ซิดง่วยปั่ว เมื่อมีเลี้ยงผีญาติ ทำไมจึงเลี้ยงผีไม่มีญาติด้วย ก็เพื่อแผ่เมตตาจิตไปถึงผีผู้ที่ไม่ใช่ผีญาติด้วย อย่างไรเสียพวกผีไม่มีญาติคงติดตามมาด้วย ถ้าคนเป็น ทำเป็นผู้มีใจไม้ไส้ระกำไม่เลี้ยงดูพวกผีไม่มีญาติด้วย พวกผีเหล่านั้นอาจโกรธหรือน้อยใจเอาก็ได้ ก็ไม่สู้เป็นมงคลแก่ตนนัก เรื่องก็ตกอยู่ที่กลัวผี จึงต้องแสดงใจกว้างขวางไว้ คือเลี้ยงดูปูเสื่อพวกผีไม่มีญาติเสียด้วย ที่เลี้ยงแต่ข้าวบิณฑ์อย่างเดียวก็ผิดคอเต็มที สู้ของอินดูไม่ได้ที่เขามีอุทกหรือน้ำไว้ให้ดื่มด้วย ลางทีพิธีบูชาข้าวบิณฑ์ของชาวปักษ์ใต้เดิมจะมีอุทกด้วยก็ทราบไม่ได้ ข้าวบิณฑ์ที่บูชานี้ เมื่อเสร็จพิธีใครจะเอาไปกินก็ได้ ถือว่าถ้าได้กินข้าวชนิดนี้แล้วก็จะเกิดสวัสดิมงคลแก่ผู้ได้กิน ข้าวที่เหลือนอกนั้นก็ถ่ายเทกองไว้

ถัดจากวันรับตายายบูชาข้าวบิณฑ์แล้ว ล่วงต่อมาจนถึงวันแรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ ซึ่งเป็นเทศกาลสารท มีพิธีส่งตายายและมีวันชิงเปรต ในวันนี้ตอนเช้ามีการทำบุญเลี้ยงพระ แล้วนำเอาอาหารของแห้งเรียกว่าของส่งตายาย ไปวางกองไว้ตามโคนไม้หรือกอหญ้า ใครจะเอาไปไม่ว่า เท่ากับของมอบให้กับตายายเมื่อจะกลับไปยังเปรตโลก นอกนี้ยังเอาไม้ไผ่มาผูกโครงเป็นร้านยกพื้นสูงประดับด้วยฉัตรธงและวงรอบด้วยด้ายสายสิญจน์ยกไปตั้งไว้ริมโคนต้นไม้ใหญ่ แล้วนำเอาส้มสูกลูกไม้อาหารของกินตลอดจนเสื่อผ้าไปวางไว้บนนั้น สิ่งของเหล่านี้อุทิศให้เป็นทานใคร ๆ ไม่ว่าเด็กหรือผู้ใหญ่สมัครใจจะไปแย่งเอาไปกินเอาไปใช้ก็ได้ เรียกกันว่าชิงเปรต ที่เห็นจะเป็นเหมือนส่งพวกเปรตหรือผีไม่มีญาติเป็นแน่ มาภายหลังส่ง

ของสำหรับให้คนที่สมมตเป็นเปรตแย่งชิงเอาไป จะได้ครึ่งเสียครึ่ง จึงได้เกิดมีทิ้งสลาก เมื่อแย่งเอาไปได้ ก็มาขึ้นรับเอาของไปตามสลาก ที่รอบบริเวณร้านชิงเปรตมีวงด้ายสายสิญจน์เห็นจะป้องกันไม่ให้ใครล่วงล้ำเข้าไปละลาบละล้วงก่อนถึงกำหนดชิงเปรตก็ได้ เป็นความคิดดี ขึ้นชื่อว่าวงกันด้วยสายสิญจน์แล้วผีกลัวไม่กล้าเข้าไป เสร็จชิงเปรตแล้ว เจ้าภาพต่างคนกรวดน้ำตรงที่โคนไม้ที่กองเครื่องส่งตายาย เป็นอันเสร็จพิธี ในระยะนี้มีการทอดผ้าป่ากันมาก (ข้อความตอนนี้ได้มาจาก นายวงศ์ เชาวนะกวี)

เรื่องชิงเปรตนี้ดูก็ไม่ผิดอะไรกับเรื่องทิ้งกระจาดของจีน ที่เขาทำในกลางเดือน ๗ ของเขา ซึ่งตรงกับเดือน ๙ ของเรา คือเขาปลูกเป็นร้านยกพื้นสูง นำเอาขนมผลไม้เป็นกระจาด ๆ ขึ้นไปไว้บนนั้น นอกนี้ยังมีของมีราคาเช่นเสื่อผ้าหุ้มคลุมบนเครื่องสานไม้ไผ่คล้ายตะกร้า สิ่งของอย่างหลังนี้ มีคนจ้องแย่งกันมาก เมื่อถึงเวลามีเจ้าหน้าที่ ๒-๓ คนขึ้นไปประจำอยู่บนนั้น แล้วจับโยนสิ่งของบนนั้นลงมาข้างล่างให้แย่งชิงกัน เดิมเห็นจะโยนทิ้งลงมาทั้งกระจาด จึงได้เรียกชื่อว่าอย่างนั้น แต่ในอายุที่ข้าพเจ้าเห็น เขาหยิบของในกระจาดบนร้านทิ้งลงมาเท่านั้น ส่วนเสื่อผ้าโดยมากเป็นผ้าขาวม้า เขาทิ้งลงมาทั้งตะกร้าที่เอาผ้าติดไว้ด้วย ผลไม้และขนมโดยมากขนมเข่งที่ทิ้งลงมานั้น มีแต่พวกเด็ก ๆ และผู้หญิงแย่งกัน ส่วนผู้ชายไม่ใคร่แย่ง เพราะคอยจ้องแย่งเสื่อผ้าดีกว่า ลูกไม้และขนมที่ทิ้งลงมากว่าจะแย่งเอามาได้ก็เหลวแหลกบ้างเป็นธรรมดา แต่เจ้าเสื่อผ้าที่ทิ้งลงมานั้นแย่งกันจนขาดไม่มีชิ้นดี ลางทีคนแย่งไม่ทันใจขึ้นร้านขึ้นไปแย่งกันบนนั้น เจ้าหน้าที่มีน้อยห้ามไม่ไหว คราวนี้ก็ชุลมุนวุ่นวายกันใหญ่ ถึงกับร้านทานน้ำหนักไม่ไหวพังลงมาก็เคยมี สนุกกันถึงหัวร้างข้างแตกข้างถลอกปอกเปิก ต่อมาจึงได้เปลี่ยนเป็นทิ้งสลากสำหรับเสื่อผ้า ส่วนของอื่นยังคงทิ้งลงมาให้แย่งกัน การทิ้งกระจาด

ของจีนเป็นการทิ้งทานให้แก่พวกผีไม่มีญาติ ส่วนการไหว้เจ้าชิดง่วยขั่ว หรือสารทกลางปีของเขาเป็นเซ่นผีปู่ย่าตายาย คือทำบุญให้แก่ญาติที่ตายไป

พิธีกันบิณฑ์และส่งตายายของเขมร กันบิณฑ์ แปลตามพยัญชนะว่า การถือก้อนข้าว ทำกันในวันแรมค่ำหนึ่งเดือน ๑๐ เวลาเช้ามืด ชาวบ้านทำข้าวเหนียวสุกใส่ถ้วยโถโอชามแล้วแต่จะมี มาตั้งไว้หน้าพระสงฆ์ ๔ รูป ซึ่งสวดสูตรต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวกับเปรต มี ปราภวสูตร และอาฏานาฏิยสูตร เป็นต้น เสร็จแล้วมีการเลี้ยงพระ ทำพิธีอย่างนี้ ๑ วันจนครบ ๑๕ วัน สอบได้ความแต่ผิวมาเท่านั้น เห็นจะเป็นลักษณะเดียวกับเรื่องบูชาข้าวบิณฑ์ของปักษ์ใต้ในวันสิ้นเดือน ๑๐ ขึ้นวันสารท มีการประชุมข้าวบิณฑ์ คือ นำข้าวกระยาสารทและผลไม้ไปประชุมกันทำบุญถวายพระหรือตักบาตร ส่วนพิธีรับตายายและส่งตายายผู้บอกไม่ทราบ แต่ได้ความจากหญิงคนหนึ่งเป็นชาวราชบุรีเชื้อเขมรเล่าให้ฟังว่า

ตอนเย็นวันสารท เขาจัดสำรับคับค้อนทั้งคาวหวาน รวมทั้งกระยาสารทกับผ้านุ่งผ้าห่มใหม่สำรับหนึ่ง ไปวางลงกลางผ้าขาวซึ่งปูลาดไว้กลางห้องเรือนสำหรับทำพิธีเซ่นผีปู่ย่าตายาย วางเสร็จเรียบร้อยแล้วพวกลูกหลานมานั่งล้อมวงรอบ ๆ ข้างผ้าขาวพร้อมกัน จุดธูปเทียนบูชาแล้ว ออกชื่อผีปู่ย่าตายายที่ล่วงลับไปเชิญให้มากินเครื่องเซ่น พร้อมทั้งบรรพบุรุษอื่นที่ตายไปนานแล้วและไม่รู้จักชื่อก็นึกในใจเชิญมากินเลี้ยงเครื่องเซ่นด้วย เชิญเสร็จรออยู่สักครู่ใหญ่ สมมติว่าผีปู่ย่าตายายกินเลี้ยงเสร็จแล้ว จึงยกเครื่องเซ่นออกจากที่ตั้งได้แล้วเลี้ยงดูกันในระหว่างหมู่ญาติ อย่างจีนไหว้เจ้าฉะนั้น รุ่งขึ้นทำพิธีลอยกระทงส่งข้าวบิณฑ์ตอนเวลาก่อนสว่าง เป็นการส่งตายาย คือนำเอากระทงหยวกกล้วย ซึ่งทำเตรียมล่วงหน้าไว้แล้ว บรรจุข้าวปากหม้อ (นี่เท่ากับ "ผลแรกได้" ของข้าวสุกในหม้อ) พร้อมทั้งกระยาสารท (นี่เท่ากับ "ผลแรกได้" ของพืชพรรณธัญชาติที่เกี่ยวเก็บได้) และขนมอื่น ๆ ถ้ามีส้มสูกลูกไม้อะไรอื่น ก็เอาใส่ลงไปในกระทงด้วย กับมีเครื่องเสบียงกรังเช่นกะปิ น้ำปลา พริก หอม กระเทียม เป็นต้น เป็นสิ่ง

ละอันพันละน้อย บรรจุลงไป แล้วเอาไม้มาทำเป็นพายเล็ก ๆ สองเล่มติดกับกระทงด้วย จุดธูปเทียนปักและติดไว้ในกระทง แล้วปล่อยให้กระทงลอยน้ำไป ถ้าเป็นที่อยู่ห่างแม่น้ำลำคลองที่มีน้ำไหล ก็เอาไปวางทิ้งไว้ยังทางสามแพร่งเป็นเสร็จพิธี เขาเล่าให้ฟังเพียงเท่านี้ แต่ไปได้ความจากหนังสือฝรั่งเรื่องหนึ่งว่าด้วยเรื่องพิธีลอยกระทงส่งข้าวบิณฑ์ ซึ่งมีอยู่ในพิธีประเพณีเขมร (E.R.E. Vol. 3 p. 161) ว่าในขณะลอยกระทงส่งตายาย มีคำกล่าวว่าดังนี้ "ขอให้ไปยังถิ่นยังทุ่งที่ท่านอยู่ ไปสู่เขาใต้หินใต้ผาซึ่งเป็นที่อยู่ของท่าน ไปเถิด กลับไปเถิด" ในที่นี้มีเรื่องลอยกระทงด้วย เห็นได้ว่าเรื่องลอยกระทงของเราที่ทำเป็นสองตอนคือในกลางเดือน ๑๑ และเดือน ๑๒ มีเค้าพัลวันมาถึงคติในเทศกาลสารทด้วย แต่จะเอาไว้พิจารณาเป็นอีกส่วนหนึ่งในเรื่องเกี่ยวกับเทศกาลลอยกระทง

ชนชาติไทยในแคว้นตังเกี๋ย เมื่อเก็บเกี่ยวข้าวได้เป็นครั้งแรกหัวปี ก็นำข้าวนั้นไปเซ่นผีเรือน ถ้ายังไม่ได้ทำพิธีเซ่นไหว้ผีเรือน ก็ห้ามไม่ให้ใครกินข้าวที่เก็บเกี่ยวนั้น (E.R.E. Vol. 12 p. 490) การจับปลาบึกในลำแม่น้ำโขง ถ้าจับได้ตัวแรกต้องเอาไปขายให้แก่เจ้าเมืองเวียงจันทน์ เพื่อใช้ในพิธีกรรมเซ่นสรวงเจ้าน้ำเจ้าของปลา (ดูเรื่องปลาบึกของพระยาราชเสนา วารสารศิลปากรปีที่ ๒ เล่ม ๑ หน้า ๘๑) ในคัมภีร์อับราแฮมไบเบิลของลัทธิศาสนาคริสเตียน กล่าวว่าผู้เป็นหัวหน้าชาติยิวมีบุตรหัวปี ก็จะฆ่าบุตรคนนั้นบูชายัญถวายแก่พระเจ้า แต่พระเจ้าตรัสให้ฆ่าลูกแกะที่เกิดตัวแรกในฤดูกาลบูชายัญแทน ทั้งสองเรื่องนี้ก็เกี่ยวกับผลเมื่อแรกได้ ซึ่งไม่จำเป็นจะต้องเป็นพืชผลธัญชาติเท่านั้น ถึงสิ่งอื่นก็เป็นผลเมื่อแรกได้เหมือนกัน พิธีอุทิศแผ่ส่วนบุญให้แก่ญาติที่ตายไปของลัทธิศาสนาคริสตัง ซึ่งจัดทำในวันที่ ๒ พฤศจิกายน เรียกว่า All Souls Day หรือ "วันวิญญาณทั้งหมด" ก็อาจสงเคราะห์เข้าอยู่ในจำพวกเดียวกัน หากแต่แปลความหมายของเดิมเป็นใหม่ไปเท่านั้น เหล่านี้แสดงให้เห็นว่าคติผลเมื่อแรกได้ มีแพร่

ทั่วไปในชาติต่าง ๆ เพราะฉะนั้นเรื่องทำบุญกระยาสารทของเรา ก็คงเนื่องมาจากเรื่องผลเมื่อแรกได้

แต่เดิมมาเราอาจมีประเพณีเกี่ยวกับผลเมื่อแรกได้เป็นทำนองเดียวกับชาวไทยภาคอื่นดังกล่าวมาแล้ว แต่ภายหลังเห็นจะมาเปลี่ยนเป็นทำบุญตักบาตรด้วยกระยาสารท เราคงได้คตินี้มาจากอินเดีย ซึ่งก็บอกอยู่ในตัวแล้วว่าคงเป็นเช่นนั้นแน่ แต่ประเทศของเราอยู่ในเขตร้อนของโลก ข้าวซึ่งเป็นพืชพรรณธัญญาหารที่สำคัญของเราในตอนฤดูนี้ ยังอยู่ในระยะแตกรวงเมล็ดข้าวยังไม่สุก ผิดกับประเทศอินเดียตอนเหนือหรือประเทศอื่นที่อยู่ถัดเขตร้อนขึ้นไป ซึ่งฤดูเก็บเกี่ยวข้าวของเขาตกในฤดูสารท คือ ในราวเดือน ๑๐ ทางจันทรคติของเรา กลางเดือนฤดูสารทพระจันทร์เต็มดวงบริสุทธิ์ ผิดกับของเราซึ่งในเดือน ๑๐ ยังอยู่ในระยะฤดูฝน ท้องฟ้ายังมีคมัวอยู่ด้วยเมฆมองไม่ใคร่เห็นดวงจันทร์ เวลากลางวันของฤดูสารทมีระยะยาวสะดวกแก่การที่จะเก็บเกี่ยวข้าวได้จนถึงเวลาเย็น เพราะมืดค่ำช้ากว่าวันฤดูอื่น ฝรั่งจึงเรียกพระจันทร์กลางเดือนสารทว่า พระจันทร์ฤดูเก็บเกี่ยวข้าว (Harvest Moon)

กลับมากล่าวเรื่องของเรา เมื่อข้าวของเรายังไม่สุกทันฤดูสารท ชาวบ้านจึงต้องปลูกข้าวเหนียวชนิดข้าวเบาเป็นพิเศษไว้แปลงหนึ่ง เพื่อได้ข้าวทันใช้สุกแต่กระนั้นข้าวที่เก็บเกี่ยวเอามาก็ยังไม่สุกดี ต้องเอามาทำเป็นข้าวเม่า ตำเป็นข้าวสารไม่ได้เพราะติดเปลือก ถ้าข้าวที่เก็บมายังอ่อนมาก แม้ตำเป็นข้าวเม่าก็มักติดเปลือกอยู่นั่นเอง ต้องเสียเวลาเก็บเอาเปลือกออก ในที่สุดเห็นลำบากและไม่ทราบต้นเหตุเสียแล้ว ก็เอาข้าวเก่ามาตำเป็นข้าวเม่า แล้วเอาข้าวเม่านี้ผสมกับสิ่งอื่นดังกล่าวมาแล้วกวนเป็นกระยาสารทขึ้น แต่ก่อนนี้ถั่วงาที่ใช้กวนเป็นกระยาสารทชาวบ้านเขาปลูกเอาไว้เป็นพิเศษ เพราะซื้อหาไม่ได้สะดวกเหมือนอย่างทุกวันนี้

เรื่องทำบุญตักบาตรกระยาสารท ดังได้พรรณนามา บ่งให้เห็นอยู่ว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับ "ผลแรกได้" ซึ่งเราได้แบบอย่างมาจากอินเดีย แต่ที่กล่าวว่าเมื่อตักบาตรแล้วกรวดน้ำอุทิศแก่บรรพบุรุษผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว เห็นจะเป็นอีกเรื่องหนึ่ง แต่เอามาทำรวมต่อกัน เพราะการกรวดน้ำอุทิศแก่บรรพบุรุษทางอินเดียเขาเรียกว่า ศราทธ์ เสียงในภาษาไทยเหมือนกันกับคำสารท ซึ่งเป็นชื่อฤดู แต่อย่างไรก็ดี ขึ้นชื่อว่าทำบุญแล้วก็มักกรวดน้ำแผ่กุศลให้เสมอ นี่ก็เป็นประเพณีที่ชาวฮินดูยังประพฤติกันอยู่เป็นปรกติจนทุกวันนี้ ข้าวเปรต ข้าวกูร (กูร = ข้าวสุก) ที่เซ่นในวันสงกรานต์เป็นจำพวกเดียวกัน

ตามคตินิยมของเราแต่ก่อน ถ้าทำบุญด้วยข้าวใหม่หรือผลไม้เมื่อแรกเป็นถือกันว่าได้บุญแรงเท่ากับบุญถวายสังฆทาน แต่เดี๋ยวนี้ผลไม้เมื่อแรกเป็นเขาไม่ใคร่เอาไปทำบุญถวายพระ แต่นำเอาไปขายที่ตลาดก่อน เพราะขายได้ราคา ด้วยเป็นผลไม้ต้นฤดู เขาแก้ว่าที่ไม่นำไปถวายพระ ก็เพื่อให้ผลไม้คุ้นตลาดมันจะได้มีมาก ๆ และซื้อขายวายล่องได้คล่องมือ ก็เหมือนกัน แต่ว่าดีในแง่ของเศรษฐกิจเท่านั้น

มีผู้เล่าให้ฟังว่า ผลไม้เมื่อแรกเป็นเขาห้ามไม่ให้เก็บเอาไปทำบุญถือว่าเป็นบาป เพราะด้วยเหตุผลอย่างไรก็ไม่ได้ความ ครั้นสอบถามพวกชาวสวนกลับได้ความตรงกันข้าม ว่าผลไม้เมื่อแรกเป็น เป็นของดีมีราคาเพราะแรกมี คนนิยมซื้อเอาไปทำบุญ ถือว่าได้บุญแรง เห็นว่าคำอธิบายที่ขัดแย้งกันนี้จะถูกด้วยกันแต่คงเป็นคนละสมัย ที่ห้ามไม่ให้เอาผลไม้เมื่อแรกเป็นไปทำบุญถือว่าเป็นบาปเห็นจะเนื่องมาแต่เหตุที่จะต้องนำไปสังเวยผีสางเทวดาเสียก่อน นี่คงเป็นคติความเชื่อถือแต่ดั้งเดิม อันเป็นต้นเหตุของเรื่อง "ผลแรกได้" ซึ่งเป็นคติมีอยู่ทั่วไปในชาติต่าง ๆ แต่เดิมที ภายหลังเมื่อเรานับถือพุทธศาสนาแล้ว คติของเดิมที่ถือผีสางเทวดาก็เสื่อมคลายไป เปลี่ยนเป็นทำบุญถวายพระ แต่ยังมีเค้าเดิมมองเห็นอยู่ ซึ่งรอยแต่เดิมมาเราคงนำ "ผลแรกได้" เซ่นผีปู่ย่าตายายหรือผีอะไรที่นับถือ.

เทศกาลออกพรรษา

เดือน ๑๑ แรมค่ำเป็นวันออกพรรษา ฝนซึ่งตกพรำฉ่ำแฉะตลอดเวลามา ๓ เดือน ท้องฟ้าซึ่งเคย "เห็นเมฆมืดเวหาฟ้าคนอง พยับฟองฝนสาดอยู่ปราดปราย" ก็เว้นว่างและห่างหายไป เป็นเวลากำลังจะหมดฤดูฝน เมฆซึ่งเกลื่อนกลุ่นลอยเต็มทั่วท้องฟ้าก็ค่อยสูญหายมลายไป ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้หรือลมพัทธยา ซึ่งเคยพาเอาฝนสาดมาโดยแรง ก็แปลและกลายเป็นลมว่าวพัดโชยเรื่อย ๆ มาริน ๆ ทำให้รู้สึกสดชื่นหายชื้นอับ ถนนหนทางก็หมาดแห้งไม่แฉะเหมือนเมื่อก่อน การทำนาที่ตรำเคร่งมาหลายเดือนก็หมดภาระไปตอนหนึ่ง ข้าวส่วนมากก็ตกรวงแล้ว คอยแต่เวลาว่าจะสุกและเก็บเกี่ยวได้เท่านั้น อากาศชื้นและมืดมัวก็เปลี่ยนเป็นปลอดโปร่งแจ่มใส ภูเขาซึ่งอยู่ไกลเห็นลิบ ๆ ทางโน้น ไม่ได้เห็นมาหลายเวลา บัดนี้กลับเห็นเขียวชัดได้ถนัดในที่ไกล กระทำให้ใจคอของชาวบ้านเบิกบานไปด้วยกับธรรมชาติ ฤดูเข้าพรรษา ๓ เดือนผ่านไปแล้ว ข้าวก็หว่านแล้วดำแล้ว กำลังจะแตกรวงเป็นพุ่มพวงไสวตระการตา อีกไม่ช้าก็จะเก็บเกี่ยวได้ ไม่เบิกบานสบายใจก็จะไปเบิกบานสบายใจเอาเมื่อไหร่

ออกพรรษาแล้วและตลอดไปจนถึงกลางเดือน ๑๒ เป็นเทศกาลทอดกฐิน ซึ่งเป็นที่ยินดีปรีดาและรื่นเริงของชาวบ้าน ด้วยจะได้มีโอกาสทำบุญสุนทานควบกันไปกับความสนุกร่าเริงบันเทิงใจ คนแต่ก่อนเคยพูดว่า "ทอดกฐินรินหญ้า" ทอดกฐินนั้นเข้าใจ แต่รินหญ้าหมายความว่าอะไรอยากทราบแต่ก็ไม่ทราบ ก่อนถึงวันทอดกฐินชาวบ้านมักไปเลือกหาวัดที่จะทอด หาได้แล้วก็ไปจองล่วงหน้าไว้เพื่อให้วัดรู้ตัวและมีเวลาเตรียมรับรองในวันทอด โดยมากวัดที่จองไว้มักเลือกวัดหมู่บ้านอื่น เพื่อได้มีโอกาสแห่กฐินไปครึกครื้นอย่างสนุกสนาน และประสาน

สมัครสมานสามัคคีเป็นไมตรีกับชาวบ้านโน้น ซึ่งเมื่อรู้ว่าจะไปทอดกฐินที่วัดหมู่บ้านของเขาในวันใด ก็ได้เตรียมการเพื่อต้อนรับ ตลอดจนเลี้ยงดูและเล่นสนุกร่วมสามัคคีวิสาสะกัน นอกนั้นงานทอดกฐินในที่ไกลได้โอกาสเที่ยวเตร่เปลี่ยนภูมิประเทศ ให้เห็นแปลกเห็นใหม่ไปจากที่เคยเห็นอย่างซ้ำซากอยู่ทุกเมื่อเชื่อวัน ถ้าสิ่งใดในหมู่บ้านโน้นมีแปลกหรือมีใหม่ ก็จะได้รู้ดูเห็นด้วยตนเอง แล้วนำเอาสิ่งที่มีอยู่ในถิ่นนั้นจำมาใช้เป็นแบบอย่างของตนบ้าง ปะเหมาะอาจพบเนื้อคู่อยู่ที่นั้นด้วยก็ได้ เหตุฉะนี้ ประเพณีทอดกฐินต่างถิ่นของชาวบ้านจึงถือว่าสำคัญและจำเป็น เพราะได้ทั้งบุญกุศลและเล่นสนุกรื่นเริง ได้ทั้งความรู้และจิตใจ เปลี่ยนชีวิตที่คร่ำเคร่งอยู่กับเรื่องทำมาหากินมาเป็นชีวิตใหม่ที่สดชื่นรื่นเริงเสียชั่วคราว ประเพณีอย่างนี้ย่อมมีค่าควรแก่ชีวิตของคน จึงได้ประพฤติสืบต่อกันมาไม่ขาดสาย เท่ากับเป็นการศึกษาโดยปริยายของคนแต่ก่อน ฝึกตนให้เป็นคนมีใจบุญ รู้ค่าและคุณของความสามัคคีมีจิตใจร่าเริงไม่คับแคบ

เมื่อถึงวันทอดกฐิน ชาวบ้านตระเตรียมผ้ากฐินและเครื่องไทยธรรม ของถวายพระพร้อมแล้ว ก็เคลื่อนกระบวนออกเดินทางไปสู่วัดที่จะทอด กะเวลาไม่ให้ถึงวัดทันเลี้ยงเพลพระ เสร็จเลี้ยงเพลแล้วก็จะได้ทอดกฐิน ถ้าเป็นวัดอยู่ในระยะหนทางไกล ก็ต้องเคลื่อนกระบวนเดินทางไปแต่เช้าเพื่อให้ทันเวลา เมื่อไปก็มักมีแห่แหนกันคึกคักสนุกสนาน ถ้าไปทางบกก็ไปเกวียนไปช้างและไปม้า เป็นยานพาหนะบรรทุกและขับขี่เข้ากระบวนกันไป ถ้ามีช้างมักตั้งองค์กฐินในกูบบนหลังช้าง ถ้าไม่มีก็ตั้งไว้ในเกวียน และตกแต่งประดับประดาเกวียนนั้นให้งดงามแต่งบุษบกสำหรับตั้งองค์กฐิน ถ้าไม่ใส่เกวียนก็ใช้หาบหามกันไป สิ่งหนึ่งในงานแห่กฐินจะขาดเสียมิได้คือกลอง มีคนหามคนตามเดินตีไป ตีตุ่ม ๆ ไปตลอดทาง ถ้ามีปี่มีฆ้องก็เป่าปี่ตีฆ้องไปด้วย นอกนี้ใครจะร้องรำทำเพลงอย่างไรก็แล้วแต่สมัครใจ การเป่าปี่ตีฆ้องกลอง เท่ากับประกาศบอกให้รู้ว่ามีแห่กฐินผ่านมา ชาวบ้านร้าน

ถิ่นตามระยะทางที่กระบวนผ่านไปเมื่อได้ยิน ก็ออกมาแสดงความยินดี โมทนา นั่งลงยกมือพนมไหว้องค์กฐินอยู่หน้าบ้าน แม้คนเดินสวนทางมาก็นั่งลงยกมือไหว้โมทนาเช่นเดียวกัน เป็นเรื่องทางใจแสดงไมตรีจิตพลอยยินดีในสิ่งที่ควรยินดี นี้คือวัฒนธรรมเก่าส่วนหนึ่งของชาวไทย สิ่งของอะไรที่จะนำไปทำบุญ คนที่ไปในกระบวนก็ช่วยกันแยกช่วยกันหามด้วยความเต็มใจ ใครเหนื่อยก็เข้าเปลี่ยนเข้าผลัดไปตามเรื่อง ส่วนใครมีการเล่นอะไรก็เอาไปเล่น ผู้ที่เข้ากระบวนถ้าเป็นผู้หญิงสาว ๆ ก็แต่งตัวสวย ๆ ตามท้องถิ่น ขาดผู้หญิงการบุญการกุศลก็รู้สึกว่ากร่อยไป พอใกล้จะถึงวัดที่จะทอดก็เป็นเวลาน้องเพล ทางวัดจัดเตรียมไว้พร้อมสรรพ ส่วนชาวบ้านร้านถิ่นทางหมู่บ้านนั้น เมื่อได้ยินเสียงกลองตุม ๆ ดังมาแต่ไกล ก็พากันออกไปรอคอยเพื่อต้อนรับ ลางทีก็มีกระบวนแห่ออกไปถึงกลางทาง แล้วผสมโรงเข้ากระบวนสมทบแห่มาด้วยก็มี ถึงวัดได้เวลาก็จัดเลี้ยงเพลพระ และเลี้ยงตลอดถึงพวกแห่กฐินด้วย ชาวบ้านที่นั่นเป็นเจ้าภาพจัดเลี้ยงทั้งสิ้น เพราะเป็นวัดของเขาถิ่นของเขา ๆ เลี้ยงเสร็จไม่ต้องอนาทรร้อนใจเรื่องอาหารการกิน เป็นความเอื้อเฟื้อยินดีต้อนรับด้วยไมตรีสามัคคีรส และชาวบ้านนั้นอาจจะไปทอดกฐินที่วัดของบ้านโน้นบ้างในคราวหน้าสลับกัน ก็จะได้มีโอกาสตอบแทนกันและกันไปในตัว ดีจริง ๆ

เสร็จเลี้ยงเพลและเลี้ยงดูกันแล้ว ได้เวลาทอดกฐิน สงฆ์ลงโบสถ์ชุมนุมกันพร้อมแล้ว ก็จัดกระบวนแห่มีคนตามกันเป็นแถวยาวยืด เสียงครึมครึกครื้นไปทั่วบริเวณวัดประทักษิณเวียนโบสถ์ ๓ รอบ แล้วก็เข้าโบสถ์ถวายผ้ากฐิน ซึ่งเป็นเรื่องไม่จำเป็นจะต้องเล่า เพราะเป็นลัทธิพิธีที่เคยเห็นกันโดยมากเว้นแต่เวียนโบสถ์ ๓ รอบไม่ใคร่มีที่ทำกัน ที่จริงเวียนประทักษิณก็เป็นการดีเพราะเป็นการแสดงเคารพต่อสถานที่และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ กฐินแปลว่าอะไร และต้นเหตุทอดกฐินมีอย่างไรอาจหาหนังสืออ่านเป็นความรู้ได้ง่าย เพราะท่านผู้รู้แต่งขึ้นไว้ให้อ่านมีอยู่แล้ว จึงไม่จำเป็นจะนำมาพรรณนาในที่นี้ให้ซ้ำซาก เสร็จทอดกฐินแล้วก็เล่นสนุกรื่นเริง

กันที่ลานวัด ใครเล่นอะไรก็เล่นไปเล่นกันครึกครื้นสนุกกันเต็มที่ ไม่สู้ปรากฏมีเรื่องเอะอะวิวาทกัน เพราะเขากลัวบาปเกรงกรรม ไม่กล้าทำสิ่งที่ไม่ควรทำในสถานศักดิ์สิทธิ์เช่นนั้น ถ้าจะมีคนเอะอะกันบ้างเกินขอบเขต ก็ถูกวัดถูกชาวบ้านลงโทษเสียเองตามสมควร เป็นเรื่องควบคุมกันเองไปในตัว โดยอาศัยประเพณีที่ประพฤติสืบต่อกันมา เป็นหลักประกันความเป็นอยู่ของเขาเท่าที่จะทำได้ในสมัยซึ่งสืบมาแต่ครั้งเดิม แต่เดี๋ยวนี้จะเปลี่ยนแปลงเป็นความเจริญไปอย่างไรบ้างก็ไม่ทราบ เล่นสนุกพอได้เวลาตามสมควรก็เลิกร่ำลาชาวบ้านนั้นแล้ว ก็พากันกลับถิ่นบ้านของตน ตอนนี้เป็นกลับอย่างเงียบ ๆ ไม่มีแห่แหนอะไรเหมือนเมื่อขาไป เพราะสนุกสะใจและเหนื่อยแล้ว

ตามที่เล่ามานี้เป็นเรื่องแห่กฐินไปทางบก ถ้าไปทางน้ำถึงไม่บอกก็รู้ว่าเขาไปกันด้วยเรือพายเรือแจว ไปกันเป็นแถวยาวยืดทั้งเรือใหญ่เรือน้อย เรือที่เป็นองค์กฐินนั้นจัดแต่งเป็นพิเศษ มีคาดผ้าคาดสีมีธงทิวและอะไรต่าง ๆ ตามแต่จะแต่งและประดับตลอดจนที่ตั้งวางไตร จะทำเป็นบุษบกหรือทำเป็นรูปอะไรก็แล้วแต่จะทำ ซ้ำสมัยนี้ไปทอดในระยะไกล ๆ ได้สะดวกด้วยมีเรือกลไฟและเรือยนต์จะจูงเอาเรือแจวเรือพายพ่วงท้ายไปด้วยหลาย ๆ ลำก็ได้ เมื่อถึงเทศกาลทอดกฐินจะได้ยินเสียงกลองดังตุม ๆ อยู่แทบทุกเช้า แม้ไม่เห็นก็รู้ได้ว่ามีกระบวนกฐินกำลังจะผ่านไป การไปกันทางน้ำอย่างนี้ ถ้าเป็นกฐินของชาวกรุงชาวเมืองมักมีเรือเป็นโรงครัวพ่วงไปด้วย เพราะจัดเตรียมสิ่งของไปหุงต้มได้สะดวกกว่าทางบก จะอาศัยชาวบ้านของวัดที่ไปทอดเป็นผู้เลี้ยงดู เหมือนดังเรื่องที่เล่ามาข้างต้นก็ไม่ได้ เพราะความมีและความไม่มีไม่ได้ระดับไล่เลี่ยกัน จึงผิดชั้นผิดสังคม นี่ดีของเรานั่นดีของเขา จะเอานี่ของเราและเอานั่นของเขามารวมเข้าแม่พิมพ์เดียวกันในทันทีทันใดก็ยากอยู่ ต้องพยายามทำให้นี่เป็นนั่นหรือทำให้นั่นเป็นนี่พอให้มีแถวมีแนวเสียก่อน จึงจะรวมเข้ากันได้สะดวกและราบรื่น

อาหารที่จัดเอาไปเลี้ยงกันในงานทอดกฐิน โดยมากมักใช้เป็นข้าวห่อข้าวกระทงเพราะสะดวกดี ยื่นส่งให้กันก็ง่าย กินเสร็จแล้วโยนทิ้งห่อกระทงได้ไม่ต้องเป็นห่วงคอยเก็บถ้วยหรือชามกลัวว่าจะแตกหรือหายได้ และไม่ต้องเป็นกังวลล้าง ถึงจะล้างได้ก็ต้องใช้น้ำในแม่น้ำลำคลองล้าง ใครเขาจะขนเอาน้ำฝนน้ำประปาไปด้วยได้มากให้ลำบากลำบนถึงล้างชามได้ อาหารที่จัดเอาไปนั้นไม่ใช่แต่สำหรับเลี้ยงคนที่ไป เขาจัดไปถวายเลี้ยงพระเพลที่วัดด้วย ของเลี้ยงนั้นนอกจากมีข้าวและแกงและของผัด ๆ ต้ม ๆ ตามแต่แม่ครัวจะจัดหาเตรียมไป ยังมีเจ้าขนมจีนน้ำพริกด้วย ของหวานก็มีข้าวเม่าทอดและกล้วยแขก ของเหล่านี้เป็นยืนพื้นทุกนัดไม่ใคร่ขาด เพราะสะดวกแก่ที่จะเลี้ยงดู แต่ขนมจีนน้ำพริกโดยเฉพาะน้ำพริก ถ้าทำเป็นจำนวนมาก ๆ สำหรับเลี้ยงคนมาก เวลาผสมแม่ครัวอาจเอามือลงไปกวนคนน้ำพริกในภาชนะ ซึ่งโดยมากใช้กระถางหรือโอ่งมังกรมักล้วงลึกลงไปเลยข้อมือลางทีก็เลยไปถึงครึ่งแขนค่อนแขนก็เคยเห็น น้ำมะกรูดน้ำมะนาวน้ำส้มมะขามเปียกที่เป็นเครื่องเปรี้ยวผสมน้ำพริก คงจะกัดแขนระบายเอาเจ้าขี้เหงื่อขี้ไคลลงไปผสมด้วยเป็นแน่ ไม่เป็นไร กินอร่อยดี เพราะภาษิตจีนว่า "เท่ยอ่มกิ เจ๊ยะเซงขี่" แปลว่า "มองไม่เห็นกินสะอาด" ตรงนี้อาจมีเสียงแย้งอย่างโมโหเกิดขึ้นได้ว่า "ใครเขาเอามือลงไปกวนเล่า" หาความกันเปล่า ๆ เขาก็ใช้กระจ่าหรือช้อนลงไปกวนต่างหาก เช่อจริง" ไม่เช่อเพราะเห็นอยู่กับตา "ถ้าไม่เชื่อถามภรรยาข้าพเจ้าดูก็ได้" นี่เป็นคำกล่าวของชาวพม่าตรงกับของเรา ชาวบ้านนอกว่าให้ถามแม่อีแดงดู ถ้าใครไม่เชื่อตามที่กล่าว เขาเป็นต้องอ้างเมียเป็นพยานสนับสนุนถ้อยคำของเขาเสมอเพื่อให้หนักแน่น เพราะภรรยาเป็นผู้พูดจริงเสมอเชื่อได้ แต่อย่างไรก็ดี ใช้กระจ่าหรือช้อนกวนนั้นมันไม่ได้ ของมีจำนวนมากต้มก็สั้นไป มือเปื้อนน้ำมะนาวมะกรูดที่บีบลงไปอยู่แล้ว ใช้มือกวนสะดวกดีกว่าเป็นทำนองเดียวกันกับมูนข้าวเหนียวน้ำกะทิ ต้องใช้มือมูน จะใช้เครื่องอย่างอื่นแทนมือไม่ถนัดไม่เคยกัน เพราะประพฤติเป็นประเพณีมาอย่างนั้น ขืนมูนด้วย

อย่างอื่นจึงนอกแบบ กินไม่อร่อย ไม่ได้สมือ คนล้างมือที่ในชามล้างเห็นดำ ๆ เป็นปลักมันมะเมื่อม เพราะมือที่ใช้มันกะทิใช้สำหรับรับสตางค์และใช้อย่างอื่นอีกร้อยแปด เช็ดก็บตะโพกก็เคยเห็นแต่น้อยราย จุ้มล้างแล้วมีผ้าเช็ด แต่ผ้านั้นล้างแห่ง (ไม่ใช่ทั่วไป) มีลักษณะเป็นสีขาวเพียงไร โปรดสังเกตดูเอาก็แล้วกัน ที่กล่าวนี้ไม่ใช่ว่าข้าพเจ้าจะไม่ซื้อข้าวเหนียวกิน ซื้อ ทำไมจะไม่ซื้อ เพราะถือภายิตรินข้างต้นนี้ และทำเมินๆ ไม่แลเห็นเสียก็กินได้ ถ้าไปเห็นด้วยตาตนเองเสียหมดไม่ว่าอะไรหรือรู้แจ้งเห็นจริงในสภาพที่แท้จริง อย่างที่ท่านว่า "เกศาอันว่าผม อย่าชื่นชมว่าโสภา" ก็อยู่ในโลกอย่างที่ข้าพเจ้าอยู่นี้ได้ลำบาก ต้องทนเอาข้างอย่าไปนึกถึงมันนัก เดือดร้อน ถ้าทนไม่ไหวไปบวชเป็นฤษีดีกว่า แต่ที่ว่าที่กล่าวมาแล้วนี้ทั้งหมด เป็นเรื่องสมัยของข้าพเจ้า จึงไม่จำเป็นต้องเหมือนกับอีกสมัยหนึ่ง ซึ่งอาจมีความเจริญก้าวหน้าในวัฒนธรรม ไปไกลกว่าสมัยของข้าพเจ้าก็ได้ ข้าพเจ้ากล่าวเช่นนี้เป็นกล่าวอย่างผู้เห็นข้างหน้า มีแต่ความสดใสชื่นใจทั้งนั้น

กล่าวนอกเรื่องเป็นขัดจังหวะแล้ว จึงจะเล่าเรื่องทอดกฐินต่อไป เสร็จทอดกฐินแล้ว ก็เล่นสนุกสมโภชกันที่ลานวัดหน้าวัดมีการแสดงต่าง ๆ หรือแข่งเรือพายกันเป็นต้น หรือไม่ก็อาจมีเล่นเพลงเรือด้วยก็ได้ ชาวบ้านแถบนั้นจะพายเรือมาเข้าร่วมการกุศลและเล่นสนุกร่วมด้วย ตอนนี้ลางทีจะเห็นผู้หญิงสาวชาวบ้านสวมหมวกมาแข่งเรือด้วยก็ได้ ความจำเป็นยังคับอยู่ในตัวเพราะเล่นอยู่กลางแจ้งกลางแดด และหมวกที่เขาสวม ถ้าเป็นอย่างงามก็ประดับประดามีเขียว ๆ แดง ๆ ดูงามตามสภาพของท้องถิ่น ลางวัดเมื่อทอดกฐินแล้ว จัดสิ่งของพื้นถิ่นที่มีในที่นั้นมีกล้วยอ้อยมะพร้าวน้ำตาลเป็นต้น นำมาให้เจ้าภาพกฐินเป็นของชำร่วยตอบแทนด้วยไมตรีจิตก็มี เล่นสนุกสมควรแก่เวลาแล้วก็เลิกต่างกลับบ้าน เทศกาลกฐินถ้าไม่ทอดกันเงียบ ๆ เป็นเฉพาะรายบุคคล ก็สนุกกันอย่างนี้ อย่าห้ามเลยว่าอย่าเอาความสนุกเข้าไปปะปนกับการบุญการกุศล เพราะคนเป็นสิ่งผสมสิ่งปรุงแต่ง ห้าม

ไม่ให้สนุกไม่ให้ซู่ซ่าหรูหราก็ห้ามได้ดอก แต่ว่าหลบอยู่ภายในคอยแต่จะดันออกมาเมื่อมีโอกาส ถ้ามันดันออกมาได้ในที่อันไม่มีขอบเขตเป็นเครื่องกั้น ก็รุนแรงยิ่งกว่านี้ถึงเสียหายไปกันใหญ่ก็มีได้ และในโลกนี้จะหาสิ่งที่เป็นของแท้ของบริสุทธิ์จริง ๆ หาได้น้อยเต็มที หรือจะไม่มีเสียด้วยซ้ำ ถึงหากว่าจะมีก็เข้ากันไม่ได้กับโลกซึ่งซับซ้อนด้วยดีชั่ว เพราะของแท้ของบริสุทธิ์ ถ้าจะมีก็ต้องมีอยู่นอกโลกนี้ไป เป็นที่สุดแห่งความไม่มีผสมที่ใคร ๆ โดยมากอยากไปก็แต่ปากจึงไปกันไม่ถึง

ทอดกฐินเท่าที่พรรณนาเป็นทอดกันตามธรรมดาสามัญ คือทอดยังวัดที่ไปจองล่วงหน้าไว้ เขาจองแล้วมักเขียนหนังสือปิดไว้ที่ศาลาท่าน้ำหน้าวัด เพื่อบอกให้รู้ว่ามีใครมาจองเอาไว้แล้ว เมื่อเสร็จทอดกฐินมักเอาธงตะเข้ปักไว้หน้าวัดข้างศาลา ลางทีก็มีต้นกล้วยปักไว้ด้วย ปักไว้ทำไมและทำไมจึงมักใช้ธงตะเข้ ใช้ธงอย่างอื่นปักไว้ไม่ได้หรือ ในที่นี้ข้าพเจ้าตั้งเป็นคำถามขึ้นเท่านั้นยังไม่พยายามจะตอบ นอกจากจะกล่าวอย่างที่เข้าใจกันว่า ปักไว้ใคร ๆ จะได้รู้ว่าเป็นวัดซึ่งมีผู้มาทอดกฐินแล้ว คนอื่นมาสืบหาวัดสำหรับทอดหรือผู้ซึ่งผ่านไปมาจะได้รู้ไม่ต้องเสียเวลาไปสืบถามจะได้เลยโมทนาด้วย แต่ที่ทำกันเช่นนี้ ทำกันอยู่ในท้องถิ่นที่มีวัดมาก ซึ่งอาจมีวัดตกค้าง ไม่มีใครทอดก็ได้ จึงมักมีผู้ศรัทธาไปสืบเสาะหาวัดอย่างนี้เพื่อทอดกฐิน ตามปรกติในวันใกล้ ๆ จะสิ้นหน้าทอดกฐินหรือในวันสุดท้ายคือวันก่อนแรมค่ำหนึ่งของเดือน ๑๒ ทอดกฐินอย่างนี้เรียกว่ากฐินตกค้าง หรือเรียกว่ากฐินตก ลางถิ่นก็เรียกว่ากฐินโจรเพราะกิริยาอาการที่ไปทอดเป็นอย่างไม่รู้เนื้อรู้ตัว จู่ ๆ ก็ไปทอด ไม่บอกกล่าวเล่าสืบล่วงหน้าไว้ให้วัดรู้ เพื่อเตรียมตัวทันได้พรักพร้อมและเรียบร้อย การทอดกฐินตกถือว่าได้บุญอานิสงส์แรงกว่าทอดกฐินกันตามธรรมดา ลางทีเตรียมข้าวของไปทอดกฐินหลาย ๆ วัด แต่ได้วัดทอดน้อยวัด เครื่องไทยธรรมที่ตระเตรียมเอาไปทอดยังมีเหลืออยู่ หรือหาวัดทอดไม่ได้ก็เอาเครื่องไทยธรรมเหล่านั้นจัดทำเป็นผ้าป่า เรียกกันว่าผ้าป่าแถมกฐิน ที่เป็นทอดผ้าป่าโดยเอกเทศก็มี ลางทีก็มีแห่แหนกันครึกครื้นรวมทอดกันหลายๆเจ้าของ

ก็มี แต่งองค์ผ้าป่างดงามประกวดประขันเอาหน้าเอาตากัน ลางทีเครื่องไทยธรรม ทอดผ้าป่ามีราคามาก ๆ เพราะแข่งขันประกวดกัน พระสงฆ์องค์ใดมีโชคเป็นผู้ชัก เอาไป ก็นับว่ารวยได้อยู่ โปรดอ่านต้นเหตุทอดผ้าป่าในหนังสือวิธีทำบุญของหอ สมุดแห่งชาตินั้นเถิด

ยังมีทอดกฐินอีกชนิดหนึ่งเรียกว่า จุลกฐิน ซึ่งต้องจัดทำผ้าไตรถวายเป็น ผ้ากฐิน เริ่มแต่เก็บฝ้ายเอามากรอมาปั่นเป็นเส้นด้าย แล้วทอเป็นผืนผ้า และตัด เย็บย้อมไตรจีวรให้แล้วเสร็จภายใน ๒๔ ชั่วโมง ให้ทันใช้เป็นผ้ากฐินทอดได้ใน วันรุ่งขึ้น เพราะฉะนั้นจะเห็นได้ว่าจุลกฐินเป็นสิ่งที่ทำยากสักเพียงไร ด้วยเป็นเรื่อง ต้องจัดทำให้แล้วเสร็จแข่งกับเวลา เหตุนี้ผู้มีกำลังหรืออำนาจวาสนาใจคอกว้าง ขวาง จึงจะสามารถทำได้ เพราะต้องระดมคนช่วยกันกุลีกุจอมากคนด้วยกันทั้ง กลางวันและกลางคืน สับเปลี่ยนและแบ่งหน้าที่เป็นเวรทำกันไป ตลอดจนมีการ เลี้ยงดูเป็นงานใหญ่และหนักแรงอยู่ เริ่มแต่ปั่นฝ้าย ใครมีฝ้ายก็นำเอามาผสม เพื่อทำบุญร่วมด้วย ลางรายเอาฝ้ายทั้งลูกไปผูกไว้ตามกิ่งไม้ แล้วไปเด็ดเก็บมา เป็นทีว่าเก็บเอามาจากต้นจริง ๆ เป็นเรื่องสมมติต่างว่าทั้งนั้น ถ้าในโลกนี้ไม่มีสิ่ง สมมติ ไม่มีต่างว่าก็เดือดร้อน ไม่ต้องดูละครดูภาพยนตร์หรืออ่านวรรณคดีก็ได้ ถ้าไม่เดือดร้อนจะไปเดือดร้อนเอาเมื่อไรเล่า นอกจากไปบวชเสียนั่นแหละ จึงจะ พ้นจากเรื่องอย่างนี้ไปได้บ้าง แต่ก็ไม่แน่เสมอไป ด้วยเป็นกรรมของสัตว์ที่ยังไม่ พ้นโลกสงสารที่น่าสงสารแท้ การปั่นฝ้ายปั่นกันมากคน ช่วยกันปั่นเป็นเส้นด้าย แล้ว ก็เข้ากี่ทอเป็นผ้า แบ่งทอกันหลายกี่ การนี้มักใช้หญิงสาวพรหมจารีเป็นผู้ทอ และมักทำกันที่ศาลาการเปรียญของวัดที่ทอด เป็นการประกวดแข่งขันประลองฝีมือ ทอผ้าของลูกสาวนั้นเอง เพราะการทอผ้านั้นคนแต่ก่อนถือว่าเป็นวิชาจำเป็นอย่าง หนึ่งของลูกผู้หญิงผู้มีอันจะกิน ซึ่งจะต้องเรียนและทอเป็น ถ้าทอไม่เป็นก็น่าอาย เป็นที่ขายหน้ากัน เพราะ "หูกทอตะกอถัก เย็บร้อยปักจำหลักลาย วิชาหญิง ทุกสิ่งสาย สวาทเจ้าก็เข้าใจ" นี่เป็นถ้อยคำที่ผู้แต่งกล่าวชมนางนพมาศสมัย พระร่วงสุโขทัยที่ข้าพเจ้าจำไว้ได้

ทอดจุลกฐินมักทำกันเมื่อเวลาจวนจะหมดเขตกฐิน เช่นในวันขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๑๒ จะได้ดูกำลังความสามารถพร้อมเพรียงกันว่าทำได้ และถือว่าทอดกฐินอย่างนี้ได้อานิสงส์แรงกว่าทอดกฐินธรรมดาตั้ง ๑๐ เท่า แน่นอน เพราะทำได้ยากและหนักใจมาก ต้องคร่ำเคร่งมีวิตกกังวลเกรงว่าจะไม่แล้วทัน เมื่อสำเร็จจนทอดได้ทันเวลา ความโล่งใจดีใจก็มีมามากไปตามส่วน เกิดปีติโสมนัสสบายใจหาน้อยไม่ ได้บุญแรงอยู่ในตัว นี่ก็เป็นธรรมดาไม่ว่างานการอะไร ถ้าทำด้วยความสมัครใจพอใจ ถึงเป็นงานยากและหนักใจ เมื่อสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ก็รู้สึกพอใจและดีใจไปตามส่วน เกิดเป็นความสุขใจขึ้นทันที เหตุนี้ความสุขสบายใจจึงอยู่ที่ตรงนี้ ไม่ใช่อยู่ที่สำเร็จและได้ของดี ๆ มาอย่างคล่อง ๆ ง่าย ๆ จนไม่รู้ค่าของสิ่งที่ได้มา เดี๋ยวนี้มีกกระตุก คงทอผ้าได้เร็วกว่าแบบโบราณ สะดวกกว่าเก่าได้อย่างหนึ่ง แต่ความยากความหนักใจลดลงไป อย่างนี้ก็ดีเหมือนกัน และเราก็เลือกเอาอย่างนี้ด้วย

ทอเป็นผืนผ้าแล้ว เอามาตัดมาเพลาะเย็บเป็นจีวรแล้วย้อมเหลืองตากให้แห้ง ถ้าแห้งไม่ทันใจ ถึงกับต้องพัดกระพือลมเข้าช่วยด้วยก็มี ถ้าไม่สามารถจะทำให้แล้วเสร็จได้ครบทั้งไตรจีวร จะทำแต่จีวรสำหรับครองตัวเดียวก็ได้ไม่ผิด บริวารนอกนั้นจัดหาทำที่สำเร็จแล้ว คือซื้อหรือไปเอามาจากที่อื่นก็ใช้ได้ เป็นเรื่องเอาเท่าที่สามารถจะเป็นไปได้สบายใจเหมือนกัน ระหว่างทำถ้ามีการเล่น ก็เล่นฉลองสมโภชกันไปในตัว มีเลี้ยงอาหารกันเอิกเกริก เพราะงานเลี้ยงอย่างนี้ถือว่าได้อานิสงส์แรง ชาวบ้านไม่ว่าใครเป็นมาช่วย นี่เป็นวัฒนธรรมเดิมของเราเป็นเพื่อนบ้านกันก็ต้องถ้อยทีถ้อยอาศัยผูกไมตรีมีความรักความนับถือกัน ผิดกับสมัยปัจจุบันในท้องถิ่นที่มีความเจริญมากเช่นในกรุงในเมือง ซึ่งไม่ใคร่คะนึงถึงเพื่อนบ้านร้านถิ่น ตัวใครก็ตัวใคร เมื่อมีเงินแล้วก็เป็นแก้วสารพัดนึก เอาเงินเข้าจ้างก็อาจสำเร็จประโยชน์ได้แทบทุกอย่าง แต่ว่าขาดคุณธรรมดังที่กล่าวมาเพราะฉะนั้นจุลกฐินอย่างสมัยก่อน เมื่อยังอยู่ในสมัยที่ไม่มีความเจริญถึงขนาด

เหมือนปีใหม่ จึงเป็นงานครึกครื้นมากอยู่ กลางคืนจะได้จุดไฟสว่างไปทั้งวัด ขึ้นชื่อว่าทำบุญงานบุญแล้วสำคัญนัก ถือกันยิ่งยวดกว่างานอื่น เพราะศาสนาไม่ว่าศาสนาไรเป็นแรงกำลังอย่างแรงทางจิตใจในชีวิตของชาวบ้าน ข้อสำคัญงานจะสนุกครึกครื้นแค่ไหนอยู่ที่มีคนหนุ่มคนสาวเข้าร่วมด้วย คนทั้งสองจำพวกนี้ประชุมกันอยู่ที่ไหนมาก ๆ ที่นั่นก็ครึกครื้น เพราะเพิ่งเคยเห็นโลกว่ามีความสุขสนุกสนานสักปานไร คือเห็นแต่ด้านเดียว ขืนให้เห็นโลกทั้งสองด้านก็ไม่เล่น ไม่ก้าวหน้า ไม่โลดโผน เป็นจืด ๆ ชืดไป เพราะงานอย่างนี้ถ้ามีแต่คนแก่คนเฒ่าวัยเดียวกันหมด ก็กร่อยไป ไม่สนุกถึงหมดรส ด้วยคนแก่ส่วนมากชอบพูดแต่เรื่องเก่าเป็นความหลัง พูดแล้วพูดอีกซ้ำ ๆ ซาก ๆ น่าเบื่อ จึงมักมองไม่เห็นความสนุกที่อยู่เฉพาะหน้า แต่จะโทษคนแก่ก็ไม่ได้ ด้วยความสุขของคนแก่มีแต่เป็นความหลังเมื่อครั้งยังหนุ่มสาวอยู่ ซึ่งบัดนี้ผ่านพ้นมาแล้ว ไม่มีโอกาสจะเป็นเช่นนั้นได้อีกต่อไป จึงได้แต่นึกรื่นรมย์เรื่องเก่าเป็นความหลังไปตามเรื่อง ไม่เหมือนกับพวกหนุ่ม ๆ สาว ๆ ซึ่งนึกแต่กาลเฉพาะหน้าในเวลาปัจจุบันเท่านั้น นึกอย่างนี้ก็ถูกในแง่หนึ่ง สิ่งที่ล่วงแล้วก็ล่วงแล้ว สิ่งข้างหน้าก็ยังมาไม่ถึงไปนึกถึงมันทำไม แต่ที่ว่ากาลเวลาเป็นสิ่งต่อเนื่องกัน เขาทำกันไปก็คุยกันไปตามภาษาของคนในวัยนั้น ร้องเพลงหรือล้อกันไป เกี้ยวพาราสีกันไป เข้าทำนองคำกล่าวของฝรั่งว่า "หนุ่มต้องเป็นหนุ่มสาวต้องเป็นสาว" "ช่วยไม่ได้" ด้วยเป็นธรรมดาของโลกวิสัย ถึงคนแก่แต่ก่อนก็หยอกอยู่เมื่อไร เคยเป็นมาก่อนเหมือนกัน อย่าเข้าใจผิดว่าไม่เคย เพราะเรื่องอย่างนี้ไม่ว่าคนสมัยไหน เคยเป็นมาก่อนแล้วทั้งนั้น จะต่างกันก็แต่ลักษณะของกาลสมัยและโอกาส เหตุนี้คนแก่กับคนหนุ่มจึงต่างฝ่ายไม่ลงรอยเดียวกัน คิดเห็นกันไปคนละแง่ ถูกด้วยกันและผิดด้วยกันไม่มากก็น้อย ต้องเห็นใจกันบ้าง ผ่อนสั้นผ่อนยาวตามนิสัยของคนหนุ่มและคนแก่ แต่ไม่ใช่ชนิดอวดดีหรือเอาหัวชนกำแพง จึงจะไปกันได้เป็นมงคล การปั่นฝ้ายทอผ้าและเย็บจีวร เป็นหน้าที่ของผู้หญิงสาวเป็นส่วนมาก แต่

การตัดผ้าเป็นกระทงหรือกะบังสำหรับเย็บเป็นจีวร เป็นหน้าที่ของผู้ชายผู้ใหญ่หน่อยเพราะบวชเรียนมาแล้วรู้เรื่องดี ตามปรกติผู้หญิงทำไม่เป็น อย่าลืมว่าข้าพเจ้าใช้คำว่าตามปรกติหน่อยจะหาว่าข้าพเจ้าดูหมิ่นผู้หญิง เพราะผู้หญิงที่มีความสามารถเป็นพิเศษ ชนิดที่ชายทำได้หญิงก็ทำได้ก็มีเหมือนกัน แต่หาได้ด้วยยากเพราะผิดเพศ ส่วนการโขลกขมิ้นสำหรับย้อมตลอดจนย้อมผ้าตากผ้าตกเป็นภาระของชายหนุ่มเป็นส่วนมากเพราะมีแรงกำลัง ว่ากันตามส่วนมากกว่าผู้หญิง สมควรแล้วที่เขาเรียกชายหนุ่มอันควรจะมีเมียได้แต่ยังไม่มีว่าคนบ่าว

ประเพณีจุลกฐินที่มักทำกันในวันจวนหมดเขตทอดกฐิน มีเค้าให้เดาเห็นมูลเหตุได้ว่า เดิมเห็นจะเป็นเรื่องทอดกฐินตกค้าง จึงไปจัดทำกันในระยะเวลาตอนนั้น ถ้านึกถึงสมัยก่อน เวลาจวนเจียนจะสิ้นเขตกฐินเช่นนี้ ถ้าจะจัดทอดก็ไม่มีผ้าเตรียมไว้ล่วงหน้า จะซื้อหาหรือพึ่งเขาทำสำเร็จมีไว้ขายก็คงไม่มีที่ซื้อหาได้สะดวกนัก ด้วยลักษณะความเป็นอยู่ของเราแต่เดิมอยู่กันเป็นหมู่บ้านถึงเดี๋ยวนี้ส่วนมากก็ยังเป็นเช่นนั้นอยู่ เพราะเกี่ยวกับเรื่องอาชีพทางกสิกรรม ของใช้ไม้สอยต่าง ๆ ก็ต้องจัดทำเองภายในหมู่บ้านเสียโดยมาก เป็นชนิดอุตสาหกรรมในครอบครัวเลี้ยงตัวเองใช้เอง จะตั้งร้านค้าขายเหมือนในบ้านในเมืองที่เจริญก็ไม่มีและไม่เคยทำกัน และชาวต่างชาติก็ยังไม่แผ่การค้าขายของเขาไปถึง เมื่อเป็นเช่นนั้น ถ้าต้องการผ้ามาทำเป็นไตรจีวรสำหรับทอดกฐิน เป็นเวลากะทันหัน ไม่ได้มีเตรียมเอาไว้ล่วงหน้า และไม่มีที่ซื้อได้สะดวก มีอย่างเดียว คือต้องช่วยตนเอง ช่วยกันจัดทำขึ้นเป็นงานปัจจุบันทันด่วนด้วยน้ำใจอันแรงกล้าในศรัทธาการบุญ เมื่อทำสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความพร้อมเพรียง คือสามัคคีธรรม ก็สมควรอยู่ที่จะถือว่าได้อานิสงส์แรง เรื่องจะเป็นเช่นนี้ มาภายหลังสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป จึงทำกันในเมื่อมีโอกาสจะทำได้พอเป็นประเพณีสืบต่อกันมาเท่านั้น ข้าพเจ้ามีความคิดเห็นเช่นนี้ จะถูกผิดอย่างไรก็ไม่ทราบ ถ้าท่านผู้รู้มีเมตตาจิตบอกให้รู้บ้าง ก็จะเป็นพระคุณแก่คนรุ่นหลังที่ยังไม่รู้ด้วยเทอญ.

มะเร็ง

โดย

สถาบันมะเร็ง

คณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล

คำนำ

นายแพทย์วิชัย ฐีระเวช ได้มาขออนุญาตข้าพเจ้าจัดพิมพ์หนังสือเรื่องมะเร็ง ของสถาบันมะเร็ง คณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล เพื่อเป็นบรรณาการแด่ท่านผู้มีเมตตาจิตที่ได้มาร่วมในการฌาปนกิจศพ นางไวรณการ (แถบ ไวทยานุวัตติ) ข้าพเจ้ารู้สึกมีความยินดีและสนับสนุนความเห็นนี้ และได้มอบเรื่องมะเร็งในตำแหน่งต่าง ๆ บางเรื่อง ซึ่งคณะกรรมการสถาบันมะเร็งฝ่ายวิชาการได้เขียนส่งทางสถานีวิทยุกระจายเสียงมาให้ลงพิมพ์

โรคมะเร็งเป็นโรคที่มีอันตรายแก่ชีวิตอย่างร้ายแรง วิธีการที่จะกำจัดโรคมะเร็งให้ได้ผลดี คือการให้การศึกษาแก่ประชาชน ให้มีความเข้าใจในเรื่องโรคมะเร็งชัดเจนยิ่งขึ้น ถ้าท่านพยายามศึกษา และเมื่อมีลักษณะหรืออาการสงสัยว่าจะเป็นโรคมะเร็ง ขอให้รีบไปปรึกษาแพทย์ และทำการรักษาเสียตั้งแต่โรคยังเป็นน้อยอยู่ ก็จะมีโอกาสหายขาดจากโรคได้

หวังว่าบทความเรื่องมะเร็งจากหนังสือฉบับนี้ จะเป็นประโยชน์แก่ท่านทั้งหลายตามสมควร ขอกุศลที่นายแพทย์ วิชัย ฐีระเวช ตั้งความปรารถนาจัดพิมพ์หนังสือ เรื่องโรคมะเร็ง เป็นอภินันทนาการแก่งานฌาปนกิจศพครั้งนี้ จงเป็นกุศลบันดาลให้ผู้วายชนม์ได้ประสบความสุขในสัมปรายภพทุกประการ เทอญ

นายแพทย์ อำนวย เสมรสุต

ศาสตราจารย์หัวหน้าแผนกวิชารังสีวิทยา
ประธานกรรมการสถาบันมะเร็งฝ่ายวิชาการ
คณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล

สารบาญ

เรื่อง	หน้า
ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับมะเร็ง	๙๗
มะเร็งกับร่างกายมนุษย์	๑๐๒
มะเร็งในปาก	๑๐๖
มะเร็งของปาก ชนิดแผลด้าน	๑๑๓
มะเร็งกระเพาะอาหาร	๑๑๙
มะเร็งที่ทวารหนัก	๑๒๕
อาการเตือนของโรคมะเร็ง ของตา หู คอ จมูก	๑๓๒
อาการเตือนของมะเร็งทางเดินของอากาศบางชนิด	๑๓๘
มะเร็งของปอด	๑๔๔
มะเร็งเต้านม	๑๔๗
มะเร็งปากมดลูก	๑๕๔
โรคลิวคีเมีย	๑๖๑
มะเร็งในเด็ก	๑๖๕
ปานและไฝกลายเป็นมะเร็งได้หรือไม่	๑๖๘
โรคกลัวมะเร็ง	๑๗๒
สมาคมปราบโรคมะเร็ง	๑๗๗

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับมะเร็ง

โดย

นายแพทย์ โรจน์ สุวรรณสุทธิ พ.บ.

ร.พ. ศิริราช

ในปัจจุบันนี้มะเร็งกำลังเป็นโรคที่กล่าวขวัญถึงกันมาก เพราะปรากฏว่ามีผู้ป่วยที่เป็นและตายด้วยโรคมะเร็งเพิ่มขึ้นเป็นอันมาก ในปี พ.ศ. ๒๔๙๙ ในสหรัฐอเมริกา มีผู้ป่วยตายด้วยโรคมะเร็งถึงปีละประมาณสองแสนคน มากกว่าเมื่อสิบหกปีมาแล้วเกือบห้าหมื่นคน ทั้งๆ ที่การรักษาก้าวหน้าขึ้น ส่วนในประเทศไทยนั้น ตามสถิติของกรมอนามัย ปี พ.ศ. ๒๔๙๘ มีผู้ป่วยตายด้วยโรคมะเร็ง ๑,๐๔๘ คน เมื่อดูตามตัวเลขดังกล่าว ก็จะรู้สึกว่ามะเร็งในประเทศไทยเป็นกันน้อย หรือตายกันน้อย ซึ่งตามความเป็นจริงแล้วตัวเลขคงจะสูงกว่านี้มาก เพราะเหตุว่าคงจะมีผู้ป่วยตายอีกเป็นจำนวนมากที่ไม่รู้ว่าเป็นโรคมะเร็งตาย ที่ใน ร. พ. ศิริราชแห่งเดียวในปี พ.ศ. ๒๕๐๐ มีผู้ป่วยที่เข้ามารับการตรวจและรักษาด้วยโรคมะเร็งถึง ๒,๗๒๑ ราย ถ้าทั่วพระราชอาณาจักรก็คงจะมากกว่านี้มาก และในจำนวนนี้ส่วนมากตายไม่ต่ำกว่า ๗๕ เปอร์เซ็นต์ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบดูกับโรคที่ร้ายแรงอื่นๆ เช่น มาลาเรีย ในปี พ.ศ. ๒๔๙๐ มีผู้ป่วยตาย ๕๒,๐๓๔ คน แต่ใน พ.ศ. ๒๔๙๘ กระทรวงสาธารณสุขก็สามารถลดอัตราตายลงมาเหลือ ๑๔,๕๒๐ คน และนับวันก็จะลดลงเรื่อยๆ ส่วนอหิวาตกโรคที่กำลังระบาดอยู่ในขณะนี้ก็นานๆ จะเป็นสักครั้ง และเป็นโรคที่ป้องกันและรักษาได้ ส่วนมะเร็งนั้นรุกเงียบไม่เอะอะโครมครามทำให้มนุษย์ตายทีละมากๆ เหมือนอหิวาตกโรค แต่ก็เป็นศัตรูที่ซ่อนตัวหมายเลขหนึ่งของประชาชน ถ้าเป็นกับใคร หากรู้ตัวไม่ทันและได้รับการศึกษาไม่ถูกต้อง มักจะตายเสมอเกือบทุกรายไป

มะเร็งเกิดขึ้นได้อย่างไร และเรามีทางป้องกันหรือไม่

มะเร็งเกิดขึ้นในร่างกายเราได้อย่างไร ไม่เป็นที่ทราบกันแน่ชัด แต่ทราบกันบ้างแล้วว่า มีเคมีวัตถุและรังษีบางชนิด เป็นคาซิโนเจน เมื่อถูกร่างกายซ้ำ ๆ ซาก ๆ เป็นเวลานาน ทำให้เกิดมะเร็งได้ เช่นผลิตภัณฑ์พวกน้ำมันดิน ซึ่งมี ๓,๔ เบนซไพรีน และ ๑,๒,๕,๖ ไดเบนซาทราซีน เป็นตัวการสำคัญ พวกคนงานที่ทำงานในโรงสีอนิลีน ปรากฏว่าเป็นมะเร็งที่กระเพาะปัสสาวะบ่อย พวกรังสีแพทย์มีเปอร์เซ็นต์ของการตายด้วยมะเร็งของระบบสร้างเม็ดเลือดสูงกว่าแพทย์อื่น ๆ

ผู้ที่สูบบุหรี่เสมอเป็นเวลานาน จะมีอัตราตายสูงกว่าผู้ที่ไม่สูบบุหรี่ถึง ๕๒ เปอร์เซ็นต์ และสาเหตุของอัตราตายนั้นคือมะเร็งของปอดและโรคของหัวใจ ผู้ที่สูบบุหรี่ตายด้วยมะเร็งของปอดสูงกว่าผู้ที่ไม่สูบบุหรี่ถึง ๘ เท่า ถ้าสูบบุหรี่ ๑ ซองต่อวันอัตราตายเมื่อเทียบกับผู้ที่ไม่ได้สูบบุหรี่ จะเป็น ๑๔ ต่อ ๑ ถ้าสูบ ๒ ซองต่อวัน อัตราตายเมื่อเทียบกับผู้ที่ไม่ได้สูบบุหรี่จะสูงขึ้นเป็น ๒๗ ต่อ ๑ นายแพทย์บางท่านเข้าใจว่าไวรัสอาจจะเป็นสาเหตุของมะเร็ง เพราะปรากฏว่าทำให้เกิดเนื้องอกในสัตว์ได้ แต่ก็ยังไม่ปรากฏว่าเป็นต้นเหตุที่เกิดมะเร็งในคน การป้องกันนั้นเราก็ทำได้กว้าง ๆ เช่นอย่าสูบบุหรี่ให้มากเกินไป หรืองดเสียได้ยิ่งดี ถ้ามีฟันเกหรือแหลมคมที่คอยขูดลิ้นหรือกระพุ้งแก้ม ควรรีบไปหาทันตแพทย์ให้แก้ไขเสีย อย่าทายาพวกผลิตภัณฑ์น้ำมันดินเป็นเวลานาน ๆ เป็นต้น ทางที่ดีผู้ที่มีอายุ ๔๐ ปีขึ้นไปควรให้แพทย์ตรวจร่างกายเสียอย่างน้อยปีละครั้ง

มะเร็งติดต่อกันหรือไม่

มะเร็งไม่มีเชื้ออย่างเชื้อแบคทีเรีย และไม่ติดต่อจากคนหนึ่งไปอีกคนหนึ่ง แต่ในสัตว์ทดลองเราสามารถที่จะฉีดเซลล์ของมะเร็งจากตัวหนึ่งให้ถ่ายทอดติดไปในตัวอื่น ๆ ได้

อาการของมะเร็ง

มะเร็งเป็นโรคกลุ่มใหญ่ และเป็นได้กับทุกอวัยวะของร่างกาย ตั้งแต่ผิวหนัง กล้ามเนื้อ กระดูก ตับ ไต ไส้พุง จนถึงสมอง ดังนั้นอาการของโรคจึงแตกต่างกันไปตามอวัยวะที่เป็น เมื่อเป็นแรก ๆ มักไม่มีอาการ นี่เองเป็นเหตุให้ผู้ป่วยนอนใจไม่มาหาแพทย์ เข้าใจว่าเป็นก้อนลูกหนูธรรมดาบ้าง ฝีเย็นบ้าง ผื่นสบายบ้าง ต่อเมื่อมีอาการที่น่าตกใจเกิดขึ้นจึงมาหาแพทย์ ก็มักจะสายเสียแล้ว อาการของมะเร็งตามระบบต่าง ๆ ของร่างกายคงจะมีผู้บรรยายต่อไป ในที่นี้จะกล่าวเพียงอาการทั่ว ๆ ไปที่เป็นอาการเตือนถึงอันตราย ที่สำคัญมี ๗ ประการ

๑. *มีเลือดหรือสิ่งขับถ่ายออกมากผิดปกติ เช่น ตกเลือดหรือตกขาว ไอเป็นโลหิตเลือดออกทางจมูก ทางอุจจาระ หรือปัสสาวะ*

๒. *มีก้อนหรือไตที่นม หรือใต้ผิวหนัง*

๓. *เป็นแผลไม่รู้จักหาย*

๔. *การเปลี่ยนแปลงทางอุจจาระและปัสสาวะ อันเคยเป็นปกตินิสัย*

๕. *เสียงแหบ หรือไออยู่นาน ๆ*

๖. *อาหารไม่ย่อย หรือกลืนลำบาก ที่เป็นอยู่เสมอ*

๗. *หูด หรือไฝที่โตขึ้นเร็วผิดปกติ*

ถ้ามีอาการเหล่านี้เกิดขึ้นอย่าได้นอนใจ รีบไปหาแพทย์ของท่านให้ตรวจเสีย ว่าอาการที่ท่านเป็นนั้นจะใช่มะเร็งหรือไม่ มีตัวอย่างอยู่หลายท่านที่ได้ปฏิบัติเช่นนี้ บางท่านก็ได้รับการวินิจฉัยว่าก้อนที่พบนั้นเป็นชนิดไม่ร้ายแรง ก็ได้รับการรักษาหายกลับไป หรือถ้าพบว่าเนื่องจากมะเร็งก็มีโอกาสได้รับการรักษาเสียแต่เนิ่น ๆ ซึ่งมีหวังที่จะหายได้ การที่ไม่นำพาต่ออาการอันตรายเหล่านี้ หรือมัวแต่รักษากันเองผิด ๆ นั้น เป็นการทำลายชีวิตของท่านเองอย่างน่าเสียดาย

การรักษามะเร็ง

ในเวลานี้การรักษาที่ดีที่สุด และยอมรับกันทั่วโลกแล้วก็คือ

๑. การวินิจฉัยได้ถูกต้องในระยะเริ่มเป็น

๒. การรักษาที่ถูกต้องโดยการผ่าตัดหรือใช้รังสี เช่น เอกซเรย์ ราเดียม หรือโคบอลท์ ๖๐

การรักษาโดยยานั้น ขอให้เป็นหน้าที่ของแพทย์ผู้ชำนาญในทางนี้เป็นผู้ให้การรักษา เพราะยาพวกนี้ถึงจะมีอยู่บ้างก็เป็นยาอันตราย และรักษาได้เพียงบางโรคและบางรายที่เหมาะแก่ยาเท่านั้น ขออย่าได้หลงเชื่อคำโฆษณาชวนเชื่อขายยารักษามะเร็งในท้องตลาดหรือยากลางบ้านที่มีญาติมิตรผู้หวังดีแนะนำว่ารักษาคนนั้น ๆ ที่เป็นมะเร็งหายเป็นอันขาด เพราะเท่าที่ได้ตรวจสอบมาไม่ปรากฏว่ายาที่กล่าวอ้าง ๆ นั้นรักษาได้ผลแม้แต่จะทำให้ยุบสักรายเดียว ถ้าท่านหลงเชื่อเอาตัวของท่านเป็นเครื่องทดลองยา ก็นับว่าเป็นการเขลาอย่างยิ่งที่บั่นทอนชีวิตของท่านเอง นอกจากจะเสียทรัพย์แล้วยังซ้ำจะต้องเสียชีวิตอีก

ท่านผู้ฟังที่เคารพ เนื่องจากโรคมะเร็งเป็นโรคอันตรายที่ร้ายแรง และเป็นกันมากในประเทศไทยไม่แพ้ต่างประเทศ ต้องการการตรวจและการรักษาด้วยเครื่องมือที่ทันสมัย และด้วยการเอาใจใส่เป็นพิเศษ ทางราชการจึงได้จัดตั้งสถาบันมะเร็งขึ้นที่โรงพยาบาลศิริราช เพื่อดูแลรักษาผู้ป่วยมะเร็งโดยเฉพาะ ถึงแม้จะมีเครื่องไม้เครื่องมือและสถานที่อันจำกัด แต่ก็มีความตั้งใจอันแน่วแน่ที่จะต่อสู้และปราบโรคมะเร็งในบ้านเรา สถาบันมะเร็งยินดีที่จะให้การช่วยเหลือผู้ป่วยมะเร็งทุกอย่าง และก็อยากขอร้องท่านให้ช่วยตัวท่านเอง หรือญาติมิตรท่านด้วย โดยจำอาการเตือนที่สำคัญของมะเร็ง ๗ อย่างเอาไว้ คือ:–

๑. *มีเลือด หรือสิ่งขับถ่ายออกมามากผิดปกติ เช่น ตกเลือด ไอเป็นเลือด เลือดออกทางจมูก หรืออุจจาระ ปัสสาวะเป็นเลือด*

๒. มีก้อนหรือไตที่นม หรือใต้ผิวหนัง
๓. เป็นแผลไม่รู้จักหาย
๔. การเปลี่ยนแปลงทางอุจจาระ ปัสสาวะ อันผิดปกตินิสัย
๕. เสียงแหบ หรือไออยู่นานๆ
๖. อาหารไม่ย่อย หรือกลืนลำบาก ที่เป็นอยู่เสมอ
๗. หูดหรือไฝ ที่โตขึ้นเร็วผิดปกติ

ถ้ามาหาเสียแต่ในระยะเริ่มแรก โอกาสหายก็จะเป็นของท่านมากขึ้น

สวัสดี

มะเร็งกับร่างกายมนุษย์

โดย

แพทย์หญิง บุญเอนก กัลลประวิทธ์

มะเร็งคือเนื้องอกผิดปรกติและลุกลามรวดเร็วจนทำลายอวัยวะที่มะเร็งปรากฏอยู่ ผลที่สุดได้ทำให้ผู้เป็นเกิดอันตรายถึงชีวิต

เนื่องจากเนื้อมะเร็งเริ่มเกิดที่เนื้อดีแล้วจึงลุกลามกระจายแพร่ออกไป ทั้งมะเร็งและร่างกายของมนุษย์ก็มีส่วนประกอบที่เล็กที่สุดคล้ายกันคือเซลล์ ข้าพเจ้าใคร่จะขอกล่าวถึงความหมายของเซลล์และลักษณะปรกติของเซลล์เพื่อจะได้เปรียบเทียบลักษณะที่จะพบได้ในเนื้อมะเร็ง

ร่างกายมนุษย์ตามที่เราเห็นเจริญเติบโต ทำงาน มีความคิดอ่านของตนเองนั้นประกอบด้วยอวัยวะซึ่งทำหน้าที่ต่าง ๆ กัน การเคลื่อนไหวใช้แขนขาซึ่งมีกล้ามเนื้อทำงาน มีข้อต่อต่าง ๆ เพื่อให้ทำงานได้ดีขึ้น เช่นมีหัวเข่างอพับได้ทำให้การเดินคล่องแคล่ว มีกระเพาะอาหารลำไส้มีหน้าที่ย่อยอาหาร มีปอดทำหน้าที่เกี่ยวกับการหายใจ หัวใจสูบฉีดเลือด และมีหู ตา จมูก ปาก สมอง ซึ่งต่างก็ทำงานเฉพาะหน้าที่ของตัว เมื่ออวัยวะมีหน้าที่ต่างกันไปเช่นนี้ รูปร่างลักษณะของอวัยวะเหล่านั้นก็ต่างกัน และยิ่งกว่านั้น อวัยวะประกอบด้วยส่วนเล็กที่สุดที่เรียกว่าเซลล์นั้น จำต้องขยายให้ใหญ่ขึ้น ๑๐๐-๑,๐๐๐-๑๐,๐๐๐ เท่าจึงจะเห็นได้ เซลล์ของอวัยวะต่าง ๆ ก็มีลักษณะต่างกัน เซลล์ของปอดเหมาะสมในการที่ปอดทำงานแลกเปลี่ยนอ๊อกซิเจนและคาร์บอนไดอ๊อกไซด์ เซลล์ของลำไส้สามารถดูดอาหารเข้าไปใช้ในร่างกาย เซลล์ของไตขับของเสียออก และเซลล์

ของกล้ามเนื้อทำให้เราเคลื่อนไหวได้ เซลล์บางชนิดทำหน้าที่คล้ายตำรวจคอยทำลายเชื้อโรคที่เข้าไปในร่างกาย และยังมีเซลล์ที่ทำหน้าที่อื่นๆ อีกมากมาย ฉะนั้นร่างกายมนุษย์จึงประกอบด้วยเซลล์มากมายหลายชนิด แต่ละเซลล์เป็นหน่วยที่มีชีวิตอันหนึ่ง

เซลล์ประกอบขึ้นด้วยสองส่วน คือ

๑. นูเคลียส

๒. โพรโตพลาสสึม

โพรโตพลาสสึมเป็นของเหลว และเป็นส่วนที่ทำงานของเซลล์

เซลล์ต่างชนิดมีขนาดไม่เท่ากัน บางชนิดเล็กบางชนิดใหญ่ รูปร่างของเซลล์แต่ละชนิดก็มีการดัดแปลงเพื่อให้รูปร่างเหมาะสมกับการทำงานและสิ่งแวดล้อม

เมื่อเซลล์แต่ละตัวเป็นชีวิตหน่วยหนึ่ง ซึ่งมีการเจริญเติบโตและทำงานเป็นอิสระ จึงต้องการอาหารมาเป็นกำลังในการทำงาน เซลล์บางตัวก็นำอาหารมาสร้างสิ่งที่ร่างกายต้องการขึ้น แล้วของเสียที่เกิดจากการทำงานก็ถูกขับออกนอกเซลล์ เป็นของเสียของร่างกาย คาร์บอนไดอ๊อกไซด์ ปอดทำหน้าที่ขับออกไตขับของเสียและนอกจากนั้นก็ขับออกทางทางเดินอาหารและเหงื่อไคล

ตลอดเวลาที่เซลล์มีชีวิตอยู่จะต้องทำงานไม่เช่นนั้นก็จะเหี่ยวแห้งไป แต่ถ้าทำงานมากเกินไปก็จะทำให้เซลล์เพิ่มขนาดโตขึ้นมีกำลังสามารถมากขึ้น ตัวอย่างที่เห็นง่าย ๆ เช่นนักกีฬาใช้แขนข้างเดียวเล่นเทนนิสกล้ามเนื้อข้างนั้นใหญ่โตขึ้นซึ่งเป็นผลเนื่องมาจากเซลล์โตขึ้น แต่การเพิ่มขนาดก็มีขอบเขตจำกัด เช่นเดียวกับคนตรากตรำทำงานซึ่งจะทนอยู่ได้เพียงชั่วระยะหนึ่งเท่านั้น

การเจริญเติบโตของร่างกายนั้นเกิดขึ้นได้โดยเหตุ ๓ ประการ คือ

๑. เซลล์เพิ่มจำนวนขึ้น

๒. เซลล์มีขนาดใหญ่ขึ้น

๓. เซลล์ที่มีอยู่แล้วเคลื่อนที่ไปอยู่ห่างกันออกไปจากเดิม

การที่เซลล์เพิ่มจำนวนมากขึ้นก็เนื่องจากมีการแบ่งตัวของเซลล์ทำให้จำนวนมากขึ้น เซลล์ตัวหนึ่งแบ่งออกเป็นสองตัว เมื่อเซลล์หลาย ๆ ตัวแบ่งตัวก็เป็นผลทำให้อวัยวะใหญ่ขึ้น นั่นก็คือการเจริญเติบโตของร่างกายมนุษย์นั่นเอง

วิธีการแบ่งตัวของเซลล์มีลักษณะเฉพาะคือมีการแบ่งตัวของนิวเคลียสและโพรโตพลาสซึม ถ้ามีการผิดปรกติในระยะของการแบ่งตัว ก็เกิดโรคขึ้นแก่เซลล์ตัวนั้น เป็นผลให้เกิดโรคแก่อวัยวะหรือเกิดการพิการขึ้นซึ่งก็คือเกิดการผิดปรกติขึ้นแก่ตัวผู้นั้นนั่นเอง

ความแก่ชราของมนุษย์ที่เราเห็นเราบอกได้จากรูปร่างลักษณะของร่างกายภายนอก แต่เมื่อเราพิจารณาศึกษาโดยละเอียดพบว่าลักษณะที่เห็นอยู่ภายนอกนั้นเป็นผลจากที่มีการเปลี่ยนแปลงของส่วนประกอบโครงสร้างของอวัยวะนั่นเอง ระยะของชีวิตของเซลล์ก็เป็นวงจรเช่นเดียวกับชีวิตมนุษย์ ในตอนต้นเซลล์เจริญเติบโตจนเต็มที่แล้วทำงานตามหน้าที่อยู่ได้ระยะหนึ่งก็เริ่มเสื่อมลง เช่นเม็ดเลือดแดงปรกติจะมีชีวิตอยู่ได้ระหว่าง ๒๐๐ วัน แต่เซลล์ประสาทนั้นมีอายุยืนยาวอยู่ตลอดชีวิตมนุษย์

ในบางส่วนของร่างกายเมื่อมีการตายของเซลล์ จะมีเซลล์ใหม่เกิดแทนโดยมีการแบ่งตัวของเซลล์ที่ยังเหลืออยู่ ความเร็วของการที่มีเซลล์ใหม่เกิดแทนเซลล์ที่ตายไปก็แล้วแต่ชนิดของเซลล์ ผิวหนังมีเซลล์ชั้นนอกตายหลุดไปกับเหงื่อไคลเรื่อย เซลล์จึงเกิดใหม่เร็วมากเพื่อให้ทันกัน ฉะนั้นจึงเป็นความจริงที่กล่าวว่าขณะที่มีชีวิตอยู่นี้เรากำลังอยู่ในความตาย

ในทางแพทย์พยายามศึกษาค้นคว้าหาวิธีให้ระยะชีวิตของมนุษย์ยาวนานขึ้นและอายุยืนอยู่อย่างมีประโยชน์ ไม่ใช่คนชราไร้สมรรถภาพ โรคร้ายที่เกิดแก่มนุษย์นั้นมีมาก ส่วนที่เกิดจากเชื้อโรคมียารักษาทำลายเชื้อโรคดังที่เราพบเห็นอยู่เป็นจำนวนมาก มะเร็งซึ่งเป็นโรคร้ายแรงชนิดหนึ่งที่ทำลายชีวิตมนุษย์เพิ่มมากขึ้นทุกวัน ซึ่งแม้เรายังไม่ทราบเหตุที่ทำให้เกิดแต่ก็มีทางรักษาได้ ฉะนั้นขอท่านผู้ฟังโปรดติดตามบทความของสถาบันต่อไปที่จะกล่าวถึงลักษณะของโรคมะเร็งและการรักษาโรคมะเร็งให้ได้ผลดีที่สุด.

สวัสดี

มะเร็งในปาก

โดย

นายแพทย์พิสิฏฐ์ วิเศษกุล

สวัสดีท่านผู้ฟังที่เคารพ

อีกครั้งหนึ่งที่สถาบันมะเร็งโรงพยาบาลศิริราช ได้มีโอกาสมาปราศรัยทางวิทยุกับท่านถึงเรื่องมะเร็ง ซึ่งข้าพเจ้ารู้สึกยินดีและขอบคุณกรมประชาสัมพันธ์ไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ท่านได้ทราบแล้วว่า มะเร็งเป็นโรคที่ร้ายแรง ซึ่งเป็นได้ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ และทุกเพศทุกวัย มะเร็งเป็นได้ทั่วไปทุกอวัยวะของร่างกาย มีเพื่อนของข้าพเจ้าหลายคนเคยกล่าวให้กำลังใจเสมอว่า "ถ้าฉันเป็นโรคมะเร็งก็อย่ามารักษาฉันเลย" ถ้อยคำนี้เป็นเครื่องเตือนใจให้ข้าพเจ้าหมกมุ่นกับสมมุติฐานของการเกิดและการให้การวินิจฉัยในระยะต้นที่สุดเพื่อช่วยให้การรักษาสำเร็จสมบูรณ์ ให้คำว่า "สายเสียแล้ว" ของผู้ที่เป็นโรคนี้ห่างไกลออกไปทุกที การศึกษาและความสนใจของประชาชนต่อโรคมะเร็งก็กำลังอยู่แค่เอื้อม

มะเร็งของช่องปากเป็นมะเร็งชนิดหนึ่งของมะเร็งหลาย ๆ ชนิดที่เป็นต่ออวัยวะของร่างกาย มะเร็งของช่องปากเป็นโรคซึ่งเราเห็นได้ง่ายและการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการเจริญของเนื้อร้ายนี้ ก็เป็นไปอย่างรวดเร็ว มีการทำลายของรูปร่างและหน้าที่ของแต่ละที่ก็เป็นไปอย่างรวดเร็ว อาการปวดซึ่งคนไข้มักจะพาตัวเขามาหาแพทย์ก็เกิดขึ้นในระยะต้นเช่นกับปากของมนุษย์ทำงานมากเป็นที่สองรองจากหัวใจ ฉะนั้นความรู้สึกผิดปรกติในช่องปากจึงเป็นที่สังเกตได้ง่าย แต่ยังมีผู้

ป่วยบางรายยังเชื่อในโชคลาง ดวงชะตา หรืองมงายไปรักษากับผู้ที่ไม่มีความรู้ เชื่อตามคำโฆษณาซึ่งมีอยู่ดาษดื่นในขณะนี้ทำให้การรักษาของผู้ที่ชำนาญในเรื่องมะเร็งนี้เกิดความยุ่งยากและมีโรคแทรกซ้อน ผลที่สุดก็รักษาให้หายขาดไม่ได้ และทำให้มะเร็งเป็นสื่อนำทางไปสู่ความตายในที่สุด

ข้าพเจ้าใคร่ที่จะแบ่งกล่าวถึงตำแหน่งของมะเร็งในช่องปากไว้เป็น ๙ ตำแหน่งด้วยกัน

ตำแหน่งแรก คือเป็นที่ริมฝีปากล่าง มะเร็งที่ตำแหน่งนี้เห็นได้ชัด คือตำแหน่งที่เกิดขึ้นอาจจะนูนขึ้นมาเหนือผิวของปาก ถูกต้องมีเลือดออกได้ง่าย เป็นได้ทั่วไปทั้งซ้ายขวา หรือตรงกลาง สุดแต่ตำแหน่งนั้นจะได้รับการเสียดสีหรือถูกความร้อนมากน้อยเพียงไร มะเร็งอีกชนิดหนึ่งอาจจะเป็นแผลลึก ซึ่งจะทำลายเยื่อของปากในเวลาอันรวดเร็ว กินลึกลงไปถึงกล้ามเนื้อของริมฝีปาก ซึ่งคนไข้ก็จะได้ความทรมานในการพูด และการเคี้ยวอาหาร อีกชนิดหนึ่งอาจจะเป็นแผลด้าน ขรุขระ โตช้าๆ ลักษณะอย่างนี้ของมะเร็งก็อาจจะลดความรุนแรงลงบ้างในการดำเนินของโรค แต่อย่าลืมว่าภายในช่องปาก มีพวกเชื้อโรครวมกันอยู่หลายชนิด เนื้อของมะเร็ง หรือแผลที่เกิดจากมะเร็งซึ่งตายแล้วหลุดไป ย่อมเป็นอาหารที่ดีของมัน ถึงแม้ว่ามะเร็งชนิดที่มีลักษณะคล้ายหูดนี้จะโตกว่ามะเร็งที่กล่าวแล้วสองชนิดข้างต้น แต่เมื่อรวมกับเชื้อโรคในช่องปากแล้วก็ย่อมจะช่วยให้ตำแหน่งที่เริ่มเป็นนั้นลุกลามไปอย่างรวดเร็วได้เช่นกัน มาถึงตอนนี้แล้วผู้ที่สนใจฟังก็อยากจะทราบว่าเหตุที่ทำให้มีการเริ่มต้นของมะเร็ง ที่ริมฝีปากล่างนี้ เกิดด้วยสาเหตุอันใด ข้าพเจ้ากล่าวแล้วว่าการเสียดสีที่เกิดขึ้นนาน ๆ ก็จะกลายเป็นจุดเริ่มต้นของมะเร็งได้ ความร้อนของบุหรี่ที่ลามใกล้จะหมดตัว หรือความร้อนของกล้องยาสูบ ควันบุหรี่ที่พ่นออกมาจากมุมหนึ่งมุมใดของปากย่อมเป็นสาเหตุได้ทั้งนั้น สุภาพสตรีบางท่านชอบรับประทานหมากก็เป็นสาเหตุอีกอันหนึ่ง ซึ่ง

ท่านจะถือว่าเป็นสาเหตุสำคัญก็อาจจะไม่ผิด แต่ในนิตยสารทั่วโลกให้ความสนับสนุนว่า หมากนี้เป็นสาเหตุที่สำคัญที่สุดของการเกิดโรค แต่เมื่อข้าพเจ้ามาทบทวนดูถึงมะเร็งซึ่งได้พิสูจน์แล้วว่าเกิดจากยาสูบ (Tobacco) แล้วหวนกลับมาถึงผู้ที่จุกยาฉุนหรือยาจืดเป็นนิสัยที่มุมปากหนึ่งมุมปากใด ที่ตรงนั้นแหละเป็นจุดเริ่มต้นของมะเร็งก็มากราย ในบางครั้งจุดเริ่มต้นของมะเร็งก็อาจจะเป็นฝ้าขาว ๆ ซึ่งทำให้ผู้ป่วยคิดว่า มันเกิดขึ้นเองก็อาจหายเองได้ แต่บางครั้งก็อาจหายไปได้เองอย่างที่คิดไว้ แต่ถ้าผู้ป่วยนั้นรักษาความสะอาดของปากไม่ดีพอ เพิ่มความเสียดสีจากหมากพลูหรือไปเรื่อย ๆ ก็จะทำให้จุดเริ่มต้นนั้นกลายเป็นสภาพของมะเร็ง ๓ ชนิดที่กล่าวมาแล้ว

มะเร็งของริมฝีปากล่างนี้จะกระจายมาที่ต่อมน้ำเหลืองใต้ขากรรไกรล่างบนผิวของต่อมน้ำลาย ซึ่งจะกระจายได้รวดเร็วมากน้อยแค่ไหน ก็สุดแต่ชนิดและการอักเสบจากเชื้อโรคในช่องปาก จากนั้นแล้วก็จะแผ่กระจายมายังต่อมน้ำเหลืองที่คอ นี่ก็เป็นการดำเนินโรคที่ธรรมดาที่สุด ซึ่งการรักษาข้าพเจ้าจะพูดอีกครั้งหนึ่ง

อันที่สองต่อไป มะเร็งอาจจะเกิดขึ้นได้กับริมฝีปากบน แต่เมื่อเทียบส่วนกันแล้ว เป็นได้น้อยกว่าลักษณะของมะเร็งที่ริมฝีปากบนก็เช่นเดียวกับริมฝีปากล่าง และตลอดจนสาเหตุของการเกิดก็ไม่มีอะไรผิดแผกกว่ากัน แต่ข้าพเจ้าพูดว่าเป็นที่ริมฝีปากล่างมากกว่าบน ก็เพราะเหตุว่าริมฝีปากล่างได้รับน้ำหนักและการเสียดสีมากกว่า นอกจากผู้ที่จุกยาฉุนเป็นนิสัยที่ริมฝีปากบนก็จะเป็นสาเหตุที่น่าจะยึดถือเช่นเดียวกัน มะเร็งของริมฝีปากบนอาจจะแผ่กระจายไปที่ต่อมน้ำเหลืองหน้าหู หรือจะแผ่ลงมาที่ต่อมน้ำเหลืองที่บนผิวของต่อมน้ำลายที่คางหรือต่อมที่คอ

มะเร็งที่ลิ้น พบว่าเป็นมะเร็ง ที่เป็นมากที่สุดในช่องปาก เพราะลิ้นเป็นส่วนที่เคลื่อนไหวมากที่สุด ถ้าเราจะแบ่งลิ้นออกเป็น ๓ ส่วน ๒ ใน ๓ ของลิ้น

ทางด้านหน้าพบมะเร็งได้มากที่สุด ส่วน ๑ ใน ๓ หมายถึงโคนลิ้นเป็นส่วนที่เคลื่อนไหวน้อยก็พบได้น้อยกว่าตามลำดับ การที่ลิ้นมีการเคลื่อนไหวซึ่งท่านจะสังเกตได้จากการพูด การกลืนน้ำลาย การช่วยย่อยอาหารให้พ้นขบเคี้ยว เมื่อจุดเริ่มต้นของมะเร็งที่หนึ่งที่ใดแล้ว ก็จะรวมและไล่เซลล์ของมะเร็งไปยังต่อมน้ำเหลืองที่ข้าพเจ้าได้กล่าวแล้ว คือที่ผิวของต่อมน้ำลายที่ใต้คาง ต่อมน้ำเหลืองที่คอได้รวดเร็วเป็นพิเศษ โดยมากมักจะเป็นในตำแหน่งที่ลิ้นได้มีการเสียดสีกับกรามมากกว่าตำแหน่งอื่น ถ้าเป็นอย่างชนิดของมะเร็งซึ่งโตพ้นผิวขึ้นมา ก็จะโตอย่างรวดเร็วมีเลือดออกง่าย ๆ ออกครั้งละมาก ๆ เป็นอาการสำคัญซึ่งทำให้ผู้ป่วยนึกถึงตัวเองและมาหาแพทย์ ถ้าเป็นอย่างชนิดแผลลึก หน้าที่ของลิ้นเกี่ยวกับการพูดเกี่ยวกับการช่วยเคี้ยวย้อนอาหารให้ฟัน ก็จะหมดไปในระยะเวลาอันใกล้ สังเกตได้ง่ายว่าผู้ป่วยที่เป็นมะเร็งที่ลิ้นจะมีกลิ่นเหม็น พูดไม่ชัด น้ำลายสอ กลืนลำบาก ผลสุดท้ายก็จะปวดร้าวมาที่หูของข้างที่เป็นนั้น ท่านผู้ฟังทั้งหลายโปรดอย่าลืมว่าถึงแม้ว่าท่านจะเป็นผู้ที่มีร่างกายแข็งแรงเพียงใดก็ตาม ถ้าท่านไม่ใช้ลิ้นของท่านช่วยในการย้อนอาหารให้กับฟัน เพื่อเพิ่มความเอร็ดอร่อยกับอาหารของท่าน ท่านก็ซูบผอมลงในระยะเวลาอันรวดเร็ว เมื่อท่านขาดอาหารซึ่งท่านควรจะได้ในวันหนึ่ง ๆ ก็จะทำให้การต่อต้านของร่างกายลดน้อยลงพร้อมกับเชื้อโรคในช่องปากมาช่วยผสม ท่านก็จะได้รับความทรมานจากโรคร้ายนี้แรงขึ้น ข้าพเจ้าเคยพบคนไข้ซึ่งมาหา โดยมาบอกอาการว่าเขามีเลือดออกที่ลิ้นและไม่หยุด เมื่อตรวจก็พบมะเร็งตามที่กล่าวมาแล้วจนถึงกับต้องให้การรักษาอย่างปัจจุบัน โดยต้องรีบทำการผ่าตัดผูกเส้นเลือดใหญ่ที่มาเลี้ยงลิ้นส่วนนั้น เพื่อให้เลือดหยุดออกจากแผลมะเร็งโดยทันทีทันใดก็มี

ต่อไปก็เป็นมะเร็งที่เกิดขึ้นในตำแหน่งของกระพุ้งแก้ม ซึ่งมักจะเกิดขึ้นตามรอยของฟันบนและล่างขบกัน ส่วนมากของมะเร็งในตำแหน่งนี้มักจะเกิดเป็นฝ้าขาว ๆ ก่อน ต่อไปก็มีตุ่มเกิดขึ้น ประชาชนส่วนใหญ่ชอบที่จะพักอาหารขณะขบ

เคี้ยวไว้ที่กระพุ้งแก้มนี้ แผลเล็ก ๆ น้อย ๆ ซึ่งเกิดจากอาหารแข็งทิ่มตำ ก็เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดจุดเริ่มต้นของมะเร็งได้ ถ้ามะเร็งเป็นชนิดแผลลึกก็อาจจะกินทะลุออกมาข้างนอก ถ้าเป็นมะเร็งชนิดนูนพ้นผิวก็ยิ่งช่วยทำให้เกิดอาการเลือดออกได้มากทีเดียว มะเร็งอีกชนิดหนึ่งอาจจะเป็นที่เหงือกบนหรือล่างก็ได้ ไม่จำเป็นที่ผู้ป่วยนั้นยังมีฟันแท้เหลืออยู่หรือหมดไปแล้ว ฟันปลอมซึ่งครอบเหงือกไม่สนิทหลวมเกินไปหรือคับเกินไป ก็จะช่วยให้เป็นจุดเริ่มต้นของมะเร็งได้โดยง่าย ฟันที่สกปรกมีหินปูนน้ำลายเกาะ หรือหนองที่เหงือกก็เป็นจุดเริ่มจะเกิดเป็นมะเร็งในผู้ชายร่องของประสาทและหลอดเลือดในโพรงกระดูกขากรรไกรโตกว่าในผู้หญิง เพราะฉะนั้นเมื่อจุดเริ่มเป็นมะเร็งที่เหงือกริมฟัน มะเร็งจะเจริญตัวเลยลงไปตามรากฟัน เข้าไปในโพรงกระดูก ตามเยื่อของประสาทได้รวดเร็วกว่าผู้หญิง จะทำให้ผู้ป่วยนั้นอ้าปากไม่ขึ้นในที่สุด เพราะฉะนั้นทันตแพทย์ย่อมต้องเห็นจุดเริ่มต้นของมะเร็งนี้ได้เร็วกว่า นอกจากนั้นแล้วเมื่อมะเร็งได้ลุกลามลงไปที่รากฟัน ถ้าฟันนั้นโยกคลอนอีกด้วยท่านจงพึงสังเกตว่าเนื้อของเหงือกนั้นบาง หุ้มอยู่บนกระดูกขากรรไกร เมื่อมะเร็งเริ่มจุดของมันแล้วมันก็จะทำลายผิวบางของเหงือกนั้นลึกไปจดกระดูกและกินกระดูกได้รวดเร็ว ซึ่งชาวบ้านเขาเรียกว่า "มะเร็งกรามช้าง" จากนั้นแล้วอาจจะลามมาที่กระพุ้งแก้ม ใต้ลิ้นหรือผนังใต้ลิ้น ถ้ามาที่กระพุ้งแก้มมะเร็งอาจจะกินทะลุมาภายนอกได้เช่นเดียวกัน

ต่อไปมะเร็งที่เพดานอาจจะเริ่มที่หนึ่งที่ใดของเพดานส่วนติดกับขากรรไกรบน หรืออาจจะลึกเลยเข้าไปถึงส่วนอ่อนเพดานก็ได้ พวกนี้มักจะให้ประวัติว่า ถูกกระดูกหรือก้างปลาตำ และแผลกลาย อาการเจ็บปวดมักมีน้อยกว่าส่วนอื่นของช่องปากเพราะในช่องปากตำแหน่งนี้เป็นตำแหน่งที่ไม่มีการเคลื่อนไหวมาก ถ้าผู้ป่วยนึกถึงตัวเองเกิดความรำคาญหรือมีกลิ่นเหม็นจึงได้มาหาแพทย์ เช่นเดียวกันมะเร็งชนิดนี้อาจจะกินทะลุไปถึงกระดูกได้

สุดท้ายก็ถึงมะเร็งของกระดูกของขากรรไกร ซึ่งอาจจะเกิดจากมะเร็งของช่องปากหรือเกิดจากตัวของมันเองก็ได้ ซึ่งส่วนมากจะเกิดในร่องของฟันแต่

ละซิก แต่ที่พบบ่อยมักจะเป็นชนิดที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของเนื้อกระดูก พวกนี้รุนแรงและการแผ่กระจายของมะเร็งไปตามหลอดโลหิต ซึ่งจะไปปล่อยเซลล์ของมะเร็งได้ไกล ๆ เช่นที่สมอง ที่ปอด ที่ตับ และมักเป็นกับวัยหนุ่มสาว จากตำแหน่ง ๙ ตำแหน่ง ที่ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้วนั้น ท่านอาจจะทราบอย่างคร่าว ๆ ถึงจุดแรกเริ่มของมะเร็งในช่องปาก

การรักษา แบ่งออกเป็น ๓ วิธีด้วยกัน

วิธีที่ ๑ คือการรักษาจุดหรือตำแหน่งเริ่มต้นของมะเร็ง ซึ่งการรักษานี้แบ่งออกได้เป็น ๓ วิธี

๑. คือการใช้แร่เรเดียมฝังจากนายแพทย์ผู้ชำนาญ คำนวณรังสีต่อเนื้อที่ของมะเร็งได้ถูกต้อง แล้วก็จะรักษาให้หายขาดได้ ถ้ามะเร็งนั้นยังไม่ลุกลามไปที่อื่น

๒. การรักษาจุดหรือตำแหน่งเริ่มต้น โดยใช้รังสีซึ่งข้าพเจ้าจะไม่อธิบายว่า รังสีนั้นมีประสิทธิภาพอย่างไรบ้างให้ละเอียดออกไป แต่ท่านที่ชำนาญเท่านั้นที่จะให้การรักษามะเร็งด้วยรังสีเป็นไปอย่างถูกต้องและไม่มีอันตราย ที่ข้าพเจ้ากล่าวว่าท่านผู้ชำนาญเท่านั้น หมายถึงว่า ถ้ามะเร็งซึ่งได้รับการรักษาด้วยรังสีหรือแร่เรเดียมแล้วไม่หาย ย่อมเป็นการยากที่จะให้การรักษาอีกครั้งหนึ่ง เมื่อมะเร็งกลับลุกลามขึ้นใหม่ เพราะมะเร็งที่กลับลุกลามขึ้นใหม่จากผู้ที่ไม่ชำนาญนี้แล้วจะเจริญรวดเร็วกระจายเซลล์รวดเร็ว มีฤทธิ์ทำลายรวดเร็วที่สุดทีเดียว

ต่อไปคือการรักษาจุดหรือตำแหน่งแรกเริ่มด้วยการผ่าตัด ศัลยแพทย์ทุกคนที่เกี่ยวข้องควรจะมีหลักและความรู้อย่างดียิ่งต่อลักษณะของมะเร็งแต่ละตำแหน่ง แต่ละชนิดถึงการดำเนินโรคและการลุกลามของมัน ฉะนั้นศัลยแพทย์ทุกคนต้องมีหลักความรู้ถึงพยาธิสภาพของมัน เราจะต้องตัดมะเร็งออกให้หมดโดยมีเนื้อดีติดอยู่โดยรอบ ถ้าหากเราตัดออกไม่หมดและมะเร็งนั้นเกิดกลับเป็นขึ้นใหม่ก็เป็นการยากที่จะให้การรักษาให้หายขาดได้เช่นเดียวกัน

ต่อไปการรักษาจุดกระจายของมะเร็งแต่ละที่ต่าง ๆ ในช่องปาก ภายหลังรักษาจุดหรือตำแหน่งเริ่มต้นของมะเร็งแล้ว เพราะฉะนั้นเราจะไปรักษาจุดกระจายของมะเร็งซึ่งมายังต่อมน้ำเหลืองและตำแหน่งต่าง ๆ ของคอก่อนที่เราจะหยุดหรือระงับจุดเริ่มต้นไม่ได้เป็นอันขาด การรักษาจุดกระจายของมะเร็งที่คอนี้ ก็รักษาได้สองวิธี คืออาจจะรักษาด้วยการใช้รังสี ถ้าผู้ป่วยนั้นไม่แข็งแรงพอที่จะรับการผ่าตัดได้ หรือว่าต่อมน้ำเหลืองนั้นไม่โตเกินไป แต่ถ้าเผื่อต่อมน้ำเหลืองนั้นโตและมะเร็งที่มายังต่อมนั้นทำลายเนื้อต่อมนั้นออกมาจนทะลุถึงผิวหนัง เราก็จะรักษาไม่ได้ด้วยอาการผ่าตัดเช่นเดียวกัน แต่ที่ได้ผลดีที่สุด คือการรักษาโดยการผ่าตัด เราพยายามที่จะเอาต่อมน้ำเหลืองที่คอออกมาให้มากที่สุดรวมทั้งต่อมน้ำลายที่ข้าง ๆ ใต้ขากรรไกรล่างด้วย ตามที่ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้วว่า ในระยะของการเกิดโรคของมะเร็งย่อมต้องมาที่ต่อมน้ำเหลือง ซึ่งโตพอที่จะคลำได้หรือในระยะที่มันกำลังเดินทางมาก็ตาม ซึ่งเราทราบแล้วว่าถึงอย่างไรมันจะต้องมา ข้าพเจ้าจึงขอกล่าวถึงหลักของการรักษาประการที่สาม คือให้การรักษาโดยการผ่าตัดโดยเอาต่อมน้ำเหลืองนั้นออกเสียเลยทีเดียว ภายหลังเราให้การรักษาจุดเริ่มต้นแล้ว โดยไม่ต้องรอคอยว่าต่อมน้ำเหลืองที่คอจะคลำได้

ในที่สุดนี้ ข้าพเจ้าวิงวอนให้ท่านทั้งหลายที่ได้กรุณาฟังข้าพเจ้าพูด จงสังวรและนึกถึงตัวท่านเองให้มาก อย่างน้อยที่สุดท่านก็คงจะทราบแล้วว่า มะเร็งในช่องปากนี้เกิดขึ้นได้อย่างไร ที่ใด และการรักษาให้ได้ผลดีหรือหายขาดได้อย่างไรบ้าง

สถาบันมะเร็ง โรงพยาบาลศิริราชยินดีที่จะต้อนรับท่านผู้สนใจและตรวจรักษาให้ท่าน ถึงแม้ว่าเราจะมีสถานที่และกำลังอยู่ในวงจำกัด แต่ข้าพเจ้าหวังว่าในวันหนึ่งข้างหน้าท่านผู้เมตตาคุณทั้งหลายจะส่งเสริมและพยุงฐานะของสถาบันให้ดำรงอยู่และสถิตอยู่คู่กับชาติไทยที่รักตลอดไป.

สวัสดี

มะเร็งของปาก ชนิดแผลด้าน

โดย

นายแพทย์พิสิฏฐ์ วิเศษกุล

สวัสดีท่านผู้ฟังที่เคารพ

อีกครั้งหนึ่งที่สถาบันมะเร็ง ร.พ. ศิริราช ได้มีโอกาสมาให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับเรื่องมะเร็ง ด้วยความกรุณาของกรมประชาสัมพันธ์ ข้าพเจ้าขอถือโอกาสขอบพระคุณด้วยเป็นอย่างยิ่ง

ข้าพเจ้าไม่อยากจะพูดอะไรให้รุนแรง หรือให้ท่านผู้ฟังกลัวหรือเกลียดโรคนี้ แต่ก็จะย้ำถึงการดำเนินของโรคนี้ขึ้นไปอยู่เรื่อย ๆ ภายหลังที่ได้ตั้งต้นมะเร็งหลายชนิดซึ่งเกิดภายในมองไม่เห็นทั้งตัวผู้ป่วยและเพื่อนญาติ จะแสดงออกมาก็เพียงแต่อาการเท่านั้น ซึ่งส่วนใหญ่ก็มีอาการเพลีย เบื่ออาหาร ผอมลง สุดท้ายก็มีอาการปวดและมีโลหิตออกครั้งละมาก ๆ จนเป็นสาเหตุของการตายได้ ฉะนั้นการให้ความรู้แก่ท่านผู้ฟังก็อยากเพียงแต่ให้ท่านผู้ฟังรู้จักและควรปรึกษาแพทย์ ถ้ามีเหตุหนึ่งเหตุใดในความรู้สึกว่าท่านนั้นผิดปกติไป

ครั้งก่อนข้าพเจ้าได้พูดถึงเรื่องมะเร็งของปาก ซึ่งตำแหน่งของมะเร็งเป็นได้หลายที่ด้วยกัน และข้าพเจ้าได้บรรยายไปแล้วโดยละเอียดตลอดจนชนิดของมะเร็ง ซึ่งข้าพเจ้าอยากพูดย้ำเรื่องนี้อีกครั้งหนึ่ง มะเร็งในปากแบ่งออกได้ ๓ ชนิดด้วยกัน โดยแบ่งจากลักษณะที่มองเห็นด้วยตาเปล่า ถ้าบานออกมาคล้ายดอกกะหล่ำ เจริญรวดเร็ว เขาเรียกพวกนี้ว่า Proliferative type ถ้าจะเรียกเป็นภาษาชาวบ้าน เขาก็เรียกว่า "แผลบาน" อีกชนิดหนึ่งเป็นแผลขอบนูน การเจริญของแผลกินลึกลงไป มีการทำลายของเนื้อหนังใกล้เคียง สุดท้ายก็มีโลหิตไหล

ออกรวดเร็ว พวกนี้เป็นพวก Ulcerative type หรือเรียกว่า "แผลลึก" ในสองชนิดนี้ ผู้ป่วย ญาติผู้ป่วย หรือแพทย์ก็บอกได้ ส่วนอีกชนิดหนึ่งผู้ป่วยมีความรู้สึกอยู่ตลอดเวลา มีความไม่ปกติเกิดขึ้นภายในช่องปาก ส่วนใหญ่ที่เพดานหรือข้างแก้ม ในครั้งแรกมีความรู้สึกคล้ายเมื่อเอาลิ้นไปดุนถูกยังของสาก ๆ หรือคล้ายกับเมื่อถูกของร้อน โดยมีอาการแสบ ๆ ในระยะต้นแล้วเริ่มมีอาการปวดต่อมาทุกครั้งที่รู้สึกว่ามีอะไรเกิดขึ้นก็จะใช้ลิ้นดุนหรือพยายามถูกอยู่เรื่อย ๆ ลักษณะแผลอย่างนี้ เราเรียกตามภาษาแพทย์ว่า Verrucous type หรือเรียกอย่างคนสามัญว่า "แผลด้าน" แผลพวกนี้สำคัญมาก ซึ่งเป็นแผลตรงกับความปรารถนาของข้าพเจ้าที่จะให้ท่านผู้ฟังพึงสังเกต แผลพวกนี้เจริญไปช้ามาก หรือจะเรียกง่าย ๆ ว่าช้ากว่าสองแผลที่กล่าวมาแล้ว ทั้งอาการที่เกิดขึ้นและความเจริญของมัน ในสองพวกแรกแพทย์มักจะตรวจต่อมน้ำเหลืองที่คอ และใต้คาง ประกอบการพิจารณาว่า แผลนั้นน่าจะเป็นมะเร็งหรือไม่ พร้อม ๆ กับการตัดเนื้อนั้นมาตรวจเพื่อให้การวินิจฉัยที่แน่นอนในขั้นสุดท้าย ซึ่งเราจะบอกได้ว่าใช่มะเร็งหรือไม่ แต่แผลด้านนี้ การแผ่กระจายไปยังต่อมน้ำเหลืองก็ช้า มองดูก็คล้าย ๆ กับมีปฏิกิริยากับความร้อน หรือการอักเสบเสียดสีธรรมดา และครั้งสำคัญคือการตัดเนื้อออกมาตรวจเพื่อการวินิจฉัยขั้นสุดท้าย พยาธิแพทย์ก็ให้การวินิจฉัยว่าเป็นมะเร็งไม่ได้ เพราะตัดเนื้อออกมาให้ไม่พอ บอกเพียงว่ามีความเจริญของเซลล์เยื่อบุมากผิดปกติเท่านั้นเอง โดยไม่มีมะเร็ง พูดง่าย ๆ ผู้ป่วยก็จะสบายใจ ถ้าความชำนาญของท่านผู้รักษามีมากไม่พอก็มักจะเพิ่มยาปฏิชีวนะ เพื่อให้การรักษาเฉพาะที่มากขึ้นเท่านั้นเอง การเจริญของมันก็ไปเรื่อย ๆ ช้า ๆ วันแล้วก็เดือน ตำแหน่งที่เกิดก็ไม่หายและกลับเป็นมากขึ้นอีก ถ้าผู้ป่วยข้องใจก็จะเริ่มมีปฏิกิริยาเริ่มเปลี่ยนแพทย์ผู้รักษา เริ่มเขว ก็เป็นเหยื่อของผู้โฆษณาชวนเชื่อ ให้ไปรักษาอย่างโน้นอย่างนี้ เศรษฐกิจในครอบครัวก็ขัดสนทุ่มเทเงินทอง สุดท้ายเมื่อมาถึงแพทย์ผู้รักษาก็ช้าไปเสียแล้วซึ่งน่าเสียดายมาก ข้าพเจ้าพบแผลชนิดนี้บ่อย ๆ

ฉะนั้น จึงมีการถกเถียงกันมากเมื่อมีการประชุมร่วมกันระหว่างศัลยแพทย์ พยาธิแพทย์ และรังสีแพทย์ เพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของคนไข้ที่จะได้รับ พอพูดถึงตรงนี้ท่านผู้ฟังพอจะเข้าใจหรือยังว่า ในการรักษาผู้ป่วยมะเร็งครั้งหนึ่งๆนั้น จะต้องผ่านท่านทั้งสามเหล่านี้เสมอ เพื่อจะแยกการรักษาอย่างไรว่าผู้ป่วยนี้ควรได้รับการรักษาด้วยอะไร ด้วยรังสี หรือด้วยการผ่าตัด สถาบันมะเร็ง ร.พ. ศิริราช เรามี Tumour Clinic ขึ้นก็เพื่อมีการประชุมดังกล่าวแล้ว ปัญหามีอยู่ว่า ทำไมพยาธิแพทย์อ่านไม่ได้ว่ามีมะเร็งอยู่ ก็เพราะศัลยแพทย์ตัดไปให้อ่านไม่ได้ อยู่ที่มือของศัลยแพทย์หรือเพราะมะเร็งพวกนี้ ถ้าข้าพเจ้าจะเปรียบก็คล้ายกับถอผักบุ้งศัลยแพทย์ได้เด็ดมาแต่ยอดมาให้พยาธิแพทย์ โดยไม่มีราก พยาธิแพทย์ก็บอกให้ว่า เป็นมะเร็งไม่ได้ ก็บอกแต่เพียงมีการเจริญงอกงามของเซลล์บุเยื่อผิวเท่านั้นเอง จะให้พยาธิแพทย์บอกได้ ก็ต้องตัดให้กว้างออกไปอีกถึงใจกลางหรือถึงโคน โดยมีรากติดออกมาด้วย ในบางครั้งแผลชนิดนี้มีการเจริญออกมาตามผิว ๆ แผ่กว้างออกไป แต่ในระยะหนึ่งไม่กินลึกเกินระดับปรกติของเยื่อบุ พยาธิแพทย์ก็บอกให้เป็นมะเร็งยากเหมือนกัน พวกนี้จึงเป็นพวกลวง ระหว่างพยาธิแพทย์กับศัลยแพทย์ ในด้านการรักษาพวกนี้ก็มักจะมีความต้านทานสูงต่อแสงรังสีเอ็กซ์เสียด้วย ยิ่งในที่ ๆ เป็นชิดกับกระดูกก็จะมีการกินทะลุกระดูกด้วย การให้การรักษาต่อรังสีเอ็กซ์จึงต้องเพิ่มความระมัดระวังยิ่งขึ้น ถ้ารังสีเอ็กซ์ถูกส่วนของกระดูกมากเกินไปกระดูกส่วนนั้นก็จะตาย เป็นการเพิ่มอาการแทรกซ้อนขึ้นอีก ฉะนั้น ถ้าเป็นที่เพดานจึงเป็นข้อหนึ่งซึ่งจะต้องตัดสินใจลงไปว่าจะต้องตัดเอาออกมากับชิ้นเนื้อด้วย ฉะนั้น ถ้าในรายที่เป็นน้อย ๆ โดยขนาดไม่เกิน ๑ ซ.ม. ในเส้นผ่าศูนย์กลางก็ควรจะตัดออกมาให้หมดดีกว่าจะเอาเนื้อมาตรวจเพียงเล็กน้อย เพื่อหวังในการวินิจฉัยโรคเท่านั้น ข้าพเจ้าเคยพบคนไข้คนหนึ่งเป็นแผลด้านในปากนี้มากว่า ๒ ปี ที่ตรงกระพุ้งแก้ม แล้วมาหาเมื่อแผลนั้นกินทะลุออกมาข้างนอก ถามผู้ป่วยว่าทำไมถึงได้มาจนช้าอย่างนี้ ผู้ป่วยตอบอย่างตรงไปตรงมาว่า เขาไม่

รู้สึกว่าเป็นอะไรมาก เจ็บก็ไม่เจ็บ เลือดก็ไม่ออก คิดว่ามันเป็นเองก็ควรหายไปเอง แต่ครั้งสุดท้ายได้ไปพบแพทย์ แพทย์จึงแนะนำให้มาโรงพยาบาล ท่านผู้ฟังที่เคารพ ท่านจะเห็นว่าแผลด้านนี้ มีความรุนแรงมากมายเท่าไหน ประการหนึ่งแพทย์ผู้ให้การรักษา มีความลังเลในการรักษาว่าเป็นมะเร็งใช่หรือเปล่า โดยการตัดเนื้อเอาไปวินิจฉัยซ้ำแล้วซ้ำเล่า ยังบอกได้ยากว่าเป็นมะเร็ง ประการที่สองการเจริญของมันเป็นไปช้า ๆ ตามผิวกินเวลาจำนวนปี ก่อนที่มันจะทะลุออกมาถึงด้านนอกของปาก การรักษาในขั้นสุดท้ายจึงเป็นเรื่องยุ่งยากมากทีเดียว ท่านกรุณาอย่าคิดว่าท่านจะมารักษาเมื่อไรก็ได้ มะเร็งมีการดำเนินโรคไปตามระยะ ๆ ของมัน มะเร็งที่เป็นน้อย ๆ อย่างเช่นที่มองเห็นด้วยตาเปล่าได้ การรักษาไม่มีอะไรยุ่งยากเลย แต่ถ้าท่านปล่อยทิ้งไว้ยิ่งเพิ่มอัตราตายให้มากยิ่งขึ้นไปอีก ทำไมข้าพเจ้าถึงย้ำเสมอว่า มะเร็งซึ่งเป็นน้อยมีโอกาสหายได้เสมอ แต่ถ้าปล่อยตามใจของท่านซึ่งคิดว่าเป็นระยะไหนก็ตาม แพทย์ย่อมรักษาเยียวยาให้หายขาดได้ ซึ่งหาเป็นเช่นนั้นไม่ ในบางครั้งซึ่งข้าพเจ้าก็คิดไม่ออกเลยว่า มะเร็งเกิดขึ้นที่ริมฝีปากล่างในจำพวกแผลด้านนี้ปล่อยทิ้งไว้จนเกือบ ๓ ปีแล้วจึงมาโรงพยาบาลเมื่อคนไข้ผ่านสถาบันมะเร็ง ร.พ. ศิริราช ท่านผู้ฟังที่เคารพ ลองหลับตานึกวาดภาพคนไข้ซึ่งนั่งอยู่ตรงหน้าท่านว่าเขามีรูปร่างและลักษณะอย่างไร ผู้ป่วยคนนี้ได้ถูกมะเร็งชนิดแผลด้านกัดกินริมฝีปากล่างกร่อนเหวอะหวะจนจดลูกคางกินลึกเข้าไปในกระพุ้งแก้ม ลามไปจนถึงริมฝีปากบน แล้วผู้ป่วยก็ยังมีความหวังอยู่เสมอว่าเมื่อมาถึงโรงพยาบาลศิริราชแล้วจะต้องได้รับการเยียวยาให้หายเป็นปกติเหมือนเมื่อ ๓ ปีก่อน ตามสถิติของมะเร็งที่เกิดที่ริมฝีปากในต่างประเทศยังไม่เคยพบว่ามันจะเดินมาถึงต่อมน้ำเหลืองที่ใต้คางหรือที่คอ แต่ในประเทศเรา ด้วยความที่ไม่มีความรู้หรือหลงเชื่อในคำโฆษณาชวนเชื่อ โดยพยายามรักษาด้วยยาซึ่งมีสรรพคุณอย่างโน้นอย่างนี้หรือยาผีบอก จนในที่สุดเมื่อให้การรักษาแล้ว ก็จะพบเสมอว่ามีต่อมน้ำเหลืองที่คอมีมะเร็งอยู่ด้วย นี่ก็เป็นส่วนหนึ่งซึ่งไม่ควรที่จะมา

โรงพยาบาลช้าอย่างนี้ เมื่อให้การรักษาในที่ ๆ มันเริ่มต้นโดยถูกวิธีก็พบแล้ว ยังจะต้องเพิ่มงานให้แพทย์ต้องรักษาจุดที่สอง คือเอาต่อมน้ำเหลืองที่คอออกอีกด้วย ท่านก็จะต้องเจ็บตัวถึงสองครั้ง แล้วก็เลยพูดกันจนติดปากว่า เป็นมะเร็งแล้วก็รักษาไม่หาย ข้าพเจ้าอยากจะเรียนว่า แผลใด ๆ ซึ่งมันเกิดขึ้นในปากมันย่อมจะหายเองได้ในราว ๆ ๗-๑๐ วัน ถ้าช้าไปกว่านั้นแล้วกรุณาอย่านิ่งนอนใจเลย ความสะอาดของปากและฟันเป็นเครื่องป้องกันการเกิดของมะเร็งในปากได้ดีที่สุด

พวกแผลด้านโดยมากมักเป็นได้ทั้งสองเพศ แต่อยู่ในวัยที่มีอายุ และมักจะปีนกับพวกที่ชอบรับประทานหมาก ท่านที่ชอบรับประทานหมากมักจะรู้ว่าตัวเองนั้นปากสะอาด แต่ตรงกันข้าม ข้าพเจ้าอยากจะเรียนว่า หมากที่รับประทานเข้าไปนั้น นอกจากจะมีพวกเคมีหรือสารบางชนิด ซึ่งคอยทำลายเยื่อบุของช่องปากแล้ว ยังเป็นสิ่งหมักหมมก่อให้เกิดการเจริญของเชื้อโรคบางชนิดได้ เมื่อเยื่อบุของช่องปากถูกทำลาย ก็ย่อมมีเซลล์เยื่อบุใหม่เจริญขึ้นมาแทนที่ การที่มีสิ่งคอยกระตุ้นเตือนให้มีการทำลายและมีการเจริญอยู่อย่างนี้เรื่อย ๆ ไป ก็เป็นธรรมดาเหลือเกินที่ที่ตรงนั้นก็จะเป็นจุดเริ่มต้นของมะเร็ง หมากนี้ก็เป็นสิ่งเสพย์ติดชนิดหนึ่ง ถ้าพูดตามแง่เศรษฐกิจแล้วก็ไม่สู้จะรุนแรงอะไรนัก แต่ถ้าพูดถึงในแง่ของเศรษฐกิจซึ่งถ้าผู้ป่วยเป็นมะเร็งแล้ว ก็ยิ่งเป็นเรื่องที่น่าคิดในเวลาภายหน้า มะเร็งในปากเมื่อเกิดขึ้นแล้วยังมีอาการสำคัญอีกอันหนึ่ง คือน้ำลายจะไหลออกมามาก เมื่อผสมกับแผลซึ่งมีการเจริญเร็วและตายเร็วก็ยิ่งช่วยทำให้เชื้อโรคในปากทั่วตัวของมันเองกระตุ้นให้แผลนั้นเจริญเร็วขึ้นอีก แต่ทำไมผู้ที่เป็นมะเร็งในปากยังไม่ยอมหยุดกินหมาก ก็เพราะเหตุว่านอกจากเขาจะติดหมากอยู่ หมากยังจะช่วยทำลายกลิ่นเหม็น ผู้ป่วยถึงทนอยู่ได้ กว่าจะมาหาแพทย์ผู้รักษาก็กินเวลาเป็นปี

ภายหลังที่สถาบันมะเร็งได้มีโอกาสได้มาให้ความรู้ทั้งทางวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ ประชาชนก็เริ่มตื่นตัวมารับการตรวจและรักษามากขึ้น แต่ยัง

เป็นที่น่าเศร้าใจว่า ส่วนใหญ่ของผู้ป่วยนั้นมาในระยะร้ายแรงกว่าครึ่ง แต่ทางสถาบันมะเร็งยังหวังอยู่เสมอว่า ในวันหนึ่งข้างหน้าในระยะเวลาอันใกล้นี้คงจะได้พบผู้ป่วยในระยะแรกบ้าง

สาเหตุของการตายของประชาชนในระยะ ๑๐ ปีข้างหน้า ข้าพเจ้าคิดว่ามากกว่า ๕๐ เปอร์เซ็นต์ คือมะเร็ง การแพทย์ได้เจริญไปแล้วทุกสาขา การเยียวยาผู้ป่วยด้วยยาปัจจุบันแผนใหม่ได้ลดอัตราตายของผู้ป่วยเป็นลำดับ แต่เพราะมะเร็งไม่มีอาการแสดงมากมายในระยะต้น นี่เองจึงเป็นเหตุให้ผู้ป่วยรอไปจนกว่าจะเกิดอาการ จึงเป็นการยากที่จะเยียวยาในระยะสุดท้ายของโรค

ท่านผู้ฟังที่เคารพ ท่านคงจะปรารภและเคยถามตัวเองว่า สมัยนี้ทำไมมะเร็งจึงเป็นมากกันเสียจริง ๆ ข้าพเจ้าขอตอบสั้น ๆ ว่า ผู้ป่วยสมัยนี้มีการศึกษาดีขึ้นมาก ดีพอที่จะนึกถึงตัวเองในเรื่องป่วยไข้ แล้วรู้จักโรคโดยบอกกันต่อ ๆ ไปถึงความร้ายแรงของมัน ทางโรงพยาบาลก็เพิ่มงานในด้านการรักษามากขึ้น สาเหตุของการตายจึงรู้มากขึ้นกว่าสมัยก่อน

สุดท้ายนี้ผมขอสรุปว่า มะเร็งในปากเป็นของที่เห็นได้ด้วยตา เมื่อเกิดขึ้นแล้วก็เป็นเครื่องกีดขวางการขบเคี้ยว ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่ควรหลีกเลี่ยงเลยทีเดียวที่จะมาปรึกษาแพทย์เสียเมื่อเริ่มเป็น ถ้าปล่อยทิ้งไว้เพราะความกลัวโรงพยาบาลของท่านนั้นแหละ จะเป็นเครื่องช่วยทำลายชีวิตของท่านเอง และแผลด้านของมะเร็งชนิดหนึ่งนี้ เป็นแผลซึ่งไม่แต่ลวงท่านเอง ยังทำให้แพทย์ผู้รักษาบางท่านเขว โดยให้ความเอาใจใส่น้อยลงไปอีกด้วย.

สวัสดี.

มะเร็งกระเพาะอาหาร

โดย

นายแพทย์ เสนอ อินทรสุขศรี

สวัสดีท่านผู้ฟังที่เคารพ

ในชีวิตและความเป็นอยู่ของมนุษย์เราทุกวันนี้ เราต้องต่อสู้กับธรรมชาติ ต้องต่อสู้กับการครองชีพ ต้องทำงานเพื่อให้ได้มาซึ่งการอยู่ดีกินดี ต้องต่อสู้กับโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา มะเร็งเป็นโรคหนึ่งที่เราจะต้องต่อสู้เพื่อหวังผลอยู่เสมอว่า วันหนึ่งเราจะต้องเป็นผู้ชนะ แต่ในการทำสงครามกับโรคมะเร็งนั้น ศัตรูตัวร้ายที่มาคอยขัดขวางมิให้เราได้มีโอกาสจะต่อสู้ให้ชนะโรคมะเร็งได้นั้นก็คือความหวาดกลัว การปล่อยทอดทิ้งไม่เอาใจใส่ตนเอง ความหลงผิดต่อสิ่งอันไร้สาระ และความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ๔ ประการนี้คือศัตรูตัวร้ายฉกาจที่เราควรจะได้กำจัดมันเสียก่อน

ทำไมข้าพเจ้าจึงกล่าวเช่นนั้น เมื่อ ๒ สัปดาห์มานี่เอง ข้าพเจ้าได้รับผู้ป่วยชายรายหนึ่งไว้ เพื่อการรักษา ไม่ใช่เป็นครั้งแรกที่ผู้ป่วยรายนี้มาพบกับข้าพเจ้า แต่เป็นครั้งที่สอง ซึ่งห่างจากครั้งแรกที่ข้าพเจ้าได้พบถึง ๒ เดือนเต็ม ๆ ผู้ป่วยรายนี้ข้าพเจ้าได้พบและวินิจฉัยโรคได้ตั้งแต่ครั้งแรกแล้วว่าเป็นมะเร็งของกระเพาะอาหาร ข้าพเจ้าแนะนำแล้วก็เปลี่ยนเป็นปลอบโยน และในที่สุดก็เป็นเคี่ยวเข็ญให้คนไข้รายนี้ยินยอมรับการรักษาโดยวิธีผ่าตัดเสีย คนไข้หวาดกลัวต่อการผ่าตัดอย่างยิ่งแม้จะได้ชี้แจงอย่างไรก็ตาม เรื่องนี้แพทย์ทุกคนถือว่าเป็นเรื่องธรรมดาที่จะได้พบเสมอ ๆ แต่ที่ทำให้ข้าพเจ้าเสียใจอย่างยิ่งก็คือ นอกจากการปฏิเสธอย่างไม่มีใยดีแล้ว ยังแจ้งว่าตนจะไปรักษายากลางบ้าน ซึ่งมีการใช้ยาดับ ตลอดจน

มีการเสกคาถาต่าง ๆ อีกด้วย ผู้ป่วยหลงผิดไปอย่างไม่อาจแก้ไขได้ ทั้ง ๆ ที่ขณะนั้นโรคที่เป็นอยู่เขาก็ได้ปล่อยทอดทิ้ง ไม่ได้เอาใจใส่มานานพออยู่แล้ว อีกทั้งตัวเขาเองก็หาได้รู้ถึงอันตราย และความร้ายของมะเร็งแม้แต่น้อยไม่

ในการรับไว้ครั้งนี้ ข้าพเจ้าได้ทำผ่าตัด ทั้ง ๆ ที่ผนึกกับความรู้ของตนว่ารายนี้ไม่อาจจะรักษาได้อีกแล้วเพราะมะเร็งคงไปไกลมาก แต่ก็ยังหวังอยู่ว่า ถ้าหากจะได้ผ่าตัดสำรวจดู บังเอิญจะเป็นโชคของคนไข้ พอที่จะช่วยเหลือวิธีใด ๆ ได้บ้างก็ยังดีกว่าไม่ได้ทำอะไรเสียเลย เป็นจริงดังที่ได้คิดการณ์ไว้ล่วงหน้าแล้ว มะเร็งที่กระเพาะอาหารโตมาก และติดกับอวัยวะต่าง ๆ เช่นตับอ่อน อย่างแน่นอีกทั้งยังแพร่กระจายไปสู่ตับ ต่อมน้ำเหลืองต่าง ๆ ในช่องท้อง ลำไส้ใหญ่ และเยื่อบุช่องท้องทั่วไป ข้าพเจ้าเย็บปิดแผลหน้าท้องพร้อมกับคิดว่า อายุของเขาเพียง ๔๗ ปีนี้คือบั้นท้ายของชีวิตของเขาเสียแล้ว

นี่คือ เหตุการณ์ที่ไม่ใช่เกิดขึ้นเพียงครั้งเดียวที่ข้าพเจ้าได้ประสบ แต่เป็นเหตุการณ์ที่ข้าพเจ้าได้พบอยู่บ่อย ๆ โดยตนเองไม่อาจจะให้ความช่วยเหลือได้ ถ้าหากท่านจะได้เห็นคนสักคนหนึ่ง กำลังได้รับทรมานและกำลังจะสิ้นชีวิตลงไปทีละน้อย โดยไม่อาจจะให้ความช่วยเหลือได้ ท่านจะมีความรู้สึกอย่างไร ความรู้สึกนั้นคือความรู้สึกของแพทย์ทุก ๆ คน หากแต่ว่ามากกว่าหลายเท่านัก เพราะหน้าที่แห่งการรับผิดชอบมีอยู่ด้วยในจิตใจ

แต่เราจะไม่มีทางช่วยคนเหล่านี้บ้างหรือ จะปล่อยให้เป็นไปเช่นนี้ต่อไปหรือ เรามี–มีทางช่วยเหลือ ทุกคนต้องร่วมมือกัน แพทย์มีหน้าที่ให้ความรู้ และให้การรักษา โรคมะเร็งไม่ใช่โรคที่รักษาให้หายขาดไม่ได้ แต่จะหายขาดได้อย่างแน่นอนก็ต่อเมื่อโรคมะเร็งนั้นเริ่มต้นเป็นใหม่ ๆ ประชาชนทุกคนจะต้องช่วยกันสนับสนุน จะต้องช่วยชี้แจงแนะนำในทางที่ถูก อย่าพาผู้ป่วยให้หลงผิด ความกลัวต่อวิธีการรักษาที่ถูกต้อง การทอดทิ้งไม่สนใจต่ออาการผิดปกติของตน การ

หลงผิดต่อการรักษาอันหลอกลวงไร้สาระ และความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ คือศัตรูอันร้ายที่คอยขัดขวางไม่ให้เราต่อสู้กับโรคมะเร็ง

มะเร็งของกระเพาะอาหาร เป็นมะเร็งที่ทำให้ประชากรของโรคตายลงเป็นจำนวนมาก ถ้าพูดถึงมะเร็งตามทางเดินอาหารแล้ว ก็นับว่ามีมากพอดู คือจะมีราว ๆ ๔๐ % ของทั้งหมด มีผู้ทำสถิติไว้ว่าเกิดขึ้นในผู้ชายมากกว่าผู้หญิงราว ๆ ๒ เท่า และก็เหมือนกับมะเร็งที่อวัยวะอื่น ๆ คือ มักเกิดในคนสูงอายุ ระหว่าง ๕๐–๘๐ ปี แต่คนอายุระหว่าง ๓๐–๔๐ ปีนั้น ก็ปรากฏว่าเกิดมะเร็งที่กระเพาะอาหารได้เหมือนกัน

คงจะมีปัญหาว่ามีเหตุใดหรือที่ทำให้เกิดเป็นมะเร็งที่กระเพาะอาหารขึ้น สาเหตุนั้นยังหาได้ทราบเป็นที่แน่นอนไม่ มีบางคนเชื่อว่าก่อนเป็นมะเร็งนั้นจะมีเนื้องอกเล็ก ๆ คล้าย ๆ หัวริดสีดวง เกิดขึ้นก่อนมานาน ๆ แล้วจึงกลายเป็นมะเร็งในภายหลัง และหัวก้อนเนื้องอกนี้จะต้องมีอยู่หลาย ๆ หัวด้วย มีหลายคนเชื่อกันว่ากระเพาะอาหารอักเสบเรื้อรังนั้นเป็นต้นเหตุให้กลายเป็นมะเร็งได้ ถ้าเป็นเช่นนั้น อาหารที่เผ็ดจัด เปรี้ยวจัด หรือรสจัด ๆ การสูบบุหรี่จัด อาหารไม่เป็นเวลา โรคเลือดจางบางชนิดและการดื่มเหล้าจัด ๆ อันเป็นสาเหตุของกระเพาะอาหารอักเสบเรื้อรัง ก็อาจเป็นเหตุทางอ้อมที่นำไปสู่การเกิดมะเร็งของกระเพาะอาหารได้ ความเชื่อเช่นนี้ก็ยังหามีผู้ใดได้พิสูจน์ให้แน่นอนลงไปได้ไม่

แผลในกระเพาะอาหารที่เป็นเรื้อรัง กล่าวกันว่าเป็นต้นเหตุเปลี่ยนไปเป็นมะเร็งได้ เหตุนี้ก็มีความจริงอยู่บ้าง เพราะตามสถิติปรากฏว่า คนไข้ที่เป็นแผลในกระเพาะอาหารราว ๆ ๔–๑๕% ที่กลายเป็นมะเร็งของกระเพาะอาหาร

เมื่อมะเร็งเกิดขึ้นในกระเพาะอาหาร ต่อไปก็จะค่อย ๆ โตขึ้น อาจแตกออกเป็นแผล และมีการแผ่อาณาเขตออกไปตามผนังของกระเพาะอาหาร เซลล์มะเร็งมักจะกระจายไปสู่ต่อมน้ำเหลืองของกระเพาะอาหาร แล้วไปสู่ต่อมอื่น ๆ ทั่ว

ช่องท้อง นอกจากนั้นยังแทรกเข้าสู่อวัยวะที่อยู่ใกล้เคียง เช่น ตับอ่อน ลำไส้ใหญ่ ถุงน้ำดี ตับ นอกจากนั้นอาจไปที่ปอด และกระดูกต่าง ๆ

ในระยะหลัง ๆ นั้นมะเร็งมักไปที่ตับมากกว่าที่อื่น และมักมีการกระจายทั่วไปตามเยื่อบุช่องท้อง และลงไปในบริเวณอุ้งเชิงกราน ในผู้หญิงนั้นปรากฏว่ามะเร็งที่กระเพาะอาหารอาจลงมาเกิดขึ้นที่รังไข่ได้

มะเร็งของกระเพาะอาหารนี้ ถ้าหากเกิดขึ้นตอนบนซึ่งเป็นตอนกระเพาะอาหารต่อกับหลอดอาหาร เมื่อมะเร็งค่อย ๆ โตขึ้นก็จะอุดตันทางอาหารทำให้กลืนอาหารไม่ลง และถ้าหากเป็นตอนปลายกระเพาะซึ่งต่อกับลำไส้เล็ก ก็จะทำให้อาหารไม่สามารถผ่านไปสู่ลำไส้เล็กได้ต่อไป

การเกิดมะเร็งของกระเพาะอาหารนั้นทำให้เกิดอาการต่าง ๆ กันไป แต่นับว่าเป็นโชคร้ายของผู้ที่เป็นมะเร็งของอวัยวะแห่งนี้อยู่สักหน่อยที่ว่า ระยะแรก ๆ นั้นอาการไม่ค่อยจะมีแน่นอนนัก อย่างไรก็ดีก็ยังมีอาการที่ทำให้น่าจะสงสัยและควรจะได้รับปรึกษาหารือแพทย์ให้ตรวจให้ถี่ถ้วนเสีย โดยมากผู้ป่วยมักอ่อนเพลียเบื่ออาหาร และผอมลงอย่างรวดเร็ว ถ้าหากได้เคยชั่งน้ำหนักไว้ก็จะปรากฏว่าน้ำหนักลดลงอย่างรวดเร็ว หรือถ้าไม่เคยชั่งน้ำหนักมาก่อน ก็อาจสังเกตได้โดยเอวของกางเกง หรือผ้านุ่งหลวมลงไป ถ้าคาดเข็มขัดก็จะต้องรูดเข็มขัดเข้าไปอีกหลายรู บางคนอาจมีอาการซีดและบวม แต่ก็เป็นอาการระยะหลัง ๆ เนื่องจากเกิดโรคเลือดจางและการขาดอาหารขึ้น

อาการปวดท้อง มักจะมีเป็นส่วนมาก แต่เป็นลักษณะอย่างปวดอืดอัดบริเวณลิ้นปี่ หรือปวดเสียด ๆ แบบท้องอืดท้องเฟ้อเนื่องจากอาหารไม่ย่อย อาการปวดดังกล่าวมักมีตลอดเวลา ไม่เกี่ยวข้องกับการรับประทานอาหาร แต่ก็อาจปวดเพิ่มขึ้นเล็กน้อยหลังจากอิ่มอาหาร เมื่อมีอาเจียนแล้วอาการปวดก็ทุเลาลงไปบ้าง เมื่อพูดถึงอาการอาเจียนแล้ว ก็อาจมีข้อแตกต่างอยู่บ้างเล็กน้อยสำหรับตำแหน่งของกระเพาะอาหารที่เกิดมะเร็ง คือถ้าหากมะเร็งเกิดขึ้นตอนใกล้ตอนต่อของหลอด

อาหารและกระเพาะอาหารนั้นก็มักมีอาเจียน ตั้งแต่ตอนกลืนอาหารลงไป แต่ถ้าหากมะเร็งอยู่ที่บริเวณตอนปลายกระเพาะซึ่งเป็นทางลงไปสู่ลำไส้เล็กนั้น มักอาเจียนเมื่ออิ่มอาหารแล้ว มะเร็งที่อยู่ตรงกลาง ๆ ตัวกระเพาะ ไม่ค่อยมีอาเจียน แต่ถ้าอาเจียนออกมามักมีลักษณะของอาเจียนคล้าย ๆ สีกาแฟดำ มีหลายรายที่เป็นมะเร็งแต่ไม่มีอาการอาเจียน ถึงอย่างนั้นก็ตามก็มักจะมีอาการคลื่นไส้เสมอ

เลือดมักซึมออกจากแผลของมะเร็งในกระเพาะอาหารนี้ ทำให้เสียเลือดไป นาน ๆ เข้าจึงเกิดโรคเลือดจางขึ้น ถ้าตรวจอุจจาระก็มักพบว่ามีเลือดในอุจจาระเสมอ

ในระยะหลัง ๆ เมื่อมะเร็งโตขึ้น อาจคลำพบก้อนเกิดขึ้นในบริเวณใต้ลิ้นปี่ลงมา ก้อนแข็งไม่เรียบและเวลากดจะไม่ค่อยรู้สึกเจ็บปวดแต่อย่างใดเลย ถ้ามะเร็งได้แพร่กระจายไปที่ตับแล้ว ก็อาจพบว่าตับโตขึ้นจนคลำได้

แม้ว่าอาการต่าง ๆ เหล่านี้ จะไม่ค่อยแน่นอนนักในการเกิดมะเร็งของกระเพาะอาหารก็จริง เราก็อาจให้การตรวจและวินิจฉัยโรคได้ตั้งแต่เริ่มต้นเป็นใหม่ ๆ ในเมื่อคนไข้สนใจในอาการผิดปรกติของตนเพียงเล็กน้อยดังกล่าวมาข้างต้นแล้ว นอกจากการตรวจโดยการดู คลำ เคาะ ฟัง อันเป็นวิธีการตรวจตามปรกติทั่วไปแล้ว มะเร็งในกระเพาะอาหารอาจวินิจฉัยได้ตั้งแต่เริ่มต้นเป็น โดยการตรวจน้ำย่อยอาหาร ดูจำนวนกรดในกระเพาะ ซึ่งส่วนมากปรากฏว่ามีจำนวนกรดน้อยลง การนำน้ำย่อยกระเพาะอาหารออกมาย้อมตรวจเซลล์มะเร็ง การตรวจเอ็กซเรย์ของกระเพาะอาหาร และการใช้เครื่องมือพิเศษเป็นกล้องใส่ลงไปสู่กระเพาะอาหาร เพื่อส่องดูภายในกระเพาะอาหาร

แพทย์มีหลักอยู่ในใจว่า คนไข้รายใดอายุตั้งแต่ ๔๐ ขึ้นไป มีอาการอาหารไม่ย่อยมาเรื่อรังเกินกว่า ๒–๓ เดือน ผอมลงและเบื่ออาหาร จำต้องสงสัยมะเร็งของกระเพาะอาหาร และทำการตรวจค้นหาโรคมะเร็งนี้

การตรวจต่าง ๆ หากไม่ได้ผลเป็นที่พอใจ แต่ก็ยังมีข้อที่ทำให้สงสัยอยู่นั้น การผ่าตัดตรวจเป็นวิธีที่สมควรอย่างยิ่ง และถ้าพบมะเร็งแล้วจะได้ทำการรักษาทันที

อาการแทรกซ้อนที่เกิดขึ้นเมื่อเกิดมีมะเร็งของกระเพาะอาหาร นอกจากการแพร่กระจายของมะเร็งไปสู่อวัยวะต่าง ๆ แล้ว ในระยะหลัง ๆ ก็อาจเกิดมานน้ำในช่องท้องได้ ที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้นและอาจพบได้ก็คือแผลมะเร็งที่กระเพาะเกิดทะลุ ทำให้อาหารและน้ำย่อยในกระเพาะไหลลงสู่ช่องท้อง เกิดเยื่อบุช่องท้องอักเสบและเป็นหนองเต็มช่องท้องก็ได้

การเกิดมะเร็งของกระเพาะอาหารนี้ ถ้าหากไม่ได้รับการรักษา มักมีชีวิตอยู่ได้ประมาณ ๑–๑ ปีครึ่ง มีน้อยรายมากที่มีชีวิตอยู่ได้ถึง ๒ ปี

ในการรักษาโรคมะเร็งของกระเพาะอาหารนั้นขอกล่าวให้ทราบว่าไม่มียาใด ๆ ที่ใช้ในการรักษาเลย การรักษาที่ได้ผลที่สุดก็คือ การผ่าตัดโดยการตัดกระเพาะส่วนที่เป็นมะเร็งนั้นออกเสีย สำหรับการใช้รังสีเพื่อการรักษานั้นโดยเฉพาะยังไม่ปรากฏว่าจะได้ผลดีแต่อย่างใดเลย

มะเร็งที่กระเพาะอาหาร ไม่ใช่เป็นโรคที่รักษาให้หายโดยเด็ดขาดไม่ได้ แต่เราจะผิดหวังอย่างยิ่งในการหวังผลในการรักษา ถ้าหากประชาชนทั่วไปยังคงมีหวาดกลัวการรักษาโรคมะเร็ง การขาดความเอาใจใส่ในการผิดปรกติของร่างกายของตน การหลงผิดต่อวิธีการรักษาที่หลอกลวงไร้สาระและความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ทั้ง ๔ ประการ ที่คอยขัดขวางความปรารถนาอันดีของแพทย์ที่มีต่อชีวิตอันมีค่าของตนอยู่.

สวัสดี

มะเร็งที่ทวารหนัก

โดย

นายแพทย์เสนอ อินทรสุขศรี

สวัสดีท่านผู้ฟัง

การบรรยายเรื่องโรคมะเร็ง ของสถาบันมะเร็งโรงพยาบาลศิริราชได้กระทำมาเป็นประจำ ท่านผู้สนใจติดตามการบรรยายนี้ตลอดมา คงจะได้ทราบถึงเรื่องมะเร็งและผลร้ายของโรคนี้โดยทั่ว ๆ ไปแล้ว ชีวิตของมนุษย์ได้เป็นเหยื่อของโรคร้ายนี้ในปีหนึ่ง ๆ นับจำนวนมากอย่างน่าใจหาย แต่ก็ยังนับว่าเป็นโชคดีอยู่บ้างที่เราได้ทราบถึงอาการของโรคมะเร็งที่เริ่มต้นเป็นใหม่ ๆ ดีขึ้น ประกอบกับวิธีการต่าง ๆ ที่จะให้การตรวจทราบถึงโรคร้ายนี้ได้อย่างแน่นอน รวมทั้งการรักษาที่ดีขึ้นตามลำดับ อัตราตายของผู้ป่วยที่เป็นโรคนี้จึงค่อย ๆ ลดน้อยลงและผลการรักษาที่หายขาดจึงค่อย ๆ ทวีตัวขึ้น มีข้อที่น่าสังเกตอันเป็นหลักสำคัญในการคำนึงถึงผลของการรักษาโรคนี้อยู่ว่า ถ้ายิ่งมะเร็งเริ่มต้นใหม่เท่าใด ผลของการรักษาก็มีหวังหายโดยเด็ดขาดยิ่งขึ้นเท่านั้น กล่าวอีกนัยหนึ่ง การรักษาให้หายจากโรคมะเร็งเป็นปฏิภาคส่วนกลับกับระยะของโรคมะเร็ง

มะเร็ง อาจเกิดขึ้นที่อวัยวะใด ๆ ก็ได้ อวัยวะที่เป็นมะเร็งที่น่าสนใจ เนื่องจากพบได้บ่อย แต่ทำให้ผู้ป่วยมาหาแพทย์ในระยะที่เป็นมากแล้วเป็นส่วนมากก็คือมะเร็งที่ทวารหนัก

มะเร็งที่ทวารหนักที่จะได้กล่าวถึงนี้ ข้าพเจ้าหมายถึงมะเร็งที่เกิดขึ้นที่ลำไส้ใหญ่ตอนสุดท้าย คือตอนเหนือช่องทวารหนักขึ้นไป ซึ่งเป็นตอนสุดท้ายที่กากอาหารมารวมสะสมอยู่ ก่อนที่จะถูกขับออกทิ้งไป เหตุใดจึงทำให้ผู้ที่เป็นโรค

มะเร็งที่ทวารหนักมาหาแพทย์ในระยะหลัง หรือบางรายเป็นรายที่เป็นมากจนหมดหวังแล้วนั้นอาจจะเนื่องมาแต่เหตุ ๔ ประการด้วยกัน ประการแรก ทวารหนักเป็นที่ลับตา คือ ไม่อาจมองเห็น หรือคลำพบโดยตนเองดังเช่นมะเร็งที่เกิดขึ้นตามผิวนอกของร่างกาย ประการที่สองการขาดความสนใจในอาการผิดปรกติของร่างกายเพียงเล็ก ๆ น้อย ๆ ของผู้ป่วย ซึ่งปรากฏขึ้นในระยะเริ่มต้นของมะเร็งที่ทวารหนักทำให้ผู้ป่วยปล่อยปละละเลยไม่รีบปรึกษาแพทย์ ประการที่สามแม้จะทราบว่าตนมีอาการผิดปรกติขึ้น และควรจะได้ปรึกษาหารือให้แพทย์ตรวจก็จริงแต่ตำแหน่งที่เกิดอาการนั้นเป็นอวัยวะที่ผู้ป่วยถือว่าเป็นอวัยวะอันควรปกปิด และน่าอับอายมากถ้าหากจะให้แพทย์ตรวจดูอาการต่อไปก่อน หรือลองคิดรักษาตนเองด้วยการหาซื้อยาตามท้องตลาดที่โฆษณาคุณสมบัติของยาที่รักษาโรคได้เหมือนอาการที่ตนเป็นอยู่ และประการที่สี่โรคมะเร็งที่ทวารหนักมีอาการคล้ายคลึงกับโรคอื่น ๆ ได้อีกหลายอย่าง ถ้าหากไม่ได้ทำการตรวจให้ละเอียดถี่ถ้วน แพทย์อาจให้การรักษาโรคผิดไปได้

ทั้ง ๔ ประการนี้ เป็นเหตุผลใหญ่ ๆ ที่ทำให้ผู้ป่วยเป็นโรคมะเร็งที่ทวาร-หนักมาหาแพทย์ เมื่อโรคนั้นได้เป็นในระยะสุดท้ายแล้วเสมอ ความสนใจในตัวผู้ป่วยเองจึงควรจะนับได้ว่าสำคัญกว่าเหตุอื่น ๆ ข้าพเจ้าจึงใคร่ขอกล่าวถึงโรคมะเร็งทวารหนักนี้บ้างพอสมควร พอที่จะให้ประชาชนทั่วไปเข้าใจถึงอาการของโรคนี้แล้วเกิดความสนใจในตนเองขึ้น

ถ้าจะกล่าวถึงมะเร็งของทางเดินอาหารแล้ว มะเร็งของลำไส้ใหญ่นับได้ว่ามีมากเป็นที่สองรองจากมะเร็งของกระเพาะอาหาร มะเร็งที่ทวารหนักนี้ปรากฏว่ามีมากที่สุดกว่าตำแหน่งอื่น ๆ ของลำไส้ใหญ่ คือราว ๆ ร้อยละ ๖๐ ของมะเร็งที่ลำไส้ใหญ่นั้นเป็นที่ทวารหนัก เช่นเดียวกับมะเร็งที่อวัยวะอื่นๆ ที่มะเร็งทวารหนักมักจะพบได้มากในคนที่เลยอายุกลางคนไปแล้ว สำหรับคนหนุ่มสาวก็อาจพบได้มีผู้รายงานว่าพบมะเร็งทวารหนักได้ในเด็กหนุ่มคนหนึ่งที่อายุเพียง ๑๗ ปี เท่านั้น

มีผู้ที่พยายามจะค้นหาสาเหตุที่ทำให้เกิดโรคมะเร็งที่ทวารหนักนี้ ก็เช่นเดียวกับสาเหตุที่ทำให้เกิดมะเร็งที่อวัยวะอื่น ๆ กล่าวคือ สาเหตุที่แท้จริงนั้นยังไม่ทราบแน่ชัด แต่ลงความเห็นต้องกันอยู่อย่างหนึ่งก็คือ การเกิดการระคายเคืองอยู่ที่ทวารหนักอยู่นาน ๆ โดยสาเหตุใดก็ตาม เป็นเหตุให้ตำแหน่งนั้นเกิดมะเร็งขึ้น ในปัจจุบันนี้ มีผู้เชื่อกันจำนวนมากขึ้นว่า มะเร็งที่ทวารหนักหรือลำไส้ใหญ่ทั่ว ๆ ไปนั้นเป็นผลเกิดขึ้นมาจากการเคยเป็นเนื้องอกอย่างธรรมดาของเยื่อบุผนังลำไส้ก่อน เนื้องอกนี้จะมีลักษณะเป็นหัวกลม ๆ ซึ่งมีขนาดตั้งแต่หัวเข็มหมุดแล้วโตขึ้นจนมีขนาดราว ๆ หัวแม่มือเป็นอย่างใหญ่ ก่อนนี้มีก้านยื่นออกไปจากผนังของลำไส้ และในตอนหลัง ๆ จะกลายเป็นมะเร็งต่อไปได้

บางคนได้ค้นพบว่า มีจำนวนไม่น้อยรายเลยที่เป็นมะเร็งของทวารหนักภายหลังที่เป็นโรคลำไส้ใหญ่อักเสบเรื้อรังมานาน ๆ มีบางรายที่เกิดขึ้นในรายที่เป็นโรคบิดอะมีบิค หรือที่เรียกกันว่าโรคบิดมีตัวนั้นอยู่นาน ๆ

อย่างไรก็ดี แม้จะยังไม่ทราบสาเหตุที่แน่นอน เพื่อที่จะป้องกันโรคมะเร็งได้ อาการของโรคที่เกิดขึ้นขั้นต้น คือเมื่อโรคเป็นใหม่ ๆ เป็นเรื่องสำคัญที่เราสามารถจะรักษาโรคให้ได้ผลดีโดยหายเด็ดขาดได้

เมื่อมะเร็งเริ่มต้นเกิดขึ้นที่ทวารหนักนั้น มะเร็งจะโตขึ้นอย่างรวดเร็ว และทำให้เกิดการแตกออกเป็นแผล และการแตกเป็นแผลขึ้นนี้เอง อาการสำคัญที่จะพบได้ก็คือการมีเลือดออกมาทางทวารหนัก หรือถ่ายเป็นเลือดที่จะได้กล่าวต่อไป เพื่อความสะดวกและเข้าใจ ข้าพเจ้าจะได้กล่าวถึงอาการต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ในผู้ป่วยที่เป็นมะเร็งที่ทวารหนักนี้เป็นข้อ ๆ ไป อาการต่าง ๆ อาจมีได้ทั้งหมดหรือไม่ทั้งหมดของอาการดังต่อไปนี้

๑. ผู้ป่วยมักจะอ่อนเพลียลง ผอม และเบื่ออาหาร น้ำหนักลด ผู้ที่ไม่เคยได้ชั่งน้ำหนักมาก่อน ก็อาจสังเกตตนเองว่า เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่มนั้นหลวมกว่าที่เคย

๒. การถ่ายอุจจาระผิดปรกติไป ผู้ป่วยมักจะมีอาการท้องผูกและท้องเดินสลับกันไป คือบางครั้งก็ท้องผูกไป ๒–๓ วัน แล้วต่อมาก็ท้องเดินโดยหาสาเหตุไม่ได้ อาการเช่นนี้จะพบได้เสมอในพวกมะเร็งของลำไส้ใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นส่วนใด

๓. การโตขึ้น ๆ ของมะเร็ง เป็นเหตุให้ช่องทางของลำไส้นั้นแคบลง อุจจาระไม่อาจผ่านทวารหนักลงไปได้สะดวก นั่นคือมะเร็งที่โตขึ้นนั้นทำให้เกิดการอุดตันขึ้นที่ทวารหนัก ยิ่งโตเท่าใดอุจจาระและบรรดาแก๊สต่าง ๆ ก็จะไม่อาจผ่านออกไปได้สะดวก ผู้ป่วยจะมีอาการท้องอืดและแน่นอึดอัดขึ้น อาการปวดท้องนี้จะเป็นผลจากการบีบรัดตัวของลำไส้ใหญ่ที่จะพยายามบีบรัดให้อุจจาระผ่านช่องแคบที่ตำแหน่งมะเร็งนั้นเอง ถ้าหากมะเร็งโตจนอุดช่องทวารหนักหมดแล้วอาการก็ยิ่งรุนแรงขึ้น ผู้ป่วยจะท้องอืดโป่งมากมีอาเจียนมาก และอาเจียนหนักขึ้น ๆ จนมีอุจจาระออกมากับอาเจียนในที่สุด

๔. ถ่ายอุจจาระออกมามีมูกปนเลือดกลิ่นเหม็นเน่ามากและปวดเบ่งที่ทวารหนัก บางคนที่เป็นมะเร็งที่ทวารหนักมักจะบอกถึงความรู้สึกของตนว่า คล้ายๆ มีของเข้าไปถ่วงหรือเข้าไปตุงอยู่ในทวารหนัก และบางคนจะบอกถึงลักษณะของอุจจาระที่ถ่ายออกมานั้นว่าเป็นเส้นเล็ก ๆ และต้องออกแรงเบ่งมาก

การถ่ายมีอุจจาระปนเลือดนี้เองเป็นเรื่องที่สำคัญ ทำให้มะเร็งที่ทวารหนักมีอาการคล้ายโรคอื่น ๆ หลายโรค และอาการนี้เองทำให้ผู้ป่วยนิ่งนอนใจ เพราะนึกว่าตนเป็นโรคอื่นโดยไม่ได้คิดถึงโรคมะเร็ง

บรรดาแพทย์แทบทุกคน มักจะพบผู้ป่วยจำนวนมากด้วยกันที่หลงรักษาตนเองด้วยคิดว่า การถ่ายอุจจาระเป็นเลือดของตนนั้นเกิดจากโรคอื่น มีไม่น้อยรายที่คิดว่า ตนเป็นริดสีดวงทวารหนัก และเข้าใจเอาตามความรู้ที่ตนได้รับจากการโฆษณายาว่าการถ่ายมีเลือดนั้นเป็นโรคริดสีดวง เขาได้หลงใช้ยารับประทานยาเหน็บ และยาทามานาน และแน่นอนเหลือเกินตามบ้านนอก หรือแม้แต่ในพระนครหลวงเอง ยาหม้อ จนถึงน้ำมนต์ ได้ผ่านมาพร้อมแล้ว จึงมาสุดลง

ที่แพทย์ เมื่อทั้งแพทย์และผู้ป่วยเองต่างก็เสียใจที่โรคมะเร็งไม่อาจรักษาได้จะโดยวิธีใดก็ตาม

โดยที่อาการถ่ายเป็นมูกเลือดและปวดเบ่งที่ทวารหนัก คืออาการที่ใคร ๆ ก็ทราบว่า อาการเช่นนี้ละคือโรคบิดข้าพเจ้าได้พบผู้ป่วยหลายรายที่ได้รับการรักษามาด้วยการทั้งฉีดและทั้งรับประทานยารักษาโรคบิด โดยไม่ได้เคยรับการตรวจอุจจาระด้วยจุลทัศน์หรือการตรวจทางทวารหนักเลย และเขาเหล่านั้นมาทราบว่าเป็นโรคมะเร็งเมื่อเกือบ ๆ จะสายเกินไปเสียแล้ว

ยังมีอีกหลายโรคด้วยกันที่มีอาการดังกล่าวนี้ ซึ่งอาจจะทราบได้โดยง่ายแต่เพียงการตรวจอุจจาระ และการตรวจทวารหนัก พร้อมทั้งการสนใจที่จะคิดถึงโรคนี้ไว้ด้วยเสมอสักหน่อยเท่านั้น ก็จะแยกโรคต่างๆ เหล่านั้นออกจากโรคมะเร็งที่ทวารหนักได้

๕. อาการซีด จะพบได้เสมอในรายที่เลือดออกจากแผลมะเร็งอยู่นาน ๆ ทำให้ร่างกายเสียเลือดไปมาก อาการซีดนี้มักมีส่วนไปกับอ่อนเพลียและเหนื่อยง่ายทำงานได้ไม่เท่าที่เคย

๖. อาการปวดเจ็บนอกจากอาการปวดท้อง โดยการอุดตันของทางเดินอาหารของมะเร็ง และอาการปวดเบ่งเวลาถ่ายอุจจาระแล้ว อาการปวดเจ็บต่าง ๆ ของมะเร็งที่ทวารหนักจะเกิดขึ้นได้อีกในระยะท้าย ๆ ของโรค เมื่อมะเร็งนั้นได้แพร่กระจายไปสู่อวัยวะอื่น ๆ เช่นไปสู่อวัยวะของอุ้งเชิงกราน หรือไปสู่กระดูกสันหลังทำให้เกิดการปวดหลังอย่างมากตลอดเวลา

อาการต่าง ๆ ที่กล่าวไปแล้ว อาจไม่มีทุกอย่างไปทั้งนี้แล้วแต่ว่ามะเร็งนั้นอยู่ในระยะเริ่มต้น หรือระยะท้าย ๆ ของโรค

การแพร่กระจายของมะเร็งที่ทวารหนัก อาจทำให้เกิดผลร้ายรุนแรงยิ่งขึ้นไปอีก มะเร็งอาจแพร่กระจายไปสู่หลอดไตทั้ง ๒ ข้าง ทำให้ไตทั้งสองข้างไม่อาจขับน้ำปัสสาวะได้ หรือมะเร็งอาจกินทะลุลำไส้ ทำให้อุจจาระไหลเข้าสู่ช่อง

ท้อง และผู้ป่วยตายเพราะเยื่อบุช่องท้องอักเสบ นอกจากนั้นอาจผ่านไปสู่อวัยวะอื่นๆ เช่น ตับ ปอดได้

การตายของผู้ป่วยมักจะเนื่องจากหลายสาเหตุร่วมกันเป็นโรคเลือดจางการมีเลือดออกจำนวนมากๆ จากแผลมะเร็ง หรือมีโรคปอดบวมเข้ามาแทรกเสมอ

ในการที่จะทราบถึงโรคนี้ได้แต่แรกๆ นั้น ขอกล่าวย้ำอีกครั้งว่า ความสำคัญอยู่ที่ผู้ป่วยสนใจในการผิดปรกติของตนเอง แล้วรีบมาปรึกษาและรับการตรวจโดยละเอียดจากแพทย์ ในการที่จะตรวจทราบถึงโรคนี้ พอที่จะประมวลถึงเหตุผลในการวินิจฉัยโรคได้ดังนี้

๑. **จากอาการ** ดังที่ได้กล่าวมาแล้วคือ อาการอ่อนเพลีย ผอมลง เบื่ออาหาร ซีด ปวดท้อง ถ่ายเป็นมูกเลือดและปวดเบ่ง บางครั้งท้องผูกบางครั้งท้องเดิน หรือบางครั้งมีเลือดออกทางทวารหนักเป็นจำนวนมากอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งอาการเหล่านี้ทำให้คิดถึงโรคนี้ไว้ก่อน เพื่อจะได้ทำการตรวจต่อไป

๒. **การตรวจอุจจาระ** เพื่อตรวจด้วยกล้องจุลทัศน์ หรือการตรวจทางปฏิกิริยาเคมี ว่าในอุจจาระมีเลือดหรือไม่ นอกจากนี้การตรวจอุจจาระยังอาจทราบถึงโรคอื่น เช่น พยาธิลำไส้ต่างๆ หรือพวกเชื้อบิดที่ทำให้เกิดอาการคล้ายกัน

๓. **การตรวจทางทวารหนักด้วยนิ้ว** โดยการสวมถุงมือและใช้นิ้วสอดเข้าทางทวารหนัก เราอาจทราบถึงโรคริดสีดวงทวารหนักหรือพวกเนื้องอกชนิดเป็นก้อนเล็กๆ มีก้านยื่นขึ้นมาจากผนังลำไส้ หรือมะเร็งทวารหนักตอนล่างๆ ที่นิ้วอาจสอดขึ้นไปถึงได้ การตรวจพบสิ่งเหล่านี้แต่เพียงอย่างเดียว เช่นริดสีดวงก็ยังไม่ควรจะเป็นที่พอใจ จะต้องตรวจพิเศษอย่างอื่นอีก เพราะมีผู้พบว่ามะเร็งของทวารหนักประมาณร้อยละ ๒๐ ราย ที่มีริดสีดวงทวารหนักร่วมอยู่ด้วย

การตรวจด้วยนิ้วเช่นนี้ เราก็ยังอาจได้อุจจาระที่ติดปลายนิ้วออกมาตรวจได้อีก นับว่ามีประโยชน์ในการทายโรคได้มาก

๔. **การตรวจด้วยเครื่องมือพิเศษ** ซึ่งเป็นกล้องสอดเข้าไปดูทางทวารหนัก วิธีนี้จะทราบได้แน่นอน ถึงโรคต่าง ๆ ในทวารหนัก

ขณะที่ตรวจด้วยกล้องพิเศษที่สอดเข้าทวารหนักนี้อาจทำการตัดเนื้อบริเวณที่สงสัยว่าเป็นมะเร็งมาทำการย้อมสี และตรวจด้วยจุลทัศน์ เพื่อดูเซลล์ของมะเร็งให้แน่นอนยิ่งขึ้น

๕. **การตรวจเอ๊กซเรย์** โดยการสวนแบเรียมเข้าทางทวารหนัก ทำการถ่ายภาพเอ๊กซเรย์ ลำไส้ใหญ่และทวารหนัก เป็นวิธีพิเคราะห์โรคนี้ได้เหมือนกัน

สำหรับการรักษาโรคมะเร็งที่ทวารหนักนั้น การผ่าตัดรักษาถือว่าเป็นวิธีการรักษาที่พึงเลือกในขั้นแรก การผ่าตัดรักษานั้นก็มีหลายแบบหลายวิธี และทั้งนี้ก็ย่อมแล้วแต่ตำแหน่งของมะเร็งว่าอยู่ที่ใด และอยู่ในระยะใด แต่จะเป็นวิธีใดก็ตาม ผลของการรักษาจะได้ผลดีที่สุดถ้าได้ทำผ่าตัดรักษาเมื่อมะเร็งเริ่มต้นเป็นใหม่ ๆ การรักษาด้วยการใช้รังสีต่าง ๆ ยังไม่ได้ผลดีนัก การใช้กัมมันตภาพรังสีต่าง ๆ นั้น โดยมากมักใช้เพื่อให้อาการบรรเทาลงเท่านั้น

มะเร็งที่ทวารหนัก เป็นเรื่องที่ควรจะได้กล่าวให้ละเอียดกว่านี้ แต่ด้วยเวลาอันสั้น ข้าพเจ้าขอจบเรื่องนี้ลงด้วยคำที่กล่าวว่า ความประมาทคือทางแห่งความตายฉะนั้นจงสนใจในตัวท่านเอง อย่าคิดรักษาตนเองเมื่อมีอาการผิดปรกติเกิดขึ้น แพทย์เท่านั้นที่จะบอกให้ท่านทราบได้ว่า ท่านเป็นโรคอะไร ถ้าท่านคิดรักษาตัวของท่านเองด้วยการซื้อยาตามท้องตลาดมารักษาตัวท่านตามอาการที่ถูกต้องกับการโฆษณายาเมื่อใด เมื่อนั้นพึงทราบเถิดว่าท่านกำลังฆ่าตัวตายด้วยวิธีการทรมารตนเองให้ตายลงช้า ๆ โดยอาศัยอาวุธที่ร้ายแรงที่สุด คือมะเร็ง.

สวัสดี

อาการเตือนของโรคมะเร็ง ของตา หู คอ จมูก ที่ประชาชนควรทราบ

โดย

นายแพทย์ สำราญ วังศพ่าห์ พ.บ.

ในสมัยปัจจุบันวิทยาศาสตร์การแพทย์เจริญขึ้น เรามีการป้องกันดีและมีการรักษาถูกต้อง ทั้งมียาดีจึงทำให้มนุษย์เรามีชีวิตยืนขึ้นทุกที เมื่อประชาชนมีชีวิตยืนขึ้น โรคภัยไข้เจ็บที่จะพบได้ก็เป็นโรคของคนมีอายุ เช่น โรคหัวใจ มะเร็งเป็นโรคหนึ่งที่ส่วนมากเป็นกับคนที่มีอายุ ๔๐ ปีไปแล้ว และโรคนี้เป็นโรคที่มีอาการในระยะแรกไม่บ่งชัด จึงทำให้ผู้ป่วยที่เป็นโรคนี้ไม่รู้ตัว กว่าจะรู้ว่าตัวเองเป็นมะเร็ง บางทีโรคก็ลุกลามไปแล้ว ทำให้ยากต่อการรักษา

มีหลายคนที่เข้าใจว่ามะเร็งนี้รักษาไม่หาย จึงทำให้เมื่อรู้ตัวว่าเป็นโรคนี้แล้วไม่มีทางรักษาซึ่งเป็นการเข้าใจผิด มะเร็งเป็นโรคที่รักษาให้หายได้ เมื่อผู้ป่วยได้รับการรักษาในระยะแรกของโรค เพราะว่าในระยะแรกโรคพึ่งก่อตัวยังไม่กระจายไปที่อื่น เมื่อผู้ที่เป็นโรคในระยะนี้มารับการรักษา แพทย์สามารถตัดออกได้หมดหรือใช้แสงเอ็กซเรย์โคบอลท์บอมบ์ทำลายให้หมดสิ้น จึงทำให้โรคนี้หายได้ เมื่อโรคลุกลามมากขึ้นตัวของมันเองก็ใหญ่ขึ้น แทรกเข้าไปในเนื้อที่อยู่รอบๆ เนื้อมะเร็ง หรือกระจายหลุดลอยตามกระแสโลหิต น้ำเหลือง แล้วหลุดไปงอกที่อื่นไกลจากที่เดิม และเจริญเติบโตที่นั่นอีก ซึ่งในระยะนี้เป็นระยะหลังของโรค ยากที่จะติดตามรักษาให้หายได้หมด ฉะนั้น ถ้าผู้ที่เป็นมะเร็งมาหาแพทย์ในระยะนี้ จึงยากที่จะรักษาให้หายได้

ฉะนั้นอาการแรกของโรคจึงเป็นการสำคัญ เป็นอาการเตือนให้ผู้ป่วยมาหาแพทย์เพื่อการตรวจและรักษา อาการเตือนของมะเร็งจึงมีความสำคัญมาก ทุกคนต้องรู้เพื่อจะนำตัวท่านมาให้แพทย์ตรวจและรักษา

จะขอกล่าวมะเร็งทางตา หู คอ จมูก ที่พบบ่อย ๆ และมีอันตรายมากสัก ๔ อย่าง คือ

มะเร็งของโรคตา (เร็ตติโนบลาสโตม่า) เป็นโรคชั้นในของลูกตา ชั้นประสาทที่รับความรู้สึกแสงสว่างและสี มะเร็งทางตาค่อนข้างจะหายากในผู้ใหญ่ แต่ในเด็กอายุต่ำกว่า ๕ ขวบพบไม่ยากนัก ที่แผนกจักษุ ฯ โรงพยาบาลศิริราช เราพบประมาณปีละ ๕–๖ คน รีส นายแพทย์ชาวอเมริกันพบว่า ในเด็กที่เกิดทุก ๓๔,๐๐๐ คน จะพบว่าเป็นโรคนี้ ๑ คน ที่โรงพยาบาลศิริราชพบเด็กอายุน้อยที่สุดที่เป็นโรคนี้อายุ ๒ เดือน เด็กอายุมากขึ้นจน ๑๑ ขวบจะพบยากเข้าทุกที เนื่องจากเด็กไม่สามารถจะบอกอาการได้ นอกจากร้องไห้เวลาเจ็บปวด แต่โรคนี้บิดามารดาญาติพี่น้องสามารถจะบอกได้ ซึ่งจะเป็นผู้ที่ช่วยชีวิตเด็ก ตามที่พบเสมอ ๆ ที่โรงพยาบาลศิริราช เมื่อบิดามารดานำเด็กมาตรวจ และแพทย์แนะนำให้รักษาด้วยการควักเอาลูกตาออก บิดามารดามักจะปฏิเสธ หรือขอผลัดไปปรึกษากันก่อน แล้วก็หายไปประมาณ ๓–๔ เดือนจึงมาอีก ซึ่งในระยะนี้มะเร็งเจริญออกนอกลูกตาแล้ว และกระจายไปที่อื่น การรักษาจึงยากที่จะรักษาให้หายได้ ฉะนั้นผลของการรักษาจะพบว่าเด็กเสียชีวิตจากโรคนี้มาก ซึ่งเป็นความผิดของบิดามารดาที่รักลูกเกินไปจนผิดทาง

อาการเตือนของโรคมะเร็งชนิดนี้คือ เด็กผู้รับเคราะห์จะไม่แสดงอาการอะไรเลยถ้าเป็นเด็กเล็กมาก ถ้าโตหน่อยอาจจะบอกได้ว่าตามัวข้างใดข้างหนึ่ง แต่อาการเตือนที่บิดามารดาและญาติที่ใกล้ชิดจะสังเกตได้คือจะเห็นที่ตาเด็กมีแวว ๆ วาว ๆ ในเวลากลางคืนคล้าย ๆ ตาแมวหรือตาสุนัข เวลากลางคืนถ้าดูให้ดีจะพบว่าในรูม่านตามีเนื้อสีขาวคล้าย ๆ ครีมอยู่ สิ่งนี้คือตัวมะเร็งในลูกตา อาการที่

สำคัญอีกอย่างหนึ่งที่จะละเลยไม่ได้ก็คือ เด็กเกิดตาเหล่ขึ้นในอายุขนาดนี้ การเกิดตาเหล่เพราะเด็กไม่สามารถมองสองตาได้ ตาข้างหนึ่งเป็นโรคมองไม่เห็น เมื่อท่านพบอาการเหล่านี้ต้องนำเด็กไปให้จักษุแพทย์ตรวจโดยละเอียด เพื่อพิสูจน์ว่าอาการเหล่านี้ไม่ใช่อาการของมะเร็ง อาการระยะหลังเมื่อมะเร็งเกิดเป็นมากขึ้นจะดันให้ตาโปนออก และมะเร็งกระจายออกนอกลูกตาซึ่งเป็นระยะอันตรายอย่างยิ่ง จะพบว่ามีก้อนเกิดขึ้นบนศีรษะและที่ซี่โครง ตามกระดูกอื่น ๆ แสดงว่ามะเร็งได้กระจายไปเจริญที่นั่นอีกแห่งหนึ่ง

การรักษาที่ถูกต้องเวลานี้ คือ การผ่าตัดและด้วยเอ็กซเรย์ หรือโคบอลท์ราเดียม ข้อสำคัญเมื่อแพทย์แนะนำให้ผ่าตัด จงอย่ารีรอหรือปฏิเสธถึงแม้จะเสียลูกตาไปข้างหนึ่ง แต่เพื่อชีวิตของเด็ก ผลของการรักษามีปรากฏว่า เด็กที่ถูกควักตาข้างหนึ่งสามารถมีชีวิตอยู่ตลอดจนโตมีลูกหลานได้

มะเร็งของกล่องเสียง เป็นที่ทราบกันแล้วว่า มะเร็งที่เป็นภายในร่างกายแล้วยากที่จะทราบอาการในระยะแรกว่า มะเร็งเริ่มก่อตัวแล้ว แต่ที่กล่องเสียงเป็นอวัยวะภายในร่างกายแห่งหนึ่ง ที่เมื่อเป็นมะเร็งแล้วจะแสดงอาการเร็วที่สุด ฉะนั้นคนที่เป็นโรคนี้มาหาแพทย์ในระยะแรกและรับการรักษาถูกต้องก็จะไม่เสียชีวิตด้วยโรคนี้ ซึ่งมีตัวอย่างอยู่มากเวลานี้ที่แผนกจักษุ ฯ โรงพยาบาลศิริราช มีผู้ป่วยด้วยโรคนี้มารับการตรวจและรักษาประมาณวันละ ๑–๓ คน ในจำนวนผู้ป่วยมาตรวจทั้งหมดในแผนกจักษุ ฯ ประมาณวันละ ๑๕๐ คน และมีผู้ป่วยรับการรักษาในโรงพยาบาล ๓–๔ คนตลอดเวลา จากสถิตินี้แสดงว่ามีผู้ป่วยด้วยโรคนี้มาก อาการที่น่าสนใจคืออาการระยะแรกซึ่งเป็นอาการเตือนว่าท่านอาจจะเป็นโรคนี้ได้

๑. **เสียงแหบ** อาจเป็นอาการนำของโรคนี้ โดยเฉพาะคนที่มีอายุเข้าวัย ๔๐ ปีไปแล้ว เสียงแหบอาจจะเป็นอาการของโรคอื่น ๆ ได้ เช่นเป็นหวัด แต่อาการควรจะหายไปเมื่อได้รับการรักษาในเวลาอันสมควร ถ้ามีอาการเสียงแหบ

นานถึง ๒ อาทิตย์ ควรให้แพทย์ตรวจดูในคอโดยละเอียด เพื่อพิสูจน์ว่าไม่ใช่มะเร็ง

๒. **เจ็บคอเรื้อรัง** ผู้ป่วยมักจะมาหาแพทย์ด้วยอาการว่าก้างติดคอเป็นอาทิตย์หรือเป็นเดือน หรือปวดในหู ซึ่งความจริงมักไม่พบก้าง แต่พบมะเร็งในคอ

การรักษามะเร็งของคอที่ถูกต้องเวลานี้คือ การผ่าตัดและรักษาทางรังสี การผ่าตัดเป็นคำที่ผู้ป่วยได้รับการแนะนำและมักจะปฏิเสธไม่ยอมรักษา เพราะเมื่อผ่าตัดแล้วจะไม่มีเสียงพูด ซึ่งความจริงมะเร็งที่กล่องเสียงนี้ถ้าปล่อยไว้มะเร็งเจริญมากขึ้นเสียงก็หมดไปเหมือนกัน เมื่อผ่าตัดแล้วข้าพเจ้าเคยได้พยายามหัดให้พูดโดยใช้เสียงจากหลอดอาหารแทน ซึ่งเป็นวิธีสากลที่ใช้กัน ปรากฏว่าได้ผลดี ผู้ป่วยก็ยังติดต่อสมาคมกับบุคคลอื่นได้เป็นปรกติโดยการ พูดใช้เสียงจากหลอดอาหารนี้ การปฏิเสธการรักษาในระยะแรกและมารับการรักษาในระยะเมื่อโรคเจริญมากแล้วจะมีอาการหายใจไม่ออก ต่อมน้ำเหลืองบริเวณคอโต การรักษาจะได้ประโยชน์น้อยกว่าระยะแรก ผู้ที่ปฏิเสธไม่รักษาเลยจะเสียชีวิตร้อยละ ๕๐ ในปีแรก และร้อยละ ๙๕ ในปีที่สอง ถ้ารักษาถูกต้องจะหายจากโรคนี้มีอายุยืนเกิน ๕ ปี ร้อยละ ๘๕ ซึ่งนับว่าการรักษาได้ผลมาก

มะเร็งหลังจมูก โรคนี้พบมากที่แผนกจักษุ ฯ ของโรงพยาบาลศิริราช ผู้ป่วยมารับการตรวจและรักษาทุกวัน โดยที่โรคนี้เป็นโรคที่ซ่อนที่อยู่และซ่อนอาการ จึงนับว่าเป็นโรคที่ร้ายแรงมาก อาการแรก ๆ จึงไม่ปรากฏว่าเป็นอาการที่ร้ายแรงเลย ซึ่งเป็นสิ่งหนึ่งที่ทำให้ผู้ป่วยที่เป็นโรคนี้นิ่งนอนใจ อายุที่พบได้พบว่าเป็นอายุระหว่าง ๓๐–๔๐ ปี โดยที่โรคนี้เป็นหลังจมูกที่มีโพรงกว้างใหญ่ ฉะนั้นอาการทางจมูกจึงเกือบไม่มีเลย อาการที่แสดงว่าเป็นคล้ายอาการของอวัยวะอื่นเสียหมด ซึ่งอาจจะทำให้แพทย์และผู้ป่วยเข้าใจผิดว่าไม่ใช่โรคนี้ อาการเตือนของโรคนี้พึงสังเกตได้มี ๔ อย่าง คือ

๑. อาการทางประสาท มีอาการปวดศีรษะข้างเดียวตลอดเวลา จะหายปวดตอนกินยาแก้ปวดเท่านั้น พอหมดฤทธิ์ยาก็ปวดอีก ต่อไปมักจะพบตาข้างใดข้างหนึ่งเหล่เข้าข้างใน

๒. เลือดกำเดาออกกะปริดกะปรอยปนกับน้ำมูก เวลาสั่งน้ำมูกเลือดมักจะออกมา เวลาตื่นนอนเช้าจะพบว่ามีเลือดก้อนดำ ๆ ตกอยู่ในคอหรือปนออกมากับเสมหะ

๓. ต่อมน้ำเหลืองบริเวณคอโต อาจจะโตข้างเดียวกับข้างที่ปวดศีรษะหรือที่เลือดออก ก้อนที่บริเวณคอจะโตขึ้นทุกที ไม่เจ็บปวด ต่อไปก้อนนี้จะติดกับเนื้อใกล้เคียงผิวหนังหรือติดกันเองระหว่างก้อนต่อก้อนจนแตกทะลุ ก้อนที่คอโตเกิดจากเนื้อมะเร็งกระจายจากหลังจมูกมาเจริญที่ต่อมน้ำเหลืองบริเวณคอ

๔. อาการตึงหูข้างเดียว อาการตึงหูนี้มักเป็นร่วมกับอาการที่กล่าวแล้ว อาการนี้เกิดโดยเนื้อมะเร็งหลังจมูกโตขึ้นแล้วไปอุดท่อติดต่อกับหูชั้นกลางจึงทำให้แก้วหูบุ๋มเข้าข้างใน เลยทำให้หูตึง

นอกจากนี้มีอาการอื่น ๆ อีกเช่น ปวดหู แน่นในคอ อาการหลัง ๆ เมื่อโรคกระจายมากขึ้นมีอาการกลืนลำบากและสำลัก ตากลอกไม่ได้ เลือดออกมากขึ้น การรักษาโรคที่ถูกต้องในเวลานี้ก็โดยใช้รังสีเอ็กซ์

มะเร็งของโพรงกระดูกบริเวณหน้า โรคนี้พบน้อยกว่าโรคที่กล่าวมาแล้ว ตอนแรก ๆ มีอาการคล้ายหวัดเรื้อรังหรือโรคของโพรงกระดูกบริเวณหน้าอักเสบ แต่มีข้อน่าสังเกตที่จะเป็นอาการเตือนให้มาหาแพทย์ คือเลือดออกปนกับน้ำมูก รูปร่างของหน้าบริเวณแก้มโตออกมา เมื่อมีอาการเช่นนี้ควรมาหาแพทย์เพื่อตรวจว่าเป็นมะเร็งที่โพรงกระดูกนี้หรือไม่

มะเร็งหู โรคนี้หายยากเช่นเดียวกัน อาจเป็นของหูชั้นกลางหรือชั้นนอกก็ได้ อาการเตือนน่าสังเกตว่าอาจเป็นโรคมะเร็งของหูได้ คือ

ปวดหูข้างเดียว มีน้ำเหลืองปนเลือด หูตึงข้างเดียว อัมพาตของหน้าข้างเดียวกับที่ปวดหู มีก้อนโตบริเวณหลังหูหรือบริเวณคอข้างเดียวกัน

ข้อน่าสังเกตที่เกี่ยวกับมะเร็ง

๑. มะเร็งเป็นโรคที่รักษาให้หายได้ ถ้ามาหาแพทย์ในระยะแรก

๒. อย่าตัดสินใจรักษาตนเอง หรือใช้ยาที่ทางแพทย์ยังไม่รับรองผล จะทำให้โรคลุกลามออกไปกว่าที่จะได้รับการรักษาที่ถูกต้อง จึงทำให้ผลของการรักษาได้ผลน้อยมาก

๓. เท่าที่ทราบเวลานี้ ยังไม่มียาอะไรที่จะรักษามะเร็งให้หายได้เด็ดขาด

๔. การรักษาที่ถูกต้อง คือ การผ่าตัด รังสีเอ็กซ์

๕. อย่าปฏิเสธการรักษาเมื่อแพทย์แนะนำ เพราะถ้าได้การรักษาช้าเท่าใด โอกาสหายก็น้อยเข้าทุกที.

สวัสดี

อาการเตือนของมะเร็ง ทางเดินของอากาศบางชนิด

โดย

นายแพทย์สำราญ วังศพ่าห์

สวัสดีท่านผู้ฟังที่เคารพ

ในปัจจุบันนี้ประชาชนทั่วโลกกำลังสนใจในโรคมะเร็งและหวาดกลัว ขณะเดียวกันก็กำลังรอด้วยความหวังว่า เมื่อไรแพทย์และนักวิทยาศาสตร์จะคิดค้นหายามารักษาโรคมะเร็งให้หายได้เด็ดขาด

ความหวังที่ประชาชนกำลังคอยอยู่นี้ไม่ไกลนัก เพราะเวลานี้แพทย์ก็ทำงานอย่างหนักเพื่อเอาชนะโรคนี้ ดังจะเห็นได้ว่าพยาธิแพทย์ก็หาวิธีใหม่ ๆ ง่าย ๆ สำหรับตรวจเพื่อวินิจฉัยโรคมะเร็งให้ได้เร็วและแน่นอน ส่วนแพทย์ทางรักษาพยายามหาประวัติและความเป็นมาของโรคเพื่อหาสาเหตุ รังสีแพทย์หาวิธีใหม่ ๆ ที่จะฉายรังสีไปทำลายเนื้อมะเร็ง ศัลยแพทย์ก็พยายามผ่าตัดโดยวิธีปลอดภัยเอาก้อนมะเร็งออกอย่างถอนรากถอนโคน สำหรับนักวิทยาศาสตร์ขะมักเขม้นหายาใหม่ ๆ มารักษา บรรดาท่านที่ใจบุญได้ร่วมงานนี้กับแพทย์โดยอุทิศเงินให้เป็นทุนค้นคว้าเพื่อปราบมะเร็งให้หาย

งานดังกล่าวมาแล้วนี้จะให้ความหวังแก่ท่าน ทำให้ความหวาดกลัวโรคมะเร็งน้อยลง ปัจจุบันนี้แพทย์และนักวิทยาศาสตร์ทำการค้นคว้าอยู่ มีแพทย์และนักวิทยาศาสตร์ทั่วโลกทำงานด้านนี้ ๓,๕๐๐ คน เงินที่ใช้ในการค้นคว้าประมาณปีละ ๒๐๐ ล้านบาท

มะเร็งไม่ใช่เป็นแต่ในมนุษย์ ในช้าง นก และปลาวาฬ เคยมีรายงานว่าพบที่เป็นในมนุษย์นั้นไม่เลือกชาติ ภาษาและผิว ทั้งชายและหญิงมีโอกาสเป็นได้ทั้งนั้น

มีผู้สงสัยว่าสิ่งแวดล้อมในชีวิตประจำวันและการกินอยู่จะมีส่วนเกี่ยวข้องกับการเป็นมะเร็งหรือไม่ เช่นคนที่มีนิสัยชอบจุกยาที่ริมฝีปากมักเกิดเป็นมะเร็งตรงบริเวณนั้น คนที่อยู่ในเขตร้อน มีความชื้น เช่น ในทวีปอาฟริกาพบเป็นมะเร็งที่ผิวหนัง คนจีนกวางตุ้งเป็นมะเร็งหลังจมูกมากกว่าชาติอื่น โรคมะเร็งที่ปอดมักได้ประวัติเป็นในผู้ที่สูบบุหรี่มากพบมากกว่าผู้ที่สูบบุหรี่น้อย ๆ ตามสถิติของประเทศอังกฤษ ปี พ.ศ. ๒๕๐๑ มีผู้เสียชีวิตด้วยโรคมะเร็งทุกชนิดเป็นผู้ชาย ๕๐,๗๗๒ คน ในจำนวนนี้ ๓๓ เปอร์เซ็นต์ เป็นมะเร็งที่ปอด ส่วนผู้หญิงตายด้วยโรคมะเร็ง ๔๕,๐๖๗ คน แต่มีมะเร็งที่ปอดเพียง ๖ เปอร์เซ็นต์เท่านั้น และตามสถิติพบว่าชายสูบบุหรี่มากกว่าผู้หญิง ดังนั้นจะเห็นได้ว่าเราพอจะหลีกเลี่ยงเหตุบางอย่างที่น่าคิดว่าอาจจะเป็นตัวทำให้เกิดมะเร็ง

แต่แม้ความหวังว่าจะรักษามะเร็งให้หายเด็ดขาดอยู่ในอนาคตอันใกล้ ขอทุกท่านพึงอย่าประมาท และควรทราบถึงอาการบางอย่างที่น่าสงสัยว่าอาจเป็นอาการของมะเร็ง นับเป็นอาการเตือนให้ท่านไปปรึกษาแพทย์ คืออาการดังนี้

๑. เลือดออกผิดธรรมดา

๒. มีก้อนโตขึ้นที่อวัยวะหนึ่งอวัยวะใด

๓. แผลเรื้อรังที่รักษาแล้วสามสัปดาห์ไม่หาย

๔. การถ่ายอุจจาระเปลี่ยนแปลงจากปรกติเป็นนานมากกว่าสองสัปดาห์

๕. เกิดจุดขาวที่ริมฝีปากหรือในปาก

๖. ไอเรื้อรังและเสียงแหบ

๗. น้ำหนักลด ไม่เจริญอาหารเป็นเวลานาน

๘. เกิดไฝดำตามผิวหนัง หน้า และเปลี่ยนแปลงโตขึ้นหรือเป็นแผล

ตำแหน่งของร่างกายที่เป็นมะเร็งมีความสำคัญต่อการรักษาไม่ใช่น้อย เช่นมะเร็งที่ผิวหนัง ผลการรักษาดีมาก มะเร็งที่เต้านมถ้ามาหาแพทย์แต่ในระยะแรก ผลการรักษาเป็นที่น่าพอใจ มะเร็งที่ลิ้น ผลการรักษายังไม่ดีนัก ที่

กระเพาะอาหาร ผลยังน่าหนักใจ และที่ปอดในปัจจุบันนี้ผลยังไม่น่าไว้ใจ จะเห็นได้ว่าอวัยวะที่อยู่ภายในร่างกายรักษายากกว่าที่อยู่ภายนอก ทั้งนี้อาจจะเป็นด้วยว่าถ้าเป็นภายนอก ผู้เป็นสังเกตและทราบได้เร็วกว่า และแพทย์ตรวจรักษาได้ง่ายกว่าเป็นภายในซึ่งกว่าจะพบบางทีโรคเจริญไปมากแล้ว

มะเร็งภายในร่างกายมีอยู่แห่งหนึ่งที่แสดงอาการตั้งแต่ระยะแรก และแพทย์ก็สามารถตรวจได้ไม่ยากคือมะเร็งที่กล่องเสียง จากสถิติห้องตรวจโรค หู คอ จมูก ในแผนก ตา หู คอ จมูก คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลศิริราชมีผู้ตรวจเฉลี่ยเดือนละ ๑,๗๐๘ คน พบเป็นโรคมะเร็งของกล่องเสียง ๑๖ คน นับเป็นจำนวนไม่น้อย

โรคมะเร็งของกล่องเสียง แม้จะแสดงอาการตั้งแต่เริ่มเป็นและแพทย์ตรวจได้ชัดเจนก็จริง แต่เป็นที่น่าเสียดายว่าผู้ป่วยที่มารับการตรวจนั้นประมาณร้อยละ ๙๐ มาในระยะที่โรคเป็นมากแล้วและโรคได้ลุกลามกระจายออกนอกกล่องเสียง บางคนโรคกินลุกลามไปถึงหลอดโลหิต ต่อมน้ำเหลืองบริเวณคอซึ่งจัดเป็นระยะที่รักษาให้หายได้ยากไม่ว่าจะโดยการผ่าตัด หรือการรักษาด้วยรังสี ผู้ที่มารับการรักษาในระยะเริ่มเป็นหรือเมื่อเป็นน้อย ๆ มีผลการรักษาเป็นที่น่าพอใจ มีบางคนหายและมีอายุยืนมาอีกเกือบ ๑๐ ปี โดยไม่ปรากฏว่าเป็นอีก

แพทย์ถือว่าโรคมะเร็งเป็นโรคที่ต้องการรักษาด่วน ผู้ป่วยบางท่านปฏิเสธไม่ยอมรับการรักษาหรือหลงไปรักษาทางที่ผิด บ้างก็หลงเชื่อผู้ที่อวดอ้างว่ามียารักษามะเร็งได้ ซึ่งในที่สุดเมื่อไปหาแพทย์ก็สายเกินแก้แล้ว

อาการเตือนของโรคมะเร็งของกล่องเสียง มีดังนี้

๑. **อาการเสียงแหบ** เสียงแหบหรือเสียงเปลี่ยนไปอาจเป็นอาการของโรคหลายอย่าง เช่น จากการอักเสบ การแพ้พิษ ซึ่งทำให้กล่องเสียงบวมหรือเป็นหวัด แต่อาการของโรคเหล่านั้น จะมีอาการรุนแรงคือเป็นทันที มักมีไข้อ่อนเพลีย และรักษาให้หายได้ภายในเวลา ๑–๒ อาทิตย์ ถ้าเป็นอาการเนื่อง

จากมะเร็งของสายเสียงจะมีอาการค่อยเป็นค่อยไปและเป็นมากขึ้นทุกที ในรายอย่างนี้ก็ควรไปปรึกษาให้แพทย์ตรวจคอ

๓. **อาการเจ็บคอ** เป็นอาการสำคัญอันหนึ่ง ส่วนใหญ่จะมีอาการเจ็บปวดหลังรับประทานอาหาร ซึ่งมักเข้าใจว่าเป็นก้างติดคอ อาการเจ็บนี้มักมีทุกครั้งเวลากลืนน้ำและอาหารเนื่องจากเป็นแผลที่ผนังลำคอและกล่องเสียง อาการนี้เกิดในมะเร็งที่เป็นนอกสายเสียง

สำหรับอาการอื่น ๆ เช่นหายใจขัด มีก้อนข้างคอ เป็นอาการของโรคในระยะหลัง

การรักษาโรคมะเร็งกล่องเสียงในปัจจุบันรักษากันสองทางคือการผ่าตัด และการรักษาด้วยรังสีลึก ด้วยโคบอลท์ สำหรับการรักษาทางยา ขณะนี้ยังไม่มียาที่รักษาให้หายได้เด็ดขาด

ผู้ป่วยบางท่านกลัวการผ่าตัดมักจะปฏิเสธไม่ยอมรับการผ่าตัด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะไม่เข้าใจการรักษาแบบนี้ ที่จริงแล้วการผ่าตัดต่าง ๆ ไม่น่ากลัวและปลอดภัยเสมอ แพทย์ที่ทำงานด้านนี้ส่วนใหญ่ก็ทำงานและฝึกฝนด้านนี้โดยเฉพาะจนมีความชำนาญพอ สำหรับการให้ยาระงับความรู้สึกก็ได้อาศัยวิสัญญีแพทย์ซึ่งทำงานและชำนาญด้านนี้ ประกอบทั้งเครื่องมือคมยาอันทันสมัยพร้อมทั้งเครื่องช่วยเหลือพรั่งพร้อม จึงไม่น่าวิตกที่จะให้แพทย์ผ่าตัดเอาก้อนมะเร็งออกเมื่อโรคเพิ่งเริ่มเป็น ทั้งผลการรักษาก็ได้ดีอีกด้วย

ยังมีมะเร็งอีกแห่งหนึ่งอยู่ที่ข้างหลังจมูก เป็นมะเร็งที่ซ่อนที่อยู่และซ่อนอาการ ฉะนั้นเมื่อเป็นตอนแรก ๆ จึงไม่แสดงอาการ ทั้งแพทย์ก็ตรวจค่อนข้างยาก และมักเป็นกับคนที่อยู่ในวัยแข็งแรง ที่พบอายุ ๓๕–๕๐ ปี พบมากพอ ๆ กับมะเร็งของกล่องเสียง โรคนี้พบมากคนที่มีเชื้อจีนโดยเฉพาะกวางตุ้ง คนที่มีเชื้อจีนกวางตุ้งถึงแม้จะออกไปอยู่ต่างประเทศจีนนาน ๆ ก็มีโอกาสเป็น ถึงแม้จะเป็นลูกหลานก็ตาม ฝรั่งและแขกพบน้อย

ได้กล่าวแล้วว่าโรคนี้ไม่มีอาการเมื่อเป็นใหม่ ๆ ฉะนั้น ส่วนใหญ่ของผู้ป่วยมาหาหมอในระยะหลังของโรค นอกจากนี้เมื่อโรคนี้เป็นมากจนทำให้เกิดอาการได้ ก็ชวนให้นึกว่าเป็นอาการของโรคอื่น จึงเป็นการยากทั้งแพทย์ที่จะพิเคราะห์โรคนี้ และผู้ป่วยจะสงสัยว่าโรคอยู่หลังจมูกเพราะอาการแสดงว่ามีอาการหลังจมูกเพียงเล็กน้อยเท่านั้น อาการไปแสดงที่อื่นนอกไปจากข้างหลังของจมูกเกือบทั้งนั้น

อาการเตือนที่น่าสงสัยว่าอาจจะเป็นโรคนี้ได้

๑. ปวดศีรษะตลอดเวลา ส่วนมากปวดข้างเดียวจะหายก็เมื่อรับประทานยาแก้ปวดเท่านั้น เหตุที่ทำให้ปวด เพราะว่าเนื้องอกได้ไปกดและทำลายเยื่อหุ้มสมอง หรือประสาทบางเส้นที่ฐานของสมอง

๒. มีก้อนที่ข้างคอ ไม่เจ็บไม่ปวดส่วนนั้นโตขึ้นเรื่อย ๆ ทีแรก ๆ จับดูรู้สึกว่าเคลื่อนไหวได้ ต่อไปจะติดกับเนื้อรอบ ๆ นั้นจนกระทั่งผิวหนัง

๓. ตาเหล่ มักเหล่ข้างเดียว ตาเหล่นี้มักเป็นรวมไปกับการมีก้อนที่คอและปวดด้วย

๔. เลือดกำเดาออกกะปริดกะปรอย ออกมากเวลาสั่งน้ำมูก บางคนรู้สึกว่าเลือดตกในคอ ทั้งนี้เพราะแผลที่เกิดจากมะเร็งอยู่บริเวณตอนหลังจมูกติดกับคอ

อาการที่กล่าวมานี้เป็นอาการที่น่าสงสัยควรให้แพทย์ตรวจจมูก หลังจมูกและคอเสีย เพื่อจะได้ไม่สงสัยติดใจกลัวว่าเป็นโรคอันนี้ ถึงแม้ว่าจะพบก้อนข้างคอเล็กขนาดปลายนิ้วก้อยก็ควรให้แพทย์ตรวจเพื่อความปลอดภัย เพราะการที่พบเป็นมะเร็งแล้ว แสดงว่ามีมะเร็งกระจายจากที่เกิดเดิมแล้ว ได้กล่าวมาแล้วว่าโรคนี้เกิดที่หนึ่งแต่แสดงอาการชวนให้เข้าใจผิดว่าเป็นที่อื่น ไม่ใช่โรคนี้ ฉะนั้นอาการเตือนที่น่าสงสัยจึงสำคัญมาก

เมื่อแพทย์ได้ตรวจและแนะนำให้รักษาแล้ว ควรรักษาทันที การรักษาที่ถูกต้องคือการฉายรังสีลึก หรือฉายโคบอลท์บอมบ์ และยังไม่มีรายงานทางแพทย์ว่ามียาอะไรที่รักษาให้หายเด็ดขาดได้

เท่าที่ข้าพเจ้าได้กล่าวมานี้เป็นอาการเตือนของโรคมะเร็งและการรักษา หวังว่าคงจะมีเหตุผลพอชักชวนผู้ป่วยมาหาแพทย์ได้เร็ว และตัดสินใจรักษาทันทีที่แพทย์แนะนำ เพราะมะเร็งเป็นโรคที่ต้องการรักษาโดยด่วน และจะรักษาหายได้เมื่อโรคนี้เป็นน้อย.

สวัสดี

มะเร็งของปอด

โดย

นายแพทย์บัญญัติ ปริชญานนท์

ความเจริญของวิชาแพทย์ในปัจจุบันนี้ ทำให้มนุษย์เราสามารถป้องกันและต่อสู้โรคร้ายแรงหลายชนิด ซึ่งเคยบั่นทอนชีวิตของมนุษย์ปีละมาก ๆ ตัวอย่าง เช่น วัณโรค ไข้รากสาดน้อย โรคบิด เป็นต้น แต่เพราะเราได้รู้จักวิธีป้องกันและรักษาจึงทำให้อัตราตายจากโรคนี้ลดน้อยลง ทำให้มนุษย์เรามีสุขภาพดีและมีชีวิตยืนกว่าแต่ก่อน แต่ยังมีโรคร้ายแรงอีกบางชนิดที่ขึ้นหน้าขึ้นตา นับว่าสำคัญเป็นที่หวาดกลัวกันอยู่มากในปัจจุบันนี้ ก็ได้แก่โรคมะเร็งซึ่งมนุษย์เรายังไม่สามารถจะหาวิธีป้องกันและรักษาให้ได้ผลดีจริง ๆ ภายในระยะไม่กี่สิบปีมานี้ เราได้พบว่ามีผู้ป่วยด้วยโรคมะเร็งในอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกายมากขึ้น ในปีหนึ่ง ๆ มีมนุษย์ทุกอายุ ทุกเพศเป็นจำนวนมากต้องเสียชีวิตเพราะโรคมะเร็งนี้ โรคมะเร็งเป็นโรคที่ก่อตัวขึ้นช้า ๆ และจะทรมานผู้ป่วยไปเป็นเวลานานก่อนจะสิ้นชีวิต ในเมืองไทยเราผู้สนใจโรคนี้ยังไม่มากนัก ซึ่งที่จริงแล้วโรคมะเร็งเป็นโรคอันตรายและบั่นทอนชีวิตของคนเรามากกว่าโรคอื่นที่ระบาดขึ้นเป็นพัก ๆ เช่น อหิวาตกโรค ไข้ทรพิษ เป็นต้น ซึ่งเป็นโรคที่มีหนทางป้องกันได้

มีคนประมาณกันว่าในปีหนึ่ง ๆ มนุษย์ทั้งโลกต้องเสียชีวิตเพราะมะเร็งปีละอย่างน้อย ๒ ล้านคน และจะตายเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนกว่ามนุษย์จะหาทางป้องกันและรักษามะเร็งได้ สำหรับเช้าวันนี้ข้าพเจ้าจะขอกล่าวถึงเรื่องมะเร็งของปอดโดยเฉพาะก่อน มะเร็งของปอดจัดเป็นโรคชนิดร้ายแรงซึ่งทำลายชีวิตมนุษย์ได้ปีละมาก ๆ ยิ่งไปกว่านั้นตามสถิติเราพบว่ามีอัตราตายของมนุษย์จากมะเร็งของปอด

เพิ่มมากขึ้นทุก ๆ ปี จนในปัจจุบันนี้เชื่อกันว่ามะเร็งของปอดเป็นมะเร็งชนิดหนึ่งที่พบมากที่สุดในบรรดาโรคมะเร็งทั้งหลายที่เป็นในผู้ชาย ในโรงพยาบาลศิริราชในระยะ ๑๐ ปีมานี้เราพบมะเร็งของปอดประมาณ ๒๐๐ ราย เมื่อเปรียบเทียบกับระยะย้อนหลังไปอีก ๑๐ ปี ซึ่งพบมะเร็งของปอดเพียง ๕–๖ รายเท่านั้น ในวารสารต่างประเทศมีการกล่าวขวัญถึงมะเร็งของปอดกันมาก ยกตัวอย่างเช่นในสหรัฐอเมริกาซึ่งมีผู้รายงานว่า พบอัตราตายจากมะเร็งของปอดเพิ่มขึ้นในระยะ ๑๐ ปีหลังนี้ถึง ๑๔๐ เปอร์เซ็นต์

ทุกวันนี้เรายังไม่ทราบสาเหตุที่แท้จริงของโรคมะเร็งมีผู้เชื่อกันมากว่า มะ-เร็งของปอดอาจจะมีสาเหตุเกี่ยวข้องกับสารบางชนิดที่มนุษย์เราสูดเข้าไปทางลมหายใจ ยกตัวอย่างเช่น มีผู้รายงานว่าได้พบมะเร็งของปอดมากในผู้ที่ทำงานเกี่ยวกับเหมืองแร่หรือโรงงานบางแห่ง บางคนก็เชื่อว่าอาจจะเกี่ยวข้องกับฝุ่นละอองบางชนิดในอากาศหรือควันที่เหลือจากการเผาไหม้ของน้ำมันเครื่องยนต์บางชนิดเป็นต้น ข้อสังเกตที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ได้แก่ข้อเกี่ยวพันระหว่างมะเร็งของปอดกับการสูบบุหรี่จัด เช่นวันละ ๒๐ มวนมาเป็นเวลาอย่างน้อย ๒๐ ปี มีคนให้ความเห็นว่าในคนอายุเกินกว่า ๔๕ ปี จะพบโรคมะเร็งของปอดในคนสูบบุหรี่จัดได้ ๕๐ เท่าของคนที่ไม่สูบบุหรี่ ถึงแม้จะยังไม่มีข้อพิสูจน์ที่แน่ชัดว่า การสูบบุหรี่เป็นสาเหตุของโรคมะเร็งของปอด แต่ตามสถิติโดยทั่วไปแล้วน่าจะมีข้อเกี่ยวข้องกันอยู่บ้าง ซึ่งก็น่าจะเป็นข้อคิดสำหรับผู้ที่สูบบุหรี่จัดทั้งหลาย

มะเร็งของปอดเป็นโรคที่พบได้ในคนทุกอายุ แต่ส่วนมากพบในระหว่างอายุกลางคน ประมาณ ๙๐ เปอร์เซ็นต์ พบได้ในคนอายุประมาณ ๔๐ ปีหรือมากกว่านั้น และพบในผู้ชายประมาณ ๑๐ เท่าของผู้หญิง

อาการของโรคนี้มักจะเกิดขึ้นช้า ๆ ผู้ป่วยไม่ค่อยจะรู้สึกตัวจนกว่าโรคจะลุกลามไปมากแล้ว อาการที่พบบ่อย ๆ ได้แก่

๑. อาการไอเรื้อรัง

๒. อาการไอเป็นโลหิต

๓. อาการเจ็บเสียวในหน้าอก

๔. อาการเหนื่อยง่าย อ่อนเพลีย น้ำหนักลดโดยหาสาเหตุไม่ได้

๕. อาการอื่น ๆ เช่น ต่อมน้ำเหลืองที่คอโต เสียงแหบมีการอักเสบของทางเดินของลมหายใจบ่อย ๆ เป็นต้น

ถ้าผู้ใดมีอาการต่าง ๆ คล้ายที่กล่าวมานี้ โดยเฉพาะในผู้ที่มีอายุประมาณ ๔๐ ปีหรือมากกว่านั้น ควรได้ปรึกษาหารือกับแพทย์เพื่อทำการตรวจเสียแต่เนิ่นๆ หรือถึงแม้ไม่มีอาการอย่างใดก็ควรจะได้รับการตรวจร่างกายหรือถ่ายภาพรังสีของปอดอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง

การรักษาโรคมะเร็งของปอดนี้จะให้ได้ผลดีที่สุดก็คือ ผู้ป่วยต้องได้รับการรักษาในระยะแรกที่โรคเพิ่งจะเริ่มก่อตัว แพทย์อาจทำการผ่าตัดเอาปอดส่วนที่เป็นโรคออก ถ้าอยู่ในระยะที่สามารถทำผ่าตัดได้ การรักษาอย่างอื่นได้แก่การรักษาทางรังสีวิทยาและการใช้ยาบางชนิด

ปัจจุบันนี้วงการแพทย์ทั่วโลกต่างสนใจในโรคมะเร็งกันมาก มีการค้นคว้าเกี่ยวกับสาเหตุและวิธีรักษาโรคมะเร็งกันอย่างกว้างขวาง ทั้งนี้เนื่องจากมนุษย์ต้องเสียชีวิตจากโรคร้ายนี้เป็นจำนวนปีละมากๆ จากเหตุดังที่ได้กล่าวมาแล้วแต่ต้นคณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาลจึงเห็นเป็นการสมควรได้จัดตั้งสถาบันมะเร็งนี้ประกอบด้วยคณะกรรมการแพทย์ จุดประสงค์เพื่อทำการศึกษาค้นคว้าหาหนทางและวิธีการป้องกัน และรักษาโรคมะเร็งให้ได้ผลดีที่สุดแก่ผู้ป่วย และเพื่อให้การรักษาเป็นไปในแนวเดียวกัน ขณะนี้สถาบันมะเร็งเพียงแต่ก่อตัวขึ้นเท่านั้น จึงยังขาดอุปกรณ์และทุนในการค้นคว้าต่าง ๆ สถาบันมะเร็งหวังว่าถ้าประชาชนมีความสนใจให้ความสนับสนุนและเกื้อกูลแก่สถาบันมะเร็งบ้าง ก็คงจะทำให้งานในด้านนี้ได้เจริญและก้าวหน้าไปด้วยดี.

สวัสดี

มะเร็งเต้านม

โดย

นายแพทย์ เสนอ อินทรสุขศรี

สวัสดีท่านผู้ฟังที่เคารพ

ปราชญ์ผู้หนึ่งได้กล่าวไว้ว่า "ความไม่รู้แท้คือความทุกข์" คำกล่าวนี้เป็นความจริงอย่างไม่มีปัญหาเลยโดยเฉพาะเรื่องโรคมะเร็ง ในปัจจุบันนปรากฏว่าประชาชนทั่วไปเมื่อกล่าวถึงโรคมะเร็งแล้ว มักเกิดความหวาดกลัวกันมาก เหตุที่หวาดกลัวกันมากนั้นก็เพราะ ความไม่รู้แท้และเมื่อไม่รู้โดยแท้แล้วก็เกิดทุกข์ เมื่อเกิดความหวาดวิตกระแวงขึ้นมนุษย์เรานั้นก็เปรียบดังผู้ที่กำลังจะจมน้ำ เมื่อพบสิ่งใดผ่านมาใกล้แม้แต่สวะก็ต้องโผเข้าไปเกาะไว้เสียก่อน ดังนี้จึงเป็นเหตุให้เกิดมีผู้ที่ฉวยโอกาสตั้งตัวเป็นผู้วิเศษสามารถที่จะรักษาโรคใดๆได้ทั้งสิ้นไม่เว้นแม้แต่โรคมะเร็ง การอาบน้ำมนต์ การอมยาพ่น ฝนยาทา เสกคาถา การขับไล่ภูตผีปีศาจ และวิธีการต่าง ๆ ซึ่งหาหลักความจริงมิได้ จึงได้เกิดขึ้นในทุกสมัย ไม่ว่าในชาติใดประเทศใด เมื่อนาฬิกาของเราเสียก็ย่อมต้องการช่างแก้นาฬิกา เมื่อรถยนตร์เสียก็ต้องการช่างแก้เครื่องยนตร์ เมื่อร่างกายของเราผิดปรกติขึ้นก็ย่อมต้องการช่างแก้ คือ แพทย์ ฉะนั้นเมื่อร่างกายของเราเกิดผิดปรกติขึ้น ความประสงค์ที่จะต้องการให้รู้แท้นั้นก็จำเป็นต้องไปปรึกษาและรับการแก้ไขจากแพทย์เพื่อให้พ้นจากความทุกข์

ทุกวันนี้ในวงการแพทย์จะพากันปลื้มปีติอยู่มิใช่น้อย ที่ประชาชนชาวไทยเราได้รู้จักการเอาใจใส่ในความเจ็บไข้ได้ป่วยของตัวเพิ่มขึ้น และได้มองเห็นคุณ

ค่าของการแพทย์แผนปัจจุบันมากยิ่งขึ้น แต่ก็ยังมีปัญหาที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งที่น่าจะหมดสิ้นไปเสียทีในหมู่ประชาชนชาวไทยเราก็คือ "ความอายหมอ" มีหลายต่อหลายคนที่ไม่ยอมกล่าวความจริงให้แพทย์ทราบเมื่อซักถามเรื่องราวประวัติของการเจ็บไข้ ร้ายไปกว่านั้นก็คือการไม่ยอมไปหาแพทย์เลย เมื่อพูดถึงโรคมะเร็งแล้ว ความอายหมอนี่เองเป็นผลร้ายแก่ตัวผู้ป่วย ความอายเป็นฝากั้นแพทย์กับคนไข้ และเป็นตัวมารร้ายที่ผลักดันเอาตัวคนไข้เองไปสู่ความตายอย่างน่าสลดใจที่สุด

ท่านผู้สนใจในเรื่องโรคมะเร็งและติดตามฟังคำบรรยายของสถาบันมะเร็งมาแล้ว คงได้ทราบว่ามะเร็งนั้นอาจเกิดที่อวัยวะใด ๆ ก็ได้โดยไม่เลือก อาจเป็นได้ที่ผิวหนังภายนอกเป็นที่อวัยวะทางเดินอาหาร ตับ ไต มันสมอง และแม้แต่กระดูก เกิดโดยไม่เลือกเชื้อชาติ ผิวพรรณ วรรณะหรือเพศ ไม่เว้นว่าจะเป็นทารกเกิดใหม่ คนหนุ่มสาว หรือวัยชรา มะเร็งเป็นโรคที่จะให้การบำบัดรักษาให้หายได้โดยเด็ดขาดเมื่อได้รับการรักษาตั้งแต่ระยะเริ่มต้นเป็นใหม่ ๆ แต่ก็มีหลายรายด้วยกันที่ตัดสินใจไปหาแพทย์ต่อเมื่อเข้าสู่ระยะสุดท้ายของโรคแล้ว เมื่อพิเคราะห์ดูแล้วก็เนื่องจากเหตุใหญ่ ๆ สามประการ คือ ความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ประการหนึ่ง ความหลงเชื่อต่อผู้ให้คำแนะนำผิด ๆ หรือผู้ตั้งตัวเป็นหมอ หรือคำโฆษณายาตามท้องตลาด ประการหนึ่ง และความกลัวหรือความอายแพทย์อีกประการหนึ่งในทั้งสามประการนี้ มะเร็งที่เต้านม เป็นโรคหนึ่งที่ไปหาแพทย์เมื่อระยะหลังมากแล้วนั้น ได้รวมเหตุทั้งสามนี้เอาไว้อย่างครบถ้วน

เมื่อเกิดเป็นมะเร็งที่เต้านมขึ้นครั้งแรกใหม่ ๆ นั้น ก็จะเกิดมีก้อนเล็ก ๆ ขึ้นที่เต้านมก่อน เนื่องจากไม่มีความเจ็บปวดแต่อย่างใด จึงมักทำให้ผู้ป่วยเข้าใจว่าตนเป็นโรคอย่างที่ชาวบ้านเรียกว่า ปรวดบ้าง หรือฝีสบายบ้างก็คงปล่อยปละละเลยไม่สนใจ ถ้าบางคนสนใจก็อาจทำการรักษาตนเองโดยการซื้อยาตามท้องตลาดซึ่งประกาศสรรพคุณคล้ายกับที่ตนเป็นหรือไม่ก็ใช้ยาพอก ตลอดจนการเป่าเสก

ต่าง ๆ สิ่งที่ร้ายที่สุดก็คือความเชื่อมั่นว่า เต้านมคืออวัยวะอันพึงสงวนจะให้ผู้อื่นเห็นหรือถูกต้องมิยังควรเลยผู้ป่วยจึงมักจะคงปล่อยทิ้งไว้จนกระทั่งระยะสุดท้าย ซึ่งมะเร็งได้แพร่กระจายไปสู่อวัยวะอื่นๆ แล้ว จึงจะมาถึงมือแพทย์ ซึ่งก็จะประสพความผิดหวังทั้งสองฝ่าย ข้าพเจ้าจึงคิดว่าประชาชนเราควรจะทราบเรื่องโรคมะเร็งที่เต้านมนี้ไว้บ้าง เพื่อจะได้เข้าใจในโรคของตนเองเมื่อเริ่มต้นเป็นใหม่ ๆ หรือแนะนำแก่ผู้ที่ป่วยด้วยโรคนี้ให้ถูกต้อง ไม่ชักนำให้ผู้ป่วยไปรักษาผิด ๆ อย่างที่ปรากฏอยู่ทุกวันนี้

เต้านม เป็นอวัยวะสำหรับสร้างน้ำนมเพื่อเลี้ยงทารกเป็นอวัยวะที่ขยับขยายโตขึ้นได้และเล็กลงได้ เมื่อเด็กหญิงเข้าสู่วัยสาวฮอร์โมนจากรังไข่จะมีอิทธิพลต่อเต้านมนี้ จะทำให้เต้านมค่อย ๆ โตขึ้น ต่อจากนั้นเต้านมก็จะอยู่ภายใต้อิทธิพลของรังไข่ต่อมา ก่อนสอนมีระดูต่อมของเต้านมจะเพิ่มจำนวนขึ้นและโตขึ้น และจะค่อย ๆ ลดลงและเล็กลงเมื่อหมดระดู เมื่อถึงเวลาตั้งครรภ์และระยะให้นมทารกต่อมน้ำนมจะโตและทำงานมากยิ่งขึ้น และเมื่อหลังจากเด็กหย่านม ต่อมเต้านมก็จะเล็กลงและจำนวนน้อยลง ต่อเมื่อเข้าสู่วัยหมดระดูนั้นเป็นระยะที่ระดูมีการผิดปรกติไปมากจำนวนอาจมากบ้างน้อยบ้าง เวลาที่มีก็ไม่แน่อาจเร็วหรือช้าไปกว่าปรกติ ระยะนี้เองเป็นระยะที่เกิดการผิดปรกติขึ้นที่เต้านมได้ง่ายมาก จึงเป็นระยะที่อาจเกิดมะเร็งได้ง่ายกว่าในวัยอื่น

มะเร็งของเต้านมนั้น อาจเกิดขึ้นที่หัวนม ที่ท่อน้ำนม หรือที่เนื้อแท้ของต่อมน้ำนมก็ได้ ส่วนใหญ่ที่จะกล่าวนี้เป็นเรื่องมะเร็งที่ต่อมน้ำนมหรือพูดง่าย ๆ ที่ตัวเนื้อเต้านม

มะเร็งเต้านมนั้น ก็เหมือนกับมะเร็งที่อวัยวะอื่น กล่าวคือยังไม่ทราบสาเหตุที่แน่นอน ตามที่เข้าใจกันนั้นก็มีได้หลายประการ เป็นต้นว่า อาจเนื่องจากการผิดปรกติของระดูในระยะเข้าสู่วัยใกล้หมดระดู ซึ่งทำให้เกิดการผิดปรกติของเต้านมด้วย บางคนกล่าวว่า การมีการขังของน้ำนมที่คั่งอยู่ในเต้านมนาน ๆ โดย

ไม่อาจไหลออกมาทางหัวนมได้โดยเหตุใดก็ตามที่ทำให้ท่อน้ำนมตัน และบางคนกล่าวว่าสาเหตุที่สำคัญอย่างหนึ่งก็คือการถูกกดหรือถูกระคายเคืองอยู่นาน ๆ โดยหาเหตุใดเหตุหนึ่ง ก็ทำให้เกิดมะเร็งขึ้น

เท่าที่พบนั้นมะเร็งเต้านมจำนวนมากจะเกิดขึ้นในผู้หญิง แต่ในผู้ชายก็มีมะเร็งที่เต้านมเหมือนกัน และถ้าหากมะเร็งเต้านมเกิดในชายแล้ว ก็ปรากฏว่าโรคยิ่งรุนแรงและรวดเร็วมากกว่าในผู้หญิงเสียอีก ผู้หญิงที่เป็นมะเร็งเต้านมนั้นจะพบได้ในอายุ ๓๐–๔๐ ปีขึ้นไป แต่ก็มิใช่ว่าหญิงสาวจะไม่เกิดโรคนี้ มะเร็งในหญิงสาวอายุน้อยก็ปรากฏว่าเกิดขึ้นได้ด้วย ถ้าอายุยิ่งน้อยเท่าใด ความร้ายแรงของมะเร็งเต้านมก็ยิ่งมีมากขึ้นตามส่วน

อาการที่เริ่มต้นของมะเร็งที่เต้านมก็คือ การมีก้อนขึ้นที่เต้านม และก้อนนี้จะทราบได้ดีที่สุดในชั้นต้นก็คือ ผู้ป่วยคลำพบเอง ฉะนั้นเพื่อที่จะทราบถึงโรคเสียตั้งแต่ระยะต้น แพทย์จึงมักให้ข้อควรจำไว้ว่า หญิงใด ๆ ก็ตามควรจะได้ตรวจคลำเต้านมของตนเองอย่างน้อยเดือนละครั้ง ถ้าพบและสงสัยว่า เกิดมีก้อนขึ้นที่เต้านม ควรจะได้รีบปรึกษาแพทย์ให้ตรวจทันที

ก้อนในระยะแรกนี้มักเป็นขนาดเล็ก ไม่เจ็บปวดก้อนแข็งและเวลาคลำจะเคลื่อนไปมาได้ มีน้อยรายที่ปรากฏอาการเริ่มต้นโดยมีก้อนบวม ปวดเจ็บ และสีแดงคล้ายลักษณะของการอักเสบ ซึ่งทำให้คิดว่ามีฝีเกิดขึ้นและจะทราบก็ต่อเมื่อได้รับการผ่าตัดตรวจเท่านั้น ก้อนมะเร็งที่เต้านมในระยะแรกนี้ส่วนมากมักไม่เจ็บปวดอย่างใดเลย แต่จะโตขึ้นรวดเร็วอย่างโตวันโตคืน เมื่อก้อนค่อย ๆ โตขึ้นจะขึ้นมาติดกับผิวหนังภายนอก ทำให้ผิวหนังเหนือก้อนนั้นนูนขึ้นมาตามก้อนที่โตขึ้น ผิวหนังจะมัน ใส และมีสีค่อนข้างแดงคล้ำ ๆ เนื่องจากมีเลือดมาสู่ก้อนมะเร็งนั้นเป็นจำนวนมาก มะเร็งค่อย ๆ รุกรานไปกดทางเดินต่อมน้ำเหลืองของผิวหนัง ทำให้ผิวหนังเหนือก้อนบวม ๆ และมีลักษณะคล้ายกับผิวส้ม

สิ่งที่จะสังเกตพบได้เสมอก็คือ เมื่อมะเร็งนั้นโตขึ้นจะคอรั้งให้หัวนมยุ่มเข้าไป ทำให้มีลักษณะคล้ายหัวนมบอด เมื่อลองสังเกตหัวนมดูทั้งสองข้าง จะพบว่า หัวนมไม่อยู่ในระดับเดียวกัน ข้างที่เป็นมะเร็งรั้งให้หัวนมสูงขึ้นไปกว่าระดับของหัวนมข้างที่ดี

แม้จะเริ่มต้นเป็นใหม่ ๆ อวัยวะแรกที่มะเร็งของเต้านมจะแพร่กระจายไปสู่ก็คือ ต่อมน้ำเหลืองที่รักแร้ข้างที่เป็นนั้นเอง บางรายปรากฏว่าต่อมน้ำเหลืองของรักแร้โตขึ้นมากกว่าตัวมะเร็งที่เต้านมเสียด้วยซ้ำ มีผู้ป่วยหลายรายที่ไปหาแพทย์ด้วยเรื่องต่อมน้ำเหลืองที่รักแร้โต ถ้าหากแพทย์ไม่ได้นึกถึงเรื่องที่เต้านม ก็อาจพลาดมะเร็งที่เต้านมไปก็ได้

เมื่อมะเร็งค่อย ๆ โตขึ้นแล้ว เวลาที่คลำก้อนมะเร็งจะพบว่า ก้อนนี้บางตอนแข็ง บางตอนนุ่ม แต่โดยทั่ว ๆ ไปผิวของก้อนที่คลำได้จะไม่เรียบ มักขรุขระทั่วไป ตำแหน่งที่นุ่มนั้นเกิดขึ้นเนื่องจากก้อนมะเร็งโตขึ้นอย่างรวดเร็วมาก จนเลือดไม่สามารถจะไปเลี้ยงได้พอเพียง จึงเกิดมีการเน่าตายของเนื้อมะเร็งบางส่วนขึ้น และตำแหน่งที่นุ่มนี้เองในระยะหลังต่อมาก็มักจะแตกออกมาภายนอก ทำให้เกิดเป็นแผลขึ้น แผลมะเร็งจะมีขอบนูน บาน และแบะออก มีกลิ่นเหม็นจัด ซึ่งถ้าหากท่านได้กลิ่นสักครั้งหนึ่ง จะจำกลิ่นนี้ไปได้นาน แผลนี้เวลาถูกต้องจะมีเลือดออกง่าย และถ้ามะเร็งได้แผ่ไปทำลายเส้นเลือดขนาดโตสักเล็กน้อย จะทำให้เกิดมีการตกเลือดจนถึงช็อคได้ ในระยะหลัง ๆ นี้อาจเกิดความเจ็บปวดขึ้นเนื่องจากการแผ่ของมะเร็งไปกดหรือทำลายเส้นประสาท

ความร้ายของมะเร็งนั้นหาได้เฉยอยู่เฉพาะที่เต้านมข้างที่เป็นนั้นไม่ หากแต่ได้รุกรานแพร่กระจายตัวของมันไปสู่อวัยวะอื่น ๆ ต่อไปได้อีก มะเร็งที่เต้านมนอกจากจะไปสู่ต่อมน้ำเหลืองที่รักแร้แล้ว ยังอาจไปสู่ตับ และกระจายลงสู่ช่องท้อง ผ่านเข้าสู่เส้นเลือดไปเกิดขึ้นที่ปอด สมอง และตามกระดูกต่าง ๆ ได้ มีปัญหาเกิดขึ้นอยู่เสมอว่าเมื่อเกิดมะเร็งของเต้านมข้างหนึ่งแล้ว จะข้ามไปเป็นอีก

ข้างหนึ่งได้หรือไม่ คำตอบก็คือ เป็นได้ เพราะเราพบผู้ป่วยดังกล่าวนี้อยู่หลายราย เหมือนกัน

เมื่อมะเร็งที่เต้านมผ่านเข้ามาในระยะหลัง ๆ และมีการแพร่กระจายตัวไปสู่อวัยวะอื่น ๆ เช่นนี้คงไม่มีสิ่งที่น่าสงสัยแต่อย่างใดเลย ถ้าจะกล่าวว่า เป็นระยะที่ให้การรักษาได้ยาก หรือจะเรียกว่าหมดหวังเลยก็ได้ นั่นหมายถึงสุดท้ายของชีวิตผู้ป่วย

การรักษามะเร็งเต้านมนั้น ขอกล่าวย้ำอีกครั้งหนึ่งว่าถ้ายิ่งได้รับการรักษาในระยะเริ่มเป็นใหม่ได้เท่าใด ความหวังในการหายโรคโดยเด็ดขาดก็ยิ่งมีมากขึ้นเท่านั้น ถ้ายิ่งปล่อยไว้นานเท่าใด ความหวังในการรักษาให้หายก็ยิ่งน้อยลงไปตามลำดับ สำหรับการรักษามะเร็งเต้านมนั้น ก็คือการผ่าตัดแยบถอนรากถอนโคนให้หมดส่วนที่คิดว่าจะมีเซลล์มะเร็งแทรกซึมไปได้ กล่าวคือ จะต้องตัดเต้านมข้างที่เป็นออกเสีย ตัดกล้ามเนื้อของหน้าอกข้างนั้น ซึ่งเป็นที่ที่มะเร็งจะแทรกเข้าไปอยู่ บรรดาไขมันต่าง ๆ เอาออกให้หมด และต่อมน้ำเหลืองบริเวณรักแร้ซึ่งมะเร็งกระจายมาสู่จะต้องถูกเลาะตัดทิ้งไป หลังจากนั้นแล้วเราก็มักจะใช้รังสีเอ็กซ-เรย์ลึกฉายลงบริเวณหน้าอกข้างนั้น เพื่อให้แน่ใจว่า บรรดาเซลล์มะเร็งที่อาจตกค้างอยู่และยังตัดออกไม่หมดจะได้ถูกทำลายให้สิ้นไปเสีย

วิธีการรักษามะเร็งเต้านมยังมีอีกหลายประการ โดยการใช้กัมมันตภาพรังสี ซึ่งการพิจารณาให้การรักษานี้เรามีรังสีแพทย์ผู้เชี่ยวชาญอยู่พร้อมที่จะช่วยผู้ป่วยเหล่านี้อยู่เสมอแล้ว

จริงอยู่ท่านอาจเกิดความสงสัยขึ้นมาว่าการเกิดมีก้อนที่เต้านมขนาดเล็กๆ ตอนแรกนั้นจะเป็นโรคอื่นไม่ได้บ้างหรือ จะต้องเป็นมะเร็งเสมอไปด้วยหรือ และถ้าหากไม่ใช่มะเร็ง เมื่อผ่าตัดแล้วมิเป็นการเสียเต้านมไปข้างหนึ่งเปล่า ๆ หรือแพทย์ก็จำเป็นที่จะต้องคิดเช่นนั้นเหมือนกันการมีก้อนเกิดขึ้นที่เต้านม อาจเป็นเนื้องอกอย่างธรรมดา ซึ่งเพียงแต่ตัดเอาก้อนออกก็หายขาดหรือเป็นโรคอื่น ๆ ได้

ดังนั้นเมื่อมีความสงสัยเกิดขึ้น ในการผ่าตัดตอนแรก ศัลยแพทย์จะทำการผ่าลงไปที่ก้อนนั้นแล้วตัดเนื้อที่ก้อนเพียงชิ้นเล็กๆ ส่งไปยังพยาธิแพทย์ก่อน พยาธิแพทย์จะทำการตัดเนื้อตรวจด้วยกล้องจุลทัศน์เพื่อให้แน่ว่าก้อนนั้นเป็นมะเร็งหรือไม่ ซึ่งทางห้องผ่าตัดก็จะรอคอยผลอยู่ก่อนชั่วขณะ ถ้าหากพยาธิแพทย์ได้ตรวจชิ้นเนื้อว่าเป็นมะเร็งแน่ ศัลยแพทย์จึงจะลงมือผ่าตัดเต้านมข้างนั้นทั้งทันที ถ้าไม่ใช่มะเร็งก็จะตัดเฉพาะก้อนเนื้อนั้นออกเท่านั้น

ในการรักษามะเร็ง เรามีการร่วมมือกันระหว่างศัลยแพทย์ รังสีแพทย์ พยาธิแพทย์ และแพทย์อื่น ๆ อยู่อย่างเต็มที่ พึงเชื่อและไว้ใจเถิดว่า ผู้ป่วยมะเร็งจะได้รับการร่วมมือในการรักษาอย่างเต็มที่ ฉะนั้นจึงให้ความร่วมมือแก่แพทย์ อย่าเชื่อคำหลอกลวงหรือแนะนำใด ๆ ทั้งสิ้นจากผู้มิใช่แพทย์ และอย่ากลัวหรืออายแพทย์ โรคมะเร็งมิได้รอเวลาให้แก่ผู้ประมาทเลย

ขอความปราศจากโรคมะเร็งจงมีแก่ท่าน.

สวัสดี

มะเร็งปากมดลูก

โดย

ศาสตราจารย์ ม.ร.ว. ส่งศรี เกตุสิงห์

โรคมะเร็งหรือเนื้องอกร้ายเป็นโรคร้ายแรงอย่างหนึ่งที่บั่นทอนชีวิตมนุษย์ไปเป็นจำนวนมิใช่น้อยในปีหนึ่ง ๆ บุคคลทุกเพศทุกวัยเป็นโรคมะเร็งได้ทั้งนั้น มีข้อต่างกันที่ว่ามะเร็งบางชนิดเกิดในวัยชราหรือกลางคนมากกว่าในวัยหนุ่มสาวหรือวัยเด็ก มะเร็งบางชนิดเกิดแก่เพศชายบ่อยกว่าเพศหญิง หรือตรงกันข้าม อวัยวะทุกอวัยวะในร่างกายเป็นโรคมะเร็งได้ทั้งนั้น แต่บางอวัยวะเป็นบ่อยกว่าอวัยวะอื่น ๆ

ในขั้นแรกเนื้อมะเร็งเกิดขึ้นที่จุดใดจุดหนึ่งของอวัยวะแล้วค่อย ๆ งอกแผ่ออกไปรอบด้าน ลุกลามไปยังอวัยวะที่ใกล้เคียง ทำลายเนื้อของอวัยวะนั้น ๆ แล้วงอกเป็นเนื้อมะเร็งขึ้นแทนที่ ทำให้การกระทำหน้าที่ของอวัยวะนั้นบกพร่องไปหรือเสียไปเลย นอกจากนี้ยังงอกทำลายหลอดเลือดและหลอดน้ำเหลืองอีกด้วย แล้วเซลล์ของมะเร็งก็หลุดลอยเข้าไปในกระแสเลือดหรือกระแสน้ำเหลือง แพร่กระจายไปสู่อวัยวะอื่นที่อยู่ไกลออกไปและไปงอกเป็นเนื้อมะเร็งทำลายเนื้อของอวัยวะนั้น ๆ ต่อไป ดังนี้เห็นได้ว่าในระยะแรกโรคมะเร็งเป็นโรคที่จำกัดอยู่เฉพาะที่เท่านั้น แต่ในระยะหลังโรคมะเร็งกลายเป็นโรคของร่างกายทั่วไป ระยะเวลาที่จะกลายเป็นโรคของร่างกายทั่วไปนั้นต่าง ๆ กัน ไม่มีใครบอกแน่นอนลงไปได้ .

เราไม่สามารถจะป้องกันไม่ให้เกิดโรคมะเร็งได้อย่างร้อยเปอร์เซ็นต์เช่นที่เราป้องกันโรคอื่น ๆ บางโรค ทั้งนี้เพราะสิ่งที่กระตุ้นหรือส่งเสริมให้เนื้อปรกติกลายเป็นมะเร็ง ที่นักวิทยาศาสตร์ได้ค้นพบในเวลานี้มีมากมายหลายอย่างด้วย

กัน อยู่ภายนอกร่างกายก็มี เกิดขึ้นภายในร่างกายเองก็มี บ้างก็เป็นสารเคมี บ้างก็เป็นแสงรังสี และเชื้อจุลินทรีย์ต่าง ๆ เป็นต้น ในขณะนี้มีการค้นคว้าในเรื่องนี้กันอย่างขะมักเขม้นเพื่อจะหาทางกำจัดโรคนี้เสียให้ได้

ถึงแม้โรคมะเร็งจะเป็นโรคที่ร้ายแรงและมีลักษณะที่น่าสพึงกลัวดังกล่าวแล้ว แต่มะเร็งก็ยังเป็นโรคที่รักษาให้หายโดยเด็ดขาดได้ ถ้าหากผู้ป่วยไปให้แพทย์ตรวจและรักษาเสียในระยะแรกเริ่มที่เป็นน้อย ๆ และยังเป็นโรคเฉพาะที่อยู่

โรคมะเร็งของอวัยวะสืบพันธุ์เป็นโรคหนึ่งที่บั่นทอนชีวิตของสตรีซึ่งส่วนใหญ่กำลังอยู่ในวัยที่เป็นกำลังเป็นประโยชน์ต่อครอบครัวและต่อประเทศชาติอย่างมาก ทั้งนี้เพราะผู้ที่ป่วยด้วยโรคมะเร็งส่วนมากไปรับการตรวจและรักษาช้าไปโรคมะเร็งได้ลุกลามไปไกลเสียแล้วจึงทำให้การรักษาไม่ได้ผล เหตุที่ทำให้ผู้ป่วยมารับการตรวจและการรักษาช้าไปนั้นมีอยู่หลายประการ

ประการที่หนึ่ง เป็นลักษณะร้ายของโรคมะเร็งเอง คือว่าโรคมะเร็งในระยะแรกเริ่มทีเดียวนั้นไม่ทำให้มีการปวดเจ็บเลย อาจมีการเปลี่ยนแปลงไปจากธรรมดาแต่เพียงเล็กน้อย ผู้ที่ไม่ได้สังเกตหรือผู้ที่ปล่อยปละละเลยไม่เอาใจใส่ต่อการเปลี่ยนแปลงเล็ก ๆ น้อย ๆ เหล่านี้ก็จะไม่ทราบหรือวิตกกังวลแต่อย่างใดเลยนอนใจเสียว่าไม่เป็นอะไรร้ายแรงเพราะไม่เห็นปวดเจ็บจึงมิได้ไปหาแพทย์ให้ตรวจเสียในระยะนั้น ต่อเมื่อโรคลุกลามมากถึงประสาทหรือถึงกระดูกแล้วจึงทำให้เกิดอาการปวดเจ็บ หรือโรคลุกลามและกินทะลุหลอดเลือดใหญ่ ๆ ทำให้มีเลือดออกมากมายจนซีดเพลียจึงจะรีบไปให้แพทย์ตรวจเป็นต้น ซึ่งเป็นการสายไปแล้วรักษาไม่ได้ผล ข้อนี้จึงนับว่าเป็นความร้ายของโรคมะเร็งที่ไม่ทำให้มีการปวดเจ็บเสียแต่แรก เป็นเหตุให้ผู้ป่วยนอนใจ

ประการที่สอง เป็นเหตุที่เนื่องจากตัวผู้ป่วยเอง ซึ่งมีได้หลายอย่าง คือ

๑. การขาดความสังเกตหรือเอาใจใส่ต่อการเปลี่ยนแปลงเล็ก ๆ น้อย ๆ ของร่างกาย เช่นการมีเลือดออกจากอวัยวะสืบพันธุ์นิด ๆ หน่อย ๆ ก็ไม่รู้สึก

ประหลาด คิดว่าเป็นระดูเสีย หรือระดูผิดปรกติไม่เป็นไรคงหายเอง มีตกขาวมากกว่าปรกติก็ไม่สังเกตหรือเพิกเฉยเสีย เหล่านี้เป็นต้น

๒. มีความรู้สึกว่ามีการเปลี่ยนแปลงผิดธรรมดาไป แต่มิได้ไปปรึกษาแพทย์ เพราะอาย

๓. ไม่อยากให้แพทย์ตรวจเพราะอาย หรือขเกียจไปเพราะเสียเวลาทำมาหากิน ฯลฯ จึงรักษาตนเองด้วยยาที่มีขายในท้องตลาดและประกาศโฆษณาว่าแก้โรคมุดกิต โรคระดูเสีย เหล่านี้เป็นต้น

๔. บางคนเชื่อเอาเองว่าเป็นโรคมะเร็ง ทอดอาลัยเพราะคิดว่าไม่มีทางรักษาให้หาย เลยไม่ไปให้แพทย์รักษา

นอกจากนี้การกระทำของแพทย์บางคนมีส่วนช่วยให้ผู้ป่วยไปรับการรักษาที่ถูกต้องช้าไปไม่น้อยรายทีเดียว ข้อนี้หมายความถึงแพทย์คนแรกที่ได้พบผู้ป่วยและไม่ได้ตรวจภายในอย่างละเอียด จะเป็นด้วยเหตุใดก็ตาม แต่สั่งการรักษาไปเลย เช่นให้ไปชำระล้างหรือให้ยาไปล้างหรือฉีดยาให้ การกระทำเช่นนี้เป็นเหตุให้ผู้ป่วยนอนใจว่าได้รับการรักษาแล้ว ต่อเมื่อมีอาการมากขึ้นและผู้ป่วยไปหาแพทย์อีก จึงได้ตรวจดูซึ่งเป็นการเสียเวลาไปไม่น้อยกว่าจะได้รับการวินิจฉัยและการรักษาที่ถูกต้อง โรคอาจลุกลามไปเกินกว่าจะรักษาได้เสียแล้ว แพทย์บางคนอาจให้การวินิจฉัยไม่ถูกต้อง เพราะอุปกรณ์ในการตรวจไม่สมบูรณ์เหมือนในโรงพยาบาลใหญ่ ๆ หรือสถานที่บำบัดโรคมะเร็งโดยเฉพาะก็ได้

ที่กล่าวมานี้ล้วนแต่เป็นสาเหตุที่ทำให้ผู้ป่วยไปรับการตรวจและรักษาที่ถูกต้องช้าไปทั้งนั้น

อวัยวะสืบพันธุ์ของสตรีเป็นมะเร็งได้ทุกส่วน นับตั้งแต่ รังไข่ หลอดมดลูก ตัวมดลูก คอและปากมดลูก ช่องคลอดและอวัยวะสืบพันธุ์ภายนอก ต่างกันที่บางส่วนเป็นมะเร็งบ่อยกว่าบางส่วน เช่นที่ปากมดลูกและคอมดลูกเป็นมะเร็งบ่อยกว่าส่วนอื่น ๆ

มะเร็งคอและปากมดลูกนั้นเมื่อเริ่มต้นเป็นการงอกอยู่ภายในเนื้อ จึงไม่ทำให้เกิดอาการเลย ในระยะนี้จะรู้ได้ว่าเป็นมะเร็งก็แต่โดยการตรวจของแพทย์ตามวิธีของการตรวจค้นมะเร็ง ถ้าหากตรวจพบในระยะนี้และทำการรักษาเสีย ก็จะหายได้อย่างเด็ดขาดทีเดียว

เมื่อมะเร็งงอกมากขึ้นจนดันผิวฉีกขาดและกลายเป็นแผลก็ทำให้มีเลือดออกจากแผล หรือเนื้อมะเร็งอาจเปื่อย เวลาถูกกระทบกระเทือนเช่นภายหลังร่วมประเวณี การตรวจภายในหรือแม้ที่สุดอุจจาระผูกแข็ง ผิวของมะเร็งแตกและมีเลือดออกมาได้ ในระยะนี้จึงมีอาการเลือดออกจากช่องคลอดเล็ก ๆ น้อย ๆ หลังกระเทือนดังกล่าว แต่การที่เริ่มมีเลือดออกนี้มิได้แสดงว่ามะเร็งเพิ่งเป็นน้อย ๆ เฉพาะที่ทุกรายไป มีบางรายที่มะเร็งไม่แตกทะลุผิวออกมา แต่งอกอยู่ภายในเนื้อลึกและงอกแผ่ไกลออกไปทุกที ไปแตกมีเลือดออกเอาในระยะหลังเมื่อมะเร็งลุกลามไปมากแล้ว แต่รายอย่างนี้มีน้อย เพราะฉะนั้น การที่มีเลือดออกครั้งแรกเนื่องจากกระเทือนหรือออกเองจึงถือว่าเป็นอาการสำคัญของมะเร็งในระยะที่เริ่มแตกเป็นแผล ซึ่งส่วนมากยังเป็นโรคเฉพาะที่อยู่ ถ้าผู้ป่วยมาตรวจและรักษาในระยะนี้ก็หายได้

เมื่อมะเร็งงอกลุกลามต่อไปอีกก็ทำให้มีอาการตกเลือดได้มาก ๆ ถึงแม้ไม่ได้รับการกระทบกระเทือนเลย อนึ่งเนื่องจากมะเร็งแตกเป็นแผล มีน้ำเหลืองออกจากแผลอยู่ตลอดเวลา ผู้ป่วยจะมีมุตกิดหรือตกขาวที่เป็นน้ำสีชมพูที่เรียกว่าน้ำล้างเนื้อ ไหลออกจากช่องคลอดเสมอ ๆ ถ้ามีเลือดปนมากก็เป็นสีเลือด มักมีกลิ่นเหม็นเน่า ในระยะนี้ผู้ป่วยอาจยังไม่มีอาการปวดเจ็บเลยก็ได้ ต่อเมื่อมะเร็งทำลายเส้นประสาทหรือกระดูกจึงเกิดการปวด และเป็นการทรมานมาก การรักษาในระยะนี้ไม่ได้ผลดี ทำได้เพียงแต่บรรเทาความทรมานในการตกเลือดและมีมุตกิดเหม็นเน่าได้บ้างเท่านั้น ในระยะสุดท้ายมะเร็งบุกรุกเข้าไปในกระแสเลือดและน้ำเหลืองและถูกพาแพร่กระจายไปออกเป็นเนื้อมะเร็งที่อวัยวะซึ่งอยู่ไกลๆ ออก

ไป เช่นตับ ปอด สมอง เป็นต้น ทำให้เกิดอาการต่าง ๆ เกี่ยวกับอวัยวะนั้น ๆ ผู้ป่วยมีร่างกายทรุดโทรมผอมแห้งและซีดมาก บางคนอาจตายเสียก่อนที่โรคจะกระจายไปไกลก็ได้ ด้วยเหตุแทรกซ้อนอีกหลายอย่าง

โรคมะเร็งไม่ทำให้ระดูเปลี่ยนแปลง ผู้ป่วยที่อยู่ในวัยมีระดู อาจจะมีระดูตามปรกติ แต่เมื่อหมดระดูแล้วในครั้งหนึ่ง ๆ จะยังมีเลือดออกกะปริบกะปรอยไม่เป็นเวลาไม่เป็นกำหนด หรือออกติดผ้าอยู่เรื่อย ๆ ตลอดไปจนถึงเวลามีระดูครั้งต่อไป ตอนนี้เลือดก็ออกอย่างระดู พอหมดแล้วก็มีเลือดต่อไปอีกไม่หยุดเด็ดขาด ถ้าผู้ป่วยเป็นผู้ที่อยู่ในวัยหมดระดูแล้ว จะกลับมีเลือดออกอีกซึ่งไม่มีระยะเวลาเอากำหนดอะไรไม่ได้

เท่าที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดเห็นได้ว่า มะเร็งเป็นโรคที่รักษาให้หายได้ ถ้าได้ทำการรักษาตั้งแต่เมื่อโรคยังจำกัดอยู่เฉพาะที่ และผู้ป่วยก็จะไม่ต้องทนทุกข์ทรมานเพราะโรคมะเร็งต่อไปเลย

เมื่อสรุปแล้วก็มีข้อที่หญิงทุกคนควรปฏิบัติดังต่อไปนี้ เพื่อให้ได้รับความปลอดภัยจากโรคมะเร็ง คือ

๑. เมื่อมีเลือดออกนอกเวลาระดู แม้เพียงนิดหน่อยอย่านิ่งนอนใจ ควรรีบไปปรึกษาแพทย์เพื่อจะได้รับการตรวจรักษาเสียทันท่วงที ระดูปรกติมีลักษณะที่พอจะกำหนดได้คือ ทุก ๆ ๒๕ วัน หรือ ๒๘ วัน มีเลือดออกคราวหนึ่ง ๆ ออกอยู่ ๓ วัน ถึง ๕ วัน อย่างมากเพียง ๗ วัน จำนวนเลือดที่ออกไม่มากมายจนเป็นก้อนลิ่ม ในหนึ่งหรือสองวันแรกจำนวนเลือดค่อนข้างมาก ในวันต่อ ๆ ไปค่อย ๆ น้อยลงจนหยุดภายใน ๗ วัน เมื่อหยุดไปครบรอบก็มีอีกในลักษณะเดียวกัน เพราะฉะนั้นถ้ามีเลือดออกที่ผิดลักษณะไปจากนี้ไม่นับว่าเป็นเลือดระดู เช่นมีติดต่อไปเรื่อย ๆ ทีละเล็กละน้อย หรือออก ๆ หยุด ๆ ไปตลอดเดือน ถูกกระทบกระเทือนก็ออก เป็นต้น สาเหตุของการมีเลือดออกที่ไม่ใช่ระดูนี้มีได้หลายอย่าง แต่ที่

สำคัญที่สุดคือแผลมะเร็ง เพราะฉะนั้นเมื่อมีอาการเลือดออกนอกเวลาต้องรีบให้แพทย์ตรวจและรักษาโดยเร็ว

ผู้หญิงโดยมากมีน้ำเมือกขาวคล้ายแป้งเปียกอยู่ในช่องคลอดเสมอ แต่จำนวนไม่มากถึงกับไหลเปรอะเปื้อนผ้า อาจมีขึ้นเป็นบางครั้งบางคราว เช่นเวลาใกล้จะมีระดู แต่ถ้าปรากฏว่ามีมากตลอดเวลา หรือสีเปลี่ยนเป็นเหลือง ชมพู หรือน้ำตาล ซึ่งแสดงว่ามีเลือดปนเล็กน้อย เป็นผิดปรกติทั้งนั้น ต้องรีบปรึกษาแพทย์

๒. ผู้ที่เข้าวัยหมดระดูแล้ว กลับมีเลือดออกใหม่อีก ถึงแม้จะเพียงเล็กน้อย ก็ต้องปรึกษาแพทย์ทันที อย่าไปเข้าใจว่าระดูกลับมาใหม่ จริงอยู่ในรายที่เพิ่งหมดระดูไป ๕–๖ เดือน หรือแม้ที่สุด ๑ ปี อาจกลับมีเลือดระดูออกใหม่ได้อีกครั้งหรือสองครั้ง แต่โอกาสที่จะเป็นมะเร็งมีมากในวัยนี้ จึงควรให้แพทย์ผู้ชำนาญเป็นผู้วินิจฉัยว่าจะเป็นเพราะระดูหรือเหตุอื่น เพราะแพทย์ต้องตรวจและมองเห็นจริง ๆ ย่อมเป็นการแน่นอน ไม่ควรจะทายโรคด้วยตนเอง

๓. เพื่อที่จะได้ตรวจพบมะเร็งปากมดลูกและเริ่มรักษาเสียโดยเร็วที่สุด คือตั้งแต่ในระยะที่ยังไม่มีอาการใด ๆ เลย ผู้หญิงทุกคนตั้งแต่อายุ ๓๐ ปี ขึ้นไป ควรให้แพทย์ตรวจภายในเป็นระยะ ๆ ตลอดไป อาจเป็น ๓ หรือ ๔ เดือน หรือครึ่งปีต่อครั้ง แพทย์จะได้มีโอกาสตรวจค้นว่าจะมีจุดใดที่เริ่มเป็นมะเร็งบ้างหรือไม่ ในรายที่สงสัยก็จะได้ตรวจอย่างละเอียดต่อไป การตรวจนี้ไม่ทำให้เกิดอันตรายหรือความเจ็บปวดแต่อย่างใดที่จะต้องหวั่นเกรงเลย จะมีข้อเสียก็เพียงการเสียเวลาไปให้ตรวจเท่านั้น ซึ่งหากเทียบกับผลประโยชน์ที่ได้รับในการรอดพ้นจากโรคมะเร็งแล้ว ก็เห็นว่าไกลกันมาก

๔. พึงระลึกว่าแพทย์ทุกคนสามารถวินิจฉัยโรคมะเร็งปากมดลูกที่แตกเป็นแผลหรืองอกยื่นออกมาแล้วได้ทั้งนั้น แต่สำหรับมะเร็งที่เริ่มเกิดหรือเป็นแต่

น้อย และยังไม่มีอาการอะไรนั้น ไม่ใช่แพทย์ทุกคนจะให้การวินิจฉัยถูกต้องได้ เพราะการตรวจต้องการเครื่องมือและอุปกรณ์พิเศษ ดังนั้น ผู้ที่จะต้องการทราบแน่จึงควรตรงไปที่สถานตรวจและบำบัดโรคมะเร็งโดยเฉพาะ หรือที่โรงพยาบาลใหญ่ ๆ แห่งใดแห่งหนึ่ง ซึ่งมีแผนกโรคเฉพาะสตรีด้วย จึงจะได้รับการตรวจที่ละเอียดเพียงพอ.

สวัสดี

โรคลิวคีเมีย

โดย

แพทย์หญิงสุภา ณ นคร

ความไม่มีโรคเป็นลาภอันประเสริฐ สิ่งใดก็ตามจะเป็นที่เราอยากได้ก็ดี หรือที่อยากหลีกเลี่ยงก็ดี จำเป็นอย่างยิ่งที่เราจะต้องศึกษาสิ่งนั้นให้รู้ไว้ ยิ่งรู้ดีเพียงใดก็จะเป็นผลดียิ่งขึ้นเพียงนั้น ความรู้เรื่องโรคภัยไข้เจ็บก็เช่นเดียวกัน ถึงแม้ท่านจะไม่ใช่แพทย์ก็ควรจะได้ศึกษาให้รู้ไว้บ้าง เพื่อจะได้รู้จักวิธีป้องกันหลีกเลี่ยงจากโรค หรือเพื่อการตั้งรับที่ได้เปรียบเมื่อท่านจำเป็นต้องผจญกับมัน ความรู้เท่าถึงการณ์นี้เองจะช่วยให้ท่านมีชัยในที่สุด หรือได้รับความบอบช้ำแต่น้อยที่สุด สถาบันมะเร็งคณะแพทยศาสตร์ศิริราชได้นำความรู้เรื่องมะเร็งมาบรรยายทางวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยนี้ติดต่อกันมาเป็นระยะ ๆ ในหัวข้อต่าง ๆ กัน ซึ่งหวังว่าท่านผู้สนใจคงจะได้รู้จักโรคมะเร็งดีขึ้นบ้าง แม้ว่ามะเร็งจะเป็นโรคที่ป้องกันยาก แต่ก็ใช่ว่าจะไร้ทางป้องกันเสียทีเดียว และถ้าบังเอิญเคราะห์ร้ายต้องเป็นเข้ากับตัวท่านหรือญาติมิตรอันเป็นที่รัก "เวลา" เท่านั้นจะเป็นเครื่องตัดสิน รู้ตัวเร็วที่สุด โอกาสที่จะหายก็มีมากที่สุด ฉะนั้น ถ้าท่านมีความรู้เบื้องต้นไว้บ้างถึงอาการของโรคร้ายนี้ จะทำให้รู้ตัวสงสัยเสียแต่เนิ่น ๆ เพื่อให้โอกาสแพทย์ที่จะได้ตรวจและรักษาให้เสียเมื่อโรคยังอยู่ในระยะต้น ๆ ซึ่งท่านอาจจะหายจากโรคนี้ได้เลย หรือได้รับการรักษาเสียแต่ต้นมือเพื่อต่ออายุให้ยืนยาวออกไป และให้ได้รับความทุกข์ทรมานจากโรคนี้น้อยที่สุด

สถาบันมะเร็งขอถือโอกาสที่จะบรรยายถึงโรคอีกโรคหนึ่ง ซึ่งยิ่งนานวันสถิติของผู้ป่วยด้วยโรคนี้ก็ยิ่งสูงขึ้นทุกที โรคนี้คือโรคลิวคีเมีย โรคนี้อาจใหม่หู

สำหรับผู้พึ่ง แต่ที่จริงแล้วโรคอย่างเดียวกันนี้ได้มีผู้บรรยายอาการไว้ตั้งหลายร้อยปีมาแล้ว แต่ที่ได้มาศึกษารู้เรื่องราวของโรคนี้จริงจังก็เมื่อไม่ถึงศตวรรษมานี้เอง ความสำคัญของโรคนี้ยิ่งมีมากขึ้นเป็นลำดับ โรคนี้เป็นไม่เลือกทั้งในเด็กและผู้ใหญ่ จำนวนของเด็กที่ตายด้วยโรคติดเชื้ออย่างร้ายแรง หลายโรคมารวมกันก็ยังน้อยกว่าจำนวนของเด็กที่ตายด้วยโรคลิวคีเมีย ในผู้ใหญ่และคนชราโรคนี้ก็มีสถิติที่เป็นสูงไม่น้อยกว่ามะเร็งชนิดอื่น โรคนี้มีผู้แปลเป็นไทยว่ามะเร็งของเม็ดเลือดขาว ซึ่งก็ใกล้เคียงกับความจริง เพราะในโรคลิวคีเมียนี้จะพบว่า มีเม็ดเลือดขาวเจริญเพิ่มขึ้นอย่างมากมายในเนื้อเยื่อต่าง ๆ ของร่างกาย เป็นการเพิ่มมากผิดกว่าปรกติที่ร่างกายต้องการ และเม็ดเลือดขาวที่เพิ่มขึ้นนี้รูปร่างลักษณะและความประพฤติก็แตกต่างไปจากเม็ดเลือดขาวชนิดปรกติอีกด้วย

ขอย้อนกล่าวถึงเรื่องราวของเม็ดเลือดขาวปรกติ เม็ดเลือดขาวนี้จะพบปะปนอยู่กับเม็ดเลือดแดงในเส้นเลือด ร่างกายของมนุษย์ธรรมดานั้นมีศูนย์สั่งการพิเศษที่ควบคุมการทำงาน ตลอดจนการงอกเติบโตและการทำลายไปของเซลล์ต่าง ๆ ด้วย เม็ดเลือดก็เหมือนกันทั้งเม็ดเลือดแดงและเม็ดเลือดขาว มีการควบคุมที่จะให้มีการสร้างเม็ดเลือดออกมาในจำนวนจำกัดที่พอเหมาะพอดี และเป็นเม็ดเลือดที่ได้ลักษณะดีปรกติ ฉะนั้นถ้าทำการตรวจเลือดคน ปรกติไม่ว่าจะเป็นคนในชาติสกุลใด ก็จะได้จำนวนเม็ดเลือดแดงและเม็ดเลือดขาวต่อ ๑ ลูกบาศก์เซนติเมตรเท่า ๆ กัน คือ เม็ดเลือดแดงประมาณสี่ล้านครึ่งถึงห้าล้านต่อ ๑ ลูกบาศก์มิลลิเมตร และจำนวนเม็ดเลือดขาวประมาณหกพันถึงเก้าพันต่อ ๑ ลูกบาศก์มิลลิเมตร อวัยวะที่สร้างเม็ดเลือดที่สำคัญอยู่ที่ไขกระดูกซึ่งอยู่ในโพรงกระดูก เม็ดเลือดแดงมีหน้าที่สำคัญคือหน้าที่ขนส่ง แต่ละเม็ดก็ขนอ๊อกสิเจ็นไปส่งให้เนื้อเยื่อของอวัยวะต่าง ๆ แล้วรับคาร์บอนไดอ๊อกไซด์กลับคืนมาให้ปอดเพื่อถ่ายคืนเปลี่ยนเอาอ๊อกสิเจ็นใส่เข้ามาใหม่ แล้วขนกลับไปส่งให้เนื้อเยื่อได้ใช้ผลัดเปลี่ยนเวียนอยู่ตลอดเวลา เม็ดเลือดขาวมีหน้าที่แตกต่างจากเม็ดเลือดแดง

มาก เม็ดโตกว่า จำนวนก็น้อยกว่า และยังมีหลายชนิดอีกด้วย หน้าที่รู้ ๆ กันก็คือทำหน้าที่ต่อสู้ป้องกันโรค เช่นมีเชื้อโรคหรือสิ่งแปลกปลอมเข้าไปในร่างกาย เม็ดเลือดขาวก็จะลอดออกมาจากเส้นเลือดมายังที่เกิดเหตุเพื่อ ฮุบหุ้มเชื้อโรคหรือสิ่งแปลกปลอมนั้นไว้เพื่อทำลาย

ในโรคลิวคีเมีย การสร้างเม็ดเลือดขาวมีมากผิดปรกติจนเกินต้องการ ไขกระดูกซึ่งเป็นโรงงานสร้างเลือดทั้งเม็ดเลือดแดงและเม็ดเลือดขาว ก็จะถูกเม็ดเลือดขาวซึ่งมีการเจริญงอกผิดธรรมดาเข้าแย่งที่ ทำให้การสร้างเม็ดเลือดแดงถูกเบียดถูกจำกัด ทำให้สร้างเม็ดเลือดแดงออกมาไม่พอใช้ ผู้ป่วยที่เป็นโรคนี้จึงซีดลงเรื่อย ๆ เป็นลำดับ เม็ดเลือดขาวที่มีมากผิดปรกตินี้ นอกจากจำนวนมากผิดปรกติแล้วลักษณะก็ยังเปลี่ยนแปลงไปด้วย ฉะนั้นผู้ป่วยที่เป็นโรคนี้จึงสามารถตรวจให้รู้ได้ง่าย ๆ โดยการตรวจเลือด เช่นเจาะตรวจที่นิ้วหรือจากเส้นเลือดดำ การตรวจไขกระดูกก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ช่วยในการวินิจฉัยได้มาก เม็ดเลือดขาวที่ผิดปรกติทั้งจำนวนและคุณภาพนี้ยังประพฤติผิดปรกติอีกด้วย คือไม่ได้ช่วยในการป้องกันโรคให้ดีขึ้นเลย แต่ผู้ป่วยพวกนี้กลับมีการป้องกันโรคน้อยกว่าคนปรกติแล้วซ้ำร้ายยังเบียดบังแย่งที่การสร้างเม็ดเลือดแดงและเซลล์อื่น ๆ อีกด้วย

โรคนี้แบ่งออกเป็นสองประเภท คือประเภทรุนแรงกับประเภทเรื้อรัง เด็ก ๆ มักเป็นแต่ประเภทรุนแรง ส่วนในผู้ใหญ่นั้นเป็นได้ทั้งสองประเภท

อาการแสดงของโรค ในระยะต้น ๆ อาจไม่มีอาการอะไรมากนอกจากเหนื่อย อ่อนเพลีย ต่อมาอาจคลำพบม้ามโตยื่นออกจากชายโครงซ้าย ตับอาจโตยื่นเลยจากชายโครงขวาด้วย อาจคลำพบต่อมน้ำเหลืองโตทั่ว ๆ ไป เช่น ที่คอ รักแร้ และขาหนีบ ซีดลง อาจมีไข้ เพลียและผอมลง ในรายที่เป็นประเภทรุนแรง อาการต่าง ๆ นี้จะเกิดโดยรวดเร็วและซีดเร็วมาก และมักมีพรายย้ำขึ้นตามตัว หรืออาจมีอาการเลือดออก เช่น ออกจากเหงือก จากจมูก หรือมีอาการตกเลือด

โรคลิวคีเมียนี้ก็เป็นอีกโรคหนึ่งที่รักษาไม่หายขาด ประเภทเรื้อรังอาจอยู่ได้นานปี แต่ประเภทรุนแรงมักไม่เกิน ๖ เดือน แต่อย่างไรก็ตามการตรวจให้รู้ว่าเป็นโรคนี้ และการรักษาเสียแต่เนิ่น ๆ ก็จะช่วยผู้ป่วยได้มาก ในรายที่เป็นรุนแรงอาจจะมีชีวิตยืนยาวออกและกลายเป็นอย่างเรื้อรังได้ ในผู้ป่วยโรคลิวคีเมียประเภทเรื้อรังนั้น การรักษาจะช่วยให้อาการต่าง ๆ หายไปหรือดีขึ้นเป็นอย่างมากได้ เช่นม้ามยุบ ต่อมน้ำเหลืองยุบ อาการอ่อนเพลียหายไป สามารถที่จะทำงานทำการมีชีวิตการงานและชีวิตสังคมอย่างคนปรกติดี ๆ ได้ ฉะนั้นการรู้ตัวเร็วเพื่อให้ได้รับการตรวจและวินิจฉัยโดยรวดเร็วก็มีแต่ทางได้เท่านั้น คือผู้ป่วยจะได้รับการรักษาที่ถูกต้องทันท่วงที เป็นการยืดอายุให้ยืนยาวออก และตลอดเวลาที่ยังมีชีวิตอยู่นั้นให้ได้อยู่อย่างคนปรกติธรรมดา ได้รับความสุขทางกายและทางใจตามสมควร โดยไม่ต้องทนทรมานเป็นคนเจ็บหนักอยู่ตลอดเวลา

ในที่สุดขอความไม่มีโรคจงเป็นของท่าน โดยเฉพาะจงห่างไกลจากโรคอันน่าหวาดหวั่นคือโรคมะเร็งนี้ ถ้าท่านทำบุญมาดีพ้นจากโรคภัยนี้ ก็ขอได้ให้ความเห็นใจแก่ผู้ที่หลีกเลี่ยงไม่พ้นด้วย สถาบันมะเร็งพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เคราะห์ร้าย ทั้งด้านการตรวจวินิจฉัยและรักษา และขะมักเขม้นวิจัยค้นคว้าเพื่อหาทางเอาชนะโรคร้ายนี้อยู่ทุกทาง.

สวัสดี

มะเร็งในเด็ก

โดย

แพทย์หญิงสุดสาคร ตู้จินดา

เป็นอีกวาระหนึ่ง ที่บทความเรื่องมะเร็งของสถาบันมะเร็ง แพทยศาสตร์ศิริราช ได้มาพบกับท่าน คำว่า "มะเร็งในเด็ก" อาจจะแปลกหรือไม่ชินกับหูของท่าน บางทีท่านอาจจะสงสัยว่า เด็กเป็นมะเร็งได้หรือ เพราะคำว่าโรคมะเร็งมักจะกล่าวถึงแต่ในผู้ใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่มีอายุกลางคนหรือล่วงเข้าวัยชราแล้ว

ก่อนอื่นข้าพเจ้าขอกล่าวว่า มะเร็งเป็นได้ในเด็ก และเป็นสาเหตุอันสำคัญอันหนึ่งที่ทำให้เด็กตาย เพื่อจะให้เห็นเด่นชัด จึงใคร่ขอนำเอาสถิติของต่างประเทศที่เจริญในด้านการแพทย์มากล่าว คือ ประเทศสหรัฐอเมริกา ในปี ค.ศ. ๑๙๕๕ อัตราตายของเด็กอายุระหว่าง ๑–๑๔ ปี อุบัติเหตุมาเป็นอันดับหนึ่ง และโรคมะเร็งมาเป็นอันดับสอง ซึ่งในปี ค.ศ. ๑๙๔๕ โรคมะเร็งอยู่อันดับสามรองจากโรคไข้หวัดใหญ่และปอดบวม ส่วนอุบัติเหตุนั้นอยู่อันดับหนึ่ง การที่เป็นดังนี้เพราะโรคติดเชื้อต่าง ๆ เรารู้จักวิธีป้องกันการติดต่อและการบำบัดได้ดีขึ้น ส่วนโรคมะเร็งเราสามารถแต่เพียงการพิเคราะห์โรคได้รวดเร็วและแน่นอนขึ้นเท่านั้นเอง การบำบัดและการป้องกันยังต้องการการศึกษาและค้นคว้าต่อไปอย่างมากมาย ที่นองเดียวกันที่สก๊อตแลนด์ ระยะ ๒๐ ปีมานี้ จำนวนเด็กอายุต่ำกว่า ๑๕ ปีที่ตายลดลงจาก ๖๒,๐๐๐ มาเป็น ๒๑,๐๐๐ คนในหนึ่งปี แต่จำนวนเด็กที่ตายจากโรคมะเร็งเพิ่มขึ้นจาก ๒๔๒ คน เป็น ๔๒๕ คน

จากสถิติดังกล่าว อาจจะทำให้ท่านตกใจได้ว่าทำไมมะเร็งในเด็กจึงมากมายนัก ซึ่งความจริงมะเร็งในเด็กเมื่อเปรียบเทียบกับผู้ใหญ่ยังมีจำนวนน้อยมาก ดังสถิติของโรงพยาบาลเมมมอเรียล ในนิวยอร์ค จำนวนผู้ป่วยด้วยมะเร็งทั้งหมด ๑๖,๕๖๕ ราย มีมะเร็งในเด็กเพียง ๑.๗. เปอร์เซ็นต์ สำหรับในบ้านเรา

เมื่อคิดเปรียบเทียบกับต่างประเทศจะเห็นว่า ประชาชนเมื่อเจ็บป่วย ได้เข้ารับการตรวจรักษามีจำนวนน้อย สถิติจำแนกโรคที่แน่นอนก็ยังไม่สมบูรณ์ ประกอบกับโรคติดเชื้อในเด็กมีมากมาย จึงทำให้ความสนใจเรื่องมะเร็งในเด็กด้อยไป สำหรับที่แผนกกุมารเวชศาสตร์ ร.พ. ศิริราช เราก็ได้พบเด็กที่เป็นมะเร็งอยู่ประปรายตลอดปี ซึ่งเชื่อว่าตามโรงพยาบาลอื่น ๆ ที่ตรวจรักษาผู้ป่วยเด็กก็คงจะพบเช่นเดียวกัน

ท่านคงได้ฟังบทความเรื่องมะเร็ง ของสถาบันมะเร็งตอนก่อน ๆ มาแล้ว เกี่ยวกับมะเร็งของกระเพาะอาหาร ผิวหนัง เต้านม และมดลูก มะเร็งของอวัยวะต่าง ๆ ดังกล่าวนั้นแตกต่างกับในผู้ใหญ่บ้างคือ มักจะพบที่ระบบสร้างเม็ดเลือด ระบบประสาทส่วนกลาง และระบบประสาทซิมแพททิติค ต่อมหมวกไต กระดูก เนื้ออ่อนและไต

สำหรับอาการของมะเร็งของอวัยวะต่าง ๆ ก็นั้นก็มีลักษณะและสิ่งตรวจพบแตกต่างกัน ข้าพเจ้าคิดว่าจะนำมาบรรยายละเอียดเป็นเรื่อง ๆ ไปในโอกาสต่อไป ในครั้งนี้อยากให้ท่านได้มีความรู้ทั่ว ๆ ไปเกี่ยวกับมะเร็งในเด็กก่อน

อายุของเด็ก เด็กที่มีอายุต่ำกว่า ๕ ปี มะเร็งที่พบบ่อยคือ มะเร็งของเม็ดเลือดขาว หรือที่เรียกตามภาษาแพทย์ว่า "ลูคีเมีย" ในจำนวนคนไข้โรคลูคีเมียรวมทุกวัย มากกว่าครึ่งหนึ่งเป็นกับเด็กอายุต่ำกว่า ๔ ขวบ คือคิดเป็น ๕๕ เปอร์เซ็นต์ นอกจากโรคลูคีเมีย มะเร็งที่จะพบได้ในเด็กอายุขนาดนี้ก็คือมะเร็งของไต ที่เรียกว่า วิมส์ทูเมอร์ และเส้นประสาท (นิวโรบลาสโตม่า)

สมุฏฐานของมะเร็ง คงจะเป็นที่ทราบกันทั่วไปแล้วว่าเราไม่ทราบถึงสาเหตุแน่นอนของมะเร็ง ทั้งที่สถาบันการแพทย์ทั่วโลกได้พยายามทุ่มเทเงินทองอย่างมหาศาล รวมทั้งพลกำลังกายเพื่อสืบสวนค้นคว้าอยู่เวลานี้ สถาบันมะเร็งโรงพยาบาลศิริราช ซึ่งเราไม่สามารถจะนำไปเปรียบเทียบกับสถาบันแห่งอื่น ๆ ของโลกได้ ก็ได้สนใจในเรื่องนี้อยู่เสมอสุดแต่กำลังกายและทรัพย์ที่จะอำนวยให้ สำหรับเรื่องมะเร็งในเด็กมีข้อสังเกตและคิดเห็นบางประการเกี่ยวกับสมุฏฐานของ

โรคที่น่าจะสนใจคือการเกี่ยวข้องของรังสีเอ๊กซ์ หรือ ราดิโอไอโซโทป ดังจะเห็นได้ว่าจำนวน ผู้ป่วย ด้วยโรคลูคีเมียนั้น ได้เพิ่มมากขึ้นในประเทศญี่ปุ่นที่อยู่ในรัศมี ๑,๕๐๐ เมตร จากจุดระเบิดของระเบิดปรมาณู ในทารกที่ได้รับการรักษาต่อมไทมัสโตด้วยรังสีเอ๊กซ์ ทำให้อัตราการเกิดมะเร็งของต่อมไทรอยด์ซึ่งอยู่ใกล้กับต่อมไทมัสเพิ่มขึ้น ด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้ การตรวจ, รักษาโรคด้วยรังสีเอ๊กซ์ในทารกหรือในหญิงตั้งครรภ์จึงต้องจำกัด และต้องทำโดยมีเหตุผลจำเป็นเพียงพอ ทั้งนี้มิได้หมายถึงการห้ามขาดในการใช้เอ๊กซเรย์ เพราะการใช้เอ๊กซเรย์ด้วยบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและระมัดระวังแล้ว อันตรายอันนี้ก็จะไม่เกิดขึ้น

การรักษา ถึงแม้ปัจจุบันนี้ความหวังที่จะรักษาโรคมะเร็งให้หายเด็ดขาดยังห่างไกลนักก็ตาม แต่เราก็มีวิธีการต่าง ๆ ในการที่จะพิเคราะห์มะเร็งในเด็กได้เร็วยิ่งขึ้น การผ่าตัดเอาเนื้อมะเร็งในเด็กออกได้อย่างปลอดภัย ทั้งนี้เพราะความสามารถของศัลยแพทย์และวิสัญญีแพทย์ในปัจจุบันนี้ ดังมีคำกล่าวว่า "ปัจจุบันไม่มีเด็กที่เล็กเกินกว่าจะทำการผ่าตัดได้ ถึงแม้จะเป็นการผ่าตัดใหญ่แค่ไหนก็ตาม" นอกจากการผ่าตัดเราก็ยังมีรังสีเอ๊กซ์ รังสีไอโซโทปในขนาดที่พอเหมาะ และตัวยาเคมีบางอย่างที่ใช้ช่วย หรือรวมกับการบำบัดในทางศัลยกรรมด้วย ทำให้เด็กที่เป็นมะเร็งบางชนิด มีโอกาสหาย หรือมีชีวิตยืนยาวต่อไปได้

ท่านผู้ฟังคงจะเห็นได้ว่า มะเร็งเป็นโรคร้ายแรงเพียงไร สามารถจะพบได้ในเด็กด้วย นอกจากนั้นสมุฏฐานของโรคการบำบัดที่จะให้ได้ผลดี ยังต้องการการศึกษาต่อไปอย่างกว้างขวาง ปัจจัยในการศึกษาที่สำคัญคือ ผู้ป่วย แพทย์ผู้สนใจในเรื่องนี้ทุกสาขา และเงินทุน เรื่องนี้สถาบันมะเร็งโรงพยาบาลศิริราชได้คำนึงอยู่เสมอ สำหรับผู้ป่วยด้วย โรคนี้เราก็ยังไม่สิ้นหวังทีเดียว ถ้าหากท่านได้รับการตรวจและรักษาตั้งแต่ระยะเริ่มแรกของโรค ถึงแม้ว่ามะเร็งบางอย่างของเด็ก เราไม่สามารถจะรักษาให้หายขาดได้ แต่ก็สามารถที่จะทำให้ชีวิตบุตรหลาน อันเป็นที่รักของท่านมีอายุยืนยาวต่อไปได้.

สวัสดี.

ปานและไฝกลายเป็นมะเร็งได้หรือไม่

โดย

แพทย์หญิง ถนอมฤดี ภูมิภักดิ์

ปานและไฝย่อมเป็นที่รู้จักกันทั่วไป คนปรกติส่วนมากอาจจะมีอย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งสองอย่างก็เป็นได้ ตามธรรมดาปานและไฝมักจะไม่เป็นอันตรายโดยกลายเป็นชนิดร้ายแรงได้บ่อยนัก นอกจากจะทำให้รู้สึกเดือดร้อนว่าเป็นของไม่น่าดูเท่านั้น บางท่านต้องการเอาออกโดยวิธีหายาทาหรือยาพอกเพื่อให้ยานั้นกัดให้หลุดไปได้เอง โดยไม่ต้องปรึกษาแพทย์ วิธีนี้บางท่านอาจทำสำเร็จได้ แต่ก็มีอีกหลายท่านที่ภายหลังการใช้ยาดัดแล้วกลับกลายเป็นแผลเรื้อรังอยู่เป็นเวลานาน เมื่อหายแล้วก็ได้แผลเป็นแทนที่ไฝตรงนั้น บางท่านแผลเรื้อรังนั้นไม่ยอมหายมีอาการอักเสบแทรกแซงทำให้มีหนองและอาจมีโลหิตออก ขนาดของแผลแทนที่จะเล็กลงกลับโตขึ้น และยิ่งกว่านั้นต่อมน้ำเหลืองบริเวณใกล้เคียงพลอยโตขึ้น และอักเสบด้วย ในรายเช่นนี้แพทย์จึงจะมีโอกาสได้รับปรึกษา และปัญหาสำคัญที่ตามมาก็คือ ปานและไฝนั้นอาจจะกลายเป็นมะเร็งได้หรือไม่

ก่อนที่จะบรรยายต่อไป ผู้บรรยายขอเรียนให้ท่านผู้ฟังทราบว่า บทความนี้มิได้มีความมุ่งหมายจะให้ท่านผู้ฟังต้องตกใจกลัวว่าปานหรือไฝทั่วไปจะกลายเป็นมะเร็งไปทั้งหมดก็หามิได้ จุดประสงค์เพียงแต่ขอนำเรื่องของปานและไฝมาเล่าสู่กันฟังในด้านการกำเนิดและสาเหตุที่อาจโน้มเอียงให้กลายเป็นมะเร็งได้เท่านั้น

ปานและไฝจัดว่าเป็นการเจริญที่ผิดปรกติมาแต่กำเนิด ชนิดของผิวหนังตามธรรมดาผิวหนังของคนเรานั้นมีเซลล์ที่ผลิตเม็ดสีประกอบอยู่ด้วย เม็ดสีนั้นเป็นสีน้ำตาลแก่เรียกกันว่า เม็ดสีเมลานิน (Melanin pigment) ผิวจะขาวหรือดำคล้ำ

ย่อมขึ้นอยู่กับสีเมลานินนั่นเอง ผิวที่ขาวแสดงว่ามีเม็ดสีเมลานินน้อย และผิวดำย่อมมีมาก ตามปรกติเม็ดสีเมลานินจะมีมากหรือน้อยย่อมเป็นไปตามกรรมพันธุ์และเชื้อชาติ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าเม็ดสีเมลานินเป็นตัวสำคัญที่ใช้ในการแยกผิวพรรณและเชื้อชาติของมนุษย์

เม็ดสีเมลานินที่ว่านี้ ในบางโอกาสอาจมีความเจริญที่ผิดปรกติไปได้ คือบางคนอาจไม่มีเลยมาแต่กำเนิด ทำให้ผิวหนังของคนนั้นเป็นสีขาวโพลนที่เรียกกันว่าคนเผือก เม็ดสีเมลานินอาจมาอยู่รวมกันเป็นแห่ง ๆ ขนาดต่าง ๆ ตามบริเวณต่าง ๆ กัน เช่นอาจเป็นจุดเล็ก ๆ ที่เรียกกันว่าขี้แมลงวัน หรือเป็นก้อนนูนเป็นตุ่มที่เรียกว่าไฝ บางแห่งอาจไม่เป็นก้อนนูนแต่เป็นแผ่นหรือปื้นที่เรียกว่าปาน ทั้งไฝและปานอาจจะมีขนงอกขึ้นรวมอยู่ด้วย สีของปานและไฝจะอ่อนหรือดำคล้ำย่อมแล้วแต่จำนวนของเม็ดสีเมลานินที่ประกอบอยู่ด้วย

ปานอีกชนิดหนึ่งที่เป็นสีแดงที่เรียกกันว่าปานแดงนั้นเกิดขึ้นเพราะมีหลอดเลือดจำนวนมากมายผิดปรกติที่ผิวหนังชั้นลึก ทำให้มองดูเป็นสีแดงจัด ชนิดนี้อาจมีสีเมลานินเกิดรวมอยู่ด้วยในผิวหนังชั้นตื้นก็ได้ ถ้าเป็นอย่างนี้สีของปานจะมีลักษณะดำคล้ำคล้ายสีม่วง

เรื่องราวของเซลล์ทำให้กำเนิดเม็ดสีเมลานินนั้นเป็นที่น่าสนใจมากในวงการแพทย์ มีการศึกษาค้นคว้ากันมาเป็นเวลานานเพื่อจะทราบถึงกำเนิดของเซลล์เหล่านี้พร้อมทั้งวิธีการที่ทำให้เม็ดสีเมลานินเกิดขึ้นได้เพราะเซลล์ที่ว่านี้บางโอกาสเปลี่ยนแปลงไปโดยกลายเป็นมะเร็งไปได้ที่เรียกว่าเมลาโนม่า (Melanoma) จากสถิติทำให้ทราบว่าพบในพวกเชื้อชาติผิวขาวมากกว่าพวกผิวสี ดังจะเห็นได้ว่าอเมริกันผิวขาวเป็นมากกว่าอเมริกันนิโกร และเท่าที่พบในนิโกรก็มักพบตามบริเวณที่เป็นสีจาง ๆ เช่น ตามฝ่ามือ ฝ่าเท้า เป็นต้น จากสถิตินี้เองจึงมีผู้แนะนำว่าไฝในคนเชื้อชาติผิวขาว น่าจะเอาออกเสียเพื่อเป็นการป้องกันไว้ก่อน

ในคนเผือกที่ไม่มีเม็ดสีเมลานินเลยนั้น จากการศึกษาค้นคว้าพบว่าตัวเซลล์ที่ให้เม็ดสีนั้นคงมีจำนวนตามปรกติ แต่การผลิตเม็ดสีผิดปรกติไป ในคนพวกนี้ถ้ามีไฝ หรือตุ่มที่มีลักษณะคล้ายไฝเกิดขึ้นในโอกาสที่จะเปลี่ยนแปลงมะเร็งได้ง่ายกว่าพวกอื่น และมักลุกลามได้รวดเร็วเสียด้วย

เท่าที่กล่าวมาแล้วท่านผู้ฟังจะเห็นได้ว่าเซลล์ที่ให้เม็ดสีเมลานินที่อยู่ตามปานและไฝนั้นอาจกลายเป็นมะเร็งได้ แต่อะไรเล่าเป็นสาเหตุ

จากบทความครั้งก่อน ๆ ของสถาบันนี้ ท่านผู้ฟังคงทราบดีแล้วว่า สาเหตุอันหนึ่งที่อาจทำให้เซลล์ปรกติเปลี่ยนแปลงเป็นเซลล์มะเร็งได้นั้น คือการที่เซลล์นั้นถูกรบกวนอยู่เสมอเป็นเวลานาน เช่นการเสียดสีถูไถ เป็นต้น เมื่อทราบสาเหตุดังนี้แล้ว ไฝที่เกิดขึ้นตามบริเวณที่ต้องถูกรบกวนอยู่เสมอ สมควรจะได้รับการเอาใจใส่เป็นพิเศษ เช่นตามบริเวณเอวที่ต้องคาดเข็มขัด บริเวณคอถูกคอเสื้อถูไถ บริเวณฝ่ามือ ฝ่าเท้า ขา ใบหน้า และสำหรับผู้ชายตามบริเวณที่ต้องโกนหนวดเคราอยู่เสมอเป็นต้น ไฝตามบริเวณดังกล่าวนี้ ถึงจะไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนหรือเป็นอันตรายอย่างใดก็จริง แต่ถ้าหากว่ามันใหญ่ขึ้นหรือเปลี่ยนสภาพไปจากเดิมก็ควรตั้งข้อสังเกตเอาไว้บ้าง และควรปรึกษาแพทย์เสมอไม่ว่ากรณีใด

การพอกยา หรือใช้สารเคมีกัดไฝหรือตุ่มที่มีลักษณะคล้ายไฝให้หลุดไปได้เองนั้นจัดว่าเป็นการรบกวนเซลล์ที่ให้กำเนิดเม็ดสีเหมือนกัน ดังนั้นผู้ที่มีแผลที่เกิดจากการใช้ยากัดและรักษาไม่หายอยู่เป็นเวลานานนั้น ไม่ควรจะทิ้งไว้ ทางที่ดีที่สุดคือควรรีบปรึกษาแพทย์เสียก่อนที่จะลุกลามต่อไป

เป็นที่ทราบกันดีแล้วว่ามะเร็งถ้าเกิดขึ้นแล้วจะไม่อยู่นิ่งเฉพาะที่ มันสามารถลุกลามต่อไปยังอวัยวะอื่นได้ โดยอาศัยกระแสน้ำเหลืองที่ใกล้เคียง สังเกตได้จากดูที่ต่อมน้ำเหลืองพบว่ามีขนาดโตขึ้นและอาจมีการอักเสบ มะเร็งที่เกิดจากปานหรือไฝก็สามารถลุกลามได้เช่นเดียวกัน

บางท่านเชื่อว่าไฝที่มักเปลี่ยนแปลงเป็นมะเร็งได้นั้นมักจะมีลักษณะแบน นุ่ม สีน้ำตาลหรือสีดำ และไม่มีขนงอกอยู่ด้วย แต่ไม่ว่าปานหรือไฝจะมีลักษณะอย่างใด เกิดอยู่ตามบริเวณใดก็ตาม มีหลักสำคัญที่ท่านน่าจะยึดไว้เป็นข้อสังเกตจากอาการดังต่อไปนี้

๑. โตขึ้นอย่างรวดเร็ว
๒. มีสีดำคล้ำกว่าที่เคยเป็น
๓. มีเลือดออก

อาการทั้งสามอย่างดังกล่าวแล้ว ไม่ว่าจะเป็นอย่างใดอย่างหนึ่งย่อมแสดงว่ามีการผิดปรกติเกิดขึ้นแล้ว วิธีที่ดีที่สุดก็คือท่านควรรีบปรึกษาแพทย์ ไม่เป็นการถูกต้องเลยถ้าท่านจะคิดรักษาเสียเอง หรือให้ผู้ที่มิใช่แพทย์ช่วยเหลือ การใช้ยาทาหรือยาพอกแทนที่จะเป็นผลดีอาจเป็นผลร้ายเกินกว่าที่คาดไว้ เพราะเป็นที่ทราบแล้วว่า ยาหรือสารเคมีนั้นอาจเป็นการรบกวนให้เซลล์เปลี่ยนแปลงเร็วขึ้น

ปานแดงที่มีเนื้อนูนจากผิวหนัง บางโอกาสอาจเปลี่ยนแปลงไปได้เองโดยมิทราบสาเหตุแน่นอนก็มี เด็กเกิดใหม่ที่มีก้อนเนื้อลักษณะคล้ายปานหรือไฝควรปรึกษาแพทย์เสียแต่แรก ดีกว่าจะปล่อยทิ้งไว้ให้โตเสียก่อน

การถอนขนที่งอกขึ้นที่ไฝอาจทำได้โดยไม่เดือดร้อนอย่างใด ส่วนการกระทำในทางอื่น ๆ ควรปรึกษาแพทย์เสียก่อนจะดีกว่า

ตุ่มที่มีลักษณะคล้ายไฝถ้าเกิดขึ้นในระหว่างการตั้งครรภ์อาจเป็นอันตรายได้ ควรให้แพทย์ได้รับทราบเสียก่อนจะถึงกำหนดคลอด

เท่าที่บรรยายมาแล้วนี้ ท่านผู้ฟังที่มีปานหรือไฝอย่าได้ตกใจกลัวว่าจะมีอันตรายไปทั้งหมด ส่วนมากมักไม่มีอันตรายอย่างใดแต่ท่านก็ไม่ควรประมาท น่าจะตั้งข้อสังเกตไว้บ้างหากมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างใดอย่างหนึ่งในสามอย่างตามที่กล่าวมาแล้ว ท่านควรปรึกษาแพทย์และควรถือเป็นเรื่องด่วนมิใช่เรื่องผัดวันประกันพรุ่ง ท่านคงจะไม่ลืมว่าการรักษาโรคมะเร็งนั้นขึ้นอยู่กับเวลา การรักษาในระยะเริ่มแรกย่อมจะเป็นผลดีที่สุด. สวัสดี

โรคกลัวมะเร็ง

โดย

นายแพทย์ ธีระ สุขวัจน์

โดยเหตุที่ความรู้เรื่องมะเร็งซึ่งแพร่มาถึงท่านผู้ฟังและประชาชนทั่วไป นับจะมากๆ ขึ้นทุกวัน ไม่เฉพาะกระแสจากสถาบันอันนี้ แต่จากหนังสือต่างๆ และจากท่านผู้ทรงคุณวุฒิอื่นๆ จึงน่ากลัวว่าจะมีความเข้าใจไปในทางคุกคาม ให้เกิดความรู้สึกกลัวด้วยสัญชาตญาณของเราท่านทั้งหลาย ฉะนั้น จึงควรที่จะฟังให้ได้คิดกันถ่องแท้ว่า เราจะควรวิตกและเกรงกลัวภัยของมะเร็งหรือไม่ เรื่องของความกลัวนั้นเกิดจากการรู้จักภัยของสิ่งต่างๆ ทารกที่เคยถูกไฟลวกเสียครั้งหนึ่งก็จะเข็ดไม่กล้าเล่นกับไฟตะเกียงหรือขีดไม้ขีดไฟอีก และเลยกลัวความร้อนของอัคคีนั้นต่อไป ความกลัวก็เป็นประโยชน์ให้เกิดการป้องกันภัยนั้นๆ ได้

อันความกลัวโรคภัยนี้ มีเป็นยุคๆ มานานแต่ดึกดำบรรพ์แล้ว ก่อนที่หลุยปาสเตอร์ได้ค้นพบว่าโรคติดเชื้อระบาดเกิดจากเชื้อเป็น ผู้คนต่างก็ครั่นคร้ามต่อภัยของโรคชนิดนี้อย่างน่าเศร้าใจ แต่แล้วแพทย์ก็รู้จักหาวิธีฆ่าเชื้อและหาวิธีป้องกันการติดเชื้อ ความกลัวนั้นก็หายไป คนเจ็บไข้ด้วยการติดเชื้อก็ค่อยลดจำนวนลง ทั้งๆ ที่เชื้อโรคเหล่านี้ก็ยังมิใช่จะสูญไปจากพื้นพิภพหมด

เมื่อสัก ๓๐ ปีมานี้เอง หอประชุมแพทย์ของมหาวิทยาลัยกรุงโคเปนฮาเก้น ได้บรรจุแน่นขนัดด้วยผู้ฟังปาฐกถา นั่นคือ วันหนึ่งที่ศาสตราจารย์ฟิบิเก้อร์นักวิจัยเรื่องมะเร็งอันยิ่งใหญ่คนหนึ่งได้สาธยายแก่โลกว่า ในที่สุดท่านได้ค้นพบแล้วว่ามะเร็งเกิดจากอะไร ท่านสามารถเอาแมลงสาบที่ติดเชื้อพยาธิบางอย่างเลี้ยงให้เป็นอาหารแก่หนูถีบจักรและหนูตะเภา จนหนูเหล่านี้เกิดเป็นมะเร็งกระเพาะ

อาหารขึ้น ผู้ฟังปาฐกถาทั้งมวลเมื่อได้สดับแล้วแทบว่าจะหยุดหายใจ แพทย์ผู้เฒ่าผู้แก่มากหลาย ซึ่งได้ผจญและอุทิศชีวิตอุทิศเวลาให้กับคนป่วยทรมานด้วยโรคมะเร็ง ถึงกับปล่อยให้น้ำตาหยาดไหลออกเปียกแก้ม ไม่สามารถที่หักห้ามความรู้สึกไว้ได้เลย หนังสือฉบับหนึ่งกล่าวว่าหยดน้ำตาเหล่านี้ ไม่ใช่หมายถึงความอับจนในสมรรถภาพหรือถึงความขยาดภัยของมะเร็ง แต่เป็นน้ำตาแห่งความยินดีและแห่งความหวังดี บุคคลเหล่านั้นประทับใจไว้ว่าต่อนั้นไปจะไม่ต้องกล่าวกับเจ้าไข้ว่า คนไข้นั้น ๆ สิ้นหวังเสียแล้ว เมื่อท่านศาสตราจารย์นั้นจบปาฐกถา บรรดาผู้ฟังทั้งหมดคล้ายว่าเป็นใจเดียวกัน มุ่งหน้าเฮไปยังเวทีพยายามที่จะขอสัมผัสมือของท่านมหาบุรุษนั้น ในปีนั้นเองท่านศาสตราจารย์ฟิบิเก้อร์ก็ได้รับรางวัลโนเบลอันเป็นรางวัลที่มีเกียรติยศสูงสุดทีเดียว

มะเร็งแพ้แน่ละหรือ เมื่อได้มีผู้มาค้นพบเหตุของมันเข้า ตรงกันข้ามนั้นเป็นขั้นตั้งต้นขั้นหนึ่งของการค้นคว้าเรื่องมะเร็ง ศาสตราจารย์ฟิบิเก้อร์เป็นเอตทัคคะผู้หนึ่งในการวิจัยมะเร็ง แต่อนิจจา ท่านเองก็ตกเป็นเหยื่อของมฤตยูด้วยมะเร็ง ในชั่วชีวิตต่อมา ท่านก็ได้ยินว่างานนั้นของท่านเป็นเพียงเรื่องย่อยและก็ไม่ใช่การค้นพบเหตุของมะเร็งเนื้องอกของกระเพาะอาหารหนู ที่ท่านว่าเกิดจากแมลงสาบของท่านนั้นหาใช่มะเร็งไม่ แต่เป็นเนื้ออักเสบแบบหนึ่งเท่านั้น ๓ ปีหลังจากที่ท่านได้รับรางวัลโนเบล วงการวิทยาศาสตร์ของโลกก็ได้ข่าวอันน่าสลดว่าท่านถึงแก่กรรมด้วยมะเร็งกระเพาะอาหาร กรรมอันใดหนอที่มาตกอยู่กับศาสตราจารย์ผู้ยิ่งใหญ่นี้

ในปัจจุบัน ดูเรื่องมะเร็งร้าย ๆ ออกมาแพร่หนาหูยิ่งขึ้น เดี๋ยวคนโน้นเป็นมะเร็งที่ปอด เดี๋ยวคนนั้นเป็นมะเร็งลำไส้ ไม่ก็ที่ตับ และบ่อย ๆ ไม่ใช่น้อยที่มีคนตายด้วยมะเร็งมดลูก ข่าวเหล่านี้ไม่แต่จะนำความเศร้าสลดใจมาให้แก่ผู้มีใจเป็นกุศลทั้งหลายเท่านั้น แต่ดูเหมือนจะก่อให้พวกเราหลาย ๆ คนเกิดกลัวมะเร็ง

กันใหญ่โต แต่ข้าพเจ้าขอกล่าวก่อนว่าเรื่องศาสตราจารย์พิบเกอร์ที่เล่ามานี้ มิได้ตั้งใจจะขู่สำทับให้เกิดมโนภาพแห่งความกลัวมากขึ้นเลย

สถาบันมะเร็งมีจุดประสงค์อันสำคัญที่สุดอันหนึ่งก็คือ ให้ท่านทั้งหลายได้ทราบเรื่องมะเร็งให้ชัดแจ้ง จึงได้พยายามทุกวิถีทางที่จะแพร่ความรู้นี้ให้ท่านทุกคนเข้าใจ จะได้ป้องกันมิให้เพลี่ยงพล้ำต่อมะเร็ง และก็สมประสงค์บ้าง คือตั้งแต่สถาบันของเราได้ออกโทรทัศน์เป็นละครพูด เมื่อเดือนกันยายนที่แล้ว ได้มีคนไข้ไปตรวจเพื่อให้ทราบว่าจะเป็นมะเร็งหรือไม่ เป็นจำนวนมากกว่าเคย ถามว่าเหตุใด ก็ได้รับคำตอบว่ากลัวจะเป็นอย่างในเรื่องละครนั้น ดังนี้ก็ทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกว่าการแพร่ความรู้นี้ก็มีประโยชน์ในเรื่องการป้องกันและการรักษามะเร็งที่จะให้ได้ผลดี แต่เกรงอยู่ว่าในมุมกลับอาจจะก่อให้ประสาทที่ไหวติงง่ายของหลาย ๆ ท่าน โดยเฉพาะในขั้นต้นนี้ก็ท่านพวกที่ได้ฟังหรือได้อ่านเกิดขวัญเสียกันขึ้น เลยเป็นโรคกลัวมะเร็ง ซึ่งที่แท้หาใช่เป็นมะเร็งไม่ แต่อย่างไรก็ตาม กลัวไว้ดีกว่ากล้า หรือพูดให้เหมาะก็คือ ดีกว่าการละเลย

ท่านที่ได้ฟังคำบรรยายครั้งแรกและครั้งที่ ๓ ของสถาบันนี้ คงจะทราบแล้วว่ามะเร็งมีอันตรายอย่างใดบ้าง แต่ที่คนเราตายด้วยมะเร็งนั้นมีมูลเหตุสำคัญก็คือ ปล่อยให้ตัวเจ็บป่วยจนล่าช้าเกินเขตการรักษา มะเร็งเป็นโรคที่ไม่ควรทำให้ตาย มะเร็งทุกชนิดรักษาหายได้ แต่ข้อสำคัญที่สุดก็คือ ต้องให้ได้รับการรักษาที่ถูกทางวิทยาศาสตร์แต่ต้นทีเดียว

อะไรเล่าที่ถ่วงเวลามิให้ท่านที่ประสบเคราะห์กรรมของมะเร็งไปถึงมือแพทย์แท้ ๆ ที่จะรักษามะเร็งให้ท่านได้

ข้อแรกก็คือ มะเร็งไม่ก่ออาการเจ็บที่จะบังคับให้คนไข้ไปหาแพทย์ มิหนำซ้ำมะเร็งเกือบทุกชนิด ในขั้นแรกไม่มีอาการบ่งเฉพาะ มักเป็นอาการเพียงการแปรปรวนเล็ก ๆ น้อย ๆ ของอวัยวะต่าง ๆ ผิดจากเคย ดังนั้น หากฝ่ายเจ้าตัว

คนไข้ไม่นำพา ก็เลยทอดทิ้งจนสายไป เมื่ออาการปรากฏชัด รักษาก็ไม่ได้ผลดีเต็มที่ ถึงได้ไปหาแพทย์

ข้อที่สองก็คือ ความบาปแห่งการขายยารักษาอาการของมะเร็ง และความเลวแห่งการลวงโลกว่า มียารักษาหรือปราบมะเร็ง ข้าพเจ้าขอกล่าวได้สั้น ๆ ว่า ในโลกเรานี้ยังไม่มียาหรือสมุนไพรใดที่รักษาขจัดมะเร็งอันพิสูจน์ได้จริงให้หายขาดไปเด็ดขาดได้เลย คนเป็นมะเร็งก็ยอมให้เขาหลอกลวง และขณะที่เที่ยวซื้อสิ่งหลอกลวงเหล่านี้มาใช้ ก็เป็นเวลาของชีวิตที่ผ่านจากเขตปลอดภัยเข้าไปในเขตมฤตยู คนไข้เหล่านี้มีลักษณะชอบเยียวยาตนเองโดยมิได้รับการตรวจพิเคราะห์ให้ทราบว่าเป็นมะเร็งแล้วจริง ๆ

ข้อที่สามก็คือ ความอายและการไว้ตัว บ้างก็อายที่จะถูกตรวจ อายหมอบ้างก็กลัวว่าความลับเรื่องมะเร็งเมื่อประจักษ์เข้าแล้วจะถูกเปิดเผยหรือขวัญของตนจะเสีย บางคนก็ไม่อยากให้ได้พบโรคนี้เลยเพราะคิดอายว่าโรคนี้น่ารังเกียจคล้ายคนเป็นกามโรค และบางคนอายว่าเมื่อพบเป็นโรคมะเร็ง ก็เท่ากับคนอื่น ๆ จะพากันรังเกียจ จะกลายเป็นคนหย่อนสมรรถภาพ เป็นที่ถูกดูแคลน

ข้อที่สี่ ก็เป็นทางฝ่ายแพทย์ คนไข้ไม่น้อยรายที่ตายด้วยมะเร็ง เพราะเกิดความเป็นกันเองกับแพทย์ทำให้มองข้ามไป ไม่ได้ตรวจเอากันจริงจัง หรือต่างฝ่ายต่างกระดากซึ่งกันและกันในอันที่จะให้ตรวจและรับตรวจ เป็นกิจจะลักษณะคอยกลบเกลื่อนอาการหรือคอยปลอบประโลมจนต้องชดใช้ความล่าช้าด้วยชีวิตของตนหรือของคนกันเองนั้น ถ้าคนไข้ทุกคนเรียกร้องและยอมตนเป็นคนไข้ที่ดี ให้แพทย์ตรวจเสียให้ได้ว่าอาการแปรปรวนที่ผิดปรกติไปนั้นไม่ใช่มะเร็งอย่างเด็ดขาดจะไม่มีการสายไปสำหรับการรักษามะเร็ง ในปัจจุบัน โรงเรียนแพทย์ทุกแห่งมุ่งที่จะให้การศึกษาต่อแพทย์ เพื่อให้เป็นผู้มี "**มะเร็งสำนึก**" คือว่าให้ไม่หลงและละเลยที่จะนึกถึงความอาจเป็นได้ของมะเร็งในคนไข้ของตน และให้ตรวจคนไข้จริง ๆ ไม่ใช่สักแต่แมะอาการและสั่งยารักษาส่งเดชไปง่าย ๆ

ข้อที่ห้าก็คือ ความเกรงขามต่อวิธีรักษามะเร็ง ได้แก่กลัวการผ่าตัด หรือไม่ก็กลัวรังสีที่ใช้รักษามะเร็ง ขอให้ท่านทราบว่า การใช้วิธีรักษาใด ๆ ก็ตาม หากกระทำด้วยความจำเป็นและด้วยความชำนิชำนาญแล้ว พูดได้ว่าเกือบไม่มีอันตรายอย่างใดเลย ขอวิงวอนว่าท่านจะรอดชีวิตจากมะเร็ง ท่านก็ต้องให้แพทย์รักษาตามวิถีทางของวิทยาศาสตร์ จงอย่าขยาดในวิธีต่าง ๆ แพทย์ผู้มีความรู้ความชำนาญเท่านั้นจึงจะตัดสินวิธีการรักษาและช่วยชีวิตท่านได้ อย่าย่อท้อจนสายไป

ข้อสุดท้ายก็คือ เป็นเรื่องของความจน เราพบคนไข้บางคนรู้สึกตื้นตันด้วยความสงสารที่ได้ยินเขาปรับทุกข์ว่ากว่าเขาจะมาถึงมือหมอได้ เขาต้องขายวัวควาย ขายกระทั่งนาอันเป็นผืนแผ่นดินที่ทำกิน ไม่กระนั้นก็จำนอง หวังว่าเมื่อรอดไปได้ก็จะขวนขวายกู้หนี้ยืมสินไถ่ถอนเป็นทุนประกอบทำมาหาเลี้ยงชีพเอาใหม่ การล่าช้าในเรื่องมะเร็งนี้มีมากทีเดียวที่ไม่ใช่คนไข้ไม่นำพาต่ออาการผิดปรกติ แต่ช่วยตัวเองให้เหมาะสมไม่ได้ เพราะความจน น่าชื่นใจที่บางประเทศ เช่นสวีเดนคนที่เป็นมะเร็งได้สิทธิในการเดินทางไปรักษายังสถาบันที่รักษามะเร็งได้โดยไม่ต้องเสียมูลค่าอย่างใด ซ้ำยังมีเตียงมีอุปกรณ์รักษามะเร็งได้พร้อมเสมอ ไม่ต้องล่าช้าเสียเวลาให้มะเร็งศัตรูรุกเงียบของมนุษย์กุมชัยชนะอย่างที่เห็น ๆ อยู่ รัฐมีส่วนช่วยได้ดีที่สุด และกุศลใดไม่น่าปลื้มใจเท่าการบริจาคให้เรามีที่ทาง มีเครื่องมือรักษามะเร็งให้ครบครันและฉับพลัน

ท่านผู้ฟังทั้งหลาย โปรดเข้าใจเรื่องโรคมะเร็งให้ดี และอย่ากลัวมะเร็ง หัวใจของการขจัดมะเร็งมีอยู่ ๒ ประการ คือ

๑. รู้ไว้ว่ามะเร็งนั้นรักษาหายได้เมื่อเป็นแรก ๆ กับ

๒. ยอมให้แพทย์ตรวจค้นโดยถี่ถ้วนว่า ร่างกายของท่านยังไม่มีมะเร็งซ่อนเร้นอยู่ อย่างน้อยก็สักปีละครั้ง.

สวัสดี

สมาคมปราบโรคมะเร็ง

โดย

ศาสตราจารย์ นายแพทย์สงัด กาญจนกุญชร

กรรมการฝ่ายวิชาการแห่งสถาบันมะเร็ง คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล

ท่านผู้ฟังที่เคารพ

ในระยะสองสามปีที่แล้วมา สถาบันมะเร็งแห่งคณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาลได้เขียนบทความรู้ที่เกี่ยวกับโรคมะเร็งทางวิทยุ โทรทัศน์ วารสาร และในการแสดงในที่ต่าง ๆ เป็นอันมาก โดยมีจุดประสงค์ที่จะให้ประชาชนทั่วไปมีความรู้เกี่ยวกับโรคร้ายนี้แพร่หลายยิ่งขึ้น เพราะในสมัยนี้โรคมะเร็งร้ายยิ่งกว่าเสือ ร้ายยิ่งกว่างูและร้ายยิ่งกว่าโรคระบาดอื่น ๆ ทั้งหมด อันตรายของผู้ที่ป่วยด้วยโรคมะเร็งนั้นสูงมากเป็นประจำทุก ๆ ปี และจะมีผู้ป่วยด้วยโรคนี้มากขึ้นเรื่อย ๆ ไปด้วย ผิดกับโรคระบาดอื่นๆ ซึ่งมิได้มีอยู่เป็นประจำและมีอัตราตายต่ำลงๆ ทุกที

วงการแพทย์ที่เกี่ยวข้องในการรักษาโรคมะเร็งได้สังเกตเห็นว่า การเผยแพร่ความรู้แก่ประชาชนเพื่อให้ประชาชนได้ทราบความจริงเกี่ยวกับโรคนี้นั้น มีผลดีอย่างใหญ่หลวง การที่จะรักษามะเร็งให้หายนั้นจะต้องให้การรักษาที่ถูกต้องโดยวิธีทันสมัยตั้งแต่แรกเริ่มเป็น ไม่ใช่รอเอาไว้จนเป็นมาก ๆ เพราะเมื่อเป็นมากแล้ว ไม่มีวิธีใดในโลกซึ่งจะช่วยให้ผู้ป่วยรอดตายจากโลกนี้ได้ เมื่อประชาชนได้ทราบความจริงเช่นนี้ ก็จะไม่เสียเวลาในการทดลองยากิน ยาทา ยาพอก หรือสิ่งอื่นใดที่หาได้จากผู้ที่บำเพ็ญตนเป็นหมอทั่ว ๆ ไป ในสมัยปัจจุบันนี้ยังไม่มียาฉีด ยากินหรือยาอื่นใดที่สามารถป้องกัน หรือรักษาโรคมะเร็งให้หายได้ มีอยู่เพียงสองวิธีเท่านั้น คือการผ่าตัด และการฉายรังสีกัมมันต์ และทั้งสองวิธีนี้ก็ได้ผลดีแต่ในรายที่เป็นไม่มากเกินไปเท่านั้น

ท่านผู้ฟังย่อมเข้าใจดีว่า ผู้ที่สามารถรักษามะเร็งให้ได้ผลนั้นจะต้องเป็นผู้ที่มีความชำนาญในการผ่าตัดหรือในการให้รังสีบำบัดมาแล้วเป็นเวลาหลาย ๆ ปี และผู้ที่ชำนาญการรักษาเช่นนี้มีจำนวนไม่มากมายนัก และมักจะไม่เป็นคนที่คุยโอ้อวดหรือเล่นผลเลิศ เพราะเขาทั้งหลายเหล่านี้มีความเข้าใจในธรรมชาติของมะเร็งดี เพราะฉะนั้นเมื่อท่านผู้ฟังสงสัยว่ามีผู้ป่วยด้วยโรคมะเร็ง ก็ควรจะแนะนำให้ผู้นั้นติดต่อกับผู้ที่เคยได้รับการศึกษาทางโรคนี้ หมอคนแรกที่ตรวจผู้ป่วยด้วยโรคมะเร็งหรือแคนเซอร์นั้นเป็นผู้ที่กำชะตาชีวิตของเขาไว้ในอุ้งมือของตน หมอที่ดีย่อมคำนึงถึงชีวิตและสุขภาพของผู้ป่วยยิ่งกว่าสิ่งอื่นใด และเมื่อรู้หรือสงสัยว่าตนเองไม่สามารถที่จะกำจัดโรคนี้ได้ด้วยเครื่องมือหรือความรู้ที่ตนมีอยู่ ก็ควรจะส่งผู้ป่วยให้สถานที่ที่สามารถทำได้โดยไม่รีรอชักช้าทดลองยาต่าง ๆ เพราะชีวิตมนุษย์และความผาสุกของครอบครัวผู้ป่วยไม่ใช่สิ่งที่จะทดลองกันเล่น

จากสถิติที่เรามีอยู่ ได้สังเกตเห็นว่าได้มีผู้ป่วยมาที่โรงพยาบาลเพิ่มขึ้นทุก ๆ ปี และในสองสามปีนี้ได้มีผู้ป่วยมาขอการวินิจฉัยและรักษาเพิ่มขึ้นเป็นอันมาก การโฆษณาเรื่องโรคแคนเซอร์นี้ได้ทำให้ทั้งแพทย์และประชาชนทั่วไปไหวตัวขึ้น และพยายามให้ผู้ป่วยได้รับการรักษาเร็วขึ้น แม้แต่หมอบางจำพวกซึ่งมีวิธีการต่างจากโรงพยาบาลมาก ก็ยังได้แนะนำให้ผู้ป่วยมารักษาตัวที่โรงพยาบาล นับว่าการโฆษณาให้ผลดี แต่ยังมีอีกเป็นจำนวนมากมายเหลือเกินที่วิทยุ โทรทัศน์หรือวารสารต่าง ๆ เข้าไปไม่ถึง หรือที่เข้าไปถึงแล้วยังขาดความเอาใจใส่ ขาดเวลาหรือขาดโสหุ้ยที่จะมาทำการรักษาพยาบาลได้แต่นั่งรอคอยอวสานทั้ง ๆ ที่รู้ตัวก็ดีหรือไม่รู้ตัวก็ดี

ภัยจากโรคมะเร็งนี้มิได้เป็นภัยแก่ส่วนตัวผู้ป่วยโดยเฉพาะ แต่เป็นภัยแก่ครอบครัวและแก่ชาติบ้านเมืองทั้งในทางตรงและทางอ้อม ผู้ที่เป็นโรคนี้มักจะเป็นคนในวัยที่มีประโยชน์ที่สุดแก่ครอบครัวและแก่ชาติ คือตั้งแต่อายุ ๓๐ ขึ้นไป ใน

เด็ก ๆ และคนชราก็มีเหมือนกัน แต่ทั้งหญิงและชายในวัยที่ครอบครัวและชาติต้องอาศัยมากที่สุดนี้ปรากฏว่าเป็นโรคมะเร็งมากกว่าในวัยอื่น ๆ มีงานภาระที่ต้องทำมาก จึงมักละเลยต่อความเจ็บป่วยในตอนต้นเสียมาก หรือถ้าเป็นคนที่รายได้น้อยก็ไม่สามารถหาการบำรุงรักษาให้แก่ตนเอง จนกระทั่งเป็นมากจึงได้รับการเอาใจใส่ ซึ่งมักจะเป็นการสายเกินไป เมื่อกำลังของครอบครัวต้องป่วยและตาย ครอบครัวนั้นก็ต้องเสื่อมทรามหรืออับปางลง ชาติอันเป็นส่วนรวมนอกจากจะขาดกำลังอันเป็นประโยชน์แล้วกลับจะต้องเป็นฝ่ายเสียแรงเงินและเวลาที่จะต้องทำให้สมาชิกครอบครัวนั้นเป็นพลเมืองดีได้ เพราะฉะนั้นกำจัดภัยจากโรคมะเร็งจึงเป็นหน้าที่ของบุคคลทุก ๆ คนเป็นส่วนตัว และเป็นหน้าที่ของชาติอันเป็นส่วนรวมด้วย

หน้าที่ของบุคคลและของชาติจะต้องร่วมกันกระทำจึงจะได้ผลดี เพียงฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดกระทำจะไม่ได้ผลเต็มที่ เพราะงานกำจัดหรือปราบโรคมะเร็งเป็นงานที่ใหญ่หลวง ต้องการความร่วมมือทั้งกำลังแรงงาน กำลังเงินและกำลังปัญญาของทุก ๆ ฝ่ายและทุก ๆ คน ในต่างประเทศการรวมกำลังต่าง ๆ เหล่านี้เป็นสมาคมอันกว้างขวางเป็นสมาคมแห่งชาติได้ให้ผลดียิ่ง สามารถกำจัดภัยและบรรเทาทุกข์ได้มากมายและทันตาเห็น การรวมกำลังเป็นสมาคมซึ่งเราอาจจะตั้งชื่อให้สั้น ๆ ว่า สมาคมปราบโรคมะเร็งแห่งประเทศไทย หรือสมาคมกำจัดโรคมะเร็งของชาติ จะเป็นศูนย์กลางมีสาขาอยู่หลายแห่งพอเพียงที่จะกำจัดโรคมะเร็งซึ่งมีอยู่ทุกจังหวัดทุกอำเภอ ตำบล หมู่บ้าน และทุกครัวเรือน สมาคมจะได้จัดงานประสานงาน และกำหนดหน้าที่ต่าง ๆ ของสาขาและของสมาชิก เพื่อประโยชน์และความสุขของผู้ที่เป็นมะเร็งและครอบครัวโดยตรงและของชาติโดยปริยาย

หน้าที่โดยย่อของบุคคลก็คือ ทางส่วนตัวก็จะต้องรับรู้เรื่องของโรคนี้ไว้บ้าง เช่นอาการสำคัญของโรคในระยะที่เริ่มเป็น จะได้จัดการให้ตัวเอง หรือแนะนำให้ผู้ที่สงสัยว่าจะเป็นโรคนี้ ได้รับการวินิจฉัย และรักษาในระยะเริ่มต้น

เพราะในระยะนี้เป็นระยะที่อาจจะรักษาให้หายขาดได้ หน้าที่ของบุคคลทางส่วนรวมก็คือ ช่วยเหลือสมาคมด้วยกำลังแรงงาน กำลังเงิน หรือกำลังปัญญาเท่าที่สามารถจะทำได้ โดยที่บุคคลนั้นไม่ต้องเดือดร้อน ท่านอาจจะบำรุงสมาคมสักปีละ ๕ บาท หรือ ๑๐ บาท หรือมากกว่านั้น โดยงดการฟุ่มเฟือยสักปีละครั้งก็จะได้เงินเป็นจำนวนมาก เพราะทุกคนหรือคนจำนวนมากจะต้องเห็นว่า การป้องกันภัยธรรมชาติชนิดนี้ก็เป็นการจำเป็นแก่ตัวท่าน และชาติเช่นเดียวกับภัยอื่น ๆ สำหรับผู้ที่มีเวลาว่างมาก เช่น กุลบุตร กุลสตรี อาจจะใช้เวลาว่างงานของท่านทำงานให้แก่สมาคมหรือสาขาในตำบลที่ท่านอยู่ ตามความต้องการของสถานที่ ส่วนกำลังปัญญาก็มีค่ามากเช่นเดียวกัน ท่านอาจจะช่วยจัดงานเผยแพร่ความรู้ หรือดำเนินกิจการให้สมาคมได้มีประโยชน์แก่ผู้ป่วยในตำบลที่ท่านอาศัยอยู่ก็ได้ ทุก ๆ คนควรจะพยายามเป็นสมาชิกหรือหาสมาชิกให้แก่สาขาของสมาคมที่ใกล้เคียง เพื่อหารายได้หรือทำงานให้แก่สมาคม สมาคมที่จะทำประโยชน์ได้มากจะต้องมีงานและรายจ่าย จึงจำเป็นที่จะต้องมีสมาชิกมากตามส่วนของงาน

หน้าที่ของชาติโดยส่วนรวมก็คือหน้าที่ของรัฐบาลซึ่งมีอยู่โดยปรกติ รัฐมีหน้าที่อยู่หลายอย่างตามกำหนดกฎหมายอยู่แล้ว ถ้าจะให้รัฐรับมอบงานกำจัดโรคมะเร็งไปทำแต่ฝ่ายเดียวก็คงไม่ได้ผลเต็มที่ เพราะรัฐมีข้อผูกพันอยู่มากมาย แต่ถ้ารัฐเห็นว่าประชาชนมีความสามัคคีรวมกันปราบปรามโรคร้ายนี้ เชื่อว่ารัฐคงจะมีความยินดียิ่ง และคงจะให้ความสนับสนุนมากกว่าที่ให้ตามปรกติ จึงเป็นที่แน่ใจว่า ความพยายามร่วมกันของรัฐและประชาชนจะต้องให้ผลที่ดียิ่ง คือรัฐจะเป็นผู้นำทั้งทางกำลังเงิน กำลังงาน และกำลังปัญญา สนับสนุนด้วยความช่วยเหลืออันเป็นปึกแผ่นของประชาชน ทางกำลังเงิน รัฐควรจะพิจารณาให้งบประมาณที่สมควรและถาวรแก่สมาคม ส่วนกำลังงานนั้นรัฐมีเจ้าหน้าที่อยู่แล้วในกระทรวงทบวงกรม และองค์การต่าง ๆ ที่สามารถให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนโดยทั่วถึงทั้งประเทศ เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองทั้งฝ่าย พุทธจักรและอาณาจักรเป็นผู้ที่เข้า

ถึงประชาชนอยู่แล้ว ถ้าได้รับการแนะนำเรื่องโรคของมะเร็ง เพื่อนำความรู้ไปเผยแพร่แก่ประชาชน และอธิบายให้ประชาชนทราบถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากสมาคม จะเป็นบุญคุณแก่ประชาชนและสมาคมเป็นอย่างมาก ครูและอาจารย์ตามโรงเรียนและสถานศึกษาต่าง ๆ ย่อมทำประโยชน์ได้มากเช่นเดียวกัน แพทย์สถานการแพทย์ โรงพยาบาล สุขศาลา อาจเป็นที่เกิดแห่งสาขาทั้งหลายของสมาคมทั่วราชอาณาจักร ส่วนโรงพยาบาลและโรงเรียนแพทย์ทั้งหลายของรัฐบาลก็จะเป็นที่ฝึกหัดแพทย์ในสาขาต่าง ๆ ของโรคมะเร็งให้เป็นผู้ที่ชำนาญในสาขาต่าง ๆ เหล่านั้น เพื่อเป็นกำลังปัญญาของสมาคม

สมาคมปราบโรคมะเร็งจะเป็นสมาคมที่มุ่งกำจัดโรคมะเร็งเป็นส่วนใหญ่ เพื่อประโยชน์และความสุขของผู้ที่ป่วยโรคนี้ โดยไม่เลือกชั้น เพศ วรรณะหรือลัทธิใด ๆ ทั้งสิ้น โดยไม่หวังกำไร หรือเครื่องตอบแทนใด ๆ ทั้งสิ้น และโดยที่รายได้ของสมาคมจะได้มาจากการเสียสละของบุคคลและรัฐบาล จึงเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่เจ้าหน้าที่ของสมาคมจะต้องเป็นผู้ที่ทำงานให้แก่สมาคมในฐานะกิตติมศักดิ์ เจ้าหน้าที่ของสมาคมควรจะได้รับเลือกจากพลเมืองดี ที่มีความรู้ความชำนาญในการจัดและดำเนินงานในทางธุรกิจ สนับสนุนด้วยผู้ที่มีความรู้ทางแพทย์บ้างตามสมควร และควรจะให้ผลัดเปลี่ยนกันทำงานคนละปีหนึ่งหรือสองปี รายได้ทั้งหลายจากสมาคมและสาขาควรจะให้ประหยัด และเพื่อประโยชน์แก่ผู้ที่ป่วยด้วยโรคมะเร็งจริง ๆ มิใช่เพื่อเป็นการจ่ายเงินเดือนแก่คนงาน หรือเพื่ออาคารอันโอ่อ่า รายได้ที่ได้มาจากสาขาใดควรเก็บไว้บำรุงผู้ป่วยในสาขานั้นเป็นส่วนใหญ่ นอกเหนือไปจากส่วนที่จะต้องใช้ในการเผยแพร่ความรู้ ในการบำรุงสถานการวิจัย สถานที่วินิจฉัย และสถานการรักษาพยาบาล

หน้าที่ของสมาคมมีอยู่หลายประการคือ สมาคมและสาขาทั้งหลายจะต้องเผยแพร่ความรู้ให้แก่ประชาชนให้ทั่วถึงกัน โดยจัดการให้มีปาฐกถา ภาพยนตร์ การแสดงภาพและอื่น ๆ ให้แพร่หลายตามโรงเรียนและหมู่บ้าน ให้

ประชาชนหัดสังเกตในตัวเองหรือผู้ที่อยู่ในครอบครัวอาการเริ่มแรกต่าง ๆ ของมะเร็งเช่นมีเลือดหรือระดูตกผิดปรกติ มีก้อนหรือตุ่มที่เต้านม หรืออวัยวะอื่น ๆ มีแผลหรือผื่นเรื้อรัง การเปลี่ยนแปลงในระบบ อุจจาระหรือปัสสาวะผิดปรกติ ไอหรือเสียงแหบเป็นเวลาหลายวัน กลืนอาหารลำบากหรือย่อยอาหารไม่ปรกติ มีตุ่มหรือไฝเปลี่ยนแปลงจากลักษณะเดิมเป็นต้น อาการเหล่านี้อาจจะเป็นหรือไม่เป็นอาการของมะเร็งก็ได้ แต่เป็นสาเหตุสมควรที่จะต้องให้แพทย์ได้ตรวจและวินิจฉัยอย่ารอคอยจนกระทั่งมันกลายเป็นมะเร็งที่เจริญงอกงามรักษาไม่ได้

หน้าที่อีกอย่างหนึ่งของสมาคมก็คือ จัดการให้ผู้ป่วยได้รับการตรวจและวินิจฉัย และได้รับการรักษาโดยรวดเร็ว ถ้าผู้ป่วยไม่สามารถจะจัดการเองได้เช่นขาดทุนทรัพย์ ขาดเครื่องมือและความรู้ ในตำบลที่ผู้ป่วยอาศัยอยู่ การช่วยในกรณีเช่นนี้ อาจหมายถึงต้องช่วยครอบครัวของผู้ป่วยด้วยเงินทอง และที่อยู่อาศัยด้วยก็ได้ เมื่อผู้ป่วยได้รับการรักษาพยาบาลแล้ว อาจจะต้องได้รับสิ่งอื่น ๆ อีกที่ผู้ป่วยไม่สามารถช่วยตัวเองได้

เงินทุนของสมาคมที่เป็นส่วนกลาง อาจจะใช้สำหรับซื้อจัดหาเครื่องมือสำหรับตรวจและรักษาโรคมะเร็งให้แก่สถานพยาบาล หรือสถาบันต่าง ๆ ที่ยังขาดเครื่องใช้เหล่านี้ เมื่อสมาคมใหญ่โตขึ้นและมีทุนมากขึ้น อาจจะมีเงินมากพอที่จะช่วยเหลือนักศึกษา หรือแพทย์ให้ทำการค้นคว้าวิจัยหรือไปศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยต่างประเทศก็ได้ นับว่าเป็นการช่วยเหลือหรือแบ่งเบาภาระของรัฐ-บาลไปได้อย่างหนึ่ง เรากำลังต้องการผู้ที่มีความรู้ความชำนาญทางโรคมะเร็งอีกมาก

ส่วนงานประจำในสำนักงานของสมาคมหรือสาขา ก็คือธุรการสามัญสำหรับติดต่อระหว่างสาขาหรือสถานที่พยาบาล งานสำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือการรวบรวมสถิติของโรค การติดตามผลการรักษา เพื่อเป็นแนวการศึกษาโรคดียิ่ง ๆ ขึ้นไป สมาคมจะได้ให้การสัมพันธ์ และสนับสนุนแก่สถาบันมะเร็ง และ

โรงพยาบาลต่าง ๆ ในการให้ความรู้ทางวิชาการ และความช่วยเหลือทางการเงินในเมื่อสถานที่ต่าง ๆ เหล่านั้นปรารถนา

สมาคมปราบโรคมะเร็งที่ว่านี้ มีกิจสำคัญที่กล่าวแล้วรวมเป็นสองประการ คือ ให้การศึกษาแก่ประชาชน และความรู้ความชำนาญแก่แพทย์ เพื่อกำจัดโรคร้ายของผู้ป่วย หรือบรรเทาความทุกข์ทรมาน จึงเป็นสมาคมที่คนไทยทั้งหลายน่าจะให้ความสนับสนุนอย่างดี เพราะการกุศลเหมาะแก่จริตของคนไทยที่ชอบให้วิทยาทานแก่คนทั่วไปและมีเมตตากรุณาแก่ผู้ที่ได้รับทุกข์ ถึงแม้ว่าพวกเราส่วนมากจะไม่ค่อยมั่งมี แต่ถ้าทุกคนหรือมากคนช่วยกันคนละไม้คนละมือก็จะได้เงินเป็นจำนวนมาก พอที่จะเริ่มจุดตั้งต้นที่สำคัญได้ เราต้องรีบตั้งต้นโดยเร็ว เพราะเท่าที่แล้วมาการรักษาพยาบาลของผู้ป่วยโรคมะเร็งอาศัยอยู่กับเงินงบประมาณของรัฐบาลเป็นส่วนใหญ่ เมื่อผู้ป่วยมีมามากขึ้นทุกที ๆ ก็จะปรากฏว่าเรามีแพทย์ เครื่องใช้ไม่สอย และอาคารสำหรับรักษาผู้ป่วยไม่เพียงพอกับสถานการณ์ และการที่จะผลิตหรือสร้างสรรค์สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ต้องใช้เวลานาน จึงขอเสนอด้วยความเคารพให้พวกเรารีบจัดการเสียให้ทันท่วงที.

สวัสดี

โรงพิมพ์ภักดีประดิษฐ์
พ.ศ. 2480
ถนนหลังวังบูรพา พระนคร

นายเฉลิม พันธุ์ภักดี ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา
เลขที่ ๒๐ โทร ๒๐๗๑๕ พ.ศ. ๒๕๐๔